

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA

A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

SZERKESZTIK:

NAGY LAJOS és BOROS GYÖRGY.

Ötödik kötet.

Dr. KISS ELEK püspök
és neje adománya
az Unitárius Egyház
részére

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL.

1892.

Az V. kötet tartalma.

Költemények.

	Lap
Az árva fiu. Angolból. Csifó Salamon	4
Miért odvas a füzta? (legenda). Végh Mátyás	9.
Kovácsi Antal halálára (epitaphium). Rédiger Géza	19.
Önállóság. Rédiger Géza	25.
A tavaszhoz. Szász András	33.
Toldi írójának könyvével kezemben. (Arany János). Murányi Sándor.	49.
Tavaszi ének (gyermeknek). Tarcsafalvi Albert	54.
Szütlők hálája. B. Gy.	65.
Az én bibliás dalnokom (Tompá Mihály). Murányi Sándor	81.
Vágyam. Dézsi Mihály	88.
Magyar Tyrtaeus (Petőfi Sándor). Murányi Sándor	97.
Krisztus és Szt.-Péter (legenda). Végh Mátyás	104.
Hála áldásos eső után. Rédiger Géza	113.
Minden napra egy gondolat. Mirza Saffy dalaiból	119.
Kriza. Jakab Ödön	129
A kányamadár (monda). Végh Mátyás	136.
Vándorlegény bújá és öröme (németből). Grátz Mór	145.
A jászolban született. Murányi Sándor	162.
Karácsoni kép. Rédiger Géza	163.

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Felhívás az „Unitárius Közlöny“ érdekében	1.
Új év küszöbén. Ürmösi Kálmán	2.
Sz Szegény, de becsületes (elbeszélés). Grátz Mór	8.
Hej nagy dolog az! Kovácsi Antal	10.
Vidéki levél. Földi	28., 43., 76., 89., 120.
Társadalmunk bajairól. Dr. Haller Károly	37., 68.
A passio-kérdésről. Derzsi József	40., 51.
Levél a Küküllő-körből. Kiss László	58.
Az Az öreg asszony bibliája. Boros György	71., 182.
A A bászorai vacsora. Közli Dali Adám	73.
Nyílt Levél. Egy balatonparti magánzó	92.
Mit hisznek az unitáriusok?	107.
Fiatalság Barátja	109.
Mi ad szépséget istentiszteleteinknek. Győrfi Ferencz	114.
P Parlag feltörés	116.
Csak egyszer. B.	130.
Abrudbányáról. Mózes Mihály	135.
Mit tanít a biblia Krisztusról? Keschub Chunder Sen	147.
A lelkes, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül. Kisgyörgy Sándor	149.
Unitárius eszmék tanulmányozása. Boros György	154.
Az „Unitárius Közlöny“ olvasóihoz. Boros György	161.
Szerkesztői szó. Dr. Brassai Sámuel és Boros György	161.
Dr. Brassai Sámuel elnöki megnyitója	164.
A Dávid Ferencz Egylet hetedik közgyűlése	165.

Életrajzok és rokontárgyuak.

	Laj
Daniel Gábor főispán Barabás Lajos	6.
Kovácsi Antal (arczképpel). Brassai Sámuel	17.
Kovácsi Antal mint gyermek és ifju. Kőváry László	21.
Visszaemlékezések Kovácsi Antalra. Gvidó Béla, Pázsint Mihály.	22.
Dr. Berde Áron (arczképpel). B. Gy.	36.
Emlékeimből. VIII. Gyöngyösi István	55.
Katholikus pappól unitárius pap	61.
Emlékünne. B. Gy.	84.
Özv. Inczei Józsefné. Sándor Gergely	90.
Pál Mózes. Darkó Sándor	92.
Paget János. Fretwell János	106.
Emlékezés Darkó Mihály tordai tanárra. Kőváry László	117.
Ierson Henrik	131.
Channing Ellery Vilmos. B. Gy.	146.

Tanügy.

Néhány szó a népiskolai tanítókhöz. A számtan tanításáról. Boros Sándor	11., 25., 59.
A vallástanítás sikere a népiskolában. Győrfi István	19.
A pap a népiskolában. Simó János	100.
Channing-estélyek	156.

Vegyes tartalmuak :

A papi fizetés javítása. Egy unitárius pap	66.
Apróságok	110.
Kovácsi Antal pályadíj-alap	123.
Unitárius congressus	138.
Lesz-e gyümölcs a fán? Szentgyörgyi Lajos	140.

Régi dolgok :

Becsúztató. Ürmössy Lajos	121.
Keresztelendők kátéja	137.
Zsuki László	138.
Unitárius nők	153.

Egyházi és iskolai mozgalmak. 13., 29., 44., 61., 78., 92., 111., 125., 142., 157.

Egyleti élet és munkásság. 14., 31., 47., 63., 79., 93., 112., 123., 144., 159., 176.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Felhívás az „Unitárius Közlöny” érdekében.

Valamint a magyar nemzetnek sok és nagy küzdelmeket kellett kiállani a mult időkben, hogy nemzeti létét fentarthassa, úgy az egyházaknak s ezek között első helyen az unitárius egyháznak bőven kijutott a küzdelemből s a megpróbáltatásból. Hála legyen Istennek, azok a nehéz napok lejártak s a béke elközelgett. Itt van az az idő, midőn a háboru fegyvere helyett a békesség evangéliumát tartjuk kezünkben s a régi szomorúság helyett *hirdetünk örömet, mely az egész népnek öröme lesz.*

A békesség védője s az öröm hirdetője az a lap, a melyet most a t. olvasó figyelmébe ajánlunk. Az „Unitárius Közlöny” ma már mint kipróbált harczos áll a békesség csataterén. A hit, remény és szeretet három színű zászlóját viszi előre. E zászló alatt a tollal felfegyverzett egyházi és világi vezérek tekintélyes serege áll. Az új esztendő itt levén felhívunk mindeneket, sorakozanak s erősítsék azt a hadsereget, a melynek jejszava: *békesség a földön és jóakarat az emberek között.*

Alólirottak, kiknek tisztünk az „Unitárius Közlöny” vezetése, ígérjük, hogy követőinket hűs folyóvizek mellé vezetjük és szép kies mezőn legeltetjük, hogy lelkök megnyugtatta legyen s érezzék azt, a mi embert boldoggá tehet: *a szív örömet s a lélek gyönyörűségét.*

Szives figyelembe ajánljuk azt a kedvezményt, a melyet a Dávid Ferencz Egylet, mint e lap kiadója nyújt a lap előfizetőinek és kiadói-nak. Ingyen mellékletül közli legalább két egyházi férfi vagy nő fénynyomatu arczképét. Minden új előfizetőnek megküldi Ferencz József unitárius püspök úr „Vallásos dolgokról” irt kitünő párbeszédjét és a budapesti unitárius templom képét.

Az „Unitárius Közlöny“ megjelenik minden hónapban egyszer. Ára egész évre csak **1 frt 20 kr.**, mely összeg előre fizetendő tiszt. Iszlai Márton Dávid Ferencz Egyleti pénztárnok urhoz Kolozsvárra. Tudatjuk, hogy azok, a kik a Dávid Ferencz Egylet javára 10 frtot egyszerre ; vagy 5 forintot egyszerre vagy öt év alatt befizetnek, a lap azoknak is megküldetik.

Kolozsvárt.

NAGY LAJOS, BOROS GYÖRGY,
az „Unitárius Közlöny“ szerkesztői.

Újév küszöbén.

Valamint az utazó, midőn idegen és ismeretlen helyen jár, egyes kimagaslóbb pontokon, mondjuk hegycsúcsokon örömet áll meg és szemléli a már beutazott és az ezután beutazandó vidéket és minden egyes ily ponton újabb meg újabb, mind változatosabb részletek tűnnek elébe, melyek az utazást mind szebbé és gyönyörködtetőbbé teszik: úgy vagyunk amaz átvitt értelembeli utazással is, melynek közönséges neve élet. A mik amott — hogy a megkezdett hasonlatnál maradjunk — a hegycsúcsok, azok emitt. hogy kisebb szakaszokról ne is szóljunk, az évek kezdő és végző részei. S valamint számítás nélküli utazó s fásult kedélyű ember lenne az, ki egy szép vidéken utazva annak változatos szépségében gyönyörködést nem találna, azaz, hogy azt nem is vizsgálná: úgy bizonyára nagyon napszámosi életet élő ember az, ki pályája küzdelmein évről-évre, legalább az év kezdő pontján lélekben megállva egy futó pillantást nem vet annak megfutott részére, s abból okulást, tanúságot meríteni nem igyekszik a küzdelem további felére.

Önkéntelenül jöttek e gondolatok tollam hegyére, midőn az „Unitárius Közlöny“ eddig megfutott pályájára s folytatott küzdelmeire tekintek s lelkem előtt felmerülnek a feladatok, melyeknek megoldására ezután hivatva van; mert kétségtelen, hogy az a négy évi munkásság, melyet végzett, nagyon is sok irt betöltött s azok az eszmék, melyeknek csatornája volt s melyeket szétvitt a nép közé, sok lelket megtermékenyítettek s ha tán látható eredménye minden ily megtermékenyülésnek még nem is lett: de hát kérdelem, vajjon kikélt-e a földmivesnek minden egyes magva azok közül, melyeket elhintett? vajjon egy tanárnak, lelkésznek vagy néptanítónak az egyes tanítások alkalmával hangoztatott igéi mindannyian meghozzák az óhajtott gyümöl-

csöket? és hogy többet ne említsek, vajjon a napnak minden egyes sugara s az esőnek minden egyes csöppje áldást hozó-e s nem kél-e sokszor pusztulás is nyomaikon?!

Valóban jól esik visszatekintennem kis közlönyünk rövid pályafutására, annyiival inkább, mert születésénél is jelen voltam s bölcsője ringásakor az az öröm dagasztotta keblemet, hogy egy óhajvásom, egy régi vágyom megvalósult, egy eszközzel több van kezünkben és pedig olyannal, melyet saját célunkra, eszméink terjesztésére gyakrabban bocsáthatunk útnak s éppen oda és azok közé, a hol kell, hogy kezdetét vegye az átalakulás, a megtermékenyítés: a nép alsóbb osztályába.

Rég érzett szükség volt már anyaszentegyházunk kebelében a lanyhulásnak indult vallás-erkölcsi élet megelevenítése. A meghidegült és a vallás eszméi iránt közönyössé vált szívek fölmelegítésére régóta vártuk a tüzet. A világ szerelmébe merült s c-upán a testi dolgok s azok gyönyöreit hajhászó elméknek az egy szükséges dolog felé való visszaterelésére eljött volt már az idő. Miután a szószékek nem elégségesek s a templomok keveset tehetnek, meg kellett kísérteni a szabadalmi úton hatni és így megkerülve az egyháziasságnak hátat fordító embereket, más úton vezetni őket oda vissza az elhagyott édes anyának, az egyháznak karjai közé, hogy a ki őket fölnevelte, védte és ápolta, most midőn megerősödtek szárnyaik, ne vessék meg hűtlen gyermekek módjára, hanem jó és balsorsban álljanak mellette, mert lelkek üdvét, szívök valódi nyugalját nem a világban s ennek kétes értékű s a mi több, pillanatig tartó gyönyöreiben lelik meg, hanem ott, a mire legkevesebbet gondol az ember jó napjaiban: a vallás kebelén!

Én úgy hiszem ennek és hasonló gondolatoknak hatása alatt született meg a Dávid Ferencz egylet eszméje s jó, hogy nemcsak az eszme született meg, hanem reménység felett hamar testet is öltött. Jó, hogy behálózta egész anyaszentegyházunkat fiókegyleteivel, melyek mint megannyi véredények eszközlik a vérkeringést, az eszmék és gondolatok körforgását. Természetes, hogy ez a cél elérhető teljesen csak akkor lett, mikor létrejött mindnyájunk óhajvására és örömére az egylet szája: „Unitárius Közlöny“ név alatt.

Hogy mit tett és minő szolgálatot teljesített e közlöny az egylet belételeire jótékonyan visszahatólag? mit a közönség érdekében? és mit a minek tulajdonképpen szolgálatába hivatott: a vallás-erkölcsi esz-

mék ápolására és terjesztésére nézve? erről nem szólok; a mult mint nyitott könyv áll a közönség előtt, bírálhat a tényekből, melyek Istennek hála elég bőven vannak. Akár a központban és a vidéken mindenfelé tartott felolvasások hosszú sorára, akár a kedvező eredményű pályázatokra, akár a vallástanítás sikeresebb eszközölhetésére kifejtett munkásságra tekintsen az elfogulatlan bíráló, nem mondhatja, hogy az évek nyom nélkül tűntek el, mert úgy az egylet, mint annak közlönye kötelességeiknek, az adott viszonyokhoz képest hiven megfeleltek s ma már a közönség előtt kis lapunk — úgy érzem és úgy hiszem — egy nélkülözhetetlen szükséggé lett melynek hiánya kellemetlenül érintené annak eddigi rendes olvasóit és barátait.

S kérдем már most, mi a tenndőnk a végre, hogy ez a szívélyes viszony és érdeklődés meg legyen állandóan, sőt napról-napra fokozódjék? Az, a mi eddig is megszabta irányát tetteinknek, hogy egyházunk és szent vallásunk érdekeit őszintén, nyíltan és bizalommal szolgáljuk minden körülmények között. Akár elleneinkkel akár barátainkkal álljunk szemközt, legelső az igazság legyen s ha ennek érdekében küzdelem vár is reánk, ne lankadjunk, hisz küzdelem nélkül olyan lenne életünk, mint a költő mondja: *pe z s g ő f o l y a m h e l y e t t l u s t a t ó*. Mi azt akarjuk, hogy életünk legyen az igazság felderítésére, a tévelygések, tudatlanság és vakhit eloszlatására szentelve s e célunkban egyik leghatalmasabb eszközünknek bizonyult az „Unitárius Közlöny“, mely ugyan nem keresi az eszközöket, a harczot, de ki sem kerül, hol az igazság érdekében föl kell venni az eldobott keztyűt. Mi nem akarjuk, hogy mindenek jót mondjanak felőlünk, nem akarunk olyanok lenni, mint a laodiczeabeli gyülekezet, t. i. sem hév, sem hideg; mert akkor nem lenne sem elvünk, sem hitünk, sem meggyőződésünk. Ám ezek nélkül nem élet az élet, nem férfi az ember; ha hát ezután is férfiak lenni akarunk, vezessen ezután is az a szent meggyőződés, hogy egyházunk a felvilágosodás zászlóvivője s az „Unitárius Közlöny“ ennek egyik életerős szerve, melyet pártolnunk és fenntartanunk szent kötelessége mindenkinek, a ki szereti az igazságot. . . . Legyen a beállott újév mindnyájunknak öröm és boldogság esztendeje, áldjon meg kit kit közülünk Isten, a mi Istenünk!! . . .

Ürmösi Kálmán.

Az árva fiu.

Állj, nemes nő! kérlek, állj meg az Istenért,
Hallgasd meg egy árva fiu történetét!
Szivedben felébred, tudom, a szájalom,
Mihelyt látod a kint halovány arczomon.

Büszkesége voltam egykor jó anyámnak,
Reménye s öröme az édes apámnak;
De hogy a hős Nelson elhalt csatájában,
Mint árva bolyongok én a nagy világban.

Szegény, balga gyermek! oh, milyen jól esett,
Mikor a győzelem hire megérkezett!
A népes utczákon messze szaladgáltam,
Fénylő ablakokon be-be kandikáltam.

De egyszer, jó anyám karon foga engem,
»Jöjj haza, örömed már nem szívelhetem.
E győzelmet atyád éltevel vette meg,
Fiam, szegény vagy már, szegény, árva gyermek!«

Kivül az utcákat ujjongó nép járta;
Anyám a füleit borzadva bezárta.
Diadal érzettel hangzik fel az »éljen!«
S bús könnyek remegnek jó anyám szemében.

»Mig mások nevetnek, örülnek, ujjongnak,
Édes anyám arczid könnyekben mért usznak?«
Rám borult, megcsókolt és sóhajjal szóla:
»Csak *enyém* vagy *te* már, *enyém*, szegény, árva!«

Meghattottan kérdém: »mi az a szó: *árva*?«
S mosolyogva nézék bánatos arczára.
Záporként hull könnye s e vala végszava:
»Korán tudod meg azt!« . . . s szíve meghasada.

Huzzák a harangot, a halál-harangját . . .
Jó anyát temetnek, árva gyermek anyját . . .
Anyám eltemették s én már megtanultam:
Élhet az árva is, de csak nyomorultan.

Oh, vajha, nemes nő, jóságod táplálna! . . .
— Attól ne félj: nincs ez a restségnek szánya,
Van büszkesége a hajós gyermekének:
Kenyerét munkával keresné, nyerné meg.

Nemes asszony, te sirsz?! . . tán könyörölsz rajtam?! . .
Munkát, hajlékot adsz, hol fejem lehajtsam?! . .
Nézzetek szülőim, most nézzetek le rám!
És örüljetek az árva boldogságán.

(Angolból.)

Csifó Salamon.

Daniel Gábor főispán.

Ne lepje meg az olvasót, hogy mi egy politikai főhivatalnokról, mint olyanról, közlünk tudósítást. Daniel Gábor a volt főispán nekünk, mint egyháznak is főnökünk volt s az most is, és pedig olyan, a kihez a legőszintébb ragaszkodás s legatyafiságosabb bizalom fűz. Most, midőn egy fényes állásától megválik, mi is kifejezzük mély sajnálatunkat, mivel jól tudjuk, hogy egy ritka humanus, egy kötelességszerető s a részrehajlatlan igaz-ágnak szolgáló vezér válik meg attól a széktől, a melyből a mi székely véreinket s hitünk sorsosait, csaknem harmincz évig, kiváló sikerrel kormányozta. De a mi sajnálatunkat nyomban felváltja az öröm, hogy mostantól kezdve már csak is a miénk lesz, nekünk fogja szentelhetni teljes erejét, a melyre bizony egyházunknak nagy szüksége van. Mi csak azt kívánjuk, hogy főgondnoki hivataloskodása 30-ik évét jubilálhassuk meg majd 14 év múlva, nem mint eltávozóval, hanem mint azután is vezérünkkel. Daniel Gábor főispán urat király ő felsége nyugalomba vonulása alkalmából a Szent István-rend kis keresztjével tüntette ki.

— Az Egyházi Képviselő Tanács a főispán urhoz lemondása alkalmából a következő iratot intézte:

„Sajnálattal értesült E. K. Tanácsunk arról, hogy Méltóságod vallás közönségünkre is díszet hozott főispáni tisztétől saját kezdeményezésére megvált. E veszteségünk súlyát enyhíti azon kitüntetés felett való örömünk, hogy apostoli királyunk Ó Felsége Méltóságodat a Szent-István rend kis keresztjével legkegyelmesebben feldíszíttni méltóztatott. Ezen legmagasabb kitüntetés mellé csatlakozik azoké, a kik a valódi érdemet tudják is, akarják is elismerni. E. K. Tanácsunknak is rokonszenvét, méltányló tiszteletét nyilvánítja azokért a szép és hasznos szolgálatokért, melyeket Méltóságod 30 évig önzetlen buzgalommal és munkássággal viselt díszes hivatalában hazánk iránt tanusított.

Midőn örömünket Méltóságod becses tudomására hozni szerencséje van E. K. Tanácsunknak kitejezi egyszersmind azt az óhajását és reményét is, hogy Méltóságod vallásközönségünk ügyeit ez uton is azzal a buzgalommal, azzal a szives jóindulattal párosult bölcseséggel fogja vezetni, a mellyel eddig vezette.

Fogadja Méltóságod fokozott tiszteletünk őszinte nyilvánítását.

Az Unitáriusok E. K. Tanácsának Kolozsvárt, 1891-ben december 10-én tartott üléséből.”

— A székely-kereszturi unitárius középiskola tanári kara személyesen kereste fel. Erről a következő tudósítást vettük:

A hála és tisztelettel párosult szeretet, melynek szent tüze, a székely-kereszturi unitárius gymnasium tanári kara szívében, Daniel Gábor iránt, tiszta lánggal ég, s a melyre úgy felügyelői, mint később főgondnoki minőségében tapintatossága, méltányossága, igazság-szeretete, leereszkedő nyájassága s különösen középiskolánk felvirágoztatása érdekében kifejtett laukadhatatlan munkássága és áldozatkészsége által, annyira méltóvá tette magát: nagyon szép kifejezést nyert december 13-án midőn a tanári kar testületileg megjelent házánál Sz.-Udvarhelyt, hogy főispáni állásától megválása alkalmával érzelmeinek kifejezést adjon. A tanári kar nevében Sándor János igazgató-tanár a meghatottságtól remegő hangon, a következő beszédet mondotta:

„Méltóságos Főispán úr! Ez alkalommal, midőn Méltóságod, saját kérése folytán, királyi kiténtetés mellett elhagyván Udvarhelyvármegye főispáni székét, eltávozendó a székely anyavárosból, mi, a székely-kereszturi unitárius középiskola tanárai megjelentünk, hogy búcsutiszteletünket tegyük.

A mi búcsunk tulajdonképpen köszönet azon sok jóért, a melyet iskolánk iránt mutatott.

Méltóságod érdemeit kibeszélni jelenleg nincsen elég időnk. Elmondja azt majd a történész, mert e vármegye életéből 30 év a Méltóságod életéhez van forrva.

A mint a népek, nemzetek életében vannak egyes nevezetes, ki-magasló időpontok, a melyek körül csoportosulnak az apróbb események úgy vannak sz.-kereszturi középiskolánk életében is. A közelebbi időkben méltóságod működése jelöli azon nevezetes időpontokat. Gondoskodása, szeretetének melege még a jéghideg szíveket is tevékenységbe hozta ez iskola iránt, a midőn ennek megtarthatása, sőt ennek következtében fejlesztése volt és van szóban.

Ez iskola iránti szeretetének melegét mi is élvezzük. Ez adott erőt és ad jelenleg is a küzdelmek között, sőt a megtámadtatásokkal szemben is. E szeretet megköszönése képezi a mi búcsunkat. S mint Jákob az angyaltól úgy mi is addig nem szeretnénk megválni Méltóságodtól: míg meg nem áld bennünket. Mi légyen az áldás!? Nem kérünk mást, csak azt az ígéretet, a mit a nagy mester tett volt tanítványainak: veletek lesztek ezután is. E velünk lételt kérjük áldásképpen Méltóságodtól. Tudjuk, hogy ez áldást megadja; kezeskedik erről multja, a melyben a sz. kereszturi iskola fejlesztése legfőbb gondja volt. Éltesse az Isten még sokáig, hogy ezéjlát a sz.-kereszturi iskolával elérhesse.”

Ez üdvözlő beszéd elhangzása után, mely alatt nem maradt szem szárazon, szív fájdalom nélkül, a vigasztalás szavaival szólott hozzánk,

nem a távozó főispán, hanem a megmaradó főgondnok; mintha idvezitünk szavai hangzottak volna ajkairól: ne féljetek! Nem hagylak árván titeket! Ismét megtérek tihozzátok! Multam legyen a kezesség, hogy jövőben is tehetségem szerint munkálni fogok középiskolánk s annak tanári kara érdekében, sőt ama biztosítást is tette, hogy főispáni állásáról megválása következtében még több időt szentelhet egyházunk, iskolánk s közelebbről székely kereszturni gymnasiumunk ügyeinek.

Főgondnok ő méltóságával az nap még egyszer szerencsések voltunk találkozni Pálfi Ferencz vendégszerető asztalánál, hova ő és magas műveltségű, szeretetreméltó neje, az egész tanári kart kitüntető szívenességgel meghívták. E kitűnő jó hangulatban végzett ebédnek, a mint főgondnokunk sejteni engedte Székely-Kereszturon leszen folytatása.

Főgondnok ő méltósága másnap Budapestre utazott, a hova állandó lakását is áttette.

Isten áldása legyen minden lépésén!

Barabás Lajos.

Szegény, de becsületes.

— Elbeszélés. —

Egy nagy városban két úr találkozik az utcán s hogy néhány szót váltsanak megállanak. Csak rövid ideig állhattak, mivel felette hideg szél fújt. E közben egy szegény fiucska jött feléjük, arcza szinte kék volt, mert nagyon fázott, szegényesen volt öltözve. A fiucska gyufát árulgatott.

— Vegyenek az urak gyufát — esdekelt hidegtől remegve.

— Nem kell gyufa, volt a válasz.

— Csak egy krajczár az ára, esdekelt a gyermek.

— Mondom, hogy nem kell nekem gyufa.

— Két paklit adnék egy krajczárért!

Egyike az uraknak, hogy többé ne háborgassa a fiu, oda kiáltott: adj, nem bánom egy paklit; de csakhamar észrevevén, hogy nincs aprópénze, hozzátevé: Holnap veszek majd, most elmehetsz.

— Oh, uram! felele a gyermek, kérem szépen vegyen ma egyet! nagyon éhes vagyok, ha nincs aprópénze, majd felváltom én.

E szavakat oly érzéssel mondotta el, hogy nem lehetett ellentállani. Az ur egy 20 krajczárost adott a fiucskanak, hogy váltassa föl, s mindjárt megbánta, hogy nem ajándékozta neki az egészet. A két férfiu még egy kevés ideig beszélgetett egymással, de a kis fiu nem jött vissza. Az urak már hitték, hogy a fiu megcsalta, pedig oly őszinte és becsületesnek látszott. Hazaérkezve elbeszélte az ur a gyufa történe-

tét. Már nagyon is késő, este volt már, midőn szolgálja jelenté, hogy egy gyermek akar vele beszélni. Mindjárt a gyufaáruló fiura gondolt, de nem ő volt.

A szobájába lépő gyermek kisebb, halványabb volt, mint az előbbi és még talán szegényesebben volt öltözve.

— Uram, szóla a fiúcska, ön vett ezelőtt néhány órával gyufát!

— Igenis, egy paklit. De, mond, hogyan tudtál te ide jutni?

— Bátyám látásból ismerte önt. Ő küldött engemet, hogy átadjam a főlváltott 20 krajczárt. Itt van 19; egy krajczár a gyufáért járt.

— És miért nem jött el bátyád maga?

— Oh, uram! válaszola a gyermek reszkető ajakkal: Ferit egy teherkocsi leverte; elvesztette sapkáját, a gyufatokokat és a husz krajczárt és a mellett eltörte a lábát. Az orvos azt mondja, hogy meg is fog halni.

A szegény gyermek az asztalra tévé a pénzt és sirva távozott. Én kalapomat vettem és vele mentem. A hosszú utcának egyik legalacsonyabb házikójához értünk. A két gyermek árva volt s egy nem éppen ajánlatos külsejű, borvirágos orru vén asszonyra valának bízva, ki mint látszott most is részeg volt. Feri a földön, egy rakás rongyon feküdt. Midőn meglátott, gyöngye hangon így szóla hozzám:

— Oh uram, kérem bocsásson meg. Csak nagy fáradtsággal találtam meg a pénzt, s midőn végre megtaláltam, ekkor önhöz akartam futni s akkor ment keresztül rajtam a teherkocsi. Most már meg kell halnom, uram, de mi lesz kis öcsémből, a szegény Gyuriczából?

Ekkor megfogtam Feri kezét, s azt mondtam neki: „Légy nyugodt fiam! Én gondját fogom viselni Gyuriczának.”

Feri köszönni akart nekem, de csak szemét tudta felém fordítani, melyből mély háláját olvastam ki. Még azon nap éjjelén jobb létre szenderült. Gyuriczát beadtam mesterségre, taníttattam s soha nem fogom őt elhagyni.

Grätz Mór.

Miért odvas a fűzfa?

— Legenda. —

A fűzfának törzse
Nem volt mindig odvas,
Idő előtt nem korhadt el,
Kemény volt, mint a vas.
Büszke is volt rája,
Ámde megis bánta.

Mikor a megváltó
Kiadta szent lelkét,
Az áruló gonosz Judás

Nem találta helyét:
Bűnös öntudata
Szívét tépte, marta.
Futott az erdőre
Fák titkos árnyába,
Kopár sziklák rejtekébe,
Jaj de mind hiába:
Árnyék be nem fedte,
Szikla elkergette.

Rétnek búja fűve
Sem ada oltalmat,
Minden szála azt kiáltja:
»Bűnös vagy, gonosz vagy.«
Jaj hát merre menjen,
Hogy nyugalmat leljen.

Patak partján a fűz
Megsajnálja végre,
Izmos ágát lehajtottá

A bűnös elébe.
Judás megértette
S magát rákötötte.

Ott csüng immár Judás
A fűzfának törzsén,
A hova ért bűnös teste
Elkorhadott tüstént:
Ha a gonoszt szánta,
Ime megis bánta.

Végh Mátyás

Hej nagy dolog az!

Ezt szoktuk mondani mindig, a mikor valamely valóban nagy, vagy csak olyannak látszó új kezdeményezés kerül előnkbe. Csak a „dolog“ nagyságát nézzük, nem vesszük tekintetbe a módokat és eszközöket, melyekkel talán végre lehetne hajtani. Kitérünk előle. Ha az utazó, mikor útjában nagy hegyre talál, azért, mert sem át nem tud ugordani a hegyen, sem tetejére nem léphet egy lépéssel, ha mondom a hegy láttára visszafordulna, vagy kitérne az elől, eljutna-e valaha céljához? Egyikét sem teszi, hanem a hegy magasságát részekre osztja fel, minden lépéssel maga után hagy egy részletet, kis erőltetéssel a hegy tetejére jut, majd a lejtőn könnyen haladva megpihen.

Mi unitáriusokul sok nagy dolgot, nagy hegyet találtunk utunkban s még mindegyre találunk ma is. Harmincz évvel ezelőtt belső embereink és tanáraink vénségükre magok, haláluk esetén özvegyeik és árváik nyomorúság gyermekei voltak, nagy hegy, nagy dolog volt. Ma már, ha nem is kellő, de a legszükségesebbre elegendő nyugdíjt és segélyt adhatunk nekik.

Ha valaki 30 évvel ezelőtt azt mondotta volna, hogy keresztsuri iskolánkhoz 6 tanárt kell alkalmaznunk, azt mondtunk volna, hogy *hej nagy dolog az!* s *ime meg van a 6 tanár.*

Nem említek több nagy dolgot, nagy hegyet, mindnyájan jól ismerjük azokat; mi ugyanis nemcsak felosztottuk a nagy dolgokat, hanem meg is osztottuk. Nem csak türelmünk volt bevárni lassu munkánk eredményét; de a munkákban mindnyájan részt is vettünk.

Most két nagy dolog áll előttünk. két templomnak építése. Első a *székely-udvarhelyi*. Nemcsak ott lakó hiveink, hanem egész vallás-közösségünk érdeke követeli, hogy törzsvidékünk székhelyén templomunk legyen; felépítésére 12,000 forint kell. Kétségkívül nagy dolog; egyikünk sem bírná kifizetni. Kitérjünk-e előle? De hogy! vegyük elé szokott módunkat: először is hajtsuk végre a felosztási műveletet. A 12,000 ezer forint éppen 120 ezer piczula; minő aprópénz lett a

nagy összegből! Már most vegyük elé a megosztási műveletet. Vagyunk 60-ezeren; ha a 120-ezeren megosztozunk, minden unitárius lélekre jut két piczula; ezt csak megbirjuk. Igaz, hogy vannak sok gyermekkel megáldott szerény vagyoni hiveink, a kiknél a két piczula is nagy dolog. Amde kétféle osztózás van, törvényes és atyafiságos. Osztozzunk atyafiságosan. Részemről megkezdem az osztzkodást oly módon, hogy magam mellé veszek részesnek még 49 atyámfiat s 10 frttal viselem a költség $\frac{1}{120}$ -ad részét.

Kovácsi Antal.

Tanügy.

Néhány szó a népiskolai tanítókhoz.

Az a remény biztat e sorok írására, hogy a tanügynek tán némi hasznára lehetek, ha a néptanító urak figyelmét fölhívom arra a tárgyra, melyről röviden szólni fogok. Célom egyedül az, hogy elmondjam a *számtan tanítása* körül néhány év alatt szerzett tapasztalataimat s ezekből levonjam a következtetéseket.

Négy éven át tanulmányoztam az ország különböző népiskoláiból összegyűlt tanulók értelmi fejlettségét, gondolkozás módját, s ezek alapján azt, hogy az illetők minő vezetésben, oktatásban részesültek. Ki kell jelentenem, hogy nemcsak hogy egyöntetűséget nem fedeztem fel a különböző iskolák működésében, de az elért eredményben annyira különbözőknek találtam azokat, hogy önkénytelenül az a gondolatom támadt, hogy hiányzik a népiskoláknál az az általános elv, melynek megvalósítása lehetővé tenné, hogy a népiskolát végzett tanulók a gymnasiumi osztályokban nehézség nélkül haladhatnának. Ez elv ismeretetését ez alkalommal illetékesebbekre bízom annyival inkább, mivel az, e lap szűk határai közé, nem férne be.

A számtan tanítása a népiskolákban kiterjed a négy alpműveletre egész számokkal, tizedes és közönséges törttekkel. Ezeknek alapos ismeretével egészen biztosan halad a tanuló a bonyolultabb feladatok megoldásával is. Ugyde meg kell vallanunk, hogy ezek begyakorlása a mily sok nehézséggel jár, épp oly sok nehézséggel jár az is, hogy az esetleg rosszul vezetett tanulót a helyes útra terelhessük. A legtöbb tanuló nincs egyáltalában tisztába azzal, hogy a számok milyen törvény szerint alkotandók s ez okozza azt, hogy pld. az összeadást vagy kivonást csak akkor tudja elvégezni, ha — a mint már megszokta — a számokat egymás alá vagy fölé írja, de ekkor még azt sem tudja, hogy pl. 4328-ban a 8 miért egyes, a 2 százaz stb. Ő a 8-at is számnak tartja és nevezi, a mint tényleg az is. Ugyde az összeadási művelet már megkívánja, hogy azt mint számjegyet is ismerje, ép úgy mint a betűkről tudja, hogy azok a szavak leírása avagy kimondására szolgálnak. Tehát tudnia kell, hogy összesen tíz számjegy van, a melyekkel minden és bármilyen nagy számot ki lehet mondani avagy leírni. Ez esetben nem

fog gondolkozóba esni a felett, hogy pl. 8348-ban, hogyan lehet két 8-as szám s hogyan az, hogy egyikét ő 8-ezernek tanulja kimondani, míg a másikat csak 8-nak. De ha megtanítjuk neki, hogy ha ezen számjegyek közül az egyiket a másik mellé írjuk, akkor a balfelőlnek az értéke megtízszereződik, tehát pld. 34-ben a 3-értékét tízszeresen vagyis 30-nak kell kimondani s ismét, ha hármat írunk egymás mellé, akkor a balfelőli első értéke százszor nagyobbnak veendő, pld. 234-ben a 4-et most is 4-nek mondom, a 3-at 30-nak, tehát 10-szer 3-nak, a 2-őt 2 száznak vagyis 2-szer száznak stb.; szóval ha megismertetjük a számjegyek helyi értékét, úgy nem fog azon fönnakadni, hogy miért kell a 8348-ban a két 8-as között különbséget tenni. De még van ennek egy másik nagy előnye különösen a szorzás és osztás tanulásánál, a mint arra később rá fogok térni.

Ne szoktassuk a tanulót ahoz, hogy a számok csak akkor adhatók össze, ha azok egymás alá vagy fölé íratnak, hanem tekintet nélkül azok mikénti leírására, csak arra szorítkozunk, hogy ugyanazon helyértékű számjegyek adhatók össze, s hogy miért, annak igen könnyű magyarázatát találni.

A számok kivonása különösen az, a miben sehogy sem tudnak egyöntetűsége jutni a tanítók. Egyik ragaszkodik ahhoz az eljáráshoz, hogy pld. 4328—2579 így számít: 9-et 8-ból nem tudok kivonni, veszek hozzá (kölcson) a megelőző számjegyből 10-et s így 9-et 18-ból ha elveszek, marad 9. Továbbá hasonló okoskodással veszi el a 7-et a 11-ből stb. Ez alapjában nem helytelen számítás, a mennyiben a kérdést úgy is tehetjük fel pld. ha 4328 frtból elköltök 2579 frtot mennyi pénzem, helyesebben hány forintom marad még? Ugyde a kivonási művelettel határozzuk meg a két szám közti különbséget is, a midőn aztán ez a számítási mód egyáltalán nem állja meg a helyét. Kérdik tán, miért nem? Első sorban azért, mert ezen eljárás igen hosszadalmas és nehézkes, másodszor azért, mert minden műveletnek előnyére válik az, ha egy már begyakorolt művelet segítségével végezhetjük azt. Én a magam részéről sokkal rövidebbnek tartom azon eljárási módot, ha a műveletet úgy értelmezzük a tanulóknak, hogy pld. a mit a 4328 frtból elköltöttem, vagyis a 2579 frt és a megmaradt pénzem együtt annyi kell legyen, a mennyi pénzem eredetileg volt.

Vagyis végeztessük a kivonási műveletet összeadással, a mely által elérjük azt, hogy a míg egyfelől mindig élénken eszében tartja a tanuló a kivonandó és különbség (maradék) s a kisszebitendő közötti összefüggést, addig másfelől biztosabb a számítás helyessége, s egyzersimint sokkal gyorsabban elvégzi a műveletet, a mit egy pillanatra sem szabad szemünk elől téveszteni a számtan tanításánál. A szorzás és osztási műveletekről a közelebbi alkalommal fogom elmondani észrevételeimet.

Boros Sándor

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Székely-Udvarhelyen unitárius templomot kell építeni, ezt kívánják az ottani hívek, ezt kívánja az egyház s a közművelődés érdeke. A főgondnok és a püspök aláírásával ellátva minden egyházi tanácsos kapott egy felhívást és egy gyűjtő ívet. Ajánljuk figyelembe a fennebb közölt: „Hej nagy dolog az!” című cikket és a bőkezű adakozást.

— H-mezővásárhelyi és berényi híveink körében — írja levelezőnk — örvendetes dolgokat tapasztaltam. Az előbbiek paplak és templom építést tervelnek már a jövő évre; miből ugyan egyhamar alig lesz valami, mert részben az erdélyi hitrokonok segélyéből akarnák a kellő összeget megteremteni; ennek pedig ez időszerint akadályául szolgál a keresztsuri iskolánkra s aztán az udvarhelyi templomra való gyűjtés; de elég szép s örvendetes a dologban az, hogy ők maguk ezeket hajlandók a nemes célra áldozatul hozni s így bizalommal nézhetünk jövőjükre.

A berényiek is gyűjtögetnek maguk közt, a telek vásárlásból fennmaradt adósságuk törlesztésére, a mit remélhetőleg rövid időn befejeznek. A buzgóság mindkét helyt meg van, a hívek lelkesen vesznek az egyházi dolgokat, iskoláink elég népesek s ügyesen haladnak.

— Halmási híveinkről azt a szép és örvendetes dolgot irhatom, hogy a templom látogatást buzgón gyakorolják. Mindennap kétszer templomozunk (kivétel: hétfő s péntek délután). Vasárnap délelőtt s délutánonként is rendszeren 4–800-an vagyunk az Ur házában.

A nyár folyamán vasárnap délelőttönként a legényekkel, délután a leányokkal 26 tanítást tartott a pap Ajtai János, átlag 40–50-en voltak jelen.

Ujabbán olvasó-egyletet is alapítottunk, melyet a dalkörrel egybevonva „Olvasó és Önképző-Egylet” czim alatt szerveztünk. Az alapszabályzatot közelebb küldtük fel a ministeriumhoz megerősítés végett. Bizom, hogy ez egyesülettel sok szépet fogunk elérni. Hetenként felolvasó estélyeket tartunk, a melyeken tág terünk lesz minden üdvösnek megbeszélésére s terjesztésére.

Tudósító.

— Az unitárius káté német nyelven. Püspök Ferencz József ur unitárius kátéja német nyelvre le van fordítva s már az új év kezdetén meg fog jelenni s ezzel egy nagy hézag fog betölteni. Egyidejűleg megemlítjük, hogy a püspök urnak egy másik műve az „Unitárius kistükör” is le van fordítva német nyelvre. A káté fordítása és kiadása költségeit egy ausztriai unitárius főnemes hordozza s a fordítás az ő kívánságára eszközöltetett. A fordító egy kittingi szakférfiu.

— Bethlenszentmihályi unitárius szent ekklesiának minden egyes jóravaló tagja csak a mult évben járult mintegy 200 frt önkéntes adománnyal templomunk, tornyunk és orgonánk renoválásához — s ime! ma, midőn romladozott paplakunk újra építése kerül szóba, egy lelkes szózatra mindnyájan és egyenlő akarattal röjják meg magukat, hogy egy régi mulasztást egyszerre hozzassanak helyre. November 21-én tartott kebli gyűlésünkön — kivétel nélkül — a gyűlés minden egyes tagja sietett beírni nevét ekklesiánk arany könyvébe, mert legszegényebb embereink, napszamosaink is 3 frt, kisebb-nagyobb földmivelő birtokosaink 5, 10, 15 frt, valóban a legdrágább gyöngyével a szívnek, igyekeztek kifejezést adni áldozatra kész érzelmeiknek. Mindjárt e gyűlésen begyűlt papiház alapra — ígéretben — 550 frt. Tartsd, oh tartsd és áld meg Isten a népet, mely ily tettekre kész. Tedd szilárdá akaratarejét s egygé az igaz, a szép és nemes iránti lelkesülésben. Az 550 frt két részletben Szt.-György napig és aug. 20-ig 1892-ben fog befizettetni.

Bethlen-Szt.-Miklós, 1891 decz. 8.

Máté Lajos,
unitárius lelkész.

A Protestáns Egyház és Iskolai lap egyik közelebbi számában a „Barátságos beszélgetések“ cz. füzetéről bírálati ismertetést közölt, melyben többek között az a hiba is előfordul, hogy a Barátságos besz.-t a kalvinisták elleni támadásnak mondja. Ezt a tévedést kiigazítjuk s kérjük t. lapírtóinkat vegyék észre — a történelmi hírség érdekében — adja tudtára olvasóinak, hogy azon bírálat hibásan nevezte támadó irányúnak azt a füzetet, amely nem egyéb, mint Szenecss Imre papkeszűi ev. ref. lelkésznek az unitáriusok ellen „Keszű Pál beszélgetés-e az unitáriusokról“ czimű 1890-ben nyomtatott könyvére adott válasza.

— Pap Mózes erénydíj alapra Székely Gyula ur Maros-Vásárhelyről küldött 10 frtot.

— A toroczkoói zsinaton tartott beszédek már kikerültek a sajtó alól s közelebbiről szét fognak küldetni.

Gálfalvi István 1806—1891. Az úrmösi unitárius egyház nyugalmazott lelki pásztora szentmihályi Gálfalvi István, egyháztanácsos, felsőfőherékori nyugalmazott esperesnek halálát jelzik e gyászsorok.

Három drága kincsnek szentelte hosszú életét: családjának, egyházának és a társadalomnak.

A lármás dicsőséget nem kereste soha. Pap volt. A csendes munkálkodás, nevelés és erkölcs terjesztésében talált kiváló lelki gyönyörűséget. A Krisztus utasítását követte szüntelen: „Kinek engem szolgál, engem kövessen!“ Világi javak keresésének rabja sohasem volt, ugyyszólván: a biblia volt gazdagsága s azért gyermekeire is, nem annyira világi javakat, mint inkább a nevelés szent örökségét hagyta.

A csendes zajnélküli munkást egyházköre 1849-ben jegyzőjének, 1859-ben esperesnek választotta. 1885-ben május 5-én tartotta 51 éves papi jubileumát. 1890. április 24-én 56 évi szolgálata után nyugalomba ment. Fájva vált el akkor is attól a szépszéktől, hol megkezdte harczát, könnyezve tette le palástját, melyen érdemet és elismerést sokat, de szennyet sohasem hordott.

Halálát két pap fia, három férjezett leánya, volt ekkléziája és egyházköre gyászolja.

Legyenek áldottak az elfáradott Simeon porai s maradandó emlékezete!
Úrmös, 1891. nov. 26-án. D. M.

— Dr. Árkosi Gyuláné Velits Kata élete 30-ik évében Dicső-Szent-Mártonban december 2-án meghalt egy pár hetig tartó betegség után. Az ifjúkor teljes szépségével megáldott nő, a kiváló gondos édes anya, kinek most volt nyílóban az élet, elhervadt váratlanul, idő előtt, pótolhatatlanul. Kinek ne fájna szíve egy ily súlyos csapás miatt? Ki ne kívánná a férjnek, a kis gyermekeknek, a szülőnek s testvéreknek az égi vigasztalást?!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Boldog újévet kívánunk! Barátainknak, ismerőseinknek s mindazoknak, a kikhez ezek a szavak eljutnak, nemcsak, hanem minden felebarátunkat boldog új évet kívánunk. A bánat és veszély kerülje s a vigasztalás és szeretet legyen otthona minden embernek!

Az „Unitárius Közlöny“ a jelen számmal kezdte meg ötödik új esztendejét. Az új esztendőben az a reménység biztat, hogy a már kijelölt úton tovább fogunk haladni. Keresni fogjuk azokat a szavakat, a melyekkel olvasóink szívéhez legközelebb juthatunk. Abban fogunk járni, hogy ez a kis lap minden hónapban egyszer legyen találkozója íróink társaságának, s összekötő láncza a velünk egy ügyért: a vallásban a buzgó hitért és józan meggyőződésért, az erkölcsben a feddhetetlen tisztaságért munkálkodóknak.

Eddigi olvasóink ismerik már lapunk irányát, az ezután jövőknek alkalmat nyújtunk, hogy megismerjenek, mert munkát s fáradságot nem fogunk kimélni, hogy a mi keveset adunk, annak legyen némi jelentősége. Ez a nyilatkozatunk legyen elég biztosítékul a mi részünkről. A t. olvasó közönség részéről is szükséges egy parányi biztosíték t. i. az az 1 frt 20 kr., illetőleg 1 frt összeg, a melynek fejében még a jelen évben is adni fogja a lapot a Dávid Ferencz Egylet. Ezt a biztosítékot tegye le mindenki a maga idejében, sőt hasson arra minden olvasó, hogy tagtársai szaporodjanak, mert az kétségen kívül a saját érdekében is fog állani, mivel ha a tagok és előfizetők s főképpen a pontos fizetők száma megszorodik, akkor a lap is adható lesz ingyen képmellékletekkel s más kedvezményekkel együtt.

Sorakozzunk a zászló alá minél többen s minél gyorsabban!

Felolvasásaink. Az unitárius főiskola diszterme egy kissé kibővelve, vagyis új kettős ablakkal s ajtóval ellátva, fogadta a Dávid Ferencz Egylet első felolvasását decz. 19-én. Kétségen kívül barátságosabb és díszesebb volt mint eddig s ez is befolyással volt a felolvasás sikerére. Ez évi felolvasásainkhoz a hangulatot, tiszteleti elnök Ferencz József püspök „r megnyitó beszéde adta meg, melyben röviden, de megkapóan jellemezte a D. I' E. felolvasásait s azok szükségét. Szívélyesen szólott s kedvesen fogadtatott. Első felolvasó Dr. Brassai Sámuel volt most már ötödik ízben. Jelen nem lévén, Boros Sándor tanár olvasta fel a fegyelemről szóló predikációját, melyet egy francia püspök írt s s a mely sok hasznos tanácsot tartalmaz. Dr. Haller Károly egyetemi tanár e felolvasásokon új ember, de a ki úgy hisszük nem utolszor olvasott fel most, mivel „Erköleseinkről“ oly hiven, annyi igazsággal beszélt, hogy kértük folytatassa tovább egy közelebbi alkalommal. A tanár ur ígéretet tett a folytatásra. A két felolvasó között Jékely Aladár szavalt a két szép költeményét oly meghatóan, oly kitűnő sikerrel, a milyent csak a kultú érhet el saját költeménye elszavalásával. A szép számú közönség éljenzéssel fogadta a felolvasókat. A A következő felolvasást Január 10-én tartják Eszaki Károly az „illusióról“, Kanyaró Ferencz „az unitárius színmű irodalomról.“

Orbán Balázs-émlék felállítására ügyében Székely-Keresztúrt egy bizottság alakult. Elnök Raffaj Károly, pénztárnok Barabás Lajos s jegyző Dr. Grosz Frigyes. A Dávid Ferencz Egylet titkára az Egyletnek az Emlék ügyében eddig tett működéséről jelentést és számadást bocsátott közre az „Ellenzeknek.“ E szerint az Egyletbe begyűlt és kezelt pénz 46 frt 56 kr. Ez a pénz csirának beválik, de az emlék megvalósítására nem elég. Kérdezzük székely testvéreinktől van e valaki, a ki ne tudná, ki volt Orbán Balázs a székelyeknek? Ha nem tudnák, rendeljék meg a róla szóló Emlékfüzetet. Mindeneket arra kértünk, habár fillérekkel is, de minden esetre járuljanak ahhoz, hogy Orbánnak Székely-Keresztúron egy hozzá méltó, egyszerű, de szilárd emlék állíttassék. Az emlékre szánt pénzek Barabás Lajos urhoz küldendők Székely-Keresztúrra.

A D. F. Egylet pénztárába 1891 december 1-től—23-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági díjat (1 frt) fizettek:

Csegezi Gyula, Kolozsvár 1891. Deák Miklós, Ürmös 1891. Dr. Jéger Kálmánné, Szathmár 1889—90. Sinczky Julia, Kolozs 1891. Dr. Lehman Róbertné, Kolozsvár 1891. Sárdi Lőrincz, Kolozsvár 1891, Nagy Lőrincz 1890—91, Tóth Lajosné, Máthé Sándor, Árkosi László, Bajka Sándor, Bajka Mózes, özv. Pap Sándorné, Szent-Mihályfalva 1891. Lőrinczi Sándor, Torda 1891. Nagy Titusz, Mészök 1891.

Előfizetési díjat (1 frt 20 kr.) fizettek:

Gál Kelemen, Kolozsvár 1891. Sárdi Imre, Kövend 1891. Osváth Márton, Kobátfalva 1892. Buzogány János, K.-Széplak 1891—95. Mózes Mihály, Abrudbánya 1889—90. Balogh József, Kolozsvár 1891. Gábor Mihály, Al-Jára 1891—

1892. Ifj. Kómis Lajosné, M.-Kályán 1892, Pálfi István, Abrudbánya 1891. Csiky Elek, M.-Köblös 1890—91.

Egyes számokért fizettek: Grün L., Nagy Gy., Székely Sándor Kolozsvárt 12 kr.

A kükküllői fiókegyletben fizettek: Kiss Sándor 1887—89 Molnár János 1889—90. Ütő Lajos 1890—91. Kisgyörgy József 1887—88. Gállalvi István 1889. Vajna Lajos 1889—90-re. összesen 13 frt A januáriusi közlemény szerint befolyt az ottani pénztárba még 11 frt. Évi bevétel 24 frt. Ennek felét 12, azaz tizenkét forintot o. é. Hadházi József pénztárnok úr hozzám beküldötte.

A maroskőri fiók pénztárába ujabban fizettek: Németi Ida 1890—91. Nagy Benedek 1888—89. Gál Ferencz 1891 Májai Gábor 1891. Incze Lajos 1891. Simó József 1891. Ürmösi Kálmán 1891-re összesen 9, azaz kilencz forintot. Ennek felét, négy frt ötven krajczárt Májai Gábor pénztárnok ur hozzám beküldötte.

A hátrálékban levőket ujabban tisztelettel kérem, sziveskedjenek tartozásaikat minél előbb beküldeni

Kolozsvárt, 1891 december hó 28-án.

Islai Márton,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. T. „Isten létele“ talán csakugyan a legsikerültebb költeménye Célzata is helyes, de az első részében adott rajza a materialistának, oly bölcséleti fejtegetés, a mely nem talál a mi lapunk keretébe. Szeretnők ezt a tárgyat más módon feldolgozva vinni olvasóink elébe! — K. J. A-a. A tudósítást köszönettel vettük s annak különösen örvendünk, hogy azon veszélyeztetett helyen oly lelkes munkásai vannak a tanúgynek. A tudósításból most nem adhatunk, de jövőben adjuk a lényegét. Olykori tudósításait szívesen vesszük, de kérjük írjon röviden s csak tényeket! — Cs E. M.-Köblös A pénz megérkezett. Egyebekkel rendben vagyunk a nyugta szerint. Jó szerencsét az új helyen s boldog új évet! — S. G. urnak Medgyes. Köszöröm a névsort. Sok jót! — Gy. I. urnak H.-Szt.-M. Czikke kézhez jött, de mivel egy kevéssel terjedelmesebb, mint a milyenre számítottunk, csak a jövőben adhatjuk. — Betai. A hivek még nem irták meg, mely számok és hány kell. Az én örömem volt a találkozás. Ha nekik is az volt: az enyém kétszereződik A közgyűlés kérdését tárgyalni fogjuk. Kolozsvárt belépti díjas felolvasás lesz az utolsó. Az U. K. K. legújabb számáról nem mondhatok véleményt még. Majd megírom. — D. M-ly. urnak. A papi fizetés javításáról irt cikkét vettük s a jövő számban közölni fogjuk. — **Erdeklődőnek Helyt.** Irodalmi pályázatunk eredménye felett Kanyaró Ferencz tanár ur és a szerkesztők mondtak bírálatot.

Karácsoni és újévi ajándéknak alkalmas 6—12 éves iskolás gyermekek számára a „Jó gyermek könyve“, mely erkölcsi beszélgetéseket és verseket tartalmaz. Ára kötve csak 20 kr., postán küldve 23. 3 frtért 14 példányt küld a szerző Boros György (Kolozsvárt, rózsa-utca 2. sz.)

TARTALOM: Felhívás az „Unitárius Közlöny“ érdekében. 1. lap. — Újév küszöbén. Ürmösi Kálmán. 2. l. — Az árva fiu. (Költemény.) Csifó Salamon. 5. l. — Daniel Gábor főispán. Barabás Lajos. 6. l. — Szegény, de becsületes. Grätz Mór. 8 l. — Miért odvas a fűzfa? (Legenda.) Végh Mátyás. 9. l. — Hej nagy dolog az! Kovácsi Antal. 10. l. — Tanúgy: Nehány szó a népiskolai tanítókhoz. Boros Sándor. 11. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 13. l. — Egyleti élet és munkásság 14. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belkőzéputeza 10.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 25 kr.

KOVÁCSI ANTAL.

Szül. 1820 feb. 16. Megh. 1892 jan. 6

Kovácsi Antal, kit olvasóink előtt elég megneveznem, élemedett korban és jelentéktelen gyengélkedései után, de mégis sejtetlenül, meghala. Szabadjon néhány sort szentelnem emlékeztetének.

Mint néhai gr. Bethlen János kedves barátja arcképe alá ezt írta:

„Multis ille bonis flebilis occidit“ *

én is azt kiáltom sirhalma felett a nem feledhetőnek és kevés változtatással utána tehetem a mi következik:

Paucis „flebiliior quam mihi.“ **

Tanítványom volt, jó reményű, szavamra hallgató, jó s a minek nem nagyon gyakran volt alkalmam örvendeni, reményemnek megfelelő, hálás tanítványom.

Tordán született ev. ref. atyától és unitária anyától, de ő maga testestől-lelkestől unitárius volt.

Collegiumi osztályában ő és Berde Áron, a ki siette őt sirjába kísérni, magasan kitűnő két tanuló vala és méltán lehete őket, mint leendő tanárokat, külföldi egyetemre küldésre ajánlani s az ajánlás sikeres volt.

Kovácsi Berlinből ismeretekkel rakottan megtérve, mivel

* Sokaknak keserűségére halt meg.

** Keveseknek akkora keserűségére mint az enyém.

akkor megürült tanszék nem vala, magán nevelői állomásra vállalkozott.

Feladatát becsületesen megfejtette s ennél nagyobb dicséretet a világon egy nevelőnek sem lehet adni; mert e tekintetben bizvást el lehet mindeniknek mondani: *et voluisse sat est*.*

Nevelői pályája végeztével Kolozsvárt telepedett meg és a nemsokára megürült tanári székbe beigtattatott.

Oktatása tárgya a latin nyelv volt. Tanított és tanult, nem annyira nyelvet, mint módszert. Saját tapasztalatain kívül figyelmesen kísérte a külföldről jelzett haladás lépteit és igyekezett felhasználni és alkalmazni a mi jó volt bennök, nem tartozván azokhoz, a kik azt vélik, hogy minden, a mi új, jó is, feledve, hogy igen gyakran a jobb ellensége a jónak.

Kötelességét pontosan, lelkiismeretesen és lankadatlanul teljesítette és ha fényes eredményekkel nem dicsekedhetett, okát csupán csak a fiatalságnak a classicus nyelvek iránti közönyös voltában kell keresni. A közöny körülbelöl a Kovácsi collegiumi tanulásakor kezdődött s „lassan, de hatalmasan növekedett és napjainkban csaknem undorra vált.”

Hiszen gyermekek és ifjak háznál és utcán azt a kérdést hallották hangoztatni: mi haszna a deákul tanulásnak? — hogy a görögöt ne is említsem.

Az a végzetes utilitarianismus, melyet, ha egy sokkal kevésbé ártalmas eszme kifejezésére nem volna lefoglalva, hasznosításnak fordítnék le, — az a kétes világu elmélet, melyet ha szoros következetességgel akarnának alkalmazni, gymnasiumainkat kézmives műhelyekké és ipariskolákká kellene átalakítani, csak azt a szolgálatot teszi a szellemi műveltség világában, a mit a morphin-injectio az emberi testben. Azonban, hogy főlebbi nyilatkozatomat félre ne értsék, sietek megmondani, hogy Kovácsi tanítványai, általánvéve, ha jobbak nem, rosszabbak sem voltak más szaktanár társaiéinál.

Tanítástól szabad idejét boldog családi köre gondozására, ismeretei gyarapítására, cikkek, könyvek írására és közszolgálatokra fordította egyháza és a társadalom körében.

Merem mondani, hogy sem irigye, sem ellensége nem volt, holott senkinek sem hizelkedett, sőt inkább szerette ismerőseit

* Akarni is elég.

kedélyesen bosszantani. Ellenben számos ismerősei valamenynyien jóakarói és barátai voltak és ezek közül jó korra nyult életében csak azokat vesztette el, a kik meghaltak.

Minthogy a kép árnyék nélkül nem tökélyes, meg kell emlitnem, hogy valának Kovácsinak gyarlóságai is; de ezek őt a közönséges emberektől nem különböztették meg; holott szép oldala és jó tulajdonságai a jók között is kiemelték.

Brassai Sámuel

Epitaphium.

(Kovácsi Antal halálára.)

A tudományoknak felszentelt bájnoka voltál,
A haza és egyház közjava lelkesített.
Mint lobogó fáklya fényt hintél az éji homályban:
Bölcs lelked sugara ezeket vezetett.
Oh, ha kinek éltél, koszorut tűz néma sírodra:
Eifel tornya sem lesz égre magasbbra nyúló!
Nyugodj csöndes ölén a halálnak béke honában,
A kegyelet őrzi porhüledékeidet . . .
Nincs az enyészetnek rajtad már semmi hatalma:
Szellemeden az örök-lét koszorúja ragyog!!! . .

Rédiger Géza.

A vallástanítás sikere a népiskolában.

A szívnek olyan szüksége van a vallásra, mint a talajnak a nedvességre. A nedvesség átszűrődik a földön, a vallás tiszta fénye a szíven: így termékenyül mindkettő.

De úgy a föld, mint a szív a legdúsabb táplálék mellett is, kellő gondozás és czélszerű mivélés nélkül burjánt sokat, virágot keveset terem. Pedig mindnyájan a virágnak örvendünk. Egy fakadó bimbó szerénysége, egy kinyílt virág kellemessége egészen lebilincsel, meghódít s mi oly kevésszer keressük az okokat ezeknek létrejövetelében. Eszünkbe sem jut a kertész kitartó munkája, gondja, fáradsága, csak azt óhajtjuk, bár a növényzet mind ilyen szép volna.

Mily ösztönszerű hódolattal hajlunk meg egy vallásos szív nemessége előtt s mintsem annak indító okait keresnők, szivesebben állunk az ohajtók és sohajtozók táborába, így beszélve: bár minden ember ilyen kegyes, ilyen istenfélő, ilyen szelid volna!

Az ily és hasonló sohajtozások, melyek igen gyakoriak, csak azt bizonyítják, hogy meg vagyunk győződve a vallás fontosságáról, de annak a gyermeki szívbe való beplántálását nem gyakorol-

juk a gyermek fejlődésének megfelelő arányban. A tanító túlságos sokat vár a családtól, a család az iskolától, a hatóságok mindkettőtől s vérmes reményükben rendszeren a csalódásig jutnak.

A szülő, ha gyermekét ruházata és táplálékában, a tanító, ha növendékét tudvágyában, a lelkész, ha hiveit ünnepi szükségletében kielégítette, még nem tett eleget nevelői kötelességének.

A gyermek boldogságának, jövőjének a legnagyobb mértékben a szülő a Kovácsa. Az erkölcsösségben, a vallásosságban az alapvető munka a családnak legszentebb feladatához tartozik. A bennünk levő tiszteletnek, önzetlenségnek, a testvéri, szülői és felebaráti szeretetnek a családban ápolt erkölcsi érzésünk az alapja. Ezt kell tehát művelniök a szülőknek már a kisded korban. A gyermekben a jó iránti fogékonyság, a szeretet, a hála, szóval az erkölcsi érzés már akkor kezd ébredezni, mikor érteni kezdi az édes anya mosolyát.

Elégítsük ki fokozatosan a gyermek belső szükségleteit és tartsuk összhangzásban külső életével, Gyarapítsuk lelki gazdagságát az érzelmek nemességével, mutassuk meg a jónak útját példaadásunkkal.

Hallja a gyermek, hogy házuknak barátait, rokonukat a szülők családi körben, úgy bizalmasan, jól leteremtik, megszólják, jelenlétében azonban hízeltő nyilatkozatokkal kedveskednek előttük. A gyermek meg van győződve, hogy ez így van jól, mert ezt apjától, anyjától így hallotta. Önhibáján kívül képmutató s igen természetesnek találja, ha otthon édes anyja előtt jól elpletykálja iskolatársát, kivel barátság fejében nem sokkal előbb osztozott annak csukorkáin.

Ilyenek s még ilyenebbekkel van dolga az iskolának. Így ismerve a gyermeki szív árnyoldalait s azok eredetét, kérdem, vajjon elégséges ellenszer-e az a nagy mértékben divatozó káthézáló módszer, mely uralja még most is a helyzetet? Nem. Sokkal többre kell törekednie a vallásos dolgok megtanításánál a lelkiismeretes tanítónak. Vallásos tankönyveink ugyyszólva a „szabad” és „nem szabad” lépcsői. E lépcsőkön járni kell megtanítanunk a növendéket. E módszer titkának a kulcsa egyszerű. A tanító készítse el növendékét a személye iránti feltétlen bizalomra, akkor életet tud adni az élettelen betűnek, akkor a „szabad” és „nem szabad”-nak meg leendő a gyermek lelkében, szívében, cselekedeteiben a kellő hatása. Segítsük a gyermeket arra a szellemi magaslatra, hogy lehessen szigorú bírása önmagának; minél nagyobb mértékben kezd beleszólni munkáiba lelkiismerete, annál könnyebb és sikeresebb a nevelő fáradozása.

Igen helyes módnak bizonyult a földrajz használásában a szülőföld ismertetése, nemcsak a földrajzi fogalmak szemléltetése,

hanem a hazaszeretet érdekében is. Hát a vallás tanításánál nem lenne jó szolgálatot a családi élet megfigyeltetése?! A családban él a szeretet, a bizalom, a megelégedés. Ezeket aknázzuk ki s megtaláltuk a gyermeki szívnek legfőbb táplálékait és ezek által a vallás tanítás helyes módszerét.

A nevelők ilyeszerű munkáját igen megkönnyítik, sőt biztos sikerre juttathatják az oly lelkészek, kik a család és iskola közötti téves felfogásokból képződött irt, szeretetet terjesztő munkásságukkal, elenyésztetni segítik. E célra jó a többek közt a tanügy iránti őszinte érdeklődés, a tanítók munkájának nyílt elismerése. Áldásos továbbá a lelkészeknek azon buzgó munkálkodása, ha több helyen, nevezetesen a Homoród vidékén a tanítói gyűlésezések alkalmával gyermek-istenítiszteleteket rendeznek.

Ezek ama lényegesebb elvek, melyeknek a gyakorlati életben való alkalmazása a vallás tanításban lassu, de biztos sikert eredményez.

Munkára hát! Munkánk legyen a szeretetnek, a szeretet munkánkunknak kifolyása.

Györfi István.

Kovácsi Antal mint gyermek és ifju.

Gyermekkori barátom volt, barátságunkat soha semmi se zavarta. Nemes Torda városában születünk, együtt jártunk iskolába, ő egy osztálylyal hátrább. Én az egyik, ő a másik osztályban volt az első, pedig bizon többet játszottunk, mint tanultunk. Sebes esze, éles emlékező tehetsége volt, mi egész életén át kísérte.

Tordán civisek voltak szülőink, s mintha összebeszéltek volna, ötéves korunktól fogva fenn hálattak a gymnasiumban. Még a nyári nagy szünidőben is fel kellett járnunk, a nyári diákok voltak tanítóink. Fogdostuk törrel a verebeket, lapdáztunk, kapocsontoztunk, vagy ha kivittek a berekbe, maszlagásztunk az Aranyosban, futkostunk a libák után, s ha elfoghattuk, pennát téptünk belőlök. Estvénként hallgattuk a Kovácsi bátyja meséit, miben mester volt. A leczketanulás mellett, egy a szebeni Thereziánumból hon nyaraló fiutól a szépirásból, a szász paptól német nyelvből, órát vettünk.

Ezen nyári taníttatásnak localis oka volt, mi nem egyéb, minthogy a tordai civis, s az aranyosszéki székelly csak annyit kostoltatott az iskolából, hogy végezve a tordai algymnasiumot, nagy része honmaradt, nem jött át Kolozsvárra, folytatni tanulását. Így mindketten az iskolához ragadtunk.

Atyja református, anyja unitárius volt. Tordán az V. és VI. osztályu tanuló felöltözött togás diáknak, azaz magyarkába, övvel derekán. A mint a gyermek-osztályokból felmentünk, a dicsőség azzal kezdődött, hogy ünnepélyesen felöltözve az asztalhoz kellett ülnünk, s tanultuk a vallást. Még ebédre se szabadott haza menni, frequentáltunk s két hét múlva felmondtuk a confessiót, s két heti koplalás után csaptunk nagy áldomást. Az új diákok a többit megvendégelték, mit a tordai apák szerettek rendezni. Kovácsi is frequentált, elmondta a confessiót. Így lett unitárius.

Hogy diákok lettünk, nyári multságunk a temetésre járás volt; két prediciós halottá lenni, az volt a tordai ember egyik vágya. A harminczas évek közepén dult kolera idejében délelőtt, délután temettek, predikáltak. Utoljára minden pap könyörgését, predicióját megtanultuk.

Kolozsvárra jött, itt is togás diák lett. Itt már Berde Áronban hatalmas versenytársra kapott. Egyik jobb volt a másiknál. A mint a VIII. osztályt végezték, mentek akademiára. Berdét a status küldte.

Azon időben Erdély főurai azt a szokást vették fel, hogy fiatal embereket küldtek ki külföldi egyetemekre, taníttatták, reájuk bízta fiaik nevelését azon ígérettel, hogy ha valamely főtanodába tanárnak nem sikerül bevenni, fizetnek végkielégítésül 6—10,000 frtot, persze váltóban. Ez a negyvenes évek elején jött divatba, mikor Metternich a liberalismus fékét megeresztette volt. Az előtt a protestáns külföldre Bécs utlevet nem igen adott. Így ment fel Gáspár János, Mentovich Ferencz, Bihari Sándor. Így kínált meg Brassai bácsi utján engem is a nagy Bethlen János. Kovácsit Pálffy Dénes tarcsafalvi nagybirtokos küldte fel, Dénes fia részére.

Megjárta, s úgy találta őt a forragalom Tarcsafalván, hol nemzetőr volt, s mint Berde szerette boszantani, egyszer csak a nyereggel a hátán állt haza, a ló elfutott. Onnan jött Kolozsvárra tanárnak.

Kőváry László.

Visszaemlékezések Kovácsi Antalra!

I.

A kik 1857-től fogva a kolozsvári unitárius főiskolában végeztek, mindenik magával vitte az életbe az ifjúság legnagyobb

pártfogójának, az atyai szeretettől vezérelt tanárának, a feledhetetlen Kovácsi bácsinak kedves emlékét. Hogyne, hiszen a néhai tanár urat nemes érzülete, emberies cselekedetei az ifjúság rajongó szeretetének oly tárgyává tették, mely az élet soknemű változásai között is a ragaszkodást, határtalan tiszteletet és nagyrabecsülést csak fokozta

S csakis ez képes megmagyarázni, miért dobbant szíve száznak oly fájdalmasan fel e szomoru hírre: Kovácsi bácsi meghalt.

Tudom, sokan lesznek ismerősei, tisztelői és barátai között, kik versenyezni fognak életrajzának megírásában. És e műben — Kovácsi bácsi életrajzában — bizonyára látni fogjuk, hogy vajjon mint családfő, avagy a társadalom tevékeny tagja, mint szakférfi, tanár, paedagogus, avagy az egyházáért hön lelkesülő munkás férfit volt-e nagyobb?

S midőn ezeket majd olvasva szívünkre tesszük kezeinket, lehetetlen, hogy így ne kiáltunk fel: mégis mint ember volt legnagyobb Kovácsi bácsi!

Én az embernek akarok nemesen érző szívére mutatni egy olyan mozzanat által, minőben a néhai élete annyira gazdag volt. Jótéteményéről van szó. . . .

Mint szegény és árva fiú VI-od osztályos koromban Kovácsi bácsitól öt forintot kértem kölcsön ruhára. Kovácsi bácsi végig nézett rajtam, családi állapotom és iskolai helyzetem felől tudakozódott. Midőn mindent megtudott, mintha a jóság és nagylelkűség könnyei jelentek volna meg szemeiben. . . . Megsimogatott s aztán elküldött Krizáné ö nagyságához, hogy mutassam be magamat, meghagyva, hogy másnap megint felmenjek. . . . Másnap megint felmentem. Valamelyik jótékony intézettől 15 frtot utalványoztak számomra. . . . Így csak édes apa cselekedhetett volna! Oh de hány tanuló részesült nemes jóindulatában? . . .

Ez csak egy kis sugár a Kovácsi bácsi emberbaráti szeretetének, nemes és emberies érzületének s jótékony tetteinek fény-tengeréből!

Irni Kovácsi bácsiról sokat fognak. Azonban az egész kerekből az ily kis mozzanatok sem maradhatnak ki, mert azoknak az emberi szív legszentebb nyilvánulásai: a hála, szeretet és emlékezet mindig helyet kérnek!

Gvidó Béla.

II.

A székely fiukat szerette. Azok közt voltam én is. Az osztályban nagy lármát csaptunk. Az öreg ur jött s észrevette, hogy mi is közremaködtünk. A többiekhez semmit sem szólt; szomszédom s az én nevemet említette . . .

— „Ejnye fiam, ha még ti is, . . . hát mit várjak azoktól az iparlovagoktól? . . . takarodjatok ki innen!”

— Mi szó nélkül kijöttünk s vártuk az előadás végét mikor bűnbánólag bocsánatot kértünk. Megnyertük; sőt sajnálkozni kezdett a miatt, hogy mi már nem tudjuk, hogy odabenn mivel „bajoskodtak;” rendeletére felnyitottuk „de bello gallico” illető helyét s a tanácsteremben megtartotta kettőnkkel az órát, hogy ne maradjunk el.

* * *

Leczkén, kinyitott könyvemre hajolva, elaludtam. Egyszer csak vállamat ezüstös végű botjával taszigálva, mondogatja:

— „Surge, surge”! . . .

— Én azt hittem, hogy szomszédom háborgat s fejemet sem emelve fel, mondom, sugom; hagyj békét, hogy aludjam!

— Az öreg ur rám kiált: „hogy is ne!”

— Felugorva főfájással mentegetődzöm s kérdzem ki.

— „Ne hazudj fiam, ha csakugyan fáj, hidd meg, künn sem gyógyul meg, . . . itt maradsz!”

Ugy lett.

* * *

Mint diák három forintot kértem egyszer kölcsön pár napig.

-- „Jól van fiam, de meg ne csalj, mint X. és Y.”

— E bizalmatlanság elszomorított s a mint nyújtja a pénzt, mondám: nem kell tanár ur, ha fél tőlem.

— „Na, na fiam, nesze, költsd jó helyre.”

— Tegye el tanár ur, hiszen látom, tanár urnak nem marad, ha nekem adja.

— „Ejnye, ejnye fiam, hát te érettem aggódól? Azt várod már, hogy én kérjelek, hogy fogadd el tőlem a pénzt kölcsön?”

— Elvettem, harmadnap megvittem.

— „Tán csak nem haragszol, hogy olyan hamar meghoztad?” mondá, mikor átadtam.

* * *

Kilencz év alatt, míg közelében voltam, egyetlen egyszer magázott, midőn egy csinytalanságért felette haragudott rám. — Meg voltam ijedve, mert a „maga, magának, magát” szavak közben botjával fenyegetett, hogy megver. Ez a 7-ik osztályban volt.

szabály, a melyet az osztásnál követnie kell. A kétjegyű és többjegyű osztóval követendő szabályt megint megadja egy az előbbihez hasonló feladat, péld.: Egy hivatalnok évi fizetése 1440 frt, mennyi jut ebből, egyenlően beosztva, minden hónapra? Egy évben 12 hónap lévén, az 1440 frt 12 egyenlő részre osztandó. Az előbbi okoskodás nyomán haladva, a 14 százasból jut egy hónapra 1 százas s fönmarad még 2 százas, a melyet nem tudván 12 egyenlő részre osztani, mondjuk fölváltjuk 10-esekre, a 2 százas 20 tizedesre meg 4 tizedes együtt = 24 tizedes; ezt ismét 12-felé osztva, jut egy hónapra 2 tizedes; ennél fogva egy hónapra jut összesen 1 százas meg 2 tizedes, a mi = 120 frt; ebből tehát világosan áll a tanuló előtt a kétszáz, így a többjegyű osztóval követendő szabály. Ezután áttérhetni a megnevezetlen számok osztására, különösen hangsúlyozván azt, hogy sem a szorzó, sem az osztó megnevezett szám nem lehet; oka igen egyszerűen megmagyarázható.

Az osztásnál már elkerülhetetlen a tizedes törtek ismerete, mert eltekintve attól, hogy a hányados csak némely esetekben egész szám, már a 10, 100 stb.-vel való osztást is, azok ismerete nélkül, csak egyes különös esetekben lehet elvégezni. De már a tanuló maga önkéntelenül felteszi azon kérdést: hát ha valakinek annyi az évi fizetése, hogy abból egy-egy hónapra a forintokhoz még krajczárok is jutnak, hogyan lehessen azt kiszámítani s írásban kifejezni. Azért igen óvatosoknak kell lennünk a feladatokkal, s nem szabad engedni, hogy a tanuló valaminek a lehetőségét csak pillanatra is kétségbe vonhassa, mert annak igen káros következményei vannak.

Azért én a magam részéről azt tartom legcélszerűbbnek, ha éppen egy ilyen feladat által hívjuk fel a tanuló figyelmét a számoknak egy másik fajára, az úgynevezett tizedes törtekre. Gondolatom szerint már az is ösztönzi a tanulót a számok megismerésére, hogy ő az osztási műveletet minden körülmények között el tudja végezni.

A tizedes törtek megismertetése az egész számok, illetőleg azok jegyei helyértéki tulajdonságából minden nehézség nélkül történhetik. Az a törvény, a mely az egész szám jegyeinél jobbról haladva a számsorban fennáll, fennáll azon jegyeknél is, a melyek az egyes számjegy után jobbfelé következnek s a melyeknek az a szerepe van, hogy az egésznek részeit, tehát az egésznél valami kisebbet fejezzünk ki velök. Így pld. 325.647 egy tizedes tört, s a miként e számban a 2-összámjegy helyértékénél fogva a 3-nál tízszer kisebb s az 5 a 2-nél szintén, akként 6 az 5-nél tízszer kisebb, a 4 a 6-nál, a 7 a 4-nél s. t. Az egésznél 10-szer kisebb valami, annak tized része, a százszor kisebb századrésze stb. Ily módon ugy ezen elnevezés okát belátja, valamint a tizedes számjegyek tulajdonságairól tiszta fogalmat szerez a tanuló. Ezek megismertetése után ki lehet

terjesztetni az egész számok osztását oly esetekre, a midőn a hányados tizedes törtszám.

Az összeadási és kivonási művelet elvégzése ugy tizedes törtekkel, mint tizedes törtek és egész számokkal egyidejűleg, semmi nehézséget nem fog okozni. A szorzás és osztás elvégzése az egész számokkal való művelet begyakorlása után, csupán a számjegyek helyértéki tulajdonságaira való különös figyelmet igényeli.

Boros Sándor

Vidéki levél.

Tisztelt szerkesztőség! Tekintve az emberi ész sokféle vívmányait, általánosságban kimondhatjuk, hogy ebben kételkednünk nem is lehet. Azonban czélom, midőn a beállott újévben Közlönyünket felkeresem, koránt sem az, hogy én a külvilági hatalmak alkotásait szemléljem, s e helyen azokról irjak.

Oh nem! csak egy kicsiny, de háládatos körben szándékozom mozogni. Czélom csakis egyházunk beléletében tenni látogatásokat. A mennyire terem engedi, itt-ott szándékszom az igyekezetre, munkálkodásra és az elért sikerekre, avagy — a mi elég szomorú lenne — az ezekkel ellentétes állapotokra rámutatni.

Röviden szólva, egyházi beléletünkben szándékszom vizsgáldni.

Rajta tehát, vizsgálódjunk! . . .

Figyelmemet az a hatás ragadta meg mindenek fölött, melyet kedves Közlönyünk elért a vidéken. Első helyen erről szólok tehát.

Olyan jól eső érzet fog el, midőn nyugodtan mondhatom, hogy az „Unitárius Közlöny“ nemcsak egyik erős védbástyája az unitárius elveknek és így a valláserköcsi életnek, hanem valóban sok polgári családnál otthon is találja magát.

Hogy ez így van, arról — csak egy esetet említve — kellemesen győződhetik meg a tisztelt szerkesztőség is a Közlöny egy egyszerű olvasójának ezen szavaiból: „Éppen úgy nézem az Unitárius Közlönyt a családban, mint a feleségemet és gyermekeimet, a mikor jók. Annyi gyönyörűséges dolgot lehet benne feltalálni. . . Szép történetei mindig figyelmeztetnek, hogy csak a jót tegyük, a gonoszt pedig kerüljük. Drága portéka az, az Isten áldja, a kik azt teremteték.“

Egy kissé különös hasonlat: jó feleség, jó gyermekek és az Unitárius Közlöny! de a következtetést levonva, kellemesen kell hogy hasson e hasonlat mindazokra, kik a Közlöny gazdag tartalmához hozzájárulnak. Hiszen lapunk im mint a legdrágább kincsek egyike szerepel az egyes családoknál! . . .

Szép jutalom, megnyugtató eredmény multra s lelkesítő a jövőre nézve.

Örvendek, hogy e levelem tárgya, ha röviden is, ez lehetett.

De vannak még egyéb dolgok is, melyekről a nagyon tisztelt szerkesztőség beleegyezésével időnként ezután szólni fogok.

Vidék, 1892 jan. 15.

Földi.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Az E. K. Tanácsból. Gálffy Sándor küküllőköri egyh. gondnok betegsége okán kénytelen lévén ezen állásáról lemondani, új gondnok választása elrendeltetett (332 k. i.). — Az árkosi ekklesiának megengedtetik, hogy papi lakját átalakítsa. — Széplakon a papi lak elkészült — Itj Gróf Thoroczkay Miklós a toroczko-szt-györgyi ekklesiának két hold földet ajándékozott temetőhelynek. Köszönettel fogadtatik.

— **Debreczeni Szabó József temetése.** „A honnan jó a csapás, onnan jó az áldás“. E szép mondás igazsága nyer kifejezést néhai Szabó József, debreczeni polgár és egyh. tanácsos aa elhunytá által, ki Debreczen város Hatvan-utcájában levő házá és a hortobágyi pusztán levő tanyáját, összesen 25—30 ezer forintot érő vagyonát végrendeletileg vallásközönségünknek hagyta azon célból, hogy az idővel e városban unitárius templom építésére fordíttassék.*) A néhainak családja nem lévén, végrendelete értelmében az E. K. Tanács intézkedett, hogy nemes alapítónk temetése a kellő ünnepél-ességgel m njen végbe. A hogy halálának hírért vette, intézkedett, hogy Péterfi Dénes pap és a főiskolai dalárda 12 tagja, Iszlai Márton ének-tanár vezetése alatt, utazzanak Debreczenbe és áldott emlékü alapítónkat ünnepélyesen temessék el. A temetés e hó 14-én történt meg nagyszámu érdeklődő közönség jelenlétében. A dalárda megható gyászdalokat zengett, Péterfi lelkész, gyönyörű alkalmi beszédet és imát mondott, minek végeztével a néhai a Rákóczy-harang zugása mellett örök nyugalomra kísértetett Péterfi a sirnál búcsu-szavaiban meghagyta, hogy ha virág terem e sirhanton, ne bántsa azt soha az elfogultság . . . A temetés rendezésére Molnár Sándor jogtanácsos aát küldte el még e hó 11-én E. K. Tanácsunk, ki e tisztének közmegelegedésre felelt meg. Nem csak a diszes temetést rendezte el szépen, hanem a végrendelet értelmében a hagyaték lebonyolítására nézve is a szükséges lépéseket igen praktikusán megtette. A hagyatékról itt megjegyezzük, hogy az soha el nem adható, hanem az irt célra gyümölcsöztetendő; 1200 frt azonban előre kifizetendő a következő 12 jótékony célra: debreczeni kollégiumi szegény tanulóknak, debreczeni lutheránus egyháznak, debreczeni 48-ki emlékszóborra, debreczeni iparos ifjak betegsegélyző egyletének, debreczeni keresk ifjak kórházának, Therezianum rom. karh. árvabáznak, kolozsvári főiskolai szegény tanulóknak, 10 unitárius szegény papnak, 10 unitárius szegény tanítónak, unitárius tanári kar nyugdíjintézetének, kolozsvári unitárius egyházközségnek 100—100 frt.

Temetés végeztével, mely délelőtt 10 órakor történt, siettünk Péterfi Dénes pap és tanár vezetése alatt megtekinteni a híres város nevezetességeit. Mindenek előtt megnéztük az ev. ref. kollégiumot, mely az országban páratlan; ifjaink meglepetése e rövid tudósítás keretében kifejezhetetlen. Tóth Sámuel theologiai tanár és egyház főjegyző ur volt szíves és igen előzékeny kalauzunk. Megtekintettük a színházat, a városházát stb. A templomokat csak kívülről láthattuk, mert késő idő lévén, már kinyithatók nem voltak.

*) E szerint bármily türelmetlen volt eddig velünk szemben a kálvinista Róma, a viszonyokat az idő megváltoztatta, minket is munkatársává szegődített, hogy immár együtt munkálkodjunk „az Ur szőlőjében“!

Megemlítem még, hogy ifjainkat a kollegiumi ifjak nemcsak szeretettel fogadták, de hárman rokonszenvük és barátságuk jeléül Püspök-Ladányig el is kísérték.

... n.

— **Datk.** decz. 17-én nagy szívéllyességgel fogadták a datki hivek Kiss Aladár papjelöltet, ezentul lelkészöket. Az egyháztagok csaknem teljes számmal várták az állomáson. Ez a nép tud lelkesülni, jóra hevülni. 20-án tartatott a be-köszöntő. Igtató pap Osváth Gábor hévizi pap volt. A hivek a templom gyakorlásban akkora buzgóságot mutatnak minden alkalommal, a mi igazán lelkesíti az egyházi szolgát szolgálata teljesítésében. Míves napon is legalább 40 nő és néhány férfi volt a templomban. Tervbe van véve papilak építés, mely még ez év folyamán keresztút kivihető lesz, a mi szükséges is, mert a mostani, egészségtelensége miatt, már igazán lakhatatlan.

r. l.

— **Kovácsi Antal** tanár váratlan halála alkalmával a családon kívül gyászjelentést adott ki az unitárius E. K. Tanács, az unitárius főiskolai igazgatóság és a kolozsvári takarékpénztár.

— **Kovácsi Antal emlékalap.** A boldog emlékü Kovácsi Antal gyászavatálára szánt koszorút a néhainak nevét viselő alapra tett adományaikkal megváltották: Boros György és neje sz. Kovácsi Róza 50 frttal. Ürmösi Miklós, Gyula és Jenő testvérek 30 frttal. Grün Lipót 5 frttal. Kőváry László és neje 10 frttal. A kolozsvári jótékony Nőegylet tagjai közül: gróf Teleky Domokosné 10 frttal. Báró Bánffy Albertné 10 frttal. Báró Bánffy Dánielné 5 frttal. Báró Bánffy Ernőné 5 frttal. Gróf Eszterházy Jánosné 5 frttal. Szigethy Miklósné 5 frttal. Szacsvey Sándorné 5 frttal. Özv. Pataki Istvánné 1 frttal. Szvacsina Géza 2 frttal. A „Nőegylet“ választmányá 52 frttal. Sinczky Julia Kolozsról 5 frttal. Csongvay Béla Tordáról 10 frttal. Veress Ferencz Tordáról 10 frttal. Gróf Lázár Miklósné 5 frttal. Özv. Sámí Lászlóné 5 frttal. Binetz Ilka Budapestről 10 frttal. Hajós János isk. felügy. gondnok 10 frttal. Összesen: 250 frt. Ezen összeg a helybeli kiségitő pénztárban van kamatozás végett elhelyezve. Az adakozóknak az unitárius főiskola nevében e helyen szíves köszönet nyilvánítok.

Kolozsvárt, 1892i jan. 21.

Ulár Pál, igazgató.

— **Halálozások.** Fájdalom, lapunkat nem zárhatjuk be anélkül, hogy addig is, míg adandó alkalommal bővebb ismertetést adhatnánk. pár sorban meg nem említsük unitárius vallásközönségünk három jeles férfjának elhunytát.

Dr. Berde Áront a kolozsvári tud. egyetem nyug. r. tanárát, vallásközönségünknek 1876 óta egyik főgondnokát, a magy. tud. akadémia levelező tagját, kolozsvári Főtanácsunk egykori tanárát, tegnap kísértük örök nyugalomra a kolozsvári temetőbe. Az Egyh. Képv. Tanács a következő gyászjelentésben tolmácsolva a veszteség felett érzett bánatát: Az unitárius vallásközönség Egyházi Képviselő Tanácsa a veszteség mélyen érzett fájdalomával jelenti, hogy Nagyságos Laborfalvi Dr. Berde Áron, a vallásközönség főgondnoka, a kolozsvári Ferencz József tud. egyetem volt első rektora, nyug. nyilv. r. tanára, tiszteletbeli doctor juris, a M. T. Akadémia tagja, kolozsmegyei törvényhatósági bizottsági tag stb. stb. folyó hó 25-én reggeli 1 órakor, életének 73-ik évében elhunyt. A munka és szorgalom, a tudomány és irodalom, az egyház és haza egy derék harcosát, nemes tagját és hű fiát veszítette el az elhunytban, ki, mint tanár, egyházunk szolgálatában kezdette meg pályáját, innen lépett át előbb a jogakadémia, majd a tudomány-egyetem kötelékébe, tehetségével és ismereteivel mindenütt tiszteletet szerezvén nevének, a melyet most fájó részvétellel adunk át az emlékezetnek. Béke vele!

Sala Sámuel birtokos Szováton élete 75 ik évében hosszas szenvedés után meghalt. Az egyházunkban oly sok szolgálatot tett Sala-család utolsó férfisarja szállt vele sírba.

Ma már egy újabb halálesetről értesültünk. Martonosi Gálffy Sándor jószágigazgató, a haza és egyház ügyeiben tevékeny, áldozó, derék férfi, egyh.

tanácsos ma reggel Gernyeszegen szintén bevégezte nemes életét. Legyen emlékülk áldott! Kolozsvár, 1802 január 28.

— **Baló Sámuelné Márkus Katalin**, s.-sz.-györgyi unitárius énekvezér neje, élete 72-ik, házasságuk 53. évében meghalt. A temetés 14-én volt. Zsufolá-sig megtelt a templom; sokan eljöttek Toroczkkőről is; az egyházi rend teljes számban s a tanulók nagyobb réze. Szónokok valának — a templomban a hely-beli lelkész: Siménfalvi Gy., a sírnál Létay D. sinfalvi lelkész.

— **A toroczkkői zsinaton** mondott imák és beszédek megjelentek egy csinos füzetben. Tartalma: Gal Miklós toroczkkői lelkész megnyitó-imája; Végh Mihály ravai lelkész imája s beszéde; főt. Püspök ur üdvözlője; Raffaj Domokos imája s beszéde a papszentelés alkalmából. A püspök ur áldása az új papokra, végül Lőfi Aron esperes bezáró imája. Ára 30 kr. Kedves és tanuságos füzet.

— **„Az Unitárius Kis Könyvtár“** legújabb füzetében Derszi Károly budapesti lelkész „A biblia életé“ről közöl egy becses tanulmányt Gannettől. A könyvtárnak ennél jobb közleménye kevés volt. Ajánljuk mindenkinek. Ára 10 kr., megrendelhető a szerkesztőnél Budapesten. (VI., alkotmány-utca 4. sz.)

— **Az Athenaeum Kézi Lexikona.** A tudományok enciklopédiája kü-lönös tekintettel Magyarországra. Szakférfiak közreműködésével szerkeszti Dr. Acsády Ignác. Budapesten. Hatodik füzte három önálló mellékletet tartal-maz. Az egyik Ausztrália és Polynézia kitűnő kivitelű térképe, a másik a világ főbb államainak czimereit ismerteti, a harmadik a legfontosabb élelmiszerek, tej, hus, borok, kávé, thea, kakao stb. vegyelemzését adja. A szöveg a B. betű foly-tatását, a Biographia és a Brocken közti anyagot tartalmazza. Egy füzet ára 30 kr

— **Köszönetnyilvánítás.** A kis-solymosi unitárius ekllesiának helybeli uni-tárius papné szül. Péterfi L. Lina és közs. isk. tanító T. Lőrinczi Zs.-né szül. Jánosi Eszter urass onyok egy diszes kiállítású Szt Bibliát ajándékoztak ka-thedrai használatra. Értéke 6 írt 10 kr. Az Úr oltárára hozott e kedves ál-do-zatokért ajándékozó urasszonyaink fogadják e helyen is legmelegebb köszö-ne-tem kifejezését. Kis-Solymos, 1892 január 3. Nagy Sándor, unitár. pap

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasásaink. A január havi felolvasás január 17-én tartatott meg a főiskola dísztermében a közönség érdeklődése és a jelenvoltak teljes mértékű élvezete mellett. Éjszaki Károly az „illusióról“ egy becses bölcséleti tanulmányt olvasott fel, melyben a nagymérvű tájékozottság mellett a lépten-nyomon nyilvánuló egészsze ges humor lepte meg a hallgatóságot. A felolvasás közölve lesz a Keresztény Magvetőben. Kanyaró Ferencz „az unitárius színmű irodalomról“ elő-adott tanulmányában a XVI-ik száz irodalmi világából azt a sajátoságos vitakö-ző elemet mutatta be, a mely a forrongó eszmék tisztázására néha nyilvános köz-gyűléseken a fejedelmek s az ország urai és tudósai előtt nyilvánosan folyt, máskor meg a tanuló ifjúság körében színi előadásokban szolgált az ifjúság mulattatására s a vallási harcokra előkészítésére. Kanyaró a debreczeni hitvitá-ból egy részletet bemutatott most, később kifogja adni egész tanulmányát. — A jövő felolvasás február 6 án lesz. Felolvas Dr. Haller Károly társadalmi szo-kásainkról (folytatás) Nagy Gyula tanár az izlésről.

A D. F. Egyet pénztárába ez évi január 1-től—25-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági díjat (1 írt) fizettek 1891-re: Fodor Domokos, Torda (1887, 88, 90, 91); Vári József, Sz. Udvarhely; Tana Gyula (88, 89, 90) Nagy-Enyed; Borbély György, Torda; La-Borda Kálmánné, M. Újvár; Földesi Sándor-né, Kolozsvár; Hadházi György, Mokcsa; Gintner István, Orosháza; Kupeczné Vári Hermin, Kolozsvár; Kádos Ferencz, H.-M.-Vásárhely; Oszváth Gábor, (a

más 3 személy nevét kérem!) Héviz; Bereczky Péter, M.-Berény; Barabás Anna, Kövend, Nagy Olivér, Torda.

Rendes t. díjat 1892-re: Pázsint Mihály, D.-Szt.-Márton; Lengyel Dánielné, Kolozsvár; Dr. Kövári Sándor, Oravicza; Varga Lajosné, Sárospatak; Varga Dénes, Torda; Borbély György, Torda; Ferenczi Mózes, Várfalva; Tóth István, Debreczeni Sándorné, Augstein Gyula, Müller Gyula, Fekete Pál hajdu, Kolozsvár; Kovács Józsefné, Horváth János, Gajdán Pál, Buzás János, Lőrinczi Dénes, H.-M.-Vásárhely; Balogh István, Perei Mihály, Perei Zsuzsanna, Csifó Károly, Mező-Berény; Barabás Anna, Kriza Sándor, Kövend; Székely F. Szeged, Rákosi Józsefné, A. rudbánya.

Előfizetési díjat (1-20) fizettek: 1891-re: Dr. Gelei Lajos, O.-Radna; Gálfi Ferencz, Martonos, Molnár János, Brassó;

1892-re: Desbordes August, U. Szt.-Péter; Veress Ferencz, Torda; Székely Ferencz, Szeged; Musnai József, D.-Szt.-Márton, Rédiger Samu, Torda; Kádár József, Dézs; Balogh Gyula, Szombathely; akab Elek, Sebes Pál, Budapest; Bedőházy József, M.-Fráta; Zoltán Béla, Sz.-Ujvár; Adám Donokos, Bőződ; Kádár János, Abrudbánya (91-re is), Domokos Árpád, Tamási; Binecz Ilka, (még 2 frt 30 kr ajándék)* Budapest; Lászlóczky Samu, Kolozsvár, Tóth Albert, Varsolcz; Konecz György, N.-Borosnyó; Rákosi Józsefné, Abrudbánya, Nagy Gyula, Kolozsvár; Szinte Ferencz, Budapest; Oláh József, Dombi Sándorné, M.-Berény. Tisztelettel kérem újból is a hátralékokat, sziveskedjenek kötelezettségeiknek eleget tenni s egyuttal előfizetéseiket megújítani.

Kolozsvárt, 1892. január hó 27-án.

Iszlai Márton.
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. F. V. a „Karácsoni ima.“ Menete könnyű, verselése elég jó, de sem a formában, sem a tartalomban nincsen olyan kiváló vonás, a mi közölhetővé tenné. Próbáljon más tárgyat dolgozni fel. A jó prózát többre becsüljük — J. J. „Levélhulláskor“ van benne elevenség és találékonyság. de verselése gyenge. Az allegoria alkalmazása részben sikerült. Kérünk mást

Tiszelt olvasó! Őszinte, nyílt kérésünk van. Sziveskedjék utána gondolni, hogy az „Unitárius Közlöny“-ért járó illetékét kilizette-e? Ha kifizette, a pénztárnok nyugtázta, ha nincsen nyugtázva, hátralékban van. Kérjük küldje be késedelem nélkül. Ha nem volna szándéka fizetni — a mit nem remélünk — a lap jelen számát Iszlai Márton pénztárnok ur nevére küldje vissza, a lap mellékletével és a czimszalaggal együtt. A lap előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr. A Dávid Ferencz-egylet tagjai ha alap tők 10 frtot, ha rendes tagok 5 frtot kötelesek fizetni. Mindennemű pénz Iszlai Márton urhoz küldendő Kolozsvárra.

* Köszönjük.

Szerk

Jelen számhoz Kovácsi Antal arczképét mellékeljük.

TARTALOM: Kovácsi Antal. (Arczképpel). Brassai Sámuel 17. lap. — Epitaphium (Költ.) Rédiger Géza 19. l. — A vallástanítás sikere a népiskolában. Gyórfi István. 19. l. — Kovácsi Antal mint gyermek és ifju. Kőváry László 21 l. — Visszaemlékezések Kovácsi Antalra. Gvidó B., Pázsint M. 22. l. — Önállóság. (Költ.) Rédiger Géza. 25. l. — Tanügy: Számtan tanításáról Boros Sándor. 25 l. — Vidéki Levél 28. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 29. l. — Egyleti élet és munkásság 31. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 10.)

Önállóság.

Nem hajtok én térdet bálvány isteneknek,
Sem gyarló emberi balvéleményeknek :
Meggyőződésemmek követem csillagját,
Zuditsam bár reám a világ haragját.
Az *igazság útján* haladok, míg élek,
Ez *uton* haladni senkitől se félek.
Jöhet a *hatalom* százéltű lándzsával,
Jöhet a *gonoszság* kincses ládjával — !
Kikaczagom őket! . . . Életem *se drága!* . . .
— De *megvenni azért senki ne próbálja!*
Hon, jellem, becsület, mint drága szentségek —
Szívem szentélyében tiszta lánggal égnek . . .
Istenem imádom . . . a jót megbecsülöm . . .
Ki nállam okosabb, azt ki nem kerülöm . . .
— Tanulni nem szégyen bármely sorsban, korban :
Örömmel beállok az igyekvő sorban !
Munkásság a jelszóm ! dolgozom jó kedvvel,
Tunya tétlenségben nem játszom időmmel.
Ki *dolgozni nem tud, jó ember nem lehet,*
A *dologtalanság* sok, nagy *bűnre* vezet.
Nem *kutatom* soha a *jövő homályát,*
Elvégzem a *mának* hiven ő munkáját.
Istené a *holnap,* csak a *ma* az enyém :
Az emberi élet változó tünemény . . .
Megelégszem mindig *sorsom* mivoltával,
Perbe nem szállanék a *minden Urával* . . .
Jót, rosszat — fogadok nyugodt tiszta szívvel :
Javamra vál minden *keresztényi hittel.*
Legfőbb törekvésem itt e földi létben :
Ember lenni minden sorsban s körülményben !

Rédiger Géza.

T a n ü g y.

A számtan tanításáról.

Második közlemény.

A tanulót a már megismertek alapján vezessük rá a szorzási műveletre s ezt igen könnyen elérhetjük a nélkül, hogy a tanuló valami új dolgot látna benne. Erre szolgálnak a tárgyas feladatok, a minő pld. ez : egy ember havonként elkölt 48 frtot, mennyit költ el egy félév alatt. Ezt a tanuló megérti és meg is fejti olyan okoskodásai, hogy mivel egy félévben 6 hónap van, tehát 6-szor 48 frtot költ el, vagyis: $48+48+48+48+48+48$ frtot; összesen te-

hát 288 frtot. E hosszadalmas számítás kikerülése végett mondhatjuk, hogy elkölt 6-szor 40 frtot, meg 6-szor 8 frtot. Ezt az úgynevezett szorzó tábla ismeretével minden nehézség nélkül kiszámítja, vagyis önként elvégzi a szorzást. Ezután írásban végeztetjük el vele olyan okoskodással, hogy 6-szor 8 frt = 48 frt, vagyis 4 tizes meg 8 egyes frt; 6-szor 4 tizes = 24 tizes, ehez adva a más 4 tizest, összesen = 28 tizes, a mi egyenlő 280 eggyessel s még 8 egyes = 288 egyes. Ebből, vagy egy pár ilyen feladat megoldásából rájön a szabályra, a melyet akkor is követnie kell, ha a szorzója két vagy több jegyű szám. Általában a tárgyas feladatok azok, a melyek a mig egyfelől kedvet adnak a tanulónak a számításra, addig önként rávezetik azon szabályra, a melyet a nevezetlen számokkal végzendő műveletnél követnie kell. Említenem sem kell, hogy a részlet szorzatok leírásának mikéntjét, már az összeadás és kivonásnál tanultakból tudja a tanuló. Ha ezek után rátérvén a nevezetlen számokkal való műveletre, figyelmeztetjük a tanulót arra, hogy a szorzás következtében a szám (szorzandó) értéke annyszor nagyobb lesz, a hány egységet a szorzó kifejez; úgy igen könnyű megértetni azt, hogy 10-el, illetőleg 10-nek egész számu többszöröseivel miként kelljen szorozni. Ugyanis a számjegyek helyi értékének ismerete után nem fog fennakadni azon, ha azt mondjuk, hogy ha egy adott szám pld. 44-hez jobbról egy 0-t írunk, azon szám értéke tízszer nagyobb lesz, vagyis 450 tízszer nagyobb a 45-nél, a mi azt jelenti, hogy a 45-öt 10-el akként szorozom, ha egy 0-t írok jobbról melléje. S így lehet folytatni fokozatosan 100—1000 stb.-vel. Mindezekkel kapcsolatosan különös súly fektetendő a fejbeli számításra, a mely egyfelől különösen élesíti az ifju elmét s másfelől az írva számolásban biztosabbá teszi.

Az osztási műveletre való átmenet ebből önként jön, a mennyiben a fönnebb leirt feladat ily alakba öltöztethető: Ha valakinek van 48 frtja, s abból havonként elkölt 8 frtot, hány hónap alatt költi el az egészet? E feladatban azt kérdezzük, hogy hányszor lehet a 48 frtból 8 frtot elvenni? A kivonási művelet hosszadalmasan bár, de megadja a feleletet. A felelet az lesz t. i. hogy 6-szor. A hosszadalmas számítást kerülendő, egyenesen megtudom adni a feleletet, mert 6-szor 8 = 48 levén, számításom helyessége igazolva van. Írásban ezt így fejezem ki: $48 : 8 = 6$; vagyis 48 frtot 8 frtjával 6 egyenlő részre tudom osztani. Vegyünk most egy nehezebb feladatot, pld. 168 frtból hány embernek jut 4—4 frt? Erre egyenes feleletet adni nem tud a tanuló; azonban a 16 tizes 4 tizesével felosztja 4 embernek, a midőn egy ember 40 frtot kap, vagyis 10 embernek a részét, ennél fogva a 4 ember tulajdonképen 40 embernek a részét kapta. A 8 egyest szintén felosztja 4 frtjával 2 embernek, s ekkor már kész a felelettel, hogy 42 ember kaphat 168 frtból 4—4 frtot. Ezt írásba foglalva, világosan áll előtte a

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 25 kr.

A tavaszhoz.

Csak borong még, ritkán derül,
Máskor oly szép homlokod,
Megjött tavasz, ha már itt vagy,
Embereld meg immár magad:
Üzd el a bűt s gondokat!

Szélszaggatott palástodból
Szorítsd ki már a nedvet
S mint a gyermek, kit megvertek
Ha kisirtad felhőszemed:
Nyerd vissza vidám kedved!

Vidám mosolyt várunk tőled,
Nem ily borongó arcot;
Hagyd a gondot, a bánatot,
Nem találnak hozzád azok:
Mutass mosolygó arcot!

Légy vig, a mint illik lenned
Lám a mező, bércz és völgy
Már régóta várnak arra,
Hogy jó kedved egy mosolya
Megadja az ébredőt.

A lágydalú kis csalogány
Azért még oly szóttalan,
Mert nem látja, hogy a galyak
Növelnék a zöld lombokat:
Az erdő még lombtalan!

Duzzadt keblü rügybimbócskák,
Dalra kész madárajak,
Nyomott kedély, borus lélek
Tőled vidám mosolyt kérnek:
Engedj e sok ohajnak! . . .

Szász András

Márczius.

Szántsatok magatoknak új ugarat,
és ne vessetek a tövisekre. Jerém. 4.

Az alakuló unitár. egyház jelmondata.

„Akarjuk, hogy az apostoli hitforma legyen a mi hitvallásunk. Mind azért, mert az az isten örök igéjével megegyezik; mind azért, mivel azon tudomány összegét magában foglalja, mely az üdvösségre szükséges s mert hitünk benne megnyughatik“, e szavakkal lép a Tordán egybegyült erdélyi papság a vallásújítás legmerészebb ösvényére 1566 márczius 15-én.

1566 márczius 15-e a józan ész és lelki szabadság örök emlékü első megnyilatkozása. És azóta mindig nevezetes marad a márczius hónap az unitárius egyház történetében.

1568 márczius 8—18. napjain foly le a gyulafehérvári tiz napi disputatio, mely sziklára építi fel a megalakult új egyházat. E disputatio hatása alatt maga az uralkodó fejedelem is hozzájuk hajlik. Tanácsosai és a törangu nemesség a szabadelvű valláseszmék zászlója alá szegődnek s a lelkiismeret szabadságát még ugyanazon évben az országos alaptörvények közé iktatják.

Am fordul egyet a világ s a merészlelkű alkotás viszontagságok hosszas tűzpróbáján megy csakhamar keresztül.

1571 márczius 14-én meghal a nemesen gondolkozó fejedelem s a magyarvérű királyok sorát magával örökre sirba viszi. Az emléket sirató unitárius költőként:

A koronás fők közt első volt s tán az utolsó
Akkoriban, a ki e tiszta hitet követé.

Föltámad erre a fölbátorult reactio. Uralomra jut s a jezsuiták fekete hada hozzá lát az előbbi évtiz porba döntéséhez.

1571 végén már cenzurával nyűgözik le a szabad sajtót; elfojtják az eszmék termékenyítő hullámmását. 1579-ben meg eret vágnak a hiten és lelkiismereten: mint újítót, börtönre kárhoztatták Dávid Ferenczet. S magának az unitárius egyháznak, mely a helyett, hogy letörpitse Istent az emberek közé, az ember lelkét emelte fel Istenéhez, e vakmerő vétkéért kétszáz éven keresztül kellett vezekelnie: inségtől és mesterséges sötétől környezve hanyatlott napról napra mind jobban az enyészet felé.

A XVIII. száz elején a haldokló Habsburg-ház az „arianus eretnekség” kiirtásával akarja föltenni a koronát népboldogító törekvéseire. 1716 márczius utolsó napján megfosztja az unitáriusokat a kolozsvári székesegyháztól; egy füst alatt fölégeti a kincseket érő könyvtárt és elragadja az újonnan szerzett sajtót. 1718 márczius utolsó napján elfoglalja a piaczsori főiskolát s kezét tesz az üldözött egyház falvaira és földeire. 1741-ben az unitárius követet az igazhitű Bécsbe még csak hódolatra sem bocsátják fel.

Azonban a jezsuitáknak mihamar leáldozik diadalmas napjuk. Szemben a protestáns poroszokkal a kath. Ausztria megérzi a jezsuita nevelés erejét s rövid uton kiad előbbi nevelőin. Az unitáriusok föllélekzenek. Majd jön a József császár türelmes kora, reá a francia forradalom. Európa fölött föltetszik a szabadság, egyenlőség és testvériség szép piros hajnala. A mély álomból ébredező Erdélybe a tavaszi reggel friss áramlata csap be a kétszáz éves sötét éjszaka után. S fölhangzik most újra a munkára hívó régi jelszó: Szántsatok magatoknak új ugarat és ne vessetek a tövisekbe!

Ámde hol van az „új ugar”, midőn a kifosztott és elhagyatott egyház alig egy talpalattnyi földet nevezhet magáénak? S hol van a munkás nép, mely törhetetlen erőt érez magában feledni az elveszett multat s csak azért munkálni a jelent, hogy megnyerhesse a reménynyel biztató jövőt?

És im az egyetlen egy Isten segítségére jön az ő egyedül való népének. Támasztott férfit Izraelben, ki lehajol az elárvult egyházhoz, hogy az egyház magasra emelje ki őt s megdicsőítse örök dicsőséggel az ő nagyjai között.

Felső-zsuki Suki László e sorok napvilágra jötté előtt éppen száz évvel 100,000 frttal lett az unitárius egyház jobb jövőjének örök emlékü alapvetője.

1792 márczius 11-én szünt meg Suki László halandó lenni. 1792 márczius 11-e az unitárius egyház életében egy gyász korszakot zár be a megpróbáltatások, a halállal vívódás küzdelmes korszakát.*

A Suki-nemzetség sirboltja felett 1792 márczius idusán lefelé fordított szövétnek egy újabb fényes korszaknak lett világító fáklyája. Boldog ő, hogy családja nevét nem hagyta elhomályosodni, hanem a legnemesb áldozattal tette örökragyogóvá. És boldog az unitárius egyház, hogy ez áldozat tűzétől újabb meg újabb lelkek gyuladnak nemes lángra. A Suki és Horváth, Augustinovich

* Márczius 11-dike a gyászos korszakot bezárta s márczius 15-dike a fel-támadás napja lett, meft a Suki nagyszerű alapítványáról szóló végrendeletet az E. K. Tanács 1792 márczius 15-én olvastatta fel és léptette életbe.

és Konez, Maróthi, Jobbágy és Rédiger, Kovács, Derzsi és Szabó nevek élni fognak a szivekben, valamig a szabadelvű valláseszméknek egy barátja él a szabad Erdély földén.

Kanyaró Ferencz

Dr. Berde Áron.

(Szül. 1819-ben, meghalt 1892-ben, január 25-én)

(Arczképpel.)

Hervad már ligetünk, díszei hullanak,
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.

Oly rohamosan szedte áldozatait egyházunkban a beállott új esztendő, hogy éppen nem esoda, ha a költő őszi hangulata fog el s búsongva, csüggetegen fogjuk kezünkbe a tollat. Még nem szűnt volt meg a fájdalmas jaj ajkunkon Kovácsi Antalért, kinek nemcsak életét, hanem munkásságát is oly állandónak hittük s már Debreczenből a puritán jellemű egyházalapító Szabó Józsefről, Gernyeszegről a csak most köri gondnokká választott, erős, munkás derék férfi Gálffy Sándorról hozta a halálhírt a táviró. Egyidejűleg halt meg a jeles férfakkal az egyház egykori kitűnő vezérének Kaali Nagy Eleknek özvegye Kolozsvárt, özv. Gálffy Sándorné Székely-Udvarhelyt stb.

És midőn azt hívők, hogy fájdalmaink árja már elérte netovábbját, ime az egyház egyik világi feje Dr. Berde Áron is búcsuját veszi. Legyenek e sorok emlékének szentelve!

Berde Áron a laborfalvi székely nemes Berde-család sarja volt. A székely unitárius ifjak módja szerint a falusi iskolából Székely-Kereszturra s onnan Kolozsvárra az unitárius gymnasiumba ment s ott végezte tanulását. A mint Dr. Brassai, egykori tanára, e lap mult számában írta, az osztályokban Kovácsival együtt versenyeztek, de a többi felett messze állottak. Berdét az ekkor kitűnt élénk felfogás és nagy szorgalom egész életén át kíséri. 1841-ben a korondi zsinaton akademitának választatik, egy évet peregrinál az ekklézsiákban s két évet Berlinben tölt s ezt követőleg Kolozsvárt lesz tanár az unitárius főiskolánál. A kolozsvári főiskolának Brassai Sámuel a vezér szelleme s az ifju tanár, ki belépett, erős munkát kellett hogy végezzen. Berde a természettudományok tanára lett. Már 1847-ben egy könyvet ad ki külföldi tanulmányai alapján „Légtüneménytan“ czim alatt s 1848-ban lefordítja és kiadja a „Kémia iskoláját“, mely 2-ik kiadást is ér. Abban az időben szá-

mot tevő munka volt mind a kettő. Irodalmi munkássága elismeréséül 1858-ban a M. T. Akadémia I. tagjává választatik.

Hírlap-irodalmi munkásságot is sok irányban folytatott. 1846-tól kezdve szerkesztette Takács Jánossal a „Természetbarát”-ot 3 évig, az ötvenes évek elején a „Hetilap”-ot s ezt követőleg (1856–59-ig) a „Kolozsvári Közlöny” politikai lapot.

Magán nevelő intézetet állított a forradalom alatt.

Egyházában tanárságával együtt kezdődött szereplése. 1845-ben az akkor még gyakorlatban volt zsinati szigorlat elnökévé ő neveztetik ki, mely alkalommal egyszersmind egyházi szónoklatot is tart. A főiskolai tanárságtól 1863-ban megválik s a kolozsvári jogakademia tanára lesz s 1872-ben a kolozsvári egyetem tanárává neveztetik ki. Ugyanott ő az első rector.

Az 1876. évi árkosi zsinaton egyháza azzal tünteti ki, hogy főgondnokká választja. Ezt a két nagy tisztet és méltóságot 1890-ig vitte. Ekkor szélhűdés érte és rázta meg az erős férfit, de a munkától nem tudta teljesen visszatartani. Bár gyenge és beteg volt már, egyetemi előadásaira felment és azokat rövid ideig folytatta, ámde a kész lélek mellett erőtelen volt a test. Végül nyugalomba vonult s kedvelt szucsági jószágán igyekezett fellelni a foglalkozást. Mintegy félévvel halála előtt nála voltam. Jóízű humorral beszélt el külföldi utazása némely viszontagságát. Emlékező tehetsége meglepő volt ekkor is.

Az utóbbi időben gyengülni kezdett, mignem végül csakhamar követte „Anti”- barátját, kivel együtt kezdette az életet, s ugy látszik együtt is akarta bevégezni.

Mindkettőjük felett Ferencz József püspök mondott megható búcsu imát. Ő érezte leginkább, mily erős oszlopok dőltek ki mellőle. Vajh támad-e férfi sorainkból, ki meg tudjon futni oly hosszú pályát s arról annyi előnyt árasztson egyházára, mint Berde Áron tevő?!

B. Gy.

Társadalmunk bajairól.

Tisztelt olvasóim!

A Dávid Ferencz-Egyletben, a mely Egylet, ugy látom közei atyafiságban áll az „Unitárius Közlöny”-nyel, két ízben volt szerencsém felolvasni „a társadalom némely bajairól”. Most már

* Kovácsi Antal.

megfordítom a dolgot, s az „Unitárius Közlöny“ utján a tisztelt közönséget teszem felolvasóvá. Én az igaz nem fogom hallani sem a tisztelt asszonyságok kedves, s az enyémnél bizonynal bájosabb hangját, sem székely atyámiai okoskodását, de nekem az elégséges, ha tudom, hogy helyet cseréltünk s önök próbálják meg, mire tudnak menni azzal a sok bajjal, nyomorúsággal és veszedelemmel, a mely minket mindnyájunkat körülvesz nemcsak itt a városban, hanem ott a falukban is. Még arra is vágyom, hogy egyszer a tisztelt hallgatóság legyen a felolvasó, mert csak így remélhetem, hogy vége lesz a felolvasók nagy részét sújtó ilyen vádagnak: „jaj, beh hosszú volt“, „jaj, beh unalmas volt“, „köztünk maradt szó legyen, én bizon csak becsületből hallgattam“ stb.

A tisztelt olvasó dolga még így is könnyebb lesz, mint a „felolvasók“-é, mert hát önöknek az írás nehézségeivel sem kell küzdeniök. Mig mi nagy nehezen betüzzük ezt a roszt kézírást, önök kényelmesen pillantanak végig a szép kerek, nyomtatott betükön. Nem bánom, hogy így van! Tessék csak elővenni s olvasni s ítéljenek, nincsen-e igazam azokban, a miket elmondok, s ha már én az íráson tulmenni nem tudok, önök találják ki, hogyan lehetne elenyésztetni ezeket a bajokat.

Az erkölcsi predikáció nem valami hálás vállalkozás s a ki erre vetemedik, két eshetőség előtt áll: vagy unalmas a felolvasás s hallgatói a faképnél hagyják, vagy pedig a hallgató nem szivesen foglalkozik az erkölccsel s ekkor is ő szokik meg. Hogy ennek a veszélynek kitéve ne legyek, ünnepélyesen jelentem ki, hogy éppen nem erkölcsi predikációt akarok tartani, midőn korunk és társadalmunk némely bajaira rámutatni kívánok s ezek ellen való küzdelemre a rokonlelkek szövetségét keresem.

A velünk született, bennünk létező erkölcsi érzék az a természetű szózat, melynélfogva különbséget teszünk cselekedeteink között úgy, hogy némelyeket mindig helyeseknek tartunk, másokat mindig rosszaknak; ez az erkölcsi törvény. Ennek sugalmára dicsérjük a szerény, őszinte, igazságszerető, jótékony, mértékletes, munkás, vallásos s egyéb, jónak tartott, tulajdonsággal bíró embert; ellenben undorral fordulunk el a dölyfös, hazug, igazságtalan, önző, rossz szívű, kicsapongó, dologtalan, hálátlan és vallástalan embertől.

A népeknek éppen úgy, mint az egyéneknek meg van a jellemük és vérmérsékletük, meg vannak szokásaik és hajlamaik, érzületük és indulataik, hangulatuk és szeszélyeik, természetes és erkölcsi betegségeik és gyarlóságaik.

A nép és korszellem sajátságaiból szükségképpen keletkezik a divat.

Minden kornak, minden szépnek meg vannak a maga különös szokásai, sajátságos izlése, kedvtelései és szeszélyei. A mi a

művészetben a stílus, az a ruházatban s a társadalmi szokásokban a divat. Ámde azért, mert a divat a szép és a kor szelleméből támad, még éppen nem következik szükségképpen, hogy ennek okvetlen jónak és szépnek is kell lenni.

A divat a műveltségnek szükséges következménye, melyet viszont elősegít. A műipar bámulatos fejlődését a divatnak köszöni; a divat nemesíti az ízlést, fejleszti a szép iránti érzéket.

De ha a divat elfajul, erkölcsrontó hatása talán károsabb a társadalomra nézve, mint valamennyi lehető előnye. A divat éppen nem áll annyira kritikán felül, vagy azon alul, hogy ne lenne megengedve, sőt érdemes még a mi viszonyaink között is, hogy azt kissé bírálat alá vegyük.

A divat a természetes szükségstől, a nép eredeti sajátosságaitól rendszerint függetlenül, mint egy szeszélyből támad s legtöbb esetben mások együgyű utánzásánál, tehát majmolásnál nem egyéb.

Csak kivételesen van a divatnak komoly alapja, például a nemzeti viselet elterjedésében, de legtöbbszörre benső ok nélkül keletkezik az. Sokszor egészen a véletlennek köszöni születését, mint az ismert eset is mutatja, mikor egy fővárosi fiatal ember vidéken bálba ment s tudta nélkül nyakravalója úgy csuszott félre, hogy a csokor oldalra került. A vidéki dandyk ezt látva, azt hitték, hogy ez a legújabb fővárosi chic, nehogy tudatlanoknak tűnjének föl, egyenként eltünezedeztek s titokban nyakravalóikat mind félre fordították. A divat önkénytelen kezdője csodálkozott rajta legjobban, kivált a mikor ugyanezt a hölgyek is kezdték utánozni. Ma már férfiak és nők csokrukat ismét elől viselik.

Éppen ily véletlennek köszöni születését az a divat, hogy a mellű a nyakkendő valamelyik oldalába tűzessék, csak nem a közepébe. Ezt egy oly fiatal ember okozta, ki egyszer nem a tükör előtt tüzte be a mellűjét s így helyét elhibázta.

Nem kevésbé ártatlan az a divat, mikor a nők halántékaikat hajcsigákkal ragasztják tele, vagy homlokukat, a gondolat székhelyét, lefésült hajfüggönnyel borítják be, de talán még sem annak jeléül, hogy a szép tulajdonosnő ott nincs otthon. De hát vannak, a kik ezt szépnek hiszik, senkinek másnak, legfelebb maguknak ártanak vele.

De nem minden divat ily ártatlan ám! a legtöbb, ok nélkül, sok pénzbe kerül, sok pedig a jó ízlésbe ütközik, azonban mihelyt divat, már szükségképpen szép is.

Nem abban áll a nőnek ékessége, ha azt emeli ki, a mi nincs, vagy azt leplezi el, a mi van, ha ez által tetszetősebbnek is képzei magát. Pedig nemcsak nem lehet rossz neven venni a nőknek, ha magukat csinosítják, sőt a nő, a ki előtt közönyös, hogy másoknak tetszik-e vagy nem, a nő valódi hivatásától nem kevésbé van tá-

vol, mint az a szivtelen kaczer, kinek egyetlen törekvése, hogy tetszék.

Öltözködjék a nő tetszetősen, akár fiatal, akár öreg, bocsánat! úgy akartam mondani kevésbbé fiatal, — akár szegény, akár gazdag, de mindenik gondoljon arra, hogy nem a fejére rakott szösztorony, nem a szalag és csipke halmaz, nem a különféle pótlékok s nem az ölnyi uszály adja a szépséget, ez legfellebb a kereskedő és divatárusnő élelmességét és ügyességét hirdeti, — hanem az izléses összhang.

A divat tulzásai sok áldozatot kívánnak, sokszor anyagi és erkölcsi romlást okoznak. A divat rabjai izléstelenül kapkodnak a legfehérebb után, csak hogy a képzelt hatást megtegye; hogy ez kedélyvilágukat tönkre teszi, az eszökbe nem juthat. Csak a külsőség iránt bírnak érzéssel, kedélyük eltompul, vágyaik féktelenekké, szenvedélyeik korlátlanokká lesznek. Ilyeneknél a sziv alig állandóbb és tartóbb, mint a sok külső czafrang.

Az okos és szende nő (s itt mindenik az) tud tetszeni nagy fölszerelés és gépezetek segélye nélkül is jó szive és nemes lelke által. Jól tudja ő, hogy önmagának, de a társaságnak is tartozik vele, hogy a külsinra cziczoma nélkül gondot fordítson s első sorban otthonában se feledkezzék meg erről, mert: a mely rózsza a tőnek disze, disze az a kertnek is!

Trefort írta egykor „ha a nők a divat és rongy-luxus zsarnoksága alól magokat emanczipálni tudják, és ismét házi asszonyoknak és anyáknak, nem pedig: hogy más szóval ne éljek, művésznőknek fognak neveltetni — akkor új élet hajnala támad a család egén.”

Dr. Haller Károly.

A Passio-kérdésről.

A negyvenes években — s azon innen is — főtanácsi tanácskozások tárgya volt az a kérdés, hogy vajjon a Passió éneklése megmaradjon-e az istentisztelet tényezői között, vagy eltörlődjék? Ez a kérdés annak idejében nagy port vert fel s valóságos lázba hozta volt főleg az illető érdekelt köröket: papokat, mestereket és ekklezsiákat.

Szerintem a régi intézmények palástját csak illő tisztelettel szabad meglebbenteni. Sok esetben a régiség már önmagában a legnagyobb bizonyíték valaminek életrevalósága mellett. Régi évszázak és évezrek történelmi és mythikus alakjai az idő haladásával rendesen nőni és nem apadni szoktak. A biblia régi eredetében van tekintélyének egyik fő oka. A régi intézmények felett

csak tisztelettel teljes higgadtsággal szabad ítéletet mondani és dönteni még abban az esetben is, ha netalán tévedésen alapulnának is.

Ezen észrevételek előrebocsátása után térjünk a dologra.

Mi az a Passio?

Jézus Krisztus élete utolsó 4—5 napjának s szenvedéseinek a története, az evangéliomi elbeszélésekből összeállítva.* Jézus Krisztus pedig a világtörténet legnagyobb és legrokonszenvesebb tragikai hőse. Annyi között egyetlen egy sincs, kinek élete, cselekedetei és bukása oly mély hatással lenne reánk, mint az övé. A bűnös földön és emberek között mennyei birodalmat akart létesíteni, melyben egyetlen törvény uralkodjék: az önzetlen és tiszta szeretet. A romlott világ büzhödt tengerén egy mózesi vesszőcsapással utat akart nyitni, melyen az apály tartama alatt tanítványait átvezesse az új birodalom megalapítására és berendezésére. De a tenger külső okokból hirtelen összezsapott feje felett. Önmaga lett az áldozat.

Ezen hős halálakor maga a ragyogó nap is homályba borult, s bánatos szemekkel nézett a megmozdult és a halottakat önmagából kihányó földre alá.

Ez az eset mélyen kellett hogy érdekelje a tanítványokat. Az első 3—4 száz alatt alakja akkorává nőtte ki magát, hogy egyenesen magának az örök üdvességnak és a mennyországnak lett királyává. A töviskoronától megszurdalt homlokát, véres halántékait örök ragyogásu gloria fény vette körül. A népek milliói ezen tragikai hősnek eszményi alakját hordozták és hordozzák körül ma is világhódítási célból, — nemcsak, hanem még az ő tanítványait és zászlójának magasan lobogtatói közül is sokakat kiemelte odaadó rajongással a sír göröngyei alól s a szentek közé avatták. — s így egy fényes sereget állítottak körüle, kárpótlásul az ifjú drága életnek erőszakosan lett elvételéért; sereget, mely láthatatlanul uralkodik az ő fennhatósága alatt sok hívő lélek felett a világ végezetéig.

Az unitárius embert a 300 szent közül csupán Jézus Krisztus alakja érdekli. De ez aztán érdekli is mélyen, habár más értelemben, mint a többi keresztényeket. Ő az unitárius embernek legbizalmasabb házi és családi barátja, útmutatója, tanácsadója, vi-

* Lásd főleg Lukács 22—24., Máté 26—28. részeit.

Szerk.

gasztalója, az élet göröngyös útain vezetője, — iskolában és templomban az ő beszédeit hallgatja és tanulja, az ő cselekedeteit és eljárását igyekszik maga előtt követendő mintáknak tartani: a tudós embert, a bölcs férfit, az igaz barátot, az engedelmes gyermeket, a tragikai hőst látja benne maga előtt tisztán, — úgy a milyen volt. A róla szóló tragédia utolsó felvonásának, ezen szívet és észet egyaránt megrázó jelenetnek, énekes előadása a Passió.

Ez kivétel nélkül mélyen érdekli ma is az unitáris embert is. Senki sem tagadhatja.

Nem is látok semmi okot annak eltörlésére. Semmi halálra való bünt nem talállok ő benne Ellenkezőleg ohajtánám, hogy az újabb nyelvezetű biblia alapján, újabb magyar nyelv szerint szövegezve, teljes erejében felelevenítettessék, s esetről esetre zengjen minden templomban és hasson az unitáriusok kedélyvilágában is termékenyítőleg. Ez az unitáriusok felfogását és hittani tételeit nem sérti. Ha ez sérti, akkor minden urvacsorai éneket ki kell törölni az énekeskönyvből, valamint a karácsoni, husvéti és pünkösti, áldozó csütörtöki és nagypénteki énekeket és sátoros ünnepieket is. A mesterek első helyen énekelni és nem prédikálni vannak az ekklézsiákba küldve. Csupán az ők kedvükért nem lenne helyes a nagypénteki templomozás ezen leghatásosabb tényezőjét elhagyni, mert annak helyét semmiféle szóbeszéd nem pótolhatja.

Ne legyen terhére a mestereknek évenként egy napon dél előtt 1 órát, délután is 1 órát énekelni szabatosan és drámai előadással. A Passio egyszerű dallama kellő és méltán elvárható előadásban éppen oly szép és méltóságos, mint a biblia egyszerű nyelvezete. Nem akarom hinni, hogy jóra való mester találkozzék, a ki a Passiót tehernek vegye. Hát az operai énekesek hogyan képesek 4—5 órát énekelni? Sok tekintetben a Passio hatása alatt és mintájára állottak elé halhatatlan ének- és zeneköltők tollai alatt a trágikai, drámai vagy vig menetű operák, melyeknek számára külön templomokat, külön palotákat emelt a mivelt világ a nagy városokban, — a mi élő bizonyossága annak, hogy az énekes és zenés történetnek előadása sokkal hatásosabb és sokkal több oldalú benyomásokat hagy a lélekben, mint a csupa szóbeszéd.

(Vége köv.)

Derzi József,

Vidéki levél.

II.

Tisztelt szerkesztőség! Ugy tapasztaltam, hogy az előbbi évektől eltérően az év első hónapjában a „Dávid F. Egylet“ fiók-egyleteiben a munkásság és tevékenység mintha szünetelt volna.

De a mily feltűnő vala a szünetelés, oly gyorsan megtalálhatjuk ennek okát is, a mi semmi egyéb, mint a politika, mely az embereket egész lényökben oly sok helyen ragadta magával. A politikai vihar, ha némi áldozatok árán is, lezajlott. Minden visszatért a régi mederbe. S így az idő megint meghozta az alkalmat lelkesebb hitsorsosaink, barátaink s ügyfeleink munkálkodására. S én bizton merem állítani, hogy kipróbált gárdáink a nemes küzdelemben fokozatos lelkesültséggel fognak résztvenni! Bizton merem állítani, hogy azon vidéki fiók-egyleteink, melyeknek jellemvonása a komoly munka vala, teljesen átérezve a „Dávid F.-Egylet“ szükségességét és elhivatását, sokszorosított erővel és lelkesedéssel sorakoznak annak dicső zászlóját még magasabbra emelni!

E jó reménységgel kapcsolatban nem lesz fölösleges a vidéki D. F. egyletekre egy rövid kitérést tenni.

Nagyobb kiterjedésű fiók-egylet öt van tudomásom szerint. Harcedzett, laukadatlanul kitartó első sorban, azt hiszem, a Marosköri.

Felolvasó gyűléseivel, pályázati működésével ott áll mellette a Keresztur köri. Földrajzilag ez a fiók-egylet nyújt a leghálásabb talajt a munkálkodásra, A tömörült erők műveléséhez hozzá is fogtak. További kitartással munkájukat biztosan fényes eredmény is követi.

Az újabb időben vezérszerepet játszani fiók-egyleteink között a Háromszékköri látszik, a mennyiben ugynevezett vándor-gyűléseivel itt is, ott is megjelenve, összejöveteleit az egyes helységekre nézve valódi ünnepélyé, munkálkodását a tisztelet tárgyává igyekszik tenni. A jelekből ítélve, el merem mondani, hogy mostanában legtöbbet ez a fiók-egylet hódított.

Törekvés és munkásság jellemzi, de szintén csak újabb időben, az Udvarhelyköri fiók-egyletet is.

Mint egész egyházkörben alkotott fiók-egylet, ötödiknek a Küküllőköri következik. Onnan azonban az „újabb időben“ kevés mozgalom hallatszik Mintha az ötödik kerék szerepét játszaná!... Ez kár lenne, hiszen ott is vannak jóra való, tisztességes erők, melyek szervezkedve és tömörülve, jó vezetés mellett a Dávid F. egyletnek nem kis szolgálatot tehetnének.

Minthogy a fennebiekben az egyházkörökben alakított D. F.

E. fiók-egyleteiről szólottam, meg kell hogy említssem e helyen azt a két testületet is, melyek segítségével úgy a D. F. egylet, mint minden egyéb egyházi ügyeink érdekében a vidéken úgyszólva legtöbbet lehet tenni mindenkor.

Ilyennek tekintem egyfelől a minden évben tartatni szokott egyházköri visitatiót. Ekkor ugyanis minden községben a nép nagyobb és értelmesebb része rendesen össze van gyűlve s itt egy kis lelkesedéssel és lelkesítő beszéddel leginkább lehetne a „szent sereget“ (értve a D. F. Egyletet) gyarapítani, a mint ezt egyik egyházkörünkről örömmel is jegyezhetjük fel.

Másik ilyen hathatós tényező lenne a minden egyházkörben létező „Tanügyi bizottság“ is, mely az iskolai év alatt tudomásom szerint minden hónapban gyűlést tart. Igaz, hogy az iskolai ügyek ilyenkor elég elfoglaltatást adnak, de azért éppen ott lehet s ott is kell áldozni másféle „jóra“ is egy-egy kevés időt. Ha minden ilyen összejövetelnél csak egy parányi figyelemben részesítenék is egyletünk, akkor célja felé bizonyosan még gyorsabban haladna.

Nézetem szerint igen helyesen cselekednék az egylet központi választmánya, ha e tárgyban átírna minden egyházkör emlitetnem két testületéhez.

Vidék, 1892 február 8.

Földi.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Az E. K. Tanácsból. Özv. Farkas Józsefné felvétellett a belső emberi nyugdíjintézetbe özvegyi segélyre. — A felső-fehérvári, ürességben levő, esperesi allomás betöltése elrendeltetett.

— Alföldi levél. Tisztelendő szerkesztőség! Egyházunk mult évl történetéből egy pár nevezetesebb mozzanatot ohajtok az „Unitárius Közlöny“-ben megörökíteni. Előbb azonban anyagi haladásunk, vagyoni állapotunkra vonatkozólag álljanak itt mult évi számadásainkból a következő adatok:

Egész évi bevételünk volt: 1992 frt 94 kr., kiadásunk: 1469 frt 26 kr. Pénztári maradványunk: 523 frt 68 kr. Vagyonunk készpénzben, ingó és ingatlanokban: 9084 frt 60 kr. Terhünk: 2254 frt 68 kr. Így tiszta vagyounk: 6829 frt 73 kr kr., a mi 1587 frt 66 krral több, mint ez előtt egy évvel. E szép gyarapodást annak köszönhetjük, hogy a szíves adakozók a mult évben sem hiányoztak s a versenyt e tekintetben is kiálljuk előző éveinkkel. Bizonyosságul ide írok a nemes szívű jöltevők közül egy néhányat:

Kovács József egyh. gondnok afia és neje Czimmermann Anna urasszony elhalt kedves Teruska leányuk emlékére adtak 100 frtot, özv. Figura Dánielné asszony elhalt jó férje, egyházunk szeretett gondnoka emlékére 100 frtot, Szabó Péter (orosházi) 50 frtot, Égető Erzsébet 25 frtot, Nagy Bálint (ev. ref.) 30 frt, Dr. Wilhelm Arnold (izraelita) 23 frtot, Morzál István 23 frtot, Dr. Ormos Jenő 20 frtot, Hermann Béla 10 frtot, Benczur István 10 frtot, Megyelka Lajos 7 frtot. Ezek részben a „Lelkeszi Alap“-ra, részben építkezési célokra adtak.

Iskolánk felállítása alkalmával kizárolag ennek berendezésére adakoztak:

Kovács József 50 frtot, Aczél Lujza 50 frtot, Benczur István 10 frtot, Hermann Béla 20 frtot, id Szatmári Péter 10 frtot, Gajdán Pál 5 frtot, Figura Dániel 5 frtot, Tóth Mihály 5 frtot, Sajti János 5 frtot. (Az öt frtnál kisebb adományokat a tiszt szerkesztőség szíves engedelmével a következő számban fogom közölni.*) Az egész évben befolyt adományok 70—75 egyéntől: 1426 frt.

Tartottunk 4 közgyűlést, 6 kebli tanácsi ülést, melyeken 46 pont alatt mintegy 22 ügyet tárgyaltunk.

Az év alkotásai között legnevezetesebb egy mindnyájunk által rég óhajtott felekezeti iskola felállítása, kántortanítói állás szervezése. Ezt a Nagyméltóságu vallás- és közoktatási ministerium beavatkozása folytán városunk közpénztára segítségével — honnan ez idő szerint 420 frt évi segélyt élvezünk — sikerült létesítenünk, miért a város törvényhatósági bizottságának egyházunk nem mulasztotta el hálás köszönetét kifejezni. Iskolánkba 44 növendék — köztük más vallásu is — jár.

Egy más állandó segélyt is nyertünk városunktól. Ugyanis lelkesí és kántortanítói hivatalunk — mint más egyházak hasonló minőségű hivatalai — 3, illetve egy öl tüzi-fa évi illetményt kap, melyet most a körülményekhez képest iskolánk használatára fordítunk

Imaház és papi-lakás építésének eszméjével is foglalkoztunk. S ezt — miután Kovács József derék gondnokunk e célra 41,000 téglát ígért — minél hamarabb meg akartuk valósítani. De „nagy baj az“, hogy kevés a pénzünk! Áldott emlékü Kovácsi bácsi, nem régen, megmondotta, hogy miként lehetne azt a „nagy bajt“-t kissebbé, elviselhetőbbé tenni. Gondnokságunk kérelmet küldött fel az E. K. Tanácshoz egy vallásközönségünk kebelében rendezendő gyűjtés megengedése céljából. Ez azonban — tekintettel arra, hogy erdélyi hitrokonnaink áldozatkészsége többféle irányban**) igénybe van véve, — ezuttal nem engedte meg hanem utasított, hogy az építkezéssel egy évig várjunk. Akkor közös erővel fogunk a gyűjtéshez. E szép biztatás hatása alatt, abban az édes reménységben halasztottuk el az építkezést, hogy az E. K. Tanács atyai gondoskodásával s az unitarismus hiveinek pártfogásával a legközelebbi jövőben sikerül megoldani e fontos kérdést.***)

Gondnokságunkban változás történt. Figura Dánielt, egyházunknak, mindnyájunk által szeretett, gondnokát a halál kiragadta kezünkből. Emléke legyen áldott! Békés, szeretettel párosult munkás szelleme legyen közöttünk! Elhunytá felett való fájdal munkát csak az enyhíti, hogy Kovács József afiában, egy munkabíró, tenni, állozni kész férfiuval tölthettük be a gondnoki tiszte, ki egyházunk javát szíven hordozza s annak felvirágzásáért munkálni meg nem szűnik. Az Isten őt egyházunk javára sokáig éltesse!

Ezzel be is zárhatnám a mult évről szóló rövid tudósításomat, de megemlítem még azt, hogy egyházi dalkört is szerveztünk, mely tanítónk vezetése

*) Kérjük Márczius 10-re küldje be.

Szerk.

**) Csak kettőt említve: a kereszturi iskola 5-ik és 6-ik tanszéke s a székely-udvarhelyi templom építése.

Szerk.

***)) Rajta leszünk, hogy ez az édes remény ne hiúsuljon meg, addig pedig sietve lássunk a már megkezdett munkák bevégezéséhez.

Szerk.

alatt szépen halad. Istentiszteletet hetenként háromszor — vasárnap d. e., d. u. és csőtörtőkön reggel tartunk. Általában mindig szép számmal vagyunk jelen.

Mult évben küldött tudósításomat azzal végeztem volt, hogy adjon Isten nekünk sok buzgó és áldozatkész hivat: akkor lesz iskolánk. S ime, az iskola már megvan! Lesz templomunk is, mert vannak buzgó hiveink, kik jelentékeny, ezreket érő áldozatokat hoznak. Legyen szabad azonban reménylenünk, hogy széles e hazában lakó minden unitárius e nagy munkában segítségünkre jő s különösen a központ atyai legfőbb gondjainak egyikévé teszi a mi gondunkat s minden igyekezetével azon lesz, hogy a nagy magyar alföldön az egy Isten imádásának, — minél hamarabb, — méltó hajlék emeltessék!

Hódmező-Vásárhely, 1892. február 15-én.

Lőrinczi Dénes,
s. lelkész.

— **Pályázat.** A szabédi másodtanítói állomás ürességben lévén, azok, a kik ezen állomást elnyerni óhajtják, szabályszerűen felszerelt folyamodványokat nyuítsák be Főt. Ferencz József püspök urhoz. Fizetés évi 250 frt

— **Ürességben van a felső-rákosi lelkészi és a mészköi kántortanítói állomás.**

— **Török Áron** [Szül. 1846, megh. 1892.] Csekefalvi Török Áron f.-rákosi lelkész és felső-fehérvári esperes, egyházi tanácsos, udvarhelymegyei törvényhatósági bizottsági tag, 46 éves korában hirtelen meghalt. Az ékesen szóló ároni ajkak, melyek a vigasztalásnak ígéit hirdették 25 éven keresztül, becsukódtak. Midőn látta a gyülekezet, hogy meghalt volna Áron, siratá Aront. IV. Mész. 20. 29. Mint egyházköri jegyző tiz éven keresztül hiven örökölte meg az egyházköri gyűlés határozatait. Mint esperes hét évig bírta egyházkörenek osztatlan bizalmát és szeretetét. Sok családi veszteség érte. Elveszté két kedves leánykáját, azután nem sokára hű nejét s csak egy éve szerető édes atyját. E veszteségek leverték, de nem panaszkodott mint Jób. Élni kívánt még, élni gyermekeiért s a munkáért. Szívszélhűdés következtében, munkás életének középpontján, meghalt január 31-én. Temetése foló hó 2-án volt, nagy részvét mellett. Deák Miklós úrmösi lelkész mondott imát és beszédet. Vigasztulást a két árvának! A halott nyugodjék békén, csendesen!

O z s v á t h G á b o r.

— **Legyünk elismeréssel az érdem iránt.** Csokfalvi lelkész Tiszteletes Fekete József oly eredménnyel munkál csokfalvi egyházunkban, hogy felhíva érezzük magunkat — nyilvánosan is megemlékezni róla. Rövid ott léte alatt: mindenek megújultak. Életre való vállalattal eklezsiájának pénzt szerzett. A templomot új dísszel kijavíttatta. A papi telket kőkerítéssel körülvétette. Fél-szert építtetett. A leányegyházakban is a vallásos buzgóságot felébresztette. — E r d ő s z e n t g y ö r g y ő n, közadakozás ez kéregetésből, templomhelyet szerzett, haranglábot állított és egy széphanzásu harangot vásároltatott. Talpra esett szép szónoklataival a hivek számát is gyarapította s ez által ez egykor szépen virágzott, de elpusztult eklezsiánkat halottaiból feltámasztotta. A t o s f a l v á n: a filia töképezését rendezte, haranglábot állíttatott és harangot szerzett. Bizony követésre méltó szép munkálkodás! Méltó az elismerésre! . . .

r. d

— **Válasszunk meg jól a magbeszerzési forrást!** Jóllehet hogy még hó és jég környékez bennünket, de azért a melegágyak körül már sürgölődnünk kell és elvetjük a korai fogyasztásra való konyhakerti termények magvát, mely terményeket hosszú rideg tél utolján mindenki szívesen látja asztalán. Annál hosszantóbb aztán, ha holmi kétes forrásokból hozott magvak révén a melegágy eredményeitől elesik a kerteszkedő közönség és a korai főzelék helyett, gyom, kóró, gaz, lapu vagy a legjobb ily esetben holmi silány kótytermény van a melegágyban. Előfordul ez pedig most gyakrabban mint azelőtt; mert egyes

régi szolid magárus czégek sikereitől indítva, gomba módra bukkannak fel a talai magárusok, kik ugyan ép oly gyorsan tűnnek el felszínről, mint a hogy felburjánoznak, de mindig elég ideig tart úzérkedésük, hogy a tőlök kerülő legtöbb esetben haszontalan mag révén a melegágyak körül fáradozó kertészt és a közönséget megfosszák munkájuknak eredményétől, valamint még végzetesebb következmények hárulhatnak a mezei gazdákra, kiknek magszükségletök beszerzése ugyancsak még fontosabb momentum mint a melegágyak és ily elemeknek lépre mennek: mert ezeknek hirdetéseik eget, földet, olcsóságot és tudja az ég még miféle csalétket ígervén, tévedésbe ejthetik a gazdát, ki aztán a maga kárán okul, hogy ily elemeket, melyeknek multjuk e téren nincs és semmiféle garantát nem nyújthatnak, a mag beszerzése alkalmával kerülnie kellett volna. Legyünk résen az ilyenekkel szemben! Válasszúk meg beszerzési forrásunkat!

— **Melyik olcsóbb?** Ezt kérdezi rendszeren a legtöbb ember, midőn valamit venni szándékozik. Ezt a kérdést teszi fel magának igen sok gazda is a vetés idejének közeledtével, mielőtt a szükséges magot megrendeli. Lapunk nagy számú gazda-olvasói iránt való figyelemből szívesen szolgálunk e kérdésre felelettel, mely csak úgy szólhat, hogy legolcsóbb az, ami legjobb, mert minél jobb a mag, annál jobb termést ad. Aki tehát olcsón akar venni, az olyan czéghöz forduljon, a mely a legjobb árut szállítja. Ilyen czégnek ismerjük Mautner Ödön magkereskedőt Budapesten, a kinek nevét különben az ország határain túl is jól ismerik s a kinek üzlete éppen feltétlen megbízhatóságánál fogva minden irányban oly nagy mértékben kiterjedt, hogy méltán sorolhatjuk az ó- és az újvilág legelsőrangú magkereskedéseivel egy osztályba. Magvainak feltétlen megbízhatóságáról magunk is többször meggyőződve, szívesen ajánljuk a tavaszi vetés közeledtével a termelő közönség figyelmébe.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasásaink Kolozsvárt. Február hónapban a második vasárnapon Kőváry László isk. f. ü. gondnok tartott felolvasást azokról a tervekről és javaslatokról, a melyekkel Kolozsvár város egészségügyi, szépművészeti s más közérdekű kérdéseit megoldhatóknak gondolja. Sok egészséges eszme jött nyilvánosságra a derék felolvasásból. Megelégednénk, ha egyelőre bár fele része valósulna meg. Dr. Haller Károly egyet. tanár úr felolvasását a jelenszámon kezdve lesz alkalmuk élvezni olvasóinknak is, minthogy mi hallgatók jóízűen élveztük s meglehet, még némi hasznát is veendjük. Köszönetet mondunk mindkét felolvasásért. Márciusban Grätz Mór ev. ltk. „a vasárnapról“ s Nagy Gyula tanár „az izlésről“ tartanak felolvasást e hónap 6-án, mit kolozsvári olvasóinknak figyelmébe ajánlván, kérjük jöjjenek el mind.

Suki László. Minden unitárius ember vesse mélyen emlékezetébe márczius 11-ik napját, mert ezelőtt száz esztendővel ezen a napon halt meg az unitárius Egyház nagy jóltevője felső-zsuki Suki László, ki egyházunk s iskolánk borus egére új napot derített rendkívül gazdag és szép alapítványával. Az E. K. Tanács e nagy alapító halála száz éves fordulóját ünnepélyesen fogja megülni május hó 8-án, mely alkalommal az ifjúság karéneke után ünnepi megnyitó beszédet isk. f. ü. gondnok Hajós János úr, Suki László felett emlékbeszédet Nagy Lajos tanár, szónoki beszédet és ódát egy-egy tanuló ifju (e végett pályázat hirdettett) s bezáró beszédet igazgató tanár Ulár Pál fog tartani.

A D. F. Egylet pénztárába ez évi január 26-tól február 24-ig a következő befizetések történtek:

Rendes tagsági díjat (1 frt) fizettek 1891-re: Bordi Dénes, H.-Szt-Benedek A maroskői fiókból: Nagy Zs., Fekete József. Sárosi József, Tarcsafalva. Székely József, Verespatak. Sófálvi Sándor, Torda. Takács János, Polgárdi. Berki József, D. Molnár János (1890-re), Polgárdi. Toroczka Sámuel, Guraszáda. Földesi Mariska, Retteg. Kovács Ábrahámné, Kolozsvár.

1892-re: A maroskőri fiókból: Kelemen Albert, Kelemen Albertné, Schaller József, Sárosi József, Tarcsafalva. Székely András, Sz.-Keresztur. Ifj. olvasó egyesület, Sz.-Keresztur. Sófálvi Sándor, Torda. (Dr. Barabás Ábel 1836, 1837. Temesvár). Péter János, Torda. Iszlai László (1888—1892), D.-Szt.-Márton. M. Farkas Sándor, Budapest. Császár János, Polgárdi. Csizmadia János, Sz.-Fehérvár. Berki István (1891—92), Szalai Imre, Polgárdi. Tamás Lajos, Ajtai Albert, Budapest. Elekes József, Sz.-Udvarhely. Jelen Józsefné, Ádamek Jánosné, Finta József, Kolozsvár.

Előfizetési díjat (1 firt 20) fizettek 1892-re: Török Gyula, Solyomkő. Kis András, S.-Csurgó. Biás István, tanuló, Kolozsvár. Önképzőkör, Tarcsafalva. Némethy József, Kolozsvár. Lőrinczi Dezső, Fogaras. Komjátszegi Pál, Ar.-Rákos. Ifj. Borbély János, M.-Ujvár. Pap György, M.-Lad. Simó Ferencz, Budapest. Kovács Abrahámné, Borsos Imréné, Kolozsvár. Májai Béla, N.-Várad. Mihály Dénes keresztköri pénzút küldött 9 firt 50 krt (A névsor jövőkor.)

Ajándékoztak az Unitárius Közlöny költségeire: Boros Györgyné, Kolozsvár, 23 firtot, Berde Béla, Kolozsvár, 20 firtot.

Néhai Kovács Antal képeiből befolyt 4 firt 80 kr., Pap Mózes ny. tanár képeiből 60 kr.

A több évekről hátralékosokhoz most a választmány küldött felszólítást, remélem az óhajtott siker nem fog elmaradni.

Kolozsvárt, 1892. február hó 24-én.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

Szerkesztői üzenetek. K. S. Laborf. A most jött küldeményről levélben. O. G. II. Köszönjük. Éltünk jogunkkal és a felhatalmazással. B. L. úrnak Sz. Kr. Ez egyszerre igen jó névsor, de mi lesz azzal a sok restánssal. Az elnökséget kérve kérjük, tegyen valamely határozott intézkedést. A kérésre választottam D. A. Sztmf. Érdekes és jó. Némi simitással jöni fog később. V B Cs. G. Levél ment.

— „*Emlékeimből*“ Gyöngyösi Istvántól, „*A számtan tanítása*“ Boros Sándortól, „*A papi fizetés javítása*“ Dézsi Mihálytól — ki vannak szedve, de az alkalmi czikkek miatt félre kellett tennünk a jövő számra.

Kovácsi Antal műveire hirdet előfizetést Horvatsik János kolozsvári könyvkereskedő, mert, a mint felhívásában mondja, „abban a hitben van, hogy azt a veszteséget, a melyet barátai, tisztelői s különösen pedig tanítványai éreznék, most, midőn a kedves ember, a nemesszívű emberbarát és a jó tanár nincsen többé, csakis megelevenedett szavai, újra elmondott gondolatai s mindig eredeti eszméi pótolhatják ki.“ A kiadásra szánt dolgozatok javarészből azokat a levelezési és közoktatási kérdéseket tárgyalják, a melyek hazánkat az ötvenes évek óta foglalkoztatták és ma is foglalkoztatják. A műveket Boros György tanár gyűjtötte össze s rendezte sajtó alá. Terjedelme 12—14 iv lesz s tartalmazni fogja Kovács Antal arcképét és életrajzát is. Előfizetési ár 1 firt 50 kr., mely a kiadóhoz küldendő márczius 30-ig, de elfogadja szerkesztőségünk is. Gyűjtőknek 8 előfizető után tiszteletpéldány jár.

Jelen számhoz Dr. Berde Áron arcképét mellékeljük.

TARTALOM: A tavaszhoz. (Költemény.) Szász András. 33. lap. — Márczius. Kanyaró Ferencz. 34. l. — Dr. Berde Áron. (Arcképpel). B Gy. 36. l. — Társadalmunk bajairól Dr. Haller Károly. 37. l. — A passio kérdéséről. Derzsi József. 40. l. — Vidéki Levél. II. 43. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 44. l. — Egyleti élet és munkásság 47. l. —

Nyomatott Gámán János örökösseinél Kolozsvárt. (Belközéputca 10.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 forint 20 krajczár. Egyes szám ára 12 krajczár.

Toldi írójának könyvével kezemben.

(Arany János.)

Zendül a dal s szájról szájra száll az ének,
Futó tüze gyújtó hirnek, dicsőségnek.
Szarvas tova csörtet az alkonyi éjben,
Hadak útja kigyúl nagy fénynyel az égen.
Jer . . . jer magyar Homér fényes, szép egeddel,
Zengj dicső harczokat hősi énekkel.
Toldi írójának könyvével kezemben:
Régiekről régi, de magyar dal zengjen!

Olvasom, ismerem Homért, Virgilt — s bárha
Olimpi fenségök, csodálatom tárgya:
A légkör, a harczok, a hősök, istenek,
— Mért tagadjam? — nekem, mind oly *idegenek*.
Dicsőítve, bármi halhatatlan nagyok,
Nem az én hőseim, isteneim azok.
Toldi írójának könyvével kezemben,
Szittya hős regékről álmodozik lelkem.

Dobog a föld szörnyen. Messze reng zúgása.
A kik érzik, hallják, vélik: földingása.
A vihar, az orkán szokott csak így járni.
Honnan vette útját, hol fog az megállni?..
»Az isten ostroma . . . népek réme!« — mondják —
Nekem *Hunnvitézek*. Ősim: hunndaliák.
Toldi írójának könyvével kezemben:
Hunnok harczairól emlékezik lelkem.

Turullos Attila, honalkotó Árpád,
László király, a szent, villogtató bárdját,

Nagy Lajos, ki alatt hazám: Magyarország,
Dél s Kelet határát, a tengerek mosták,
Az a hollós király — emlékén is áldás —
Török s német verő: *igazságos Mátyás*,
»Bús gillice madár, oroszlánhós párja,«
Rákóczi . . . magyarok szabadság fáklója:
Él-e még *Nevetek* a magyar szívében?
Én hiszem és vallom: *Ti vagytok Eszményem*.
Toldi írójának könyvével kezemben:
Egy *Nagy Magyarország* álmom, Hiszekegyem!

Úl a csüggedt dalnok, rideg éj-lakában,
Egyedül virasztva, meddő bánatában.
De még látja Spárta lányi honszerelmét,
Miltiades alatt Marathon győzelmét.
Xerxes özönhadát, gyáván futni szerte,
Diadalmas, lelkes, kis seregtől verve.
Toldi írójának könyvével kezemben,
Hősök hőseiről, emlékezik lelkem.

Ha a sivár jelen álmatag folyása,
Bennem is a kétség örvényeit ássa,
Ha látom, ha érzem, mily tenger sok bajunk,
Lét és nem létel közt hánykodik kis hajónk,
A *máz* rajtunk csak fényt, de *nem Erőt* jelent,
Minden bitang, céda, rughat mint védtelent:
Toldi írójának könyvével kezemben,
Daliás időkről álmodozik lelkem!

S mig merengő elméd csendes borongással,
Dalra dalt szűl, alkot, csillagok közt szárnyal:
Álmélkodás fog el a pazar fény miatt, —
Mely költészetedből lelkem lelkéig hat.
Báj s erő a nyelvben. Nyugodt, nemes fenség;
Magyaros érzéstől csillogó szent eszmék.
Toldi írójának könyvével kezemben,
A szellemgyönyörtől mámoros a lelkem!

Nem irigylem Hellász s Róma nyelvszépségét,
Midőn te dalod a magyar dicsőségét.
Ajkadon ha zendül a csodás lant húrja,
Mintha régi fényünk lobogna fel újra.
Mert *népem hőseit* halhatlanná titted: . . .
A *dal' fejedelmét* ünnepeljük benned.
Toldi írójának könyvével kezemben,
Büszke vagyok rá hogy magyarnak születtem!

A Passio dallama egyszerű. A szív hangja is egyszerű. Az egyszerű lehet művésziiesen fenséges, mint a biblia sok helye. Az egyszerű valami ez okon még nem eldobni való. Az Arany és Petőfi költészetének egyszerűsége klasszicitás. Jó lesz ezt figyelemben tartani.

Ne legyen terhére az unitárius mesternek évenként egyszer elmenni az elpusztult Jeruzsálem vértől párolgó romjai közé Jérémiással. Ne legyen terhére elmenni az olajfák hegyére, a Kidnon pataka mellé, ama végzetes majorba, hol az éjféli órákban az Urnak veritékcseppei áztaták a pázsitot, hol az áruló csók oly csattanással hangzott el, hogy sokan ma is hallani vélik; elmenni a vallató főpap házához, Pilátus palotája eleibe, a koponyák hegyére a keresztfá alá, honnan csaknem a kétségbeesés jajszava hozza háborgásba a légkört — és a kőkoporsóhoz, melyet a rémületes csendességben megpecsételének s a megborzadt örzöket körülré hagyák. Énekelje eme jeleneteket mindenik szívből és szívhez szólólag; énekben és zenében hirdesse az Urnak halálát, miglen eljő!

Nincsen olyan temető a föld kerekén, mint az, a hová ári-máthiai József elhelyezte vala az Urnak megrongált testét. A legmagasabb foku kegyeletes emlékezésnek mind erősbödő fényű és soha el nem aluvó lámpája világol ott 2000 év óta. Millio, meg millio sohajtás, mint csendes szent fuvalom, lengeti a felett az olajfák lombjait s az időnkénti esőszerű dús harmat, mintha az erény bukása feletti mély fájdalom s annak örök életre hívása iránti szent lelkesülés könnyeiből alakulna!

Vezessétek a sokaságot oda! . . .

Jézus így nyilatkozott: Ti így hitok engemet: Mester és igazán mondjátok, mert az vagyok. A ki tehát mester, az legyen mester valóban; ne szégyeneljen az Urral szomorkodni, ne szégyenelje az ő nevét!

Két mező van az ember belső világában: az ész és a kedély mezeje, vagy a szív országa. Az első a gondolat, az eszmék, a tudás birodalma, melynek művelése prot. egyházban a papra van bízva. A másik az érzelmek, a szeretet, irgalom, könyörület, hála, lelkesülés birodalma, melynek művelése a mester kötelessége, az ének és a zene eszközeivel. Az első is terméketlen marad, ha az utóbbinak forrásai és patakjai nem járják át.

A mester feladata e szerint éppen oly nagy, mint a papé. Az ő hatalmában a tudás tárházából táplálkozó ékesszólás művészete lehet egyedül, a tiétekben pedig kettő: az ének és a zene művészete. Készítsétek e kettős ekével a kedélyek földét s ennek útján az észét is minél jobban alkalmassá a jó mag befogadására, hogy a szószék magjai ne hulljanak terméketlen földre. Értsétek

meg az ének és zene művészetének világra szóló kettős hatalmát, s éljetelek és uralkodjatok vele szentül és igazán, várva a ti nagy Mestereteknek eljövetelét.

Az élet egy óriási hegy a világtenger partján. Kettős erejű és összejátszó fényű világító tornyot adott Isten eme hegyre az ember hatalmába: az észet és a kedélyt. Vigyázatok, hogy az utóbbi, mely reátok van bízva, ki ne alugyék, mert az első is megszűnik. Felelősök ti gyatkok.

Ismertem egy közép miveltségű öreg embert, ki a becsületen kívül mindent vesztett, a mit embernek veszíteni lehet. Egy alkalommal templomba ment. A pap beszédjéből egy szót sem hallott. Kijövöre a mester a beszéd szelleméhez alkalmazkodva, szép orgonakisérettel énekelni kezdte: „Igaz látó szent ur Isten — halld meg az én szóm — rajtam szegényen — kinek nincs semmi jóm — könyörülj ur Isten — mert én csak benned bízom.“ Könnyes szemekkel haza ment. Otthon énekelni kezdte: „Keseredett szívvel, — kiáltok az Istenhez — a ki igen igaz — és irgalmas mindenhez — hozzá emelem szóm — csak tőle várom jóm — nem megyek más Istenhez“ — sigy tovább az egész éneket végig. Megkönnyebült. Mindennapi imádsága az éneklés lett.

Tompa Mihálynak „A madár-fiaihoz“ czimű, 1850-ben írott, szívszaggató költeménye im ezen refrainjével kérlek: Fiaim, csak énekeljetelek. Olvassátok át e költeményt s az abban lefestett pusztulást alkalmazzátok az egyházi életre, a valláserköles pusztuló mezejére — és énekeljetelek, mig dús tavasz ébred és kosaras nyár érkezik dalaitokra, s a bőség szarva megjelenik ekklesiátok népe felett, jelezvén a mennyek országának János által hirdetett közeledését!... Énekeljetelek!...

Ám lássák azok, a kiket illet!...

Dixi et salvavi animam meam!...

Derzsi József.

Tavaszi ének.

(Gyermekeknek.)

Fakad a rügy, szól az ének:

Hála az Isten nevének!

Zöldül a rét, a barázda:

Áldva a jó Isten, áldva!

Fesledeznek a virágok,

Illatjokban száll imájok.

Bokor ágán a madárka

Készül buzgó háladásra.

Ünnepi színt ölt magára
Pompás tölgynek lombja, ága.
Enyhe szellő járva széjjel,
Annyi sok szépet beszél el.

Azt beszéli, mind azt mondja,
Hogy az erdő dala, lombja,
Zsenge szivben kelő érzet,
Téged dicsér Isten, téged.

Legyen tiéd hát a hála,
Mely e gyöngye ajkra szálla,
És ha híven nem beszélhet,
Szóljon benn a tiszta érzet.

Ránk az alkony, ránk a hajnal
Soh'se 'jőjjön földi bajjal.
Éltünk legyen tavasz képe
S áldassék szent neved értte.

Tarcsafalvi Albert.

Emlékeimből.

VIII.

Igéretet beváltani, erkölcsi kötelezettség; barátságos és családi kívánságokat teljesíteni, szolgálatkészség s keresztényi és emberbaráti erény. Mindkettőnek eleget tenni, gyengeségeim mellett is akaratom kész, feltételem határozott. E tekintetben az elriasztó kísérlet se akadályozhat, mert a több felőlről vett elismerés, köszönet s felhívás mellett az érintett kérdés háttérben marad, ott kezdem tehát, hol az „Unitár. Közlöny“ 1890. évi 9. szám 151 lapján végeztem.

Székely Miklós áldott emléke, becsületes és nemes jelleme, élet- és korrajza s hivatalos munkaköre híven van megörökítve azon kitünő emlékbeszédben, mely hirneves egyházi író n. Koronka Antal avatott tollából eredett, mit az akkori közvélemény elismert s az olvasó közönség méltó figyelemmel fogadott; e mellett nyájason mosolygó arczképe néhai Simén Domokos rajzával az őt püspöki szép sorozatban diszesen van megörökítve.

Sylvester Györgyről az egyház oly emléket nem bir, mely a feledékenységgel örvénybe ne süllyedhetne. Fogadja tehát a jelen ifjabb nemzedék alábbi szerény emlékeimet.

Szükségesnek vélem itt a családi felhívást és rokoni értesítést előre bocsátani, az eredetiekből.

„Tisztelendő esperes ur!

„Kedves apámról csak hallomásból tudom, hogy nagy tudományu igen jeles ember volt, de én nem emlékszem rá, és a mit nagyon sajnálok, egy arczképe sincs; sokért nem adnám, ha bár arczképét birhatnám. Kedves tisztelendő ur fogadja hálás köszönetünket, ha megörökíti apánk emlékét, kiirva életrajzát, mint néhai kedves férjem barátja, így az enyém is, — fogadja kézszerításom. Isten megáldja, tartson meg becses emlékébe, tisztelő barátnéja Özv. K. A.-né.“

„Sylvester tanulását Székely-Keresztúron kezdette, folytatta Kolozsváron A német nyelv megtanulása végett egy darabig Segesváron is volt. Kolozsvárról külföldre ment, tanulmányait folytatni. Sylvester Mihály m. k.“

Eredeti institutumok szerint egyházi főtanácsunk választott és közközltségen kiképzett tanárjai elhelyezésénél függetlenül intézkedett. A választottak az elejökbe szabott feladatnak megfelelni s az egyház javára odaadó hivséggel, lelkiismeretesen munkálni önként kötelezték magokat. S. Gy. is ily értelemben foglalta el a hit-tanári széket kolozsvári főiskolánkban; saját nyilatkozata szerint: „nagyobb fáradsággal s több küzködéssel készülhetett e szakmájára, mint azelőtti minden tanulmányaira.“ Ezért előre szabadkozott is tanári készületlenségével, s azon irányelvekkel már e század elein foglalkozott, melyek a közoktatás kérdéseiben ma mint országos intézkedések szerepelnek: hogy minden tantárgyra külön szakeroőket kell készíteni és állítani,“ mint saját leveléből olvasható.

De mily eredménnyel töltötte be elfoglalt helyét s oldotta meg elvállalt feladatát, tegyenek bizonytságot, kik még néhányan élnek, lelkes előadásaiból meritett tanulmányaikat hiven megőrizték, és háládatosan emlékeznek vissza a reggeli hat órákor kezdett s néha hosszasan is folytatott értekezésekre, melyek nem megkötött kérdések, szigorított, bemagolt feleletek, hanem értelmes értekezések, közbeszólások s világos fejtegetések voltak.

Nem kellett névsor olvasást, sem mulasztási jegyzeteket vezetni, mert még a nem kötelezettek is csoportosan gyülekeztek tantermébe, és ő tanított buzgón, hév lelkesedéssel. Egy szál fagygyugyertya pislogott az asztalon, de a szellem lángja megvilágosította az ifjúság lelkét, mert kíváncsiság, élvezetesség varázsolta a vallásos érdeklődést, megfoghatóvá tette az igaz istenség eszméjét. Előállította Jézust az ő eredeti természetes alakjában élettörténelme szerint, kivetkőztetve a ráaggatott misztikus burkolatokból s az ő tiszta józan moraljában mutatta fel a valódi pastoralét, ténylegos hatáskörében. S gyakran említette, hogy vannak papok, kik szombatig mit se gondolnak vasárnapi munkájukról, de bizony azok el is altatják templomi hallgatóikat.

De akkor is voltak irigy ellenségek, tán még konokabbak, mint most, kik gyanusították az éji tanárokat is, a kiszivárgott eszmékért vádoltak tanárt és tanulókat. Ezért előadása végeztével Sylvester mondani szokta: „én, az unitárius hittanár ezeket e terem néma falai közt mondom unitárius theologusoknak, értsenek meg engemet, igen, mert elleneink szemünkbe dobják gyakran azt az ominosa desiana complanációt, mint a lélek szabadságára vetett intoleráns békót.“

Nyílt szívűség, erélyes akarat s tetterő által lett az iskolai társaságnak bálványozott tanára, szeretve tisztelt apja s bizalmas barátja, szükség esetén vigasztalást, tanácsot, védelmet nála keresett és nyert, ki bizalommal folyamodott, és ez a figyelem s részvétel mint gondviselés áldása tűnt fel akkor, midőn a tanári feszélyes tekintély általában oly eltávolító magaslaton állott, hogy a tanítvány félelemmel s mély alázatos tisztelettel közelíthetett. Ő is megtartotta a komoly tekintélyt. Erélyes és bizalmat keltő modorával bírta a tévedt ifjút jó utra terelni. Megesett, hogy többen a fiatalok közül gyanus tiltott helyen csoportosultak, az ő lakása közelében, ő belépett hozzájuk s csak ennyit mondott: „exeat fratres“ (menjenek ki), azonban a meghunyászkodva távozókat az iskola ajtójáig kísérte és ott szokott dörgő hangon utasította rendre s intette becsületességre, jóságos apai komolysággal, hogy az illetők később nagy férfi korukban is hálásan emlegették.

Azon időben is voltak az ifjúságnak kedvelt majálisai, mulatságos üdítő kirándulásai, különösen évenként a most is emlegetett zöld erdőbe való kivonulások. Egy alkalommal a magas fokra emelkedett kedvkicsapongás az igazgató tanárt bántotta. A hevesebb pártvezérekkel történt összeütközés következtében a tömeges kivonulási engedély megtagadtatott. A rendező bizottság a tanárokhöz folyamodott, közbejárásokkal a megvont engedély kieszközlését kérve, de kívánt eredmény nélkül. Végre Sylvesterhez lépett be a küldöttség; ő nyájas tekintettel fogadta, figyelmesen hallgatta végig a busongók panaszát, illetőleg kérését, mire barátságos apai hangon válaszolt: „Barátim! ha tő mentek, én is veletek megyek; de ha a kemény tilalom nem bocsát, én is maradok itthon veletek s egy kedélyes mulatságunk s élvezetes időzésünk elvesztése s a régibb kedves zöld erdői emlékeink felett együtt busongunk.“ E rokonszenves őszinte nyilatkozat az ingerült kedélyeket teljesen lecsillapította, megnyugtatta és kiengesztelte. Sok hasonló események s emberbaráti tettek maradtak fenn a kortársak emlékében.

Gyöngyösi István

(Folyt. köv.)

Levél a Küküllő körből.

Tekintetes Szerkesztőség! Hogy a küküllői D. F. fiókegyelet multjáról és jelenéről Földi urnak, mint Vidéki levelezőnek, bővebb tudomása legyen; s hogy az „Unitárius Közlöny“ olvasói is e kör iránt táplált eddigi hitökben megmaradjanak; s jeleni életéről is némi tudomással birjanak és jövője felett ne aggódjanak: e soroknak egy kis tért kérek.

Küküllőkör valláserkölcsi mint nevelési ügyét s az ezekre hivatottak ügybuzgalmát tekintve, megelőzte korát. Mert e kör már 1868-ban derék főnöke, akkor lelki-testi erőben álló és ma is a vallás- és nevelésügy iránt lelkesedni tudó vezére buzditó és lelkesítő felhívására megalkotta önképző- és olvasó egyletét; ez időszerént áll egyházi könyvtára; ekkor alakult papi és tanítói értekezlete.

Papi értekezletünket a D. P. Egylet; tanítói értekezletünket az általános tanítói értekezlet váltották fel. A D. F. Egylet megszületése előtt e kör évenként kétszer tartott papi-, kétszer tanítói értekezletet. A papok szakmájukhoz tartozó munkáikat olvasták fel. A tanítók minta-tanítást tartottak s mindannyit végbirálat követett s ezt befejezőleg vitakérdések döntettek el. Mióta papi értekezletünk „D. F. Egyletté“ alakult, e kör azután is teljesíti kötelességét. Rédiger Árpád, Molnár János, Ütő Lajos, Kiss László, Sándor Gergely, Gálfalvi István és Gvidó Béla (utóbbi kétszer) tartottak felolvasást. A D. F. E. levelezői e körből Sándor Gergely eltávoztása után Gvidó Béla, ki az „újabb időkben“ is többször adta élet jelét egyletünknek tudósításaival úgy, mint saját munkájával az „Unitárius Közlöny“-ben. Ez évi első gyűlésünk ideje is, mint jól értesült körben hallottam, ki van tűzve. Erre is van felolvasó.

A mult év első napjára beadni hirdetett pályakérdésre: „A meglazult valláserkölcsi élet a leghatályosabban minő eszközökkel ébreszthető fel?“ csak egy munka és ez is idő után érkezvén be — ez év első napjáig meghosszabbított.. Mint hallottam, most több és idejekorán beadott munka van.

Elismerjük a Földi úr által kitüntetésben részesült négy egyházkörben a négy kerék érdemét; de minden jó gazdának, úgy az „Unitárius Közlöny“-nek is kell lenni öt s több kerekénél is, valamint a katonaságnál tartalékosoknak, népfelkelőknek stb. S csak az eddigiekből ítélni, hogy e kör nem ötödik kereke a D. F. Egyletnek. Ezt mi se ismerjük el! Egy hibánk azonban van és ez az, hogy inkább akarunk tenni, mint láttatni! De menjünk egy kissé tovább! És tekintsük meg nevelés-ügyünket. E kör volt az első, melynek példájára Egyházi Főhatóságunk rendelete következtében s ennek példájára, ki kellett tűzni azon lobogót, melyet e kör lobogtatott előbb s a melyért érdemes Főnökünk Fő-

pásztori elismerésben is részesült, mely lobogóra ez van írva: Nevelésügyi bizottság!

Hogy mondjam azt is meg: mind a D. F. Egyleti, mind a Nevelésügyi gyűléseket az egyes egyházközségekben felváltva tartottuk és tartjuk és pedig mindeniket olykor, mikor sem egyháznak, sem szolgatársainknak terhére nem lehetünk. És mindannyi gyűlést lelkésztársaink vendégszeretetéből és meghívásából. Így hát e tekintetben se vagyunk „ötödik kerék.”

A „Nevelésügyi bizottságnak” f. hó 4-én Deézsfalván tartott ülése megbízásából.

M.-Sáros, 1892 márczius 8.

Kiss László.

T a n ü g y.

A számtan tanításáról.

Harmadik közlemény.

Miután a 4 műveletet egész és tizedes tört számokkal begyakoroltuk, hozzáfoghatunk a közönséges tört megismertetéséhez. Megvallom azonban, én nem tartom lehetőnek, hogy egy 4 osztályú népiskolában ezzel a részével a számtannak sikerrel lehetne foglalkozni; megmondom az okát is. Ugyanis egyfelől nincs reá fizikai idő, mert bármilyen ügyes is legyen a tanító a munkaidő beosztása, illetőlag annak felhasználásában, nem lehet annyira haladni a tanulókkal a számtanban a sok más tárgy mellett, hogy a műveleteknek az egész és tizedes számokkal való begyakorlása után még a közönséges törtekkel is behatóbban foglalkozzék. De másfelől a tanulók értelmi fejlettsége sem áll azon a fokon, hogy a tanításnak biztos sikere várható lenne. A hat osztályú iskolákban ezen nehézségek nem fordulnak elő. Ennélfogva itt a lehető legjobb módnak tartom a siker biztosítása szempontjából, ha a Bras-sai-féle „Számító Sokratest” követjük lépésről-lépésre, a mely oly feladatokat tárgyal, melyek tárgyuknál fogva is érdeklődést keltenek a tanulóban s oly fokozatosan vezetik be a bonyolultabb feladatok megfejtésébe, hogy a számítás meg nem értése teljesen ki van kerülve; míg más módszert követve, minden perczen annak vagyunk kitéve, hogy növendékeink legnagyobb része nem tud eligazodni rajta. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy csak a „Sokrates“-ból taníthatjuk meg növendékeinknek a törtekkel való számolást, de a mint fönnebb is mondtam, ennek alapján legbiztosabban haladhatunk. Eltekintve mindezekről, tagadhatatlan az, hogy a közönséges törtekkel a számítás hosszadalmas és fárasztó. Már az összeadás és kivonási műveletnél a törtet a mennyi erővel egyenlő nevezőjüekké tesszük, annyi erővel egész vagy tizedes számmal magát a műveletet is elvégezzük. Azért én arra fektetném a főszűlyt, hogy a köz. törtet tudja a tanuló kifejezni tizedes törttel,

mert azok, kik a népiskolákból nem mennek felsőbb iskolákba, (pedig legalább ma még 70%-je a tanulóknak nem megy), azok aligha fogják használni az életben a közönséges törtéket, vagy legalább is csak igen egyszerű feladatoknál. Nem hallgathatom el azt sem, hogy a közönséges törték legnagyobb része csak megközelítve fejezhető ki tizedes törtben, a mi azonban a számítás pontosságának oly keveset árt, hogy attól el lehet tekinteni. Szükség van tagadhatatlanul azok ismeretére, s azért megérdemli, hogy közelebbről foglalkozzunk vele. A tört alakjának különböző módon való megváltoztztatása segít az összeadási és kivonási műveletek elvégezhetőjére. Igyekezünk megértetni a tanulóval, hogy a tört értéke minő függésben áll a számláló- és nevezőköz. Hányféleképp lehet a tört értékét nagyobbítani és kisebbíteni? Ugyanakkora nevező mellett minél nagyobb vagy kisebb a számláló, annál nagyobb vagy kisebb a tört értéke; pld. $\frac{5}{3} > \frac{1}{3}$, vagy $\frac{7}{13} < \frac{12}{13}$. Ugyanakkora számláló mellett, minél kisebb vagy nagyobb a tört nevezője, annál nagyobb, illetőleg kisebb a tört értéke; pl. $\frac{5}{8} > \frac{5}{11}$ és $\frac{3}{20} < \frac{3}{18}$. Ilyen s ehhez hasonló módokon ezt könnyű megértetni a tanulóval, a mire jó segítségül szolgálnak a szóbeli feladatok megnevezett számokkal. Ezek folytán arra a kérdésre, hogy a tört értékét hányféleképp és miként lehet bizonyos számszor, pld. 3-szor, 4-szer stb. nagyobbítani avagy kisebbíteni? helyes feleletet fogunk kapni. A szorzási és osztási művelet megtanítását ezen eljárás mód tetemesen megkönnyíti.

Hogy miként kelljen a szorzási és osztási műveletet minden lehető esetben elvégezni, azt e helyen tárgyalni nem lehet, de nem is tartom szükségesnek, mert azt előírni valakinek, hogy az egyes műveleteket miként tanítsa meg növendékeinek, úgy sem lehet; csak is azt, hogy mit tanítson. A tanítás mikéntje teljesen a tanító bölcsességére, paedagogiai ügyességére van bízva. Azért egyedüli czélom az volt, hogy a figyelmet föl hívjam a már jelzettekre. Azt azonban szükségesnek tartanám és tartom, hogy valami úton minél többen elmondják a tanítók a módszert, a melyet e tárgy tanításánál követnek, avagy évenként egy nehányszor a „tanítói körök”-ben összejövetelek rendeztetnének, a hol egyik-másik egy szabad előadásban ismertetné tanítási módszerét. Ily módon a tárgynak minden része megbírálás tárgyává tétetvén, eléretné az egyöntetűség legalább általánosságban. Ezekben elmondottam a magam nézetét; ha valaki egy jobbat vagy egy helyesebbet mond, örömmel meghallgatom, sőt köszönettel veszem. Meggyőződésem az, hogy a mások meghallgatása és megkérdezése nélkül még a legtudományosabb tanító működése is egyoldalú.

Boros Sándor

Katholikus papból unitárius pap.

Közelebbről halt meg Angliában egy igen derék unitárius pap, a ki paposkodásából huszat mint katolikus, huszat mint unitárius szolgált az isten dicsőségére. A nevezetes pap neve Suffield Rudolf. Atyja r. kath. vallású volt. de nem tartotta szükségesnek, hogy fia sorsa felett maga határozzon a vallás dolgában, s következőleg csak arra igyekezett, hogy fia vallásos érzelmű és jó erkölcsű legyen. A fiu szorgalmasan járt templomba s végül saját jó szántából a papi hivatalra adta magát, Párisba ment a theológiát tanulni s 1850-ben felavattatott kath. pappá. Husz évig folytatta ezt a hivatalt nagy buzgalommal s az országban szép névre tett szert. Mikor a pápa csalhatatlansága kérdése bejárta a világot, őt kétkedés környékezte meg s tudományos vizsgálódásban, imádkozásban és böjtölésben keresett menedéket. Végül a kétség és aggodalom elenyészett, a világosság napja felsütött számára is mint maga írta: „ki lépett egyházából s csaknem szegényen, barát és ismerős nélkül lépett be egy teljesen új körbe. A hatalmas anglikán egyház csábitgatása nem hatott rá. Elment kapuja előtt s csatlakozott a legkisebb protestáns egyházhoz, az unitáriushoz. Itt nem várt rá a kitüntetések magas létrája, de várt az, a mit egyetlen egyházban sem talált meg: a szabad gondolkozás joga s az ember eredeti vallásos hajlamainak méltánylása.

Dr. Martineau segítségével egy jó ekklesi t nyert, a hol hét évet töltött, innen egy másik nagy ekklesiába ment. Mindkét helyen több tudományos és jótékony társaságot szervezett. Gladstone-nal a legbarátságosabb levelezést folytatott.

Betegsége alatt egy kath. püspök megkísérlette, hogy térítse vissza, de ő hű maradt mind halálig ahhoz, a mit igaznak talált. Az unitárius pap, ki eltemette, többek között ezeket mondotta róla: husz évig a r. kath. egyházban buzgólkodott s husz évig unitárius pap volt s mégis ő nem volt két ember, hanem egy és ugyanaz. Igazságosság és komolyság jellemezte egész életét. Az unitáriusok között békében és megelégedéssel élt, munkált és halt meg, a legkisebb zugolódás nélkül viselvén el minden gyanusítást és megvetést.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Vidéki levél. Tisztelt. szerkesztőség! Az udvarhelyi unitár us egyházkörben, az esperesi vizsgálószerk február hóban tette meg évi rendes körútját, számot veendő és számot adandó az 1891. évi ekklesiái eseményekről és mozzanatokról.

Becses engedelmével erről akarok röviden megmlékezni. Sokan kárhoztatják, szeréntem nem egészen helyesen, hogy e vizsgálatoknak igen patriar-

chalis színezete van, s pedig ebben találja magyarázatát az a körülmény, hogy a lelkesítés és rábeszélés, intés és dorgálás termékenyebb talajra találnak a hivek közt így, mint a törvények rideg szigora, hideg kényszere és ropogós parancsszava mellett. Nem tagadhatni, hogy sok helyt és sok tekintetben ezekre is szükség van, de tapasztalat szerint mindig csak ott, a hol a vallási közöny és a közügyek iránti hideg részvétlenség lábrakapott.

Egyházkörünkben, Istennek hála, ilyen állapot alig két ekklesiában tapasztalható. Ezen kevés, de sajnos kivétellel, a többi ekklesiáinkban kifogástalan, sőt dicsőretre méltó az a buzgóság, melyel a kebli gazdálkodást kezelik. Középületek, tornyok, templomok gondozása, renoválása, új építkezések eszközzése, tőkegyűjtés pénzben és gabonában s ezek hasznos gyümölcsöztetése, kepeváltsági alap létesítése, mintha versenytárgyát képeznék a testvérek között, mire a lágy-meleg tétlenség a maga mentiségére nem késik arra a kibuvó ajtóra hivatkozni, hogy könnyű nekik, mert így és úgy módjok van hozzá. De ha valahol, itt igazán beválik b. e. Kovácsi bácsink kedves biztatása: *Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur!*

Vallásosság és erkölcsiség tekintetében is örömmel mondhatom, hogy a hol az anyagi jólétre törekvés mértéke jó irányt mutat, ott a közerkölcsök és vallásosság is jó lábon állanak.

Az istentisztelet ünnepei és hétköznapi templomi gyülekezetein mindenütt, kevés kivétellel, kellő buzgóság ömlik el. Iskolamestereink — semmi tisztelet a kivételeknek — nagy buzgalmat fejtenek ki énektügyünk mellett s kiváló gond-
dal törekednek a felnőttek között is népszerűvé tenni a több hangra alkalmazott énektanítás szent ügyét.

Hogy egyes ekklesiáink ügykezelésében jórend és kellő fegyelem kezdett uralkodni, különösen a közelebbi években, abban nem tagadhatjuk el, hogy jelentékeny befolyása volt és van kedves emlékü. Kovácsi bácsinak, ki tettel és szóval egyaránt nagyban munkálta és egyengette a közvagyonosodás útjait, intett, bátorított, dorgált, lelkesített s önzéstelen lelkesedéssel kutatta és mutatta az utakat és módokat a megélhetésre, a haladásra, a közjó előbbvitelére s közhasznu munkássága által annyira ismertté és tiszteltté tette nevét, hogy fennebb jelzett körütünkben mindenütt résztvevő fájdalommal említették elhunytát.

A halhatatlan Kovácsi bácsinak, a humanizmus lelkes barátjának emlékalappához, koszorúvátság czimén, vizsgálószékünk útjában mi is gyűjtést rendeztünk, s minden tanítványa s nem tanítványa is lelkes jóakarattal fogadta felhívásunkat és a leghálásabb tisztelet nyilvánításával áldozták filléreiket a felejtethetetlen tanár és nevelő atya emlékének emeléséhez, az alábbiak szerint: Darkó Sándor 1 frt. Kisgyörgy Sándor 1 frt, Tibáld József 1 frt, Pál Ferencz 1 frt, Péterfi Lőrincz 1 frt. Ajtai János 1 frt, Sándor Gergely abásfalvi 1 frt, Kádár Lajos gyepesi 1 frt. Lőrinczi István 1 frt, Dombi János 1 frt 10 kr., Egyed Ferencz 1 frt, Vas István 1 frt, Mátyás János 1 frt, Sándor Gergely derzsi 1 frt, Szathmái Miklós 1 frt, Máté Sándor városfalvi 1 frt, Máté János vargyasi 50 kr. Kis Tamás 50 kr., Deák Mózes 50 kr., Péterfi Áron 50 kr., Barra Lajos 50 kr., Tóth Zsigmond 40 kr., Kovács Imre 70 kr., Nagy Sándor gyemesi 50 kr., Máté Áron 50 kr., Vida Sándor 50 kr., Györfi István 50 kr.,

Kis András 50 kr., Gál József 50 kr., Szabó Mózos 50 kr., Nagy Gyula 50 kr., Zsakó János 50 kr., Kis Jakab 50 kr., Máté Lajos 50 kr., Kis György 50 kr., Tarcsafalvi Albert 30 kr. Összesen 26 frt.

Nem nagy összeg, de nevelje annak értékét a hálás tisztelet és kegyelet, melyel e fillérek áldozva lettek. Őszintén kívánjuk, hogy b. e. Kovács bácsi kedves emléke a szívekben élő s reá emlékező szeretet mértéke szerint álljon és maradjon fenn végtelen időig, lelkesíteni az egyeseket és gyülekezeteket a közjólét igazlelkű munkálására!

Kisgyörgy Sándor.

— Száz év emléke. Az unitárius főiskola vasárnapi iskolája kegyeletes buzgósággal, szépen és meghatóan emlékezett meg 1792 márczius 11-ről, midőn az unitárius főiskola második megalapítója Suki László meghalt. Vári Albert papjelölt tartott alkalmi imát és beszédet. Mindkettő oly derekasan sikerült, hogy méltó volt az alkalomhoz. Sajnáljuk, hogy jelen számunkban nem szoríthatunk helyet közlésére

— Márczius 15. Az unitárius főiskola ifjusága a nemzeti nagy ünnepet most tárt (korábban zárt) ajtókkal ünnepelte meg szépen, s az ifjusághoz illő nemes lelkesedéssel. A szereplők jól voltak megválasztva. Szász András papnövendék költői imával nyitotta meg. ifj. Ferencz József VIII. o. t. csinos beszédjére azt jegyeztük meg: nem messze esik az alma fájától. Csak előre! Sándor Géza III. papn. Jakab M. VII. o. t. ügyesen szavaltak. Az ifjusági dalkört Iszlai Márton vette s célhoz jutatta most is.

— Hódmező-vásárhelyi iskolánk berendezésére — a mult számban közlötteken kívül a következő hívek adakoztak: Baán Ferencz, Szél Lajos 3—3 frtot, Szamecz András, Pásztor István, Kiss Mihály (szintyei) 2—2 frtot, ifj. Horvát János 1 frt 20 krt., Balika József, Tóth István, Csipka Mihály, Csatlós Ferencz, Vajnai János, ifj. Szathmári Péter, Szőke Péter, Mucsi Mihály, Korkogán János, Simon Imréné, Molnár Judit, Kardos Ferencz, Gulyás János, Bánfi Máté, Zsoldos István, Kovács Mihály, Vörös József, Kristó Sándor, Kovács Jánosné, Monus József, Szántó István, Deák Katalin, Rácz Sándor, Gajdán László 1—1 frtot, Szabó Ferencz, Kiss József, Magyar János, Szőke István, Kristó János, Láda János, Markó Sándor, Péter János, Bokor Péter, Elek János, Sziládi János, Balog Péter, B. Szabó István 50—50 krt., Dudás Sándor 40 krt. Szarvas Pál, Fajfrik Imre, Berta Ilona, K. Varga Lajos 30—30 krt., Garai Sándor, Somogyi Sándor 20—20 krt., Csorba Ferencz 50 krt., Imre Pál 1 frtot.

Legközelebről Schiller Imre és neje Orovecz Juliánna urasszony építési célra 50 frtot adtak. Fogadják a nemes szívü adakozók — e helyen is — hálás köszönetemet Hódmező-Vásárhelyen, 1892 márczius 8-án.

Lőrinczi Dénes s. lelk

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasásaink. Márczius hónapban Grätz Mór ev. lelkész a „Vasárnap” megünnepléséről tartott felolvasást az ujonnan alkotott országos törvény alkalmából mondván meg, hogy mi vár a papokra és a hívekre. A felolvasás kedves volt és jótékony hatású, mint a lelkész úr felolvasásai szoktak lenni. Nagy Gyula tanár most először olvasott fel a D. F. Egyletben. Célja a divat s az emberi más szokások ferdeségeinek lerajzolása és ostromozása s ezt kiváló sikerrel érte el. Eleven humor és jeles írói fogások tették mulatságossá.

A fiók-egyletek t. tagjai a jelen számon elkezdve minden számot, saját nevékre czimezve, fognak kapni.

Olvasó- és önképzőkörök vegyék tudomásul, hogy a Dávid Ferencz Egylet rendelkezése alatt vannak könyvtáraknak való könyvek, s folyamodjanak az elnökséghez.

Nyugtázás Egyletünk derék pénztárnokát ért betegség és súlyos családi veszteség miatt — melyek felett ő zinte s általános részvét kíséri — a részletes nyugtázás ez alkalommal el kellett hogy maradjon

Nyilvános nyugtázás. A kereszturi főklegyletből 1891 aug. 11-től február 14 ig rendes tagdíjat fizettek: Kisgyörgy Tamás Bölön 89—90. Balogh Róza Sz.-Keresztur 1891. Mihály Dénes Sz.-Keresztur 1891. Bedő Dénes Sz.-Keresztur 90—91. Nagy Benedek Kőrispatak 90—91. Kozma Elek A-Siménfalva 1891. Kobát-demeterfalvi önképzőkör 91—92. Győrfi Ferencz Sz.-Mihály 1892. Benczédi Ferencz Benczéd 91—92. Miklós György Szt.-Mihály 1891. József János F.-Váralya 1892. Önképzőkör F.-Váralya 1892. Derzsi Dénes Medesér 1891. Barabás Lajos Sz.-Keresztur 1892. évre.

Mihály Dénes, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. B. L. B-d. 1888-ra előfizető volt s azóta mostanig nem vonta vissza szándékát Töröltük innen. Tessék csak oda fizetni. — S. D. A kéreztett vállalat ügyében — sajnálatunkra — semmi felvilágosítással nem szolgálhatunk. Nem tudjuk mi a czél s azt sem, mennyire haladt a munka.

Cz. V-nak F-ő. A „Barátságos beszélgetések“, mint azt mi már többször megírtuk, nem támadás, hanem felelet egy támadásra, melyet egy ev. ref. pap Szene-s Imre ur intézett az unitáriusok, s különösen a polgárdii unitáriusok ellen. Ha az unitáriusok megféleltek rá, sőt egy kissé oda is mondtak a Nt. urnak, tulajdonítsa magának. A füzet Kolozsvárt Horátsik János könyvkereskedő kezére v n adva s nála kapható postán küldve 35 krért. Tessék hozzáfordulni A mi azt a megjegyzését illeti, hogy megkellett volna küldeni az unitárius embereknek arra azt jegyezzük meg, hogy a könyvkereskedő úr éppen e hónap elején, az Ön levele vétele előtt 8—10 nappal panaszkolta nekünk, hogy ő „jóhiszeműleg“ megküldötte egy pár száz unitárius embernek, de biz' azok közül sokan nemhogy megköszönték volna, hanem sem a füzetet, sem az árát nem küldötték vissza. — F. i. Ügy lesz. — Cs. S Szives köszönet a küldeményért. A sztygi sikerért gratulálunk. — G—cz. M. F. V. A mit kívánt mindent elküldöttünk. Izenetünk: *ἄφεσ ἔστω, οὗτω γὰρ προεπον ἔστιν πληροῦσι παρὰν διακρίσιν.* M. G. Sztg. Az 57. számú névre az eddigiek elmentek. Az „ernyei kurátor“ nevét egy lev. lapon írja meg s a lapot elküldjük Mostanig nem értesültünk. — Vidéki levél s a Küküllő körből vett tudósítás a jövő számra maradt.

Kovácsi Antal művei. Az „Unitárius Közlöny“ 3 ik számához mellékelten megküldött felhívásomra néhai Kovácsi Antal tanár műveire való előfizetésre, kérem a t olvasókat méltóztassanak az íveket legkésőbb ápril 15-ig beküldeni, hogy a kiadás iránt magamat tájékozhassam. Teljes tisztelettel Horátsik János könyvkereskedő.

TARTALOM: Toldi irójának könyvével kezemben. (Költemény.) Murányi Sándor 49. lap. — A passio kérdéséről. Derzsi József. 51. l. — Tavasz ének (Költemény.) Tarcasfalvi Albert 54. l. — Emlékeimből. VIII. Gyöngyösi István 55. l. — Levél a Küküllő körből. Kiss László 58. l. — Tanügy: A számtan tanításáról. Boros Sándor. 59. l. — Katholikus papból unitárius pap. 61. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 61. l. — Egyleti élet és munkásság 63. l. —

Nyomatott Gámán János örököséinél Kolozsvárt. (Belközéputeza 10.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Szülők hálája.

Hozzád fohászkodunk, tehozzád száll imánk,
Menybéli nagy Isten tekints le mi reánk!
Tiéd a hatalom, az erő tenálad,
Kik téged imádunk, gyermekid megáldjad!

Mindent, a mit te adsz, hál'adással veszünk,
Hő imánk száll feléd, hogy legyen gyermekünk.
Angyal minden gyermek, égből jött követed,
Kit gyermekkel áldasz, azt forrón szereted.

Üldöz, hajt az élet most ide, majd oda,
De míg gyermekünk van, meg nem törhet soha.
Gond, aggodás kísért velök nő az erő,
Kinck gyermeke van nem csügged a szülő.

Az anya vérével, apa verejtékkel
Táplálják, gondozzák, csüggedetlenséggel.
Terhes bár a jelen s nem biztos a jövő
Reménnyel dolgozik minden igaz szülő.

Ha üres a hajlék s hidegek a termek,
Tudd meg az az oka, hogy nincs bennök gyermek.
A gyermek játéka s vig gögicsélése,
Az a legszebb zene, az a zajos béke.

Nézz a kicsiny gyermek ragyogó szemébe,
S csillagos ég tárul szemeid elébe.
Tiszta tükörében meglátod tenmagad
S olyan érzés száll meg, mely az égig ragad.

Mi boldogok vagyunk, mert van már gyermekünk,
Az élet gondjától többé nem remegünk.
Mindenik gyermeket egy-egy angyal hozza
S a jó Isten nekik bőv áldásit osztja.

Isten ki népedhez angyalidat küldéd
Tekints le mi reánk s áld meg házunk népét.
Lakozzék közöttünk béke és boldogság,
Kezdődjék számunkra itt lenn a mennyország!

B. Gy.

A papi fizetés javítása.

Annyit és annyian irtak már e tárgyról, hogy szinte feleslegesnek is látszik erről szólni.* Két dologban mindnyájan egyetértenek, hogy a mostani fizetés módja, a kepezés, elavult intézmény s helyébe más kell, a kepemegváltás. A kepemegváltás mikéntjéről érdekes javaslatokat tettek többen, s egyben mindnyájan egyetértenek, hogy az egyházközségeknek maguknak kell alapot teremteni e végre. Sok egyházközségben a tanácsot figyelemre méltatták a papok, az eklésia szellemi és anyagi előhaladásának vezérei, de igen sok helyen siket fülekre talált. Pedig felülről eieég jó akaratú tanács hangzott el.

Az egyházközségek tehát nem várhatnak kívülről segélyt, hanem segíts magadon s az Isten is megsegít tanácsára hallgatva, önmaguknak kell kepemegváltási alapot teremteni. Szomoru vi-gasztalás a szegény egyházi szolgálóknak, sovány reménység, a mi-nek teljesülését alig éri meg néhány. De a lelkesedés nagy a mi papjainkban s a türelem sok, mikor érettségivel és felsőbb tanfolyam végzésével csekélyebb fizetéssel, mint egy elemi osztályt végzett hivatalszolga, több és terhesebb munkát végeznek alig a mindennapi kenyérért csupán. Ezt az ítéletet nem hagyhatjuk észrevétel nélkül, mert mind alapjában, mind tartalmában téves és túlzott. Feltéve, hogy csakugyan van egy néhány olyan papi állomás — minthogy van is — a melynek jövedelme sem az állás méltóságával, sem a pap szükségével nincsen arányban, kérdjük, szabad-e ezt a méltóságot észleztosan alacsonyítanunk. Van-e pap, a ki a papi tisztelet a fizetés szerint osztályozható-nak tartsa, vagy a ki csupán gazdagodási vágyból választja ezt a hivatalt? Bizon ha van — a mit mi nem hiszünk — „szégyel-heti a Krisztus evangéliumát.“ — Valóban egy ily lelkes osztály megérdemelné, hogy helyzete javításával gondoljanak azok

* Nem felesleges. Valameddig a kívánatos megoldás be nem következik.
Szerk.

is, a kiknek gondolniok erkölcsi kötelességük. Azaz ne várjunk mindent az egyházközségektől maguktól, hanem tegyen valamit a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács is érdekükben, hisz ő veszi be az esküt tőlük, ő bocsátja ki, ő hoz törvényeket felettük stb.*

Kozma Ferencz, jelenleg Kolozsmegye érdemes tanfelügyelője, a „Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapota“ című pályanyertes művében a 84. lapon (1879. Budapest) a magtárak létesítése mellett azt javasolja, hogy a belső emberek javadalma-zása, javítása végett, első volna: „a mostani sok apró egyházközség megszüntetése tömörítés által“ — E javaslat olvasása ébresztett, ösztönzött engem e sorok megírására. A ki ismeri a mi egyház-községeinket, lehetetlen, hogy a tervet ne helyeselné. Ha nem is lehetne mindenütt több egyházközséget egy erős ekklesiává szervezni, de lehetne többet. És ebben lenne aztán pap, a ki idejét nem a mindennapi kenyér, a megélhetés munkájában fecsérelné el, hanem önmagát művelné, díszére lenne egyházközségének, lenne szava és tekintélye községe, vidéke társadalmának vezetésében, szóval lenne befolyása, mert tekintélyt a becsület egymagára soha sem ad, hanem a vagyon és tudomány. Tudományt szerezni pedig nem lehet, ha szegénységgel küzd az ember. Dávid Ferencz tudományával hódított és ékesszólásával. Vallásunknak jövőt tudományosan képzett papok és tanítók biztosítanak s biztosíthatnak. Egy tekintet egyháztörténelmünk multjára meggyőző állításom igazságáról.

Tehát én csak Kozma Ferencz tanfelügyelő úr e javaslatára akartam felhívni az érdekeltek figyelmét. A más javaslatot legyen szabad előterjesztenem. Erre a tapasztalat és a jóindulat vezetett csupán s vallásfelekezetem iránti rajongó szeretet. A szeretet pedig a nagy apostol szerint nem gondol gonoszt. Javaslatom ez.

Ha vagy egy ekklesiában megüresedik a papi vagy tani-tói állás, az ne töltsék be néhány évig, ha a belső embereknek tisztességes fizetést nem tud adni az, hanem a papi vagy mes-teri kepe tökéssé tételére a kepeváltsági magtár javára.

Sokan azt hozzák fel erre, hogy a nép ez alatt az idő alatt elhidegül az egyházközségtől, vallástól. A tapasztalat nem ad igazat e sejtelennek. Sőt éppen ellenkező történik. A nép a mint látja, hogy alapot teremt, a mi az övé s éppen abból, a mit úgy is ki kellett volna adnia, buzgóbb, lelkesebb, ragaszkodóbb lesz egyházához, vallásához. Az a remény is kecsegteti, hogy terhe is könnyebbül, az a tudat is vezeti, hogy jobb fizetésre majd jobb papot is kap. Legyen szabad e helyen szőkefalvi ekklesiánkra hi-

* A Zs. F. Tanács törvényhozó testület Terjesszenek az egyházkörök konkrét javaslatot elébe s megvagyunk győződve, hogy érvényesíti hatalmát. Jó lenne így kezdeni a megoldást.

vatkozni, a hol a kepe így tökésítettett s tudtom szerint nem idegenedett el senki, hanem buzgóbbak, lelkesebbek a hivek s jelenleg papjuk is van. Így van bordosi egyházközségünkben is. Tehát az én javaslatom nem új, tényleg gyakorlatban is van, én csak kérem az illetőket nagyobb körben gyakorlatba vétetni ez eszmét.

Ismerek egy más protestáns ekkleziát. Tíz év óta nincsen papja. Ez alatt az idő alatt ötezer forintot s néhány ezer véka gabonát gyűjtöttek a kepemegváltási alap javára a papi képéből. A buzgóság nem hogy lankadt, hanem fokozódott, a mint a tanító, az én kedves barátom nekem lelkesen előadta, minden képélés alkalmával a kepefizetők hol egy fél kalongyával, hol tíz kévével, de mindenik többet viszen képéül, mert egy szent eszme szolgálataul, megvalósításául viszi. Még is nevezem ez egyházközséget: a nagyajtai ev. ref. egyházközség ez, alig pár száz lélekkel.

A magtár-alap ajándékozás útján későre gyarapszik. A népen sok a teher. Ne várjunk tőle újabb áldozatot, ezt is alig győzi. Főleg még ezután, mivel a Székelyföldön a regale kiosztása által, a miből a községi rovatokat fedezték, újabb teher, a községi rovat nehezedett a nép nyakára igen sok helyen.

Az a kérdés is felmerülhet, hogy a papi vagy mesteri funktiót ki végezze az egyházközségben, ha üresedésben van valamelyik. A kántori teendőket végezze a pap, a rektori képéből tiszteletdíjat kapván, a papi funktiót végezze havonként bár égszer egy környékbeli lelkész. Ha halálozás, esketés vagy keresztelezés van, azt végezze egy beszolgáló pap megfelelő stóla-díjért.

Ezeket akartam csak elmondani. Ezekre vala czélom az érdekeltek becses figyelmét felhívni.

Egy unitárius pap.

Társadalmunk bajairól.

(Második közlemény.)

Korunk szellemének nem utolsó baja a nagy zűsz. A mig ez csak a saját értékének feltüntetetésében és túlbecsülésében, külső fény és feltűnési viszketegben, kérdésben vagy u. n. henczegésben mutatkozik, addig az egyéni hiúság nyilvánulásánál nem egyéb s figyelmet sem érdemel. De társadalmi baj az a nagy zűsz, mely abban áll, hogy oly sokan elégedetlenek a tehetségeik és képességük által és sok esetben bizony a kevésbé kedvező körülmények által is nekik kijelölt hatáskörrel s minden áron másba, mely szerintük magasabb, törekeshnek.

Hány „jómódu“ mester nyitja föl a családjához vezető ajtót az iparos ifju előtt, ha az még oly szorgalmas, ügyes és szolid is? Nemde a legtöbb hiúságának hízeleg, ha leányához valamely tekintetes úr közeledik s a legtöbb eset bizonyítja, hogy a jobb

módu iparosok leányai többnyire más osztály körébe mennek férjhez, pedig hány nem vágyik majd vissza a „tekiutetes“ nyomorúságból a szerényebb külsejű, de annál biztosabb jóllétbe. E jelenségből merem azt a következtetést vonni, hogy ez az oka annak, hogy iparos osztályunk általában nem áll a műveltség ama fokán, melyre elemeinél fogva hivatva van, mert a legtöbb iparos ifju szegénysorsu iparos leányát nyerheti csak élettársul, ez pedig mostoha viszonyainál fogva gondosabb műveltségben ritkán részesült, pedig a polgári elem tekintélye, állami és társadalmi súlya, annak műveltségétől függ.

Ész és kéz teszi az embert emberré!

A nagyzásnak egy neme a fényüzés, mely feltétlenül kárhozzátandó akkor, ha eszélytelen szükségletek kielégítésében leli örömét; de úgy az ész, mint az erkölcs ítélőszéke előtt kegyelmet nyer a fényüzés akkor, ha nemesebb élvekre, finomabb szükségletekre irányulva, a vagyoni tehetség mértékén túl nem megy.

Minden időben, minden népnél találunk fényüzésre; egészséges népnél a fényüzés általában egészséges állapotoknak lényeges eleme. Elsatnyult népeknél azok fényüzése is beteges.

A tapasztalás bizonyítja, hogy alantas műveltségi fokokon csak egyes irányokban, névszerint evés, ivás, lakomázás, tórok, nagyszámu cselédtartásban jelentkezik a fényüzés, míg emelkedő műveltségnél általánosabb s erkölcsileg és politikailag ép népnél nemesebb jellemet ölt.

Annai bizonyos, hogy semmiféle törvényes intézkedés nem képes az emberek hiúságát megorvosolni s megakadályozni például abban, hogy valaki, ha vagyonihiány bőségben szenved is, leányát úgy öltöztesse ki a bálra, mint akár a leggazdagabb ember, pedig ez a hiúság nem egy családot tett már tönkre s a leány e mellett még annál biztosabban „özvegy“ leánnyá lett.

Legbiztosabb ellenszere a káros fényüzésnek a művelődés és erkölcsösödés, nemesebb szellemi élvek iránt való érdeklődés felköltése, erkölcsnemesítő, mértékletességi egyletek alakítása, a családi és polgári erények szilárdítása, legfőképpen pedig az okosok bátor példája.

Lakmározásaink korlátozásával és a különféle tórok mellőzésével mennyi vagyont lehetne megmenteni! De a gazdasági oknál sokkal fontosabb az erkölcsi, mely a mértékletesség erényének gyakorlására int. Méltán foglal a mértékletesség helyet az erények között, midőn a jellem szilárdságát eszközli, önmegtartóztatásra, önmérséklésre tanít, megfékezi a túlsapongó érzéki ösztönt az ész uralmával, és így visszatart mindazon élvektől, melyek a jólét körén túl csupán az érzékeknek hódolnak, az egészségnak és zsebnak pedig egyaránt ártalmasak. Nem kell azért magunkat

éppen bőjtölésre elszánnunk, noha ennek is egészségi és vallás-erkölcsi jelentősége nem kicsinylendő.

Mint egykor Kolozsvár ideiglenes polgármestere a polgárság minden érdekének védelmére kiterjedő kötelességet véltem teljesíteni akkor, mikor a biztos terno ámitások ellen fölléptem s az „Ellenzék“, a „Magyar Polgár“ és a „Kolozsvári Közlöny“ szerkesztőihez kérést intéztem az iránt, hogy ily szédelő hirdetéseknek, melyek a korlátolt és hiszékeny nép tudatlanságából élődnek s melyek magára a lapra nézve is sértők, midőn olvasó közönségéről fölteszik, hogy eféle badarságnak hitelt adni képes, — lapjaikban helyet ne engedjenek.

Az „Ellenzék“ szerkesztősége egyedül méltányolta fölkérésemet s lapjában ki is jelentette, hogy jövőben többé ily hirdetéseknek tért nem enged. Szép volt tőle! Azóta végelgyengülésben kimult két másik lap az ily hirdetések által elért jövedelmet nem nélkülözhetette (mert mint egyik egyenesen kijelentette, az ily hirdetésekért kétszeres díjt fizettek) s a közönség gyengébb része ámitásának továbbra is kész eszköze maradt.

A játékszenvedély felköltésére kétségkívül nagyban befolyt a lottó-intézmény, mely azzal a lehetőséggel kecsegtet, hogy munka és fáradság nélkül gazdaggá legyünk, mely arra szoktat, hogy a bizonytalan szerencse és nem a szorgalom és józan előrelátás segélyével törekedjünk jólétre és mely legtöbb esetben a szerencsétlenül játszókat a büntény ösvényére vezeti. S ha mégis némely állam maga tartja fenn ez intézményt, ennek kevésbé indokolásául, mint inkább mentiségül szolgálhat az az egyetlen körülmény, hogy a már régóta létező s az emberek erős hajlama által támogatott rossz legalább a nagyobb visszaéléstől megóva, e mellett még az állam pénzügyi érdekének is szolgál. Nem is csekély a lottóból az államnak évi jövedelme. Hazánkban ez évi 3,000.000 forint körül jár. Mindamellett is már több állam lemondott e jövedelemforrásról, midőn 100.000 forintnál többre becsüli millió polgára érdekét. Így Franciaország, melynek jövedelme a lottóból 1835-ben még 15 millió volt, ezt 1836-ban mégis megszüntette. Bár követnők példáját, mert az állam anyagi haszna nincs arányban az erkölcsi hátránnyal, melyet a lottó okoz.

Az a lehetőség, hogy valaki egyszerre gazdaggá lehessen, a legtöbb emberre nézve oly csábító, hogy egész életükön át ismételt csalódás után mindig új reménnyel rakják vagyonuk egy részét a lutrira, melyet a takarékpénztárban igazi és biztos nyereménnyé gyűjthetnének. S mit mutat a tapasztalás? Nem azt-e, hogy a kis nyeremények nagyobb reményében rögtön visszavándorolnak a lutriba, de a nagyobb nyereményben sincs ám köszönet, mert ha valahol, itt igaz a példaszó: „a hogy jött, úgy ment“!

A híres emberré vált „lottó király“ Farkas Menyhért esete, ki nem rég a temesvári lutrin két lottó-tisztviselővel összejátszva, félmillió nyereményre tett szert, teljesen elég arra, hogy az államot a lutri megszüntetésére azonnal rábirja.

Az intézmény erkölcstelen és demoralizáló voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az az el nem tagadható jelenség, hogy a nagy közönség ez esetben inkább a furfangos csalóval, mint az államkincstárral rokonszenvez. S hol van itt a következetesség, midőn a rendőri büntető törvény (1879. XL. 87 - 91. §.) a szerencsejátékot súlyosan bünteti, ellenben az állami lottóval egyenesen kivéltet tesz, pedig a legtiltottabb szerencsejátékoknál is egyenlő tételek mellett majdnem egyenlő esélyekkel állanak szemben a játékosok, míg a lutrinál a ternojátékos 117.480-szoros esélyt kockáztat.

Az oly intézmény, mely rokonszenvet kelt a csalók iránt, teljesen megérett arra, hogy az állam testéből, mint fekély kiirtassék.

Dr. Haller Károly.

Az öreg asszony bibliája.

Két fiatal eperfa állott egy székelház ajtaja előtt. A nap délutánra hajlott. A két fa árnyéka úgy megnőtt, hogy éppen beért a ház tornáczába. A ház udvara csendes. Sehol senki és semmi, csupán egy öregasszony a két fa alatt levő padon. Néma, csendes volt ő is, mint a hajlék. Bal keze ujjai egy régi viseltes biblia levelei közé voltak dugva. Ugy látszott, hogy most hagyta félbe az olvasást s hogy ne veszítse el a helyet, ujjáival jegyezte meg. Jobb keze a biblián pihent. Ujjai között egy feketült keretű pápaszem. A ki távolról látta a kedves öreget, azt gondolhatta volna, hogy a szent áhitat oly mélyen megszállta, hogy elszenderedett bele.

Nem így állott a dolog. Szemei oly éberek voltak, mint valaha, de most az egyszer kívül jártak a jószág határain.

A templomban szólott az orgona és hangzott a megható ének:

Szívemet hozzád emelem

És benned bizom uram.

A kegyes asszony szíve repesett a boldogságtól, pedig mennyi hiányzott az ő boldogságából! Máskor ott volt ő is s énekelt teljes lelkéből! Most csak a templomajtót nézi s ezzel be kell érnie, mivel lábait a köszvény annyira megrongálta, hogy ha délelőtt felmehet, délután már otthon kell maradnia.

Mialatt a beszéd tartott, újból felemelte bibliáját s olvasta tovább az Anna hálaénekét a Lukács evangéliumából.

A templomból kijöttek volt, midőn az öregasszony kapuja előtt elhaladtam. Egyedül volt most is, mint az előtt. Régióta nem

láttam a jó öregot, bementem, hadd lássam, mivel tölti idejét, halljam szavait, melyek mindig a régi jó pátriárkális, kegyes időkre emlékeztettek. Örvendett. Sok, sok kedves régi dolgot beszélt el. Minden dolog a bibliájához vitte vissza, mert hát mindenről egy-egy szent historia jutott eszébe.

A beszélgetés alatt sovár szemekkel néztem azt a megviselt, kézfoltos, ócska bibliát. Vajjon kié lehetett, mielőtt az ő kezébe jutott? Vajjon mióta használja, hogy már ennyire látszik rajta az idő? Kíváncsiságom csak fokozódott, de nem volt bátorságom elkérni, hogy megnézzem azt a nagyon becses kincset.

Ha meghallgatja öcsém, mit az imént olvastam, szívesen elolvasom. Ezzel kinyitotta a bibliát s olvasta Lukács ev. 2-ik része 36—37 s köv. verseit.

„Vala egy Anna nevű Proféta asszony, Fanuel leánya, Asernek nemzetségéből. Ez sok időt élt vala, minekutánna élt volna az ő férjével hét esztendőig (az ő szüzességétől fogva). És mikor volna mintegy nyolczvannégy esztendő s özvegy, nem távozik vala el a templomból, hanem éjjel és nappal szolgál vala Istennek bőjtölésekkel és imádkozással.“

Ugy-e öcsém ez nagyon gyönyörű? Ugy van, felelém.

De látja, most nem megy olyan könnyen az olvasás. A szemeim kezdenek meggyengülni, s a bibliám betűi mind apadnak. Attól félek, hogy maholnap nem tudok olvasni belőle.

Nem csodálom — felelém — mert ez erősen régi könyv s a betűi is igen aprók. Ennél jobbat, tisztábbat könnyű volna szereznem most, s én szívesen kicserélem ezt egy jó nagygyal, a melyiket könnyen olvashat még tíz esztendő múlva is.

A jó öreg mélyen elgondolkozott s bibliáját mindkét kezével megfogta és szoritotta kebeléhez, mintha haldokló hitestársa lett volna.

Vajjon mikor nyomtatták ezt a bibliát, kérdezém egy kevés idő múltán.

En azt nem is vizsgáltam, válaszolt az öregasszony s ekkor már felém nyújtá könyvét, hadd nézzem meg én.

Nagy mohósággal nyultam a szent könyv után, mint a kincskereső, midőn fényes tárgyra lel. Az én tárgyam ugyan nem volt fényes. Ezer folt tarkította mindenütt, valahol olvasni való szép helyek vannak benne.

Végig forgattam az egészet s azután rányitottam a czimlapjára s arról kezdettem beszélni a jó öregnek. Beszélgetésünk végső eredménye az lett, hogy a vén bibliát nekem adta s én a helyett küldöttem a legnagyobb betűst azok közül, a melyek a bibliaraktárosnál kaphatók voltak.

Később úgy hallottam, hogy a jó öreg nagyon boldog volt az új bibliával, mivel tudta olvasni.

Azóta éppen tíz esztendő telt el.

A kegyes öreg már alussza a boldogok álmát. A megviselt, összevissza varrott sarku könyv itt van a többi között.

Egy becses örökséget őriznek benne azokból a boldog régi időkből, a mikor a hit volt az uralkodó s a kegyesség honolt a szívekben.

A közelebbi alkalommal elviszem olvasóimat, hogy keressük fel a jó öreg asszony uija nyomait s tanuljuk meg tőle, hol rejlik a bibliában a vigasztalás, a boldogság és a késő vénség titka.

Boros György.

A bászorai vacsora

(Memnon történetéből.)

Szétok, arabiai nagykereskedő, egy rabszolga-vásáron megvette Memnont, de felismerve hőlesését, nem mint rabszolgával bánt vele, hanem barátjának fogadta s mindenfelé magával hordozta, mint a ki nélkül már el sem tudott lenni. Elvitte magával a bászorai nagy vásárra is, melyre a lakható földnek minden nagy kereskedői megszoktak jelenni. Öröm volt ez Memnonnak, hogy oly sokféle nemzeteket egy helyen láthat. Egy estve együtt vacsorált egy egyiptomival, egy indussal, egy katai lakóssal, egy göröggel, egy celtával s több más idegenekkel, kik mindnyájan az arabiai nyelvet annyira birták, hogy egymást megérthették.

Az egyiptomi kereskedő nagyon fellévén boszankodva, így szólala meg:

— Be ocsmány helység ez a Bászora, nem akarnak itt nekem ezer aranyat a legjobb zálogomra adni.

— Hogyan? — kérde Szétok — s mi az a zálog, melyre nem akarják azt a summát megadni?

— Az én ángyom, felelé az egyiptomi. Az útban elhalt s én a legszebb mumiát készítettem belőle s ha én ezt othon zálogba akarnám tenni, mindent a mit kívánnék kaphatnék érte. Rút dolog azért, hogy nekem itt még csak ezer lat aranyat sem akarnak ez érdemes zálogra adni.

Egészen eltelt boszusággal s midőn éppen egy jómóddal készített csirkét akar megenni, az indus kezét megragadva, így szóla:

— Ah! mit akarsz te cselekedni?

— Enni e csirkéből — felelt a mumiacsináló.

— Ne cselekedd! mondá a Ganges melléki, könnyen megesik, hogy elhalt ángyod lelke ezen csirkébe költözött volt, s talán csak nem teszed ki magad azon gyalázatra, hogy az ángyodat megedd.

A csirkéket megsütni nem egyéb, mint a természetet gyalázattal illetni.

— Mit akarsz te a te csirkéddel s a te természeteddal mondani? viszonzá a cholerikus egyiptomi. Mi egy ökröt imádunk és majd derekasan eszünk abból.

— Mit? ti egy ökröt imádtok, lehetséges-e az?

— Semmi sem lehetségesebb — felelt az egyiptomi. Száz harminczötezer esztendeje, mióta mi így élünk és senki sem találkozott közöttünk, a ki ennek ellent mondana.

— Ah! 135,000 esztendeje! mondá az indus. Ez a számítás a kelletinél tovább terjed. Nincs több, mint nyolczvanezer esztendeje, hogy India népessé lett és bizonyosan mi vagyunk a ti eleitek, és a Bráhma elébb tiltotta meg nekünk, hogy az ökröket meg ne együk, mintsem tinektek eszettekbe is jöhetett volna az, hogy az ökröket oltárotokra és nyársaitokra tegyétek.

— Derék egy állat az a ti Bráhmátok, hogy azt a mi Apisunkkal összehasonlított — mondá az egyiptomi — mi szépet cselekedett az a ti Bráhmátok?

— Ő az, a ki tanította az embereket olvasni és írni — felelt az indus — és a kinek az egész föld a sakkjátékot köszönheti.

— Hibázol! — mondá egy mellette ülő káldeai — mindezen jótéteményeket az Oánesz nevű hálnak lehet köszönni és igazságos dolog, hogy ezekért neki legyen a tisztesség. Minden ember meg fogja mondani, hogy az egy isteni valóság volt, hogy annak egy aranyos farka s egy szép emberfeje volt és hogy naponként háromszor jött ki a vízből prédikálni a népnek három óráig. Sok gyermekei voltak, a kik mind királyok valának. De hisz mindenki tudja ezt. Nálam van a képe és én, a mint illik, tisztetem. Ehetik az ember annyi ökörhúst, a mennyit akar, de nagy istentelenség a halat megsütni. Egyébiránt ti mindketten újabb eredetűek vagytok, mintsem hogy ebben velem legkisebbet is vetélkedhetnétek. Az egyiptomi nemzet csak százharminczötezer esztendőt számol, az indus csak nyolczvanezer esztendővel dicsekedhetik, a midőn nekünk négyszázezer esztendőkről szóló krónikáink vannak. Hidjetelek én nekem, mondjatok le bolondságaitokról és én mindeiteknek egy szép képét adom Oánesznek.

Ezek után a kambalui ember beszélt eképpen:

— Tisztesség adassék az egyiptomiaknak, indusoknak, káldeusoknak, görögöknek, a Bráhmának, az Apis ökörnek és az Oánesz hálnak; de talán a Li vagy Thien,*) a mint tetszik nevezni, csak ér annyit, mint az ökör vagy a halak. Hazámról semmit sem

*) Li vagy Thien kínai szók, a Li a természeti világosságot, a Thien az eget vagy az Istent is jelenti. Közölő.

szólok, mely vagy on akkor, mint Egyiptom, India és Kaldea együtt véve. Nem vetélkedem annak régisége felett, mert elég az, ha boldogok vagyunk abban és igen keveset tesz az, hogy régiek vagyunk; de ha a krónikákról kellene szólni, megmutatnám, hogy az egész Ázsia a miénket használja és hogy nekünk igen jó kronikáink voltak már azelőtt, mielőtt a kaldeusok még az aritmetikát is tudták volna.

— A mennyien vagytok, talpig mind tudatlanok vagytok — felkiálta a görög — mert nem tudjátok, hogy a Cháosz volt mindennek a szülő atyja, hogy a forma és materia állították a világot ezen állapotba, melyben most van!

Igy beszélgetett egy darabig a görög, míg végre ötlet a Celta közbeszólásával megszakította, ki az alatt, míg a többiek beszélgettek, jól ivott volt s ennél fogva magát a többieknél tudósobbnak lenni gondolván, esküvések között állítá, hogy csak a Theutáth és a cserfagyöngy érdemes arra, hogy rólok beszéljen az ember, és azért ő mindenkor gyöngyágot hordoz a zsebében. Igaz ugyan, hogy néha-néha megették ők az embereket, de ez nem vethet akadályt abban, hogy az ő nemzete mindennek felett ne tiszteltessék. És — mondá tovább — ha valaki rosszat beszélne az ő Theutájáról, megtanítaná ő azt kesztyűbe sipolni.

Már ekkor a vetekedés annyira neki tüzesedék, hogy Szétok látá közelíteni a pillanatot, melyben az asztal pirosolni fog, azért Memnonnak inte, hogy távozzanak. De Memnon, ki eddig csak hallgatott, felállá s kijelenté, hogy ő is szólni akar. Legelőbb is a Celtához, mint legindulatosabbhoz fordulva mondá, hogy neki igaza van s tiszteletből egy csergyöngyöt kér tőle, s így rendre mindeniket szépen lecsendesítette. A kataii vagy kambalui embernek keveset beszélt, mivelhogy ő a legértelmesebben szóla. Végre mindenikhez így szólt:

— Barátim! ti csak semmiért koczódtatok, mert a mi a valóságot illeti, mindnyájan ugyanazon egy vélekedésen vagytok!

Erre mindnyájan felzudulának s véle ellenkezni kezdének.

— Nem igaz-é? — mondá Memnon a Celtának, hogy te nem ezt az ág gyöngyöt imádod, hanem azt, a ki mind az ágygyöngyöt, mind a cserefát teremtette?

— Bizonyosan! felelé a Celta.

— Te is egyiptomi uram! kétség nélkül, egy bizonyos ökrökben azt tisztelek, aki adta az ökröket!

— Ugy vagy on! — mondá az egyiptomi.

— Az Oánnesi halnak is — mondá tovább Memnon — engedni kell annak, a ki teremtette a tengert, halakat.

— Ugy gondolom én is! — mondá a Kaldeus.

— Az indus és kínai is csak ugyanazon egy fővalóságot ismernek. Azon csodálatos dolgokat azonban, melyeket a görög beszéle nem foghatom meg eléggé jól, de bizonyosan hiszem, hogy ő is megenged egy felsőbb valóságot, kitől a materia és a forma függenek.

A görög, közbámulat között, megvallá, hogy Memnon helyesen rendezi a maga gondolatjait.

— Mindnyájan egy értelemben vagytok ti hát-e szerint — mondá végül Memnon. — Bárha különböző formában is, de ugyanazon egy fővalóságot imádtok minnyájan, ki mindeneket teremtett, fentart és igazgat. Nincs hát miért koczódjatok egymással.

Mindnyájan megölelték Memnont.

Közli:

Dali Ádám.

Vidéki levél.

III.

Tisztelt szerkesztőség! Papok társaságában voltam. Ez azonban az újdonság színezetével legkevésbé bir. Érdekesebb ennél az a beszélgetés, mely együtt volt papjaink kicsiny társaságában folyt le.

Papi fizetés javítása, ekklesiák osztályozása, papválasztási törvényeink, egyházunk nagyjainak elhunytai s ki lehet majd a dicső elődök méltó utódja, mind-mind az élénk megbeszélgetés tárgya volt. A különböző vélemények gyorsan válták fel egymást. A kicsiny baráti körből egyszerre egy egész vitatkozó társulat alakult. Hogy hol áll az igazság, azt rendesen egy szikrázó szeműős siculus (persze pap) nyilvánítá ki, a miben a társaság megnyugodva, sérthetetlen baráti érzülettel keresett ujaláb, s a mi több, ezzel az alkalommal csakis mind egyházi kérdést.

A vitatott kérdések mindenike figyelemre méltó. Érdemes lenne mindenikről külön részletesen emlékezni meg. Több okból ez egyszerre nem levén lehetséges, csakis arról az egy kérdéstről írok, mely az Unitárius Közlönyt, illetőleg a D. F. Egyletet nagyon közelről érdekli.

Az ide vonatkozó kérdés ez vala: „A papoknak van-e inkább szükségük a Dávid Ferencz-Egyletre, vagy az Egyletnek a papokra?”

Egyszerre egy kis szünet állt be, a mint e kérdés felmerült. Elsőnek egy középkori „szókimondó”, nem kis mértékben heves véralkatu pap szólalt meg.

„Azt hiszem barátim — ugymond — itt a helyzet annál világosabb, minthogy a P... barátunk által tett kérdés felett valami

hosszasan kellene gondolkoznunk. A kérdés első fele, t. i. hogy a papoknak van-e szüksége a D. F.-Egyletre, beszélgetésünk tárgyát sem képezheti. Ugyan, hogy is lehet ilyet gondolni? Ellenkezőleg áll a dolog! Én kérdelem, mit tehetne a D. F.-Egylet, kivált itt a vidéken, a papok nélkül? Nagyon kíváncsi vagyok többet a semminél. Egy szó mint száz, ne is nézzetek oly csodálkozólag reám, hiszen azt seuki el nem vitathatja, hogy az Egyletnek saját létfenntartása szempontjából nagy szüksége van a papokra. . .“

„Na na! barátom megengedj — veszi át a szót egy másik tiszteletes — mi vidéki papok állásodat és nézetedet legkevesébbé sem fogadhatjuk el. Ugy látszik, te azt hiszed, hogy a midőn a D. F.-Egyletet a vidéken terjesztjük, ezzel csakis a kolozsvári intéző köröknek teszünk szolgálatot s bizton azért méltatlankodol. Csak egy parányit gondolkozzunk barátim mélyebben s azonnal rájövünk, hogy nekünk papoknak valóban nagy szükségünk van a D. F.-Egyletre. Gondoljuk csak meg jól, hogy ugy maga az egylet, mint kiadványai a papi hivatal gyakorlati oldalát mennyire elősegítik. Ha egyszer bevezetjük az egylet rendes kiadványát, az Unitárius Közlönyt az egyes családokba, nagyon sok tekintetben segédkezik, sőt mondhatnók helyettesít minket. Ébrentartja a valláserkölcsei érzületet, ápolja a hitbuzgóságot, nem engedi lankadni az egyházas szellemet az egyes családokban. Ezek pedig mind a gyakorlati papsághoz tartoznak. S ezért van oly nagy szüksége a papoknak a D. F.-Egyletre.

Azonban, hogy félre ne értessem, sietek kijelenteni, hogy a világért sem azért van a papnak szüksége az egyletre, hogy kötelességeitől felmentve legyen, hanem azért, mert az egyletben egy oly segédeszközt birunk, mely ha nem volna meg, okvetetlen meg kellene teremtenünk, hogy célunk felé annál sebesebben haladhassunk. Ismétlem barátim, nagy szükségünk van az egyletre!“

„E véleményt én is aláírom — folytatá egy harmadik. De egy keveset csatolok hozzá magam is. Én azt hiszem, az egylet kiadványa — értve a Közlönyt — a papokat sokban helyettesíti az oly szétszórta lakó hivek között is, kiknél unitárius pap a nagy távolság miatt talán sohasem jelenhetnék meg. S tehát itt is csak az egylet szükségessége forog fenn.“

„Én is azokkal tartok — ismét új hang — kik az egylet szükségességét vallják. S midőn ezt mondom, csak egy dolgot hozok fel. A mióta az egylet megalakult, mindenfelől élénkebb az irodalmi mozgalom közöttünk. Az Unitár. Közlöny szellemi munkásságunk tárházának is sok tekintetben mondható. Ennek hiányát mily sajnosan kellett éreznünk csak egy pár évvel is ezelőtt, jól tudjuk. Nagyon jó az az egylet s valóban szükséges is nekünk papoknak.“

„Nagyon elvagytok ragadtatva! szólalt meg újból a „szókimondó“. Nézetemet teljesen még sem adom fel, de mondok egyet s ezzel végezzük is be ezt a tárgyat.“ Halljuk az öreg véleményét!

Általános helyeslés.

A jó öreg pedig a vitát ilyenformán zárta be:

„Tökéletes igazuk van azoknak, kik azt mondják, hogy a papoknak szükségök van az egyletre és pedig a felhozott okokból. De áll a kölcsönösség szabálya is. S így az egyletnek is szüksége van a papokra és pedig azért, hogy magasztos elhivatását minél szélesebb körben betölthesse!“ Febr. 12.

Földi.

— A küküllőköri D. F. fiókegyletre irt észrevételeim úgy látszik, nem igen tetszettek. Sietek kijelenteni, hogy vádat legkevésbé sem emeltem a f.-egylet ellen, hanem csak annyit volt szándékom jelezni, hogy mostani munkásságuk (csak tisztán a D. F. fiókot illetőleg) a semmihez sokban hasonlít. Ezt az állításomat legkevésbé sem adom fel.

Nagyon jól tudom, hogy a multban sok üdvös dolgot cselekedtek abban a körben s éppen ezért tűnt fel a jelenlegi állapot. De ne feledjük, hogy kitartás a munkásság igazi hévmérője! Ne feledjük, hogy a mult munkássága a jelen tétlenségét nem védheti meg. Ismétlem, a mit mondtam: „a Küküllőkörben jóra való erő van. Szervezkedve a D. F.-Egyletnek sok jó szolgálatot tehetnek.“ S hozzá teszem: csak kitartó munkássággal állithatják helyre kis körüknek azt a régi jó hírnevét, melyet valóban mostani főnökük vívott volt ki! Béke velünk!!

Vidék, 1892 márczius 10.

Földi.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— A t. lelkeszek legtöbbje, ha hiveit számba veszi, azt fogja tapasztalni, hogy a tavasz beálltával sokan eltávoztak az anyaegyházból. A lelkipásztori gond azt hozza magával, hogy tudja mindig hova telepedtek le a hivesek, s hogy egy vagy más módon tartsa fenn velök az összeköttetést, mert különben vagy az elkereszteléssel, vagy más utakon könnyen elsodortatnak egy más nyájhoz, melynek pásztora közelebb is van, éberebb is. A Dávid Ferencz egylet segítségökre lesz olyan formán, hogy a kiköltözött s szolgálatban levő szegény hiveseknek ingyen küldi meg az Unitárius Közlönyt. Kérjük a név, lakás és posta pontos megírását.

— **Tanügy.** A „Kis-Küküllőmegyei általános tanító-egyesület dicső-szent-mártoni fiók-köre“ tavaszi közgyűlését a magyar-sárosi unitárius iskolában márczius 12-én tartotta meg. A gyűlés tekintettel a községi gazdasági viszonyokra az iskolai évben, a szorgalmi időszakokra nézve a következő javaslatot hozta: Az iskolai év kezdődjék nov. 1-én s az első szorgalmi időszak tartson decz. 22-ig. A második szorgalmi időszak pedig jan. 2-tól ápril 10-ig. A harmadik május 2-tól május 30-ig. Ha az ember a falusi viszonyokat tekintetbe vesszi, e rendszer szigorú betartásával éppen oly eredményt érhetne el, mint a hosszúra nyúlt és sok szünetidővel tarkázott isk. évvel. S meg lenne az az előnye is, hogy a növendéket szülője is felhasználhatná. Kik a falusi viszonyokat ismerik, csak pártolással fogadhatják e javaslatot.

G v i d ő B.

— **Channing tanári szék.** A főt. Ferencz József püspök ur buzgó közbenjárására az amerikai unitárius társulat titkára kieszközölte a Nemzeti Konferencia igazgatóságánál, hogy a Channing tanári székre gyűlt alap elküldessék az E. K. Tanácsnak, s az alap már megis érkezett és 10,600 frtban elhelyeztetett egy „theológiai tanszék-alap“ czimen. Ezen alap magvát, a hazánkat 1880-ban meglátogatott Allen József tanár ur hintette el s midőn 1883-ban Kovács János tanár a saratogai konferencián megjelent, egy bizottság vette kezébe. Felhívást bocsátott ki, melyben az unitárius ekklesiákat felhívta az adakozásra. Ugyanakkor Kovács tanár több ekklesiát meglátogatván felolvasásokat tartott, mely alkalmakkor a gyűjtés a Channing-alap javára történt. A gyűjtések eredménye igen szép volt s azóta kamatoztatván, máig az említett összegre nőtte ki magát Az E. K. Tanács gyümölcsöztetni fogja, míg egy rendes tanári fizetés kitelik belőle.

— **Őszinte részvétellel** írjuk, hogy Iszlai Márton, együletünk derék pénztárnoka elveszítette egy másfél éves és egy tiz éves kedves leányát! Kérünk Istentől vigasztalást a lesújtott családra!

— **Az angol unitáriusok** irántunk való rokonszenvüknek legközelebről ismét kiváló jelét adták. Miss Tagart, kinek képét olvasóink lapunk 1890. évi 12 sz. képmellékletéből ismerik, lelkes buzgóságával kivitte, hogy egy londoni unitárius felsőbb leányiskola, helyesebben akadémia, egy magyar unitárius leányt felvegyen az intézetbe teljes ellátással és benlakással. Ez iránt a főt. püspök urral levelezés kezdődött s ma már örömmel írhatjuk, hogy Buzogány Mariska, néhai Buzogány Áron miniszteri tanácsos leánya, a budapesti nőképezde rendes tanára a jövő ősszel Londonba fog menni, hogy egy évig tanulmányozza az angol tanügyi viszonyokat és az életet. A vallás és közokt. miniszter az egy évre kért szabadság időt nemcsak hogy készséggel megadta, sőt a kisasszony teljes tanári fizetését is utalványozta az egész időre. Teljes örömmel gratulálunk a kisasszonynak s kívánjuk, hogy kezdje meg egy hosszú sorát a magyar nőakadémitáknak ott, a hol ezelőtt 33 esztendővel édes atyja egyengette a fiuakadémiták utját azzal, a ki bizonyonnyal nagyon boldognak érzi magát, hogy mint püspök, ő ajánlhatta fel az első nőakadémitát.

— **Az angol unitáriusok egyik lapja** az „Inquirer“ ezeket írja: Őszinte részvétellel értesültünk magyar levelezőnk tudósításából arról, hogy Kovács és Berde tanárok, kik mindketten ismeretesek voltak az angol unitáriusok előtt, mint magyar hitrokainak vezérei — meghaltak. Különösen Kovács tanár nagyon fontos állást foglalt el egyháza kebelében és nehéz lesz olyan utódot találni, a ki megfelelő s oly előzékeny is tudjon lenni. Kiváló kedvence volt az ifjúságnak, a mely legköszömbövel hatlanabbul kifejezte iránta szeretetét. Tiszt. Ierson H. ur, a Britt és külföldi unitárius társulat titkára, ki ezelőtt egy esztendővel látogatta meg a magyarországi unitáriusokat, élénken emlékszik vissza arra a szívességre, a mellyel őt Kovács tanár elhalmozta. Meglehetnek győződve magyar barátaink, hogy ebben az országban sokan éreznek mély rokonszenvet vesztésöök felett.

Paget János meghalt 80 éves korában. A temetési szertartást főt. Ferencz József püspök ur végezte. Jövőkor bővebben!

— **Ürességben** van Mészkon az iskolamesteri, Szabédon a másodtanítói állomás. A folyamodások főt. Ferencz József püspök urhoz adandók be Kolozsvárra.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A háromszékköri fiok egyület két pályázatot hirdetett volt. A neveléstani kérdésre — mely így szól: „a kedélyhangulat befolyása a nevelésnél“ — pályamű nem érkezett. Ennélfogva a beadási határidő újra kitű-

zetik f év június 15 ére déli 12 órára, a mikorra a pályaművek az elnök ur kezéhez Bölönbe küldendők. Egys. ersmind reméljük, hogy a körünkben levő pap és tanító tagtársaink nem engedik, hogy ismét meddő legyen a pályázat. „Dolgozzunk, hiszen nem csak kenyérrel él az ember. Simó János. f. titkár.

A budapesti ekleksia értesítőjét jövő számban ismertetjük.

A D. F. Egylet pénztárába ez évi február 25-től ápril 20-ig a következő befizetések történtek.

Rendes tagsági díjat (1 frt) fizettek az előző évekre: Gál Zsigmond Torda (1887—90). Lőrinczi Lajos, M.-Bogát (1890—92). Fúzi Katinka. N.-Egyed (1891—92). Tóth Olivér, Torda (1890—92). Májai Istvánné, Torda (91—92). Pál Miklós, D.-Szt.-Márton (91—95). Dr. Vajda Emil, Sz.-Udvarhely (91—92). A sz.-udvarhelyi fiók-egylet pénztárnoka 1891—92-ik évekre 27 frt és 50 kr. Tóth Pál, Bodrog-Vécs (88—90). Ürmösi Jenő, Báré (91—92). Ifj. Göncz Mihály, Bodrog-Vécs (89—91). Ballók Károly, Cs.-Gorbó (89—91). Csegezi Ferencz Bágyon (90—92). Balogh Sándor, Bágyon (88—91). Dali Ádám, Szt.-Mihályfalva (90—91). Bíró András, Kide (90—91). Szabó Lajos, Maroskőr (90—91). Tóth Pál, Bodrog-Vécs (91). Benczédi Gergely, Kolozsvár (91—92). Bakó Lajosné, (87—89) Ferencz Albert, Budapest (86—89). 1892-re: Gruber József, Barabás Sándor, Szánthó György, Raffaj Zsigmond, Verespatak. Lőrinczi Sándor Torda. Csegezi Mihályné, Torda. Faragó Samu, Léva. Puchman József, Szigetvár. Huszár Károly, Folt. Maroskőrből: szentháromsági, szentlászlói, ny.-Gálfalvi, szentmártoni, vadadi, kaali, iklandi, ernyei, m.-szentkirályi ekleksiák. Simó József, Filep Domokos; Dengyel János, Kolozsvár.

Előfizetési díjat fizettek az előző évekre: Tibáld Mihály, Fogaras (89—91) Szinte Gábor, Déva (89—91). Gál Mór, Kövend (89—91). Daczó Mózes Hédorfája (91—92). Mózes Mihály, Abrudbánya (91—92). Gálfalvi Ferencz, Szind (91). László Mózes, P.-Ilva (91). 1892 re: Szigethi Sándor, Albert János, Torda. Tornyoys Ödön, Budapest. Balogh György, Bicske. Székely P. Perei Erzsébet, M.-Berény; Puchman József, Szigetvár. Kozma Pál, Kolozs. Benedek Vincze, Győr-Ujváros. Gál Lajos, Kövend. Szucsáky Imre, Mácskási Lajosné, Kolozsvár. Dobi Antalné, Bártfa.

A hátralekösoakat ismételtén tisztelettel kérem, hogy szíveskedjenek tagsági és előfizetési díjaikat befizetni, hogy költségesebb felzárkózásokkal ne alkalmatlan-kodjunk.

Kolozsvárt, 1892. ápril hó 21-én.

Szalai Márton.
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. K. J. A—a A tudósítás az ígért időben be volt adva, de biz az, sajnálatunkra kisorult Most már idejét multá. Irjon mást egy ó alkalomból s czél el lesz érve ugy is. — Eetai. Igaza van. Igen nagy ár, de nem én, hanem a kiadó szabta ekkorára. — Simó J. Sk. Tudomásul vesszük, hogy Kis István Kálnokról 2 frtot fizetett 91—92-re tessék az illetéket beküldeni. — **Emlékeimből** befejező közleménye jövőkor. — **S G D.** Jövőkor.

TARTALOM: Szülők halála. (Költemény.) B. Gy. 65. lap. — A papi fizetés javítása. Egy unitárius pap. 66. l. — Társadalunk bajairól Dr. Haller Károly. 68. l. — Az öreg asszony bibliaja. Boros György. 71. l. — A bászorai vacsora. Dali Ádám. 73. l. — Vidéki levél. III. Földi. 76. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 78. l. — Egyleti élet és munkásság 79. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputeza 10.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Az én Bibliás dalnokom.

— Tompa Mihály. —

Ha a sors, az élet, mérte reám terhét,
S vérező homlokkal vonszolom keresztyét, —
Ha látom, hogy itt, mi »küzködés az élet« . . .
»S gazdagon, szegényen« csak egy véget érek, —
Hánykodók a lelkem, mint viharos tenger,
S már-már többé hinni, sem remélni nem mer, —
Nyujtván »Olajágad« a zord hullámokon:
TE nyugtatsz meg akkor, *bibliás dalnokom!*

Szellemed karon fog. Kivisz a szabadba,
S figyelek ihlettel minden kis szavadra.
Szentegyházban vagyok, a nagy természetben, —
Hol minden bokor egy zengő oltár, — melyben
Tömjén füstje helyett vidám madarének, —
Édes virágillat tölti be a léget.
Mindenütt, a merre képzeleted szárnyal,
Üdeség, szín, pompa csillog ezer bájjal.

Ismervén, — ellesed a virágok titkát,
Midőn kelyheiket dalodra megnyitják.
Tudod mindeniknek élte történetét,
Elmondják a kedves, bájos »Virágregék« . . .
Mohos sziklavárrom . . . bérczek jávorfája —
Árvalányhaj . . . mind-mind, egy szép *rege* tárgya.

— — Aztán nagy *vihar* jött. Elnémult ajk s berek. —
Dalnok s dalos madár, mind oly szárnyaszegett.

S im alighogy oszlott egünk gyászborúja :
Te zengted az első biztató dalt újra.
Zengett a dal . . . előbb fájon és keserűn,
A *pusztán* a *Gólya*, sorsunk példázta hűn.
Majd eljött az idő, midőn *forrt a világ* . . .
S a *pusztuló erdő*, hajtott új koronát.
Erdőnek lőn dúsabb sarjban ifjulása . . .
Sebzett szarvasnak is abban gyógyulása.
Terebélyes nagy fa, lett nagyobb, izmosabb,
Nem félve a vihart, dörgést, villámokat!

Látom *Sámson*t, a kit mosolyogva, játszva,
Akar megejteni *csalárd Delilája* . . .
. . . . Amott zúg a *folyam* . . . medrét mélyre ásva,
Mig a *hajón* nyög a *gályarab fohásza*.
Hallom a *kisértő sátán* sziszegését,
Szél- s dagálylyal vívó *Ikarus* intését:
»Mertem föl a napig, s most azért szenvedek,
És mégis kiáltom: »*halandók merjete!*«

Nem jársz viharokkal, villámolva, dörgve,
De mint kétélű vas, behatsz a velőkbe.
S bár szenvedsz kórágyon, »keményen hanyatván« —
Megnyugvást tanítasz »Isten akaratján.«
A bölcsőnél, sirnál, a család közepett,
Soha el nem hágy a költészet . . . szeretet.
Lelked világában kín, avagy boldogság:
„Örökké ég a tűz, tart a szent forróság!“ *)

Murányi Sándor.

Emlékünnep.

Mi unitáriusok, kik a keresztény egyházakkal együtt csak a Jézusra emlékeztető fő ünnepeket s azon kívül egy pár évszaki ünnepet ülünk meg s a szentek ünnepeit mellőzzük, gyakorlatba vettünk iskoláink falai között olyan iskolai ünnepeket, a melyeken a tanügyért és a vallásukért vagyonukat és életük java részét feláldozó jóltevők életéről emlékezünk meg. Midőn ezen jóltevők

*) Ki ne ismerné Tompának az elnyomatás ideje alatt írott hatalmas, gyönyörű allegorikus ódait: A *Pusztán* A *Gólya*. *Forr a világ*. *Sebzett szarvas* A *Hajó*. *Gályarab fohásza*. *Pusztuló erdő*. A *folyam*. *Sámson* stb. S ki ne tudná, hogy ezen czimek alatt mindenütt a magyar nemzet sorsa van példázva, míg *Ikarus*ban 1848. dicsőítve?.. s *Delila*...? a *Kisértő Sátán*...??!!

megszentelt emléke felújul lelkünkben s képök felélénkül lelki szemeink előtt: olyan tettekre buzdulunk, a melyek az emberiség javát és közműveltségét hivatvák előmozdítani. Ezek a mi szentjeink az emberiség haladására, az embert üldöző nyomor és szükség enyhítésére gondoltak! Mi, midőn jó szívük áldásait élvez-zük, hasonló tettekre buzdulunk s áldjuk őket, midőn látjuk, hogy a szegény ember gyermekét mily biztos kézzel vezetik alapítványaik által, a tudomány dicső csarnoka felé. Ugyanekkor el fog a honfui érzelm is, mivel látjuk, hogy hazánk az ők segítségével mindennap gyarapodik a mivelt emberekben, a kik egyszersmind a hazának buzgó apostolai is.

Május 8-án délelőtt 11 órakor tartott ünneplésünk fölülmult minden más ünnepet, mely eddig tartatott, mert ez különösen 'Suki László emlékének szólott, a ki éppen száz évvel ezelőtt adta az unitárius egyház és iskola oltárára 80.000 frtot meghaladó vagyonát. Mi volt ez az összeg akkor, csak az tudja elképzelni, a ki figyelembe veszi, hogy a kolozsvári főiskola összes tőkéje nem ért 10.000 frtot, mert annak nagyrésze veszendő adósságban állott, a többi pedig elvétetett volt irgalmatlan erőszakkal.

Szónokaink ünnepi öltözetben s alkalmi hangulatban jelentek meg. Hajós János isk. felügyelő gondnok classikus szépségű rajzban mutatta be az unitárius egyház és iskola több mint százéves üldöztetésének és kitartó hősies önvédelmi harcának a rajzát. A kiválóan sikerült megnyitó beszéd megteremtette az ünnepi hangulatot s azt állandó éberségben tartotta. Ezt követte Nagy Lajos veterán tanárnak, s lapunk egyik szerkesztőjének költői gondolatokban gazdag emlékbeszéde 'Suki László felett. Szónokok ritkán érnek el oly általános nagy hatást, a milyen ez alkalommal észlelhető volt. A mult idők szomorú képe láttára bánat és keserv felhője borongott az arcokon, míg azután feltűnt a szabadulás jele, 'Suki László neve, ez a szép szívarvány, a melyről mindenki leolvasta Istennek népéhez intézett ígérését: nem pusztítom el többé ezt a nemzetséget özönvizzel, sem inséggel.

Miután a tanintézet képviselői félre vonultak a zöld asztal mellől, a tanuló ifjuság szónokai megjelentek a szószéken. Deák Ferencz I éves papnövendék az ifjuság nevében ifjuhoz illő hévvel magasztalta a kegyes jótevők érdemeit; Nagy Lajos VIII. osztályos tanuló dicsőítette egy alkalmi költeményében. Ulár Pál

igazgató az ünnepélyt az ifjúsághoz intézett gyönyörű beszéddel*) zárta be, melyben a hála erényét és a háladatlanság rút vétkét tüntette fel a tanuló ifjúság előtt.

Még meg kell emlékeznünk arról, hogy az ifjúság dalköre Iszlai Márton karnagy vezetése alatt közönként karénekeket énekelte meglepő szabatossággal. Ekkor zendült el Iszlai Mártonnak a székely-kereszturi dalkör pályázatán 10 arany pályadíjjal jutalmazott kitűnő éneke.

A közönség részvéte rendkívüli nagy volt. Az idegen egyházak s tanintézetek is küldöttek képviselőket; az unitáriusok közül, kiktől lehetett, mind jelen voltak.

Méltó volt ez ünnep az ünnepeltek szép emlékéhez, mert a mint az ifjúság költője szavalta:

Az ő tettük fonséges áldozat volt
És nem hivalgás, mint annyi ezer!
Midőn a sors viharja rajtunk tombolt
Ők megjövének — és ez szünetel.
Enyhül a gyász, a fellegek oszolnak,
Egy Isten ott fenn, béke itt alatt;
Az egyházban a hívők sorakoznak,
A sir göröngyén új virág fogant.

B. Gy.

Emlékeimből.

IX. (Második közlemény).

Sylvester több szellemi foglalkozása mellett, szép gazdasági üzletet is folytatott. Akkor még a tanult ifiak nem szégyenlették a kerti és mezei munka kezelést, s ha a tanárnak ilynemű segítségre volt szüksége, a megszólított tíz helyett 20—30 ajánlkozott. Többnyire ő maga is jelen volt velök s kedélyes és vidám társalgás fokozta a munkakedvet.

Egy tudósnak elismert főbb rendű r. kath. pap jellemző nyilatkozata: „Az a redős magos homlok, átmetsző éles szemek, mélyen gondolkozó lelki erőre, vizsgálódó és tudnivágyó figyelemre vallanak.”

Ilyen tanár volt Sylvester György, ki élt és dolgozott az ifjúságért — jövő nemzedékért — s rendes tanári szakmáján kívül francia és német nyelvtanítással is sokaknak tett hasznos szolgál-

*) Az alkalmi beszédek egész terjedelemben közölni fogja a „Keresztény Magvető.” Szerk.

latott, mert sok előkelő uri fiaknál a nyelvtanulás elsajátítását megkönnyítette és sikerült eredménnyel vezette.

Hasonló eredeti jellemmel tűnt fel papi hivatalában is. Megnyerő népszerű módora s természetes népszerűsége hamar meghódította hiveit, miről legyen elég röviden felemlíteni, hogy a mi időnkben már mint gyakorlott pap szerepelt — és a diszes nagy templomot, szónoklata vasárnapjain mindig népes sokaság ékesítette, néha többen más felekezetűek, kik közül róm. kath. püspök Kovács Miklós ritkán maradott el.

Székely típusu barna képe, nehézkes testmozgása és kemény dörgő hangja, nem birtak ugyan bájos hatással, sőt némelyek alakra és színre tekintve, visszatetszéssel nyilatkoztak, — ennek ellenében K. M. püspök mondani szokta: „Sylvestert nem nézni, csak hallgatni kell.“

Emlékszem utolsó templomi beszédére, mintha érezte volna, hogy papi hivatalának e lesz hatyudala. A keresztény vallásba becsuszott tévedésekről értekezett. Mintha most is hallanám azt a mélyen zúgó hatalmas hangot, mely a nagy templom magas kebelét megtöltötte s a hallgató sokaságot feszült izgatottságban tartotta élénk fejtegetéseivel: „hogy a ferde eszméket, a józan okosság és természet törvényével ellenkező fogalmakat még a nagy reformacio se bírta legyőzni s az Isten földi országából kiirtani, sőt több téveszméket s állítmányokat megtartott, hirdet és tanít ma is, mint szent tant, megfoghatatlan és érthetetlen hitelvet.“ Felvette, mintegy kérdésül: Állítod, hogy három személy s egy állat? ha személy, mutasd meg, mert látható, — ha állat, állítsd elé, mert megfogható, — ha előre elrendel, egyeztesd az itteni igazságot s közgyakói szeretettel, mely nem akarja a bűnösnek is elvesztét, hanem életét és idvességét stb.“ „Ha ezekben engem legyőzől, megbánom és szégyenlem, hogy pappá lettem, itt teszem le palástomat és követlek téged.“ — Ez utolsó tételt, újabb érvelések mellett, többször és mindig emelkedettebb hangsúlyozással ismételte. Végszavai, a győzelem nyugott hangján: „Mindezek ellen a keresztény unitarizmus egyedül küzdött és küzd még ma is lelkiismerete legyőzhetetlen fegyverével.“

Templomból kijöve, az iskolai hallgatók körül fogták Sylvestert, s beszédét kérték, mit máskor is tettek, mert mindig megirt kész beszéddel lépett fel; ugy emlékszem Marosi József három éves végzett papjelölt vette kezébe.

Molnos Dávid ig. tanár egy vasárnap reggel, a felsőbb osztályu ifjuság gyűlésében, a papi hivatalról tartott magvas értekezlete végén így nyilatkozott: „Szász Mózes, szép papi alak, ékes szónok első fellépésével kiképzett gyakorlott papi jellemet mutatott fel, de sebbesen hanyatlott s hamar le is tűnt disztelyes pályájáról. Sylvester gyakorlat s előkészülés nélkül lépett fel; de gyors-

san s kitartó bátorsággal küzdött, bámulatos erővel haladott s az elhivatás tetőpontjái emelkedett.“

Szász Mózes után Füzi János lett első pap. Sylvester mint másod pap szerepelt haláláig. Ekkor keletkezett az iskolai káplánság, első, isk. főnök, Darkó Mihály volt.

Még pár szót társadalmi állásáról, s viszonyairól is. Hogy itt is szép vívmányoknak örvendhetett, arra ismét K. M. püspökkel és Kemény Miklós gróffal folytonosan fenntartott barátsága jelentékeny befolyással volt, az kétségtelen. A püspöki asztalnál gyakran kedves vendégi fogadtatásban részesült s így kedvező alkalom kínálkozott főbb-főbb emberekkel, kormányzéken magos hivatalnokokkal megismerkedni, kiknek elismerő jó véleménye által terjedett jó hírneve, szintugy a grófi barátság útján is szélesebb s magasabb körökben lett ismeretes. Így ajánlkoztak magosabb rangu tanítványok nyelvtanulás gyakorlására.

Gróf K. M.-al mindig francia nyelven társalgott, ugy Deaki Fülöp Sámuel főkormányzékeni fogalmazóval s francia regény és más tudományos munkák fordításával. A gróf gyakran meglátogatta s sokszor bizonyította hiv barátságát. A magas műveltségű gróffal már külföldön is barátságos viszonyban volt, azt előbbi emlékemben említettem, de hogy K. M. püspökkel hol és mikor üritették a barátság poharát, arról nem emlékszem, hogy beszélt volna, de hogy mily bizalmas volt, mutatja a következő párbeszéd: A püspök Monostor-utczában sétálva jött szembe Sylvesterral, egymást barátságosan köszöntve, ilyen párbeszédjüket hallottam: P. Gyuri, ma nálam ebédelsz. — Gy. Nem akarok bőjtölni. — P. Tudod, hogy te nálam nem bőjtölsz, ma nem lesznek vendégeim. — Gy. Ugy hát elmegyek. — Ez a bizalmas barátság a gyakori látogatásokból is feltűnő volt; megható jelenetben nyilvánult pedig halálos esetén mutatkozott részvétben.

Véletlen halálát elhibázott foghuzás s egy erőltetett temetés okozta Nem lesz érdektelen a körülményeket rendre megfigyelni, — leirom röviden:

Ágoston István egyetlen fia, Sándor, mérgezés következtében meghalt. A megrendült bús apa Sylvestert hívatta meg a papi szertartásra, ki akkor már az elvétett foghuzás miatt rendkívüli lázban szenvedett, ágyban feküdt, de az apai bánatos fájdalmat átérezve, s a tekintélyes főbirónak, ekklésia gondnokának és a status pénztárnokának felhívását elutasítani lehetetlennek tartván, felkelt és ment papi szolgálatra, esküjéhez hiven; étellel-halállal nem gondolva. A megálló-hely külső-monostor-utczában, kapuközt volt elrendezve; kapuk nyitva, s folytonosan oly mostoha szélroham tört át, hogy mi, iskolai éneklők, az udvarra menekültünk, falak mellé

vonulva, de a szónokló papot a szélvihar végig ostromolta; már súlyosan beteges állapotában, a szertartás végeztével, hazament, lefeküdt s többé fel se kelt.

Derék ifju orvos, Barra Imre, leghivebb tanítvány, és a gyöngéd házi ápolás éjjel-nappal, mindent elkövetett, hogy megmenthesse. Halála előtti nap nagy erőfeszítéssel felült, könnyezve tekintett három kis lánykájára, s keserűlten mondá: „Imre, nézd ez árvákat, ha lehet meents meg.“ Barra félre fordult, könnyei omlottak, abból megértettük a végső katasztrófát, mely azon éjszaka bekövetkezett. Nagy mérvben kifejlődött vérgyuladás (brandt) vetett véget a drága életnek.

A Sylvester ravatalát özönlő résztvevők látogatták folyvást. Temetése páratlan imposans volt.

A városban levő minden rangu hivatalos tekintélyek, egyházi és három főiskolai testületek, az iparos czéhek, a nép színe-jáva és a gyászoló ekklésia bánatos hivei, hid- és belső magyar-utczát elepték úgy, hogy kocsi és szekérjárás lehetetlen volt.

Akkor nem voltak fényes kocsikkal s drága koszorúkkal díszelgő temetési intézetek, hanem a rokonok, barátok és sorstársak fogták a szeretet karjaira, s vitték sirig kedves halottjaikat. Így siettek számtalanok a Sylvester koporsóját emelni, egész vetélkedés volt a rövid közön folyt cserélgetésben. Egyedül gróf Kemény Miklós fogta meg a halottas rud végét a koporsófőnél jobbfelől és a templom ajtajáig senkinek se adta át; Kovács Miklós püspök pedig közvetlen a koporsó fejéhez állva kísérte be a templomba, gyakran könnyes szemeit törölgette.

A templom zsufolásig megtelt s pedig a gyűlésnek csak egy része juthatott be. Füzi János első pap végezte a papi functiot, alig mondott ki reszkető hangon néhány szót, sirásra fakadt, s az egész gyülekezet oly zokogásra tört ki, hogy perczekig kellett várni a lecsendesedést; emlékbeszédét s imáját mély keserűséssel folytatta s végezte paptársá, s jó barátja felett. A templom alatti sirboltba a püspök és gróf hiv barátok is lekisérték, s az „Isten veled“ végbucsjokat könnyezve mondták el.

A gyöngéd apa mély gyászba hagyta forrón szeretett árva családját. Derék hiv felesége, Frankkis Susánna, a most is jó nevű Frankkis-családból, ki 35 évi özvegységét bátor kitartással viselte haláláig, 76 éves koráig, élő három leánya nevelésére s boldogítására fordítva minden gondjait. Leányai: Susánna, özv. Koronka Antalné, Josefa, Misz Józsefné és Károlina, özv. Csulak Dánielné. Az anyának elsőbb házasságából volt egy fia, Rákosi Ferencz, ki szép ifjúságában, 22 éves kóraban halt el, s ott nyugszik a gondos nevelő gyámatya mellett, a sirboltban.

Sylvester György akkor hunyt el élete delén, mikor már az

iskolában, templomban, és a társadalomban a szeretetnek, bizalomnak és tiszteletnek netovábbját elérte, elvesztése annál nagyobb keservet, s azon időben szinte pótolhatatlan ürességet hagyott az egyházban és iskolában.

Fájdalmasan éreztem én is e megrendítő vesztes csapását, mert a legháládatosabb tanítvány, első tanítója: atyám iránti kegyeletét melegen éreztettem, s bizonyította be pártfogással, — bánkódva viseltem a gyászos emléket, míg az igaz vallásos Gyergyai-család pártoló keblébe fogadott, hét esztendeig boldogított s a tisztelt elődök méltó utódai most is benső rokon érzelmeikkel és igaz emberbaráti szeretettel enyhítik, kedvesebbé teszik megvénhedett életem végnapjait.

Végre hálát adok jó Istenemnek, hogy a tisztelt szerkesztőséghez tett ígéretemet beválthattam, egy kedves család kívánságát teljesíthettem, s egy nemes pártfogóm, fiatal koromban boldogító jóltevőm iránti kegyeletes hálám adóját némileg leróhattam!

Gyöngyösi István.

V á g y a m.

Szeretem a falut,
A melyben születtem,
Akármerre járok:
Odavonz a lelkem. —

Itt meg is dorgálnak,
Rám soh' se nevetnek;
De ha viszont látnak,
Csókolnak, könnyeznek.

Ha a nagyvilágban
Elfárad a szívem,
Ezen a kis helyen
Felüdül, megpihen. —

Kérdeznek; felelek —
Mind előmbe rakják,
A mivel csak bírnak.
Tiszta szívvel adják.

Másutt az emberek
Gúnyolnak, bántanak;
De ezen a helyen
Ölelnek, csókolnak. —

Tiszta szívvel adják,
Könnyel is áztatják,
Lelkem édes anyám
Százszor megsíratják. —

Másutt az emberek
Mosolygnak, nevetnek,
Pedig a szívökből
Nincs egy csepp szeretet.

Istenem, ha élne
Az én édes anyám! . . .
Milyen boldog lennék,
Ha feltámaszthatnám! . . .

Oh bárcsak egy percze
A míg megölelne,
Karjaiba zárna
S magával elvinne!

F.-Szováth.

Dézi Mihály.

Vidéki levél.

Tisztelt szerkesztőség! Jelen levelem tárgya ismét a papok beszélgetéséből van merítve. Csakhogy most ref. és unitár. papok vitatkoztak. Meglehetősen fontos két kérdésről folyt a disputa. Különösen egyházi jogi szempontból nagyon figyelemre méltó kérdések s ezért írok én is rólok. Egyik az esketés, másik a keresztelezés körébe tartozik.

Az esketésre vonatkozólag arról volt szó, hogy a vegyes házasságok kötésénél minő esküforma használandó? A református atyafiak úgy vélekedtek, hogy bármiféle vallású lépjen házasságra református egyénnel, ha a feleket ők — mint ref. papok — esketik, papi hitvallásuk esküformáját mondatják el a más vallású féllel is, mert azt csak senki sem kívánhatja tőlük, hogy mint ref. papok a róm. kath. avagy az unitár. hitvallás esküformáját használják. E mellett az állításuk mellett érveltek továbbá azzal az országostörvénnyel, mely vegyes házasságok kötésénél bármely fél papjának esketését jogérvényesnek mondja.

A jelenvolt két unitárius pap pedig úgy nyilatkozott, hogy a vegyes házasságok megkötésénél mindkét felet hitvallásának esküformája szerint kell megesketni. Állításukat így okolták meg: „Nem a pap, hanem az illető fél esküszik. Minden embert csak az ő hite boldogít. Eskütételkor — éppen a házasságnál — ezt kell szem előtt tartani. Ha pedig a felet nem az ő hitvallása szerint esketjük meg, annyi, mintha valakivel előtte ismeretlen okmányt iratnánk alá. De az ily eljárás esetleg egyik lényeges ok is lehetne az elválásra, sőt a házasság érvénytelenítését is eszközölhetné.“

Minden önzés nélkül bátran kimondom, hogy unitárius papjaink felfogása nagyon helyes és alapos s így e kérdésben is részükön az igazság!

A keresztelezésre vonatkozólag a következő esetet tárgyalták. Egy vadházasságban az apa katolikus, az anya pedig unitária. Fiú-gyermekek születik. Az apának nem lévén törvényes gyermeke, melyik vallásfelekezethez tarthat igényt a gyermekhez? A vélemények nagyon elágaztak. Egy ref. és egyik unitár. pap azt mondá, hogy ily esetben az anya vallását követi a gyermek. A többiek szerint pedig ebben az esetben is áll a törvény: „a fiuk az apjuk, a leányok az anyjuk vallását követik.“

Szó volt arról is, hogy e tárgyban kérjék ki valamely szerkesztőség véleményét is. Én az Unitár. Közl. szerkesztőségét ajánlottam fel, a miben mindnyájan megnyugodtunk. Legyen szabad hát az igen tisztelt szerkesztőség véleményét is, úgy e részben, mint a következő esetben kérni: Keresztszülőknek egy alkalommal egy 9—10 éves fiút és ugyanily koru leányt kérnek fel a szülők. Vajjon a pap akkor jár-e el helyesen, ha a kis növendékeket ke-

resztszülőknek elfogadja, avagy akkor, ha a szülőket meglettebb kora keresztszülők állítására készíti?

Vidék, 1892. május 15.

Földi.

A szerkesztőség felelete.

Az esketésre nézve egy véleményen vagyunk a t. levelezővel.

A vadházasságban élő szülők gyermekei törvénytelenek s tehát a törvény előtt úgy tekintendők, mint a kiknek apja ismeretlen, következésképpen a fiu is éppen mint a leány, anyja vallását kell hogy kövesse. A gyermekek érdeke kétségen kívül azt kíváná hogy a fiu apja s a leány anyja vallását kövesse, s mégis ha a pap ezt tartaná szeme előtt s a fiut az apa vallására írná, éppen oly jogosan támadhatná meg az anya papja, mint a hogy megtámadhatnák a végrendelet nélkül hátrahagyott apai vagyont a rokonok. Az ilyen esetekben nem a lelkesz, hanem az apa segíthet, úgy, ha törvényes házasságra lépik s törvényesíti gyermekeit. A lelkeszek a közérköles s a gyermekek érdekében minél hathatósabbán sürgessék a vadházasságban élőknek törvényes házasságra lépését.

A keresztszülők korát nem szabályozza polgári törvény s tudunkkal egyházi sem. Ha gyermekek lesznek keresztszülőkké, szülők beleegyezésével lesznek s tehát a keresztszülői köteleességben, gyermekeik kiskorúsága idejére hallgatólag részesek a szülők is.

Özv. Inczeffi Józsefné.

Dersi pap és udvarhelyi egyházköri esperes néhai Inczeffi József özvegye, született Trandafir Zsuzsánna meghalt f. év márczius hó 20-án, 90 éves korában.

Egy tiszta életű, vallásos érzelmű papné, a mult idők emlékeztetre érdemes matronája vala. Neki igazán drága kincs volt a hit, mely őt tünni s nehéz keresztjét zugolódás nélkül hordozni tanítá. Hasonló körülmények között ez élet sokakra nézve Illyés fáradtsága és sóhaja: „Elég immár az én életem“, ő az utolsó napokban is időt remélt, terveket, vágyakat ápolt. Egy fél száza, hogy mindkét szeme világát elvesztette, azóta itt scylla, ott charybdisbe ütközött s a sok közül reá legemlékezetesebb volt, midőn a dersi papi ház pinczéjébe alábukott.

Ily világtalan állapotában is a háztartás belső ügyeit kifogástalanul vezette, háza menhelye volt sok szerencsétlennek, a vigasz és jóltevés érényeiben el nem lankadt. Áldott emlékü férje halála után is a régi és már megszokott dersi papi szálláson maradt, honnan csak fia és menyje halálával vitte a gyermeki gondoskodó szeretet Szt.-Mihályra. Innen is, a halál mindenkit elragadva mellőle, távoznia kellett. Egy ideig Szt.-Ábrahámon tölté az özvegység

búlatott idejét, míg végre az ősi kadácsi birtokra kerülve, itt végezte be hosszú esztendőkre terjedt életét.

Előtte elköltözött szerettei a dersi köztemetőben jelölték volt ki nyugvó helyét. Férjével közös sírkövön már 20 év óta az ő epitáfiuma is olvasható. Mondják, hogy a születési év 1802. után még a sírkő felállításakor valaki ironnal utánjegyezte a halálózási évet is 1892. s a véletlen igazolja, hogy nem volt rossz próféta. Inczeffi Albert, egyik unokája, néhány hű rokonnal kíserte Kadácsból Dersbe, Ders pedig a legszebb bizonyítékát adta ama tisztelet és részvétnek, mellyel az Inczeffiek, illetve azok emléke iránt viseltetik ma is. Messze elibe ment az érkező porhüvelynek s kegyeletes érzelmekkel hantolta el sírját. Valamig szívek dobognak, melyeket az Inczeffiek irányítottak egek felé, mindaddig virágok fakadnak e sírhalmokon, s emlékük áldott lesz nemzetségről nemzetségre.

Ders, 1892. ápr. hó.

Sándor Gergely.

Pál Mózes.

— Szül. Firtosváralján 1820. Meghalt Vargyason 1892. —

Az unitárius lelkészek egyik legsajátságosabb alakja, Pál Mózes márcz. 28-án, élete 72. évében megszűnt élni.

Egyszerű székely szülők gyermeke volt F.-Váralján, honnan Sz.-Kereszturra ment gymnasiumba, onnan Kolozsvárra. Kitünő tanuló volt. Egy pár évig nevelője gróf Béli Ferencz fiainak, kiknek egyike most Kolozsvár és Kolozsvármegye főispánja. Megválasztották Sz.-Kereszturra papnak és tanárnak, de ezt az állomását a forradalom kiütése miatt nem foglalhatta el. A forradalomban tevékeny részt vett, azután egy évig bujkált s rejtette magát rokonai s jó cimbereinél. 1852-ben szováti pap lett, hol azonnal hadat izent a tudatlanságnak, a saját házánál nyitván szűkebb körű iskolát, hol a saját s a jobb módúak gyermekeit tanította. Szorgalmas, okos, egyszerű gazda volt. Ebben is oktatta híveit. Mint lelkész minden irányban buzgón teljesítette kötelességét. Miután vénségére megérte, hogy a községben állami iskola lett, azt mondta, hogy immár örömmel hal meg! Neje: Gothárd Krisztina, s leányai: Kisgyörgy Sándorné és Kántor Józsefné és több unoka gyászolja. Egyik volt bajtársa, Darkó Sándor esperes a következő érdekes jellemvonásokat írja:

Pál Mózes pap kevés figyelmet ébresztett maga iránt, talán nem találta magát elég otthonosnak a papi pályán. Mint tanuló a jelesebbek közé tartozott. Ő volt osztályos társainak élő dictionáriuma, szótára. Humánus jelleménél fogva kortársainak szeretetét, bizalmát korán megnyerte s azt mindvégig meg is tartotta. Jeles készségénél, alkalmas voltánál fogva, mint felsőbb osztályos

tanuló gróf Béli Ferencz házában nyert tanítói állomást és ez elhivatásának a meglegedésig meg is tudott felelni. Hivatásának magaslatára azonban még csak ezután emelkedett. A 48—49. évi magyar forradalom bekövetkeztén, Pál Mózsi ott a Bem táborában találta fel otthonát, az ágyuk között: tűzér lett. Mintha itt született, nevedezett volna! És ha szerepelni kellett, csak akkor volt ő elemében. Az ágyuk concertjében gyönyörködött, mintha csak lakodalomban lett volna. Azt a bátorságot, kitartást, hidegvérűséget, ügyességet, mit ágyuja kezelése körül tanusított, nem kevesen irigyelték tőle. Azonban erről legilletékesebb igazolványt csakis akkori ellenfelei állíthatnának ki, kik oly gyakran megfutottak előtte. És kik látták őt egy-egy győzelem után derült homlokkal, önelégülten, meggyőződhetek arról, hogy ez az ember a legszebb, a legnagyobb jutalmazásban részesült abban, hogy közreműködését győzelem koszorúzta! Egyéb után nem is vágyott, a nagyravágyás soha sem nyugtalanította, előmenetelét senkinek se irigyelte. Ő meg volt elégedve magamagával, tűzértizedesi kardrojtját elég kitüntetésnek találta. Egyetlen-egy ambíciója volt, melyért küzdött, hogy „a haza legyen szabad és boldog“

És ő nem állott csak egyedül, mint unitárius és mint tűzér a Bem táborában. Talán nem leszek unalmas, ha itt megemlítek néhány unitárius tűzért, kik becsületére váltak a hazának. A halhatatlan Jakab Józsi korán fogságba jutott, pedig mint mások, menekülhetett volna, de nem tudott hűtelen lenni ágyujához s a vele együtt elfogatta magát. Kriza Ferencz, Agh Ferencz, Szabó Ferencz, Kálmán Miklós, Varga Zsiga, Pál Mózsival együtt mint honvédtűzerek tettek eleget a haza iránti kötelességüknek s viselték békével azután hűségük martir-koszorúját.

Maholnap nem lesz ezek közül egy is életben! Ti még élők! fogadjátok bajtársi üdvözetemet a távolból!

Darkó Sándor.

Nyílt levél

a „Szabad Egyház“ nt. szerkesztőjéhez.

A Nt. ur „Szabó Mihály“ szentesi földmivestől, a ki „magát nyugalomba tette“ könyvismertetést közöl, melyben nevezett bajtársam „Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról“ című kis könyvemet igen tüzetesen ismerteti. Ezért fogadják köszönetemet. A „Szabó Mihály“ uram könyvismertetésére csak az az észrevételem, hogy olyan 60 éven felüli ember szájában nem áll jól a gúnypótlódás s meg hogy ha tudja hogy „Isten egy a háromságban s háromság az egységben,“ s ha „Ezt a szentírásnak mindkét részében számtalanszor olvashatjuk. Csak a vak nem látja. Csak a gonosz felfuvalkodott tagadás tagadhatja“ — miért nem idéz a sok közül

bár három helyet, hogy olvashattam volna el én is, más is. Bizonyos vagyok, hogy a Szerkesztő ur adott volna helyet annak is a minthogy az én könyvem ismertetésének ugyancsak bőven adott. Nem mutat nagy igazságszeretetre sem az író sem a Nt. Szerkesztő ur részéről, hogy elhallgatják, hogy könyvem felelet az önök egyik „lelkésze“ Szeness Imre által irt könyvre, melynek czime: „Keszi Pál uram beszélgetései lelkészével az unitáriusokról“.

A Nt. Szerkesztő ur felszólítja Debreczenben tanult lelkész-társait nyilatkozatra: „Igaz-e, hogy a leendő lelkészeket Debreczenben oly hittanra tanítják, melyben a Krisztus Istensége a fel-támadás, a szentháromság megtagadtatik? Mielőtt erre választ kapna, kérem nézze meg a Prot. Egyh. és Isk. lap 1878. évfolyamát a 120. s köv. lapon s különösen olvassa el az ott közölt jegyzést s meg fog győződni, hogy a mit könyvemben irtam nem mese. Remélem elég bátor lesz arra, hogy idézze onnan, mit tanítanak Debreczenben.

A tiszt. Szerkesztő urakat kérem sziveskedjenek ennek a „Nyílt levél“-nek helyet adni.

Egy balatonparti magánzó.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Dicsőségesen uralkodó királyunk és királynénk Ő Felségeiknek a Szent-István első magyar király koronájával történt megkoronázások 25 éves fordulóján tartandó országos örömmünnep alkalmából az E. K. Tanács szünetet rendelt el június 7—9 napjaira s 8-ikára hálaimával összekötött istentisztelet-tartást az összes templomokba.

— A pünköshti ünnepek alkalmából legszivesebb jó kívánatainkat küld-jük kedves olvasóinknak s kérjük Istent, hogy bátorító és jóravezérlő szent lelkével tegye életüket kedvessé, munkásságokat áldásossá, imádságokat boldo-gitóvá.

— Az unitáriusok nem szaporodnak oly rohamosan, mint talán némely más felekezet. Ezzel vádolják az unitárius vallást azok, a kik azt hiszik magokról, hogy nagy mértékben szaporodnak. Legyen úgy. Mi sohasem hittük, hogy a nevünkről nevezettek száma túl fog tenni a többieken, de hogy ez a vallás nem kerül leányágra az iránt sincsen kétségünk, látván, hogy háromszáz év alatt az unitárius ősapák szereztek és örökségül hagytak egy szép birtokot, egy olyan vallást, melynek jelszava volt „előre“ és az utódok megértették a jelszót s ahoz híven haladtak s ma egy rendkívül terjedelmes családot alkotnak, melynek tagjai bár más meg más vezetéket vettek fel összeházasodás útján, mégis csak egy családhoz tartoznak s a jelszót híven követik és haladnak „előre.“

— Kik a pogányok? Erre a kérdésre egy derék róm. kath. pap azt felelte, hogy az unitáriusok pogányok s miután 4—5 szegény unitárius embert tejjel, kalácsal magához csábítgatott, megkeresztelte őket, mivelhogy, szerinte, ezt megelőzőleg pogányok voltak. Mi nagy tisztelettel vagyunk minden vallás iránt, még ha nem Krisztust nevezné is mesterének, de nagyon keveset, sőt semmit sem adunk arra, a melyik azt tanítja, hogy egy olyan pap szava, avagy keresztelése szentel meg s teszen kereszténnyé, a kinek a száján káromlás jó ki s a kinek a keze szennyes azoktól a cselekedetektől, a melyeket végez éjjel és nappal, titokban és nyilván. A t. pap feleli, hogy a jó Isten nem pápista s egy pápista pap kedvéért nem büntet kárhozatra senkit, a ki becsülettel él és munkál. Mi abban vagyunk, hogyha tiszta, józan s erkölcsös életet élünk, nincs

szükségünk sem bérmlásra, sem megszentelésre, mert „nem az megyen be a mennyországba, a ki azt mondja Uram, Uram“, hanem a ki teljesíti a mennyei Atya akaratát.“

— Új esperes. A felső-fehéri egyházkör április 9-én tartott rendkívüli közgyűlésében esperesé választotta Ozsváth Gábor hévízi lelkészt és volt körí jegyzőt, ugyanakkor a körí jegyzőségre helyettesítettet Deák Miklós ürmösi lelkész.

— Székelykereszturi unitárius egyházkörben a szentmihályi eklésiához tartozó benzédi leány-egyház hívei méltók arra, hogy vallási buzgóságuknak, rendszeretétöknek, egyház iránt való áldozatkészségöknek látható jeleiért nyilvánosan is elismerésben részesüljenek; mert az alsó-benzédi templom tisztasága (a mire pedig nem mindenütt fordítanak elég gondot), belső felszerelése azokkal, melyek az érzelmekre, de a lélekre is kellemesen hatnak, világosan mutatják, hogy ez a nép nemcsak ajkán hordja „Uram, Uram“, hanem szívében hordozza a zsoltáris kegyes király vallomását: Uram, szeretem a te házában való lakásomat és a te dicsőséged hajlékának helyét (Zsolt. 26, 8:). — Tapasztalás bizonyítja, hogy a mely lakást igazán szeret az ember, azt rendezi is, ékesíti is a kellő csinosság eszközeivel. Így ékesítette fel ez a leány-egyház a maga szép kis templomának szószerkét legközelebből egy szószerk-takaróval, melynek értéke 28 frt. Ennek az összegnek nagy része a leány-egyház asszonyai által hozott kegyes áldozat, kiknek neveit és adományait itt közlöm: Benzédi Sámuelné Zsigmondné és Ferenczné 80—80 kr.; Pap Lászlóné 1 frt, Péter Elekné 1 frt 20 kr., a papné 1 frt 50 kr.; id. Pap Mózesné, Firtos Mózesné, ifj. Pap Zsigmondné 50—50 kr.; Benzédi Sándorné, Pap Pálné, Pap Péterné, Pap Salamonné, Pap Lajosné, Benzédi Jánosné, Benzédi Dénesné és László Zsigmondné 40—40 krt; Péter Györgyné, Pap Józsefné, Benzédi Gergelyné, ifj. Pap Mózesné, ifj. Benzédi Mózesné, Benedek Sándorné, Péter Pálné, László Berta, László Jánosné, László Sándorné, Benzédi Istvánné, László Pálné, Pap Gergelyné, Pap Dánielné, Pap Bálintné, Pap Istvánné, László Józsefné, Pap Elekné és Péter Istvánné 20—20 kr; Pap Jánosné 10 kr. Ezen kegyes adományoknak értékét még az is emeli, hogy nem mástól vártak buzdítást, hanem önmagok buzdultak fel; ezek tudják, hogy a jókedvű adakozót szereti az Ur (II. kor. 9, 7:) és megmutatták, hogy miként hoz elő jó a jó ember az ő szívének jó kincséből (Luk. 6, 45:). Mint a sareptai asszony korsójából az olaj, legyen elfogyhatatlan ezen asszonyok buzgósága, áldozatkészsége és vallásszerelme is, hogy ezekből időnként tölthetessenek az Urnak oltárára kegyes áldozatul; az Isten pedig az ő hatalmassága szerint cselekedje meg, hogy az ő jó kedvökből való adakozásuknak haszna ő reájok terjen, hogy mindenkben, mindenkor a mennyire szükség, bővelkedvén, mindennel való jótéteménnyel bővelkedjenek (II. kor. 9, 8:), hogy a szép kis templomnak ékeségét egy kellemes hangu orgonával tegyék teljessé. Fogadják méltó elismerésemet és köszönetemet

Győrfi Ferencz, szt.-mihályi pap.

— Az unitáriusok száma hazánkban 1891-ben a 63,000-t meghaladta.

— H.-Karácsonfalván az 1774-ben épült roskatag iskolamesteri lakházat és tantermet április elején lebontották, s az új épületet megkezdették, melyben a lakrészekén kívül egy szép tanterem is lesz. A mester a jelen tanéven kezdve a községi iskolához másodtanítónak van a minister által rendszeresítve, 200 fit állami javadalmazással. Melegen üdvözljük karácsonfalvi atyáinkfiat a szép és nemes célú építkezésért, s kívánjuk, hogy azt rövid időn be is fejezhessék, ha ezer akadály és ellenség támad is fel ellene.

— Vihar idején sok helyen szoktak harangozni abban a téves hitben, hogy a harang szó elűzi a vihart s a jégesőt. Egy Kis-Dombrovcza nevű faluban május 9 én elakarták teríteni a vihart a harangszóval, de szomorúan megadták az árát, mert a villám beütött, egyik harangot szétzúzta s a két haran-

gozót agyonütötte. Mi egy módját tudjuk a vihar ellen való védekezésnek: ez a biztosítás. A villám ellen is lehet védekezni, úgy ha az épületet villámhárítóval látjuk el. Jó lenne minden templomot és tornyot biztosítani ily módon s újat építeni e nélkül nem kellene.

— A zsidókat nehezen lehet a háromság hitére rábirni. Berlinben egy térítő társulat épített egy templomot a megtérő zsidók számára, de annyira nem boldogultak, hogy a templomot el kellett adni

— Az Athenaeum Kézi Lexikona. Az új (14.) füzet befejezi F. és megkezdí G. betűt s ezuttal is kiváló tekintettel van hazánkra. A tizennegyedik füzetet két igen szép külön melléklet díszíti és pedig a Balkán-félsziget térképe szép világos kivitelben, továbbá az állatvilág rendszereinek táblázata. Összesen 40 füzetre fog terjedni; egy füzet ára 30 kr. A legczélszerűbb 10—10 füzetre három frtjával előfizetni, mely pénz az Athenaeum kiad hivatalához Budapestre küldendő.

— Észak-Amerikában huszonkilencz államban törvényhozásilag megtiltották a gyermekeknek és tanuló ifjaknak a szivarozást. Nem mondhatnók, hogy a magyar fiúcskák szájában is valami jól állana akár a szivar, akár a füst. De vajjon nálunk ki gondolna ilyen aprólékos dolgokra? Ugy véljük a szülők indíthatnának egy kis olyan mozgalmat, a melyik még a törvényhozás palotájáig is eljutna

— A kolozsvári ürességben levő latinnyelvi tanszékre, lapunk zártáig, folyamodtak: Gál Kálmán, Péterfi Lajos és Praesnik József tanárok.

— Londonban minden nap születik 400 gyermek, iskolázást kezd 250 gyermek, házasságra lépik 650 s meghal 200 ember

— Észak-Amerikában a szavazati joggal bíró 11 millió polgárból 3 millió nem tud sem írni, sem olvasni.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

 Az Unitárius Közlöny mind a négy kötetéből teljes példányok mindig kaphatók külön-külön 1 frt 20 krért. Az illető képmellékleteket és Ferencz József püspök úr jeles felolvasását az új megrendelőknek is ingyen adjuk.

 Fiatalság Barátja. A Dávid Ferencz Egylet t. tagjai becses figyelmébe ajánljuk az egylet legújabb kiadványára a „Fiatalság Barátjára“ szóló és idemellékelte előfizetési felhívást. A kis lap az egylet előtt lebegő czél érdekében, a vallásos és erkölcsös élet előmozdítására lesz szerkesztve ifjaink számára. A szülők, lelkészek, tanítók s az egylet tagjai legyenek segítségünkre, hogy mi segíthessünk gyermekeik vallásos nevelésében. Különösen lelkész és tanító hűveinket kérjük, hogy az ünnepek alkalmával terjesszék a felhívásunkat s gyűjtsék össze és küldjék be az előfizetéseket a jelölt időre június 15-re. Reméljük, hogy a kis lap a nyári tanításon is használható lesz.

 Jelen számban közöljük Ráth Mór különösen jutalomkönyvekre is igen alkalmas kiadásának legújabb jegyzékét, melyet előfizetünk szíves figyelmébe ajánlunk.

TARTALOM: Az én Bibliás dalnokom. (Költemény.) Murányi Sándor. 81. lap. — Emlékünnep. B. Gy. 82. 1. — Emlékeimből Gyöngyösi István. 84. 1. — Vágyam. (Költemény.) Dézsi Mihály. 88. 1. — Vidéki levél. Földi. 89. 1. — Özv. Inczei Józsefné. Sándor Gergely. 90. 1. — Pál Mózes. Darkó Sándor. 91. 1. — Nyílt levél. Egy balatonparti magánzó. 92. 1. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 92. 1. — Egyleti élet és munkásság. 93. 1. — Hirdetés. 94. 1. —

A magyar irodalom legértékesebb jutalomkönyvei!!

RÁTH MÓR-nál Budapest, (Haas-Palota).

Arany János halhatatlan nagy költőnknek következő remek művei jelentek meg népies *hihetetlen olcsó* kiadásokban:

Toldi. Szent László fűve. Első lopás. Jóka ördöge. Számos képpel és a költő életrajzi vázlatával. Aranyozott diszkötésben 1 példány 40 kr., 10 példány 3 frt 50 kr., 20 péld. 6 frt.

Toldi. A híres művész *Vágó* képeivel és 4 költő életrajzával 20 kr. — 10 példány 1 frt 80 kr., 50 példány 8 frt.

Szent László fűve képekkel 1 példány 4 kr., 50 példány 1 frt 50 kr., 100 példány 3 frt.

Első lopás. Képekkel. 1 példány 4 kr., 50 péld. 1 frt 50 kr., 100 példány 3 frt.

Jóka ördöge. Képekkel. 1 példány 4 kr., 50 péld. 1 frt 50 kr., 100 példány 3 frt.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1891. évi 26,163. szám alatt a következő rendeletet bocsátotta ki:

Valamennyi kir. tanfelügyelőséghez és egyházi főhatósághoz.

Ráth Mór budapesti kiadó *Arany János, Toldi, Szent László fűve, Első lopás és Jóka ördöge* című költeményeiből rendkívül olcsó áron szépen illusztrált népies kiadást rendezvén, ezzel a nagy költőnek a nép és a nép gyermekei között való terjesztésre legalkalmasabb műveit még a legszegényebbek által is megszerezhetővé tette. Erről van szerencsém Czimedet oly felkéréssel értesíteni, hogy népolvasmányul kiválóan ajánlható *eme hiadványnak a nép és iskolás gyermekek között való terjesztését saját hatáskörében lehetőleg előmozdítani* s azokat a nép- és ifjúsági könyvtárak számára ajánlani sziveskedjék.

A minister helyett: *Berveviczy Albert*, államtitkár.

Ezen műveken kívül szinte *Ráth Mór* könyvkereskedése által a polg. felsőbb és alsóbb, úgy népiskolai tanulók számára legalkalmasabb és legjelesebb bárki által és bárhol hirdetett jutalomkönyvek a nemes czél iránt való tekintetből a lehető legelőnyösebb feltételek mellett szerezhetők be és az iskola barátjainak ily irányu adományai a legszívélyesebb támogatásban részesülnek.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Magyar Tyrtæus.

— Petőfi Sándor. —

Kis mécsfényt neked is, korod büszkesége,
Lángszellem! ki jövé! — s eltünél . . . de hova?!

A r a n y.

De mily csodás hangok zenéje,
Bűvös dalok harangja zeng?
Lelkem nem tudja mire vélje.
Ugy elborong . . . úgy elmereng.
Ki vagy te csodás lény? ki adta
A dal hatalmát, színeit —?
Hogy szállsz merészen a magasba,
És mélyre le — a szivekig!?

. . . Már pirkadott a hosszú éjre,
Virasztá éber s álmodó.
Ki-ki néztek a »lopott fényre« —
Ha szólna már a riadó.
»Virad! — rebegék a virasztók« —
Im látszanak csodás jelek.
S az égből egy szózat hallatszott:
»Mire vártok? ébredjetek!«

S mint távol mennydörgés morajja,
Zúg át e hang völgyön, hegyen;
Majd egy-egy villámot lobbanta,
Fényét mutatván az égen.
Jön . . . jön . . . közelg. Ez Ő, a »felhők
Madara« . . . oda nézzetek.
Ott hagyta fényes egét, s eljött,
Teremtni *itt*, — új daleget.

S mig csattogott a dal vidáman,
Tisztán, üdén áradva szét:
Az illat, fény és csillagárban
Megújult a tavasz, az ég.
»Szabadság, szerelem!« kiálta.
S e kettőé volt élete.
Fényüknél gyúlt nagy lelke lángra.
S lőn örökszép, költészete.

Mig jár, bolyong honába szerte,
Fogyasztja a sótlan kenyért —
És nem talál egy hű kebelre,
Lehajtani izzó fejét —
Eső s hóval foly össze könnye,
Szél és hidegség ostroma:
Egy szép csillag lobog előtte,
A *honszeretet* csillaga.

Nyomában a nyomor sötétén,
Könyörtelen ádáz napok . . .
A hol pihen, a merre mégyen,
Tövisektől vérzik . . . sajog.
Lelkén vihar, viharra támad,
De zeng a dal . . . s minő dalok!
Könny és mosoly . . . öröm és bánat,
Magasztosabb lesz általok.

Most elborúl . . . s mint az égzengés
Villámot rejt szünetlenül.
Ringatja majd csendes merengés,
Rajong , . . szeret . . . csügged . . . hevül.
De mig lázong haragja, bűja:
Szenny, földi por, hozzá nem ér.
Szilaj, merész, de sohse dűrva.
Fenséges: ha játszi, ha mély.

— Oh halld, figyeld, mi búsan édes,
Gyöngéd, nemes — s jó mint a hit.
Aztán fájó, hogy szinte vérez;
Biztat, gyógyít, elandalít.
Szebbnél szebb gondolat — imádat —
S vágygyal tele minden dala:
Ha bűvös *szeredd*del bont szárnyat,
Te jó, te szent, *édes anya!*

Oh halld, hogy megzokog keserve!
Hogy bűg egy kis *halom* felett.
Elvesztett édenét kesergve:
»A szőke, szép kis gyermeket.«
— Most sirja el *Etelka* sirján
Legszentebb könnyét, bánatát,
Bús *ciprus lombokkal* borítván
»Emésztő gyönyöre« porát.

Egén borongnak még a »felhők«,
De már csillan s áttör a nap.
Suttognak újra tavasz szellők . . .
Siron . . . *szívben* virág fakad.
— Jött, — a ki megteremté lelke
Új világát, a romokon.
S a dal fülemiléje egyre
Magasabbra szállt, sasszárnyakon.

És szállt mindig fölebb . . . magasbbra,
Növő fénnel szelve a tért;
De jaj! sodorva már *viharba*,
Az üstökös útjára tért.
Szilaj kezekkel kap a lantba,
Vad tűzzel zengi dalait.
S megharsan a riadó: „*Talpra!*“
S mind, a ki rab, lánczot szakít.

Mind, mind csatába fel . . . Előre!
Mind, mind . . . előre magyarok . . .
Félistenek szállnak a földre . . .
Csatáikon diadalok . . .
. . . Nap s csillagok vérbe borúlnak,
Az üstökös is visszatér . . .
Csillag s virág mind egyre hullnak . . .
A harczmező piros . . . fehér . . .

S Ő ott áll a harczfergetegben . . .
Szívén halálos *vérvirág* . . .
Dicsfényes szárnya már-már lebben . . .
Körülte fújó paripák . . .
Csattognak a kardok . . . s a költő
Egy »égi lény csókjára« vár . . .
És csattan a *csók* . . . s lelke dörgő
Villámok közt, az égbe száll!

Murányi Sándor.

A pap a népiskolában.

(Levél.)

Tisztelendő Szerkesztő urak! Engedjék meg, hogy becses lapjuk hasábjain a fennebbi czimről néhány gondolatot elmondhassak röviden. Ugyanis: a közelebbről lefolyt népiskolai záró vizsgák közül egy nehányon jelen voltam s az ott látottak és hallottak után arra a szomorú tapasztalatra jutottam, hogy népiskolai vallástánításunk az iskoláknak igen mostoha gyermeke s ezért a záró vizsgákon is a vallás csak az ötödik kerék szerepét játsza; holott éppen megfordítva kellene hogy legyen. Nagyon csekély tapasztalatom szerint ennek két oka van. Egyik az, hogy a vallást nem a papok, hanem vagy a tanítók, vagy az énekvezérek tanítják. A másik pedig, hogy a vallás és vallásos énekvizsgával ugyanazon nap délelőtt vagy délután egyéb tárgyakból is a növendékeknek vizsgáznunk kell. S hogy ezen a bajokon segíthessünk, nincs más mód, csak az, hogy a vallást minden iskolában tanítsák a papok s az évvizsga megtartására ne egy rövid félóra, hanem egy félnap legyen szentelve, mert így mind a vallásból, mind az egyházi énekből kellően ki lesznek kérdezhetők a növendékek s még a hallgatóság is tanulhat, mert erre is ráfér a tanulás.

Hogy a tanítók és énekvezérek kezeiből kikivánom venni a vallástánítást, ezzel őket nem akarom megsérteni. Erre nekünk több — tapasztaláson alapuló — okunk van és pedig:

a) tanítóink és énekvezéreink nagy részének — tisztelet a kivételeknek — nincs elég képzettsége arra, hogy a hit és erkölcs-tani elveket a felekezeti kívánalmaknak megfelelően, tisztán és hitbeli öntudatot ébresztően értelmesen taníthassa a gyermekeknek. (Egyéb tárgyak tanítását ide nem értem). Mert nem elég a tankönyvekben foglaltakat csak úgy szajkó módra betanítani tudni, hanem azokat az általános keresztényi és unitárius elveknek megfelelően magyarázni is szükséges. S hogy ez jelenlegi vallástánító — különösen csupán énekvezéreink — részéről nem mindig és nem mindenütt így történik az, kétségtelenül bizonyos. Ki segíthetne hát ezen a bajon inkább, mint a helybeli pap? kitől méltán elvárjuk nemcsak, hanem megköveteljük, hogy a kívánalmaknak megfelelően tanítsa a vallást.

b) A tanító kevés gondot fordít egyéb tárgyak mellett a

vallástanításra azon czélból, mert a reáliákból felmutatott eredménytől teszi függővé működésének sikerességét s nem a vallástanítástól. S ezt sok tanító maga be is vallja. Többé-kevésbbé igazuk is van. Mert világi fellebbvalóik nem a vallás, hanem a reáliák mértékével mérik nekik az elismerést. S aztán a statistika sem a vallás, hanem egyéb tárgyak tanításának minemősége szerint osztályozza a jeles, vagy elégséges rovatba. A vallástanító paptól ellenben elvárjuk, hogy papi gondjainak egyik legnagyobbika a vallástanítás sikeressége legyen.

c) A tanító által végzett (vallás) tanítás a gyermek előtt nem bir elég méltósággal, ihlettel. Nem akarom kissebbíteni a tanítókat s megmondom miért? Azért, mert a gyermek — meghallgatja ugyan, hogy a tanító azt tanítja, hogy az Isten jó, mindenkinek megbocsát tévedéseiért s hogy nekünk is embertársaink iránt ki-méleteseknek elnézőknek kell lennünk, — de azt is látja, hogy a tanító úr neki — ha helytelenkedik, nem tanul jól — nemhogy megbocsátana, de meg is veri. S így a hit- és erkölcstan a gyermek előtt nem lesz eléggé méltóságos, tekintélyes, ihlett, hanem közönyös. A vallást is olyannak tekinti, mint egyéb tárgyakat. Ellenben, ha a pap tanítja, minő másképpen van! Már iskolában való megjelenése is felébreszti a gyermekben azt a gondolatot, hogy a vallás tán fontosabb a többi tantárgynál, mert lám a tiszteletes úr jön, hogy arra tanítson. S ez a gondolat a gyermek előtt a vallástanításnak méltóságot, a tanítónak pedig tekintélyt kölcsönöz. Természetes, hogy a pap tanítási módora legyen szelid, jézusi, gyöngéd, ne pedig szidalmazó s annál kevésbbé verekedő. Nagyon helytelen volt annak a papnak az eljárása, ki — mint olvastam — konfirmándusait a katechizmus nem tudásáért folytonosan ütötte-verte s a templomba be is zárta. A paptól elvárjuk, hogy jézusi módon ölébe veszi a kisdedeket s nem meggy vesszővel hozzájuk.

d) A tanítónak nincs elég ideje, hogy tüzetesen foglalkozhassék a vallástanítással. Hiszen a többi tantárgy ugy felemészti idejét is, türelmét is, hogy szinte lehetetlenség még a vallást is tanítania, különösen ott, hol 6 osztályt kell egy tanítónak vezetnie. Ellenben a papnak — egyházközségünkben bármelyiknek — elég ideje van, hogy bejárhasson az iskolába ugy, hogy hetenként nemcsak egy-két órára lesz szorítva a tanítás, hanem ha akar, taníthat

négy-hat órán keresztül is. A délelőtti 11—12 óra közti idő erre elég alkalmas. Mert 8—11-ig a tanító egyéb tárgyakkal eleget foglalkozhat. Üres mentség tehát a pap részéről, hogy nincs ideje. Bőven van, csak akarni kell! Se pár órai munkájáért ne is várjon anyagi megjutalmaztatást. Elég jutalom a gyermekek előhaladása. S aztán az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a vallásos tankönyveknek meglehetősen szűkében vagyunk s a pap e hiányt többé-kevésbé pótolhatja, de a tanítónak erre se ereje, se ideje nincsen. Egyházunkban ismerek néhány iskolát, melyekben az illető papok tanítják a vallást s mondhatom, hogy ezekben nem is pang a vallás-tanítás. A miből önként következik, hogy minden, kötelességét helyesen felfogó papnak egyik szép hivatása, hogy népének iskolájában vallástanító is legyen. Vajha ugy lenne!

A mi pedig végül a vallásos énekek tanítását illeti, azt a tanító vagy énekvezér kötelességének tartom, ha t. i. a tanító unitárius. Az énekek tanításában is sok helyen több büzgóság kell, mert elhiszik-e nekem Szerkesztő úrak, hogy van oly községi iskolánk, melyben hitfelmunkáink gyermekei egyetlen egy éneket sem tudnak énekelni? Sajnos, de van. Ilyen helyen néhány esztendő múlva a hivek énekléssel nem fogják dicsérni az urat, hanem a mester egyedül lesz kénytelen énekelni.

Sajnos, hogy a nem éneklésben a városi hitrokonok járnak elől. Pedig az intelligens emberek ajakán sem állana rosszul, hogy

„Szívemet hozzád emelem,
És benned bizom Uram.“

A tisztelendő Szerkesztő urakat pedig ismételten kérem, ha jónak látják, jó akaratból származótt soraimnak a Közlöny hasábjain egy kis helyet adni ne terheltenessnek.)*

Sepsi-Kőröspatakon, 1892 június 10-én.

Simó János, unitárius lelkész.

Az öreg asszony bibliája.

(Második közlemény.)

Azt szeretném hogy a ki ettől az öreg asszonytól tanulni akar, venné elé bibliáját, midőn e sorokat olvassa s forgassa azt velem együtt úgy, a mint a szegény öreg ujjai mutatják. Akár-

*) Ezen felszólalásnak készséggel adtunk helyet s az érdekeltek előtt megnyitjuk a tért a hozzászólásra. Természetes, hogy személyeskedő közleményeket figyelembe nem vehetünk.

Szerk.

hányszor kinyitottam ezt a szent könyvet, legelőször mindig ugyanarra nyílt: a Lukács evangéliuma 7-ik részére. Lássuk ezt. Az első husz vers érintetlen. Ezen tehát nem sokáig tartotta ujját, de már a következőken mind jobban látszik a nyom. A 21-ik versnél megállott: „Azon órában pedig sokakat szabadita meg a betegségekől, isten ostoritól, tisztátalan lelkektől és sok vakoknak adá meg szemök világát.“

Sokáig elmélkedett e szavak felett. Milyen világ lehetett akkor, a mikor ennyiféle baj és betegség uralkodott! . . . s azután szive megkönnyebbült, mivel alább (29 v.) meg van mondva, hogy „mikoron ezeket hallották volna, az egész község és a publikánusok igazat adtak Istennek, a János keresztségével megkeresztelkedvén.“

Ez jól volt így, de mit használt, ha ott voltak a farizeusok: „A farizeusok pedig és az írástudók az Isten tanácsát megveték, ő magokra nézve, mivelhogy meg nem keresztelkedének ő tőle.“

„Monda pedig az Ur, hihez hasonlítsam tehát e nemzetségnek embereit és kihez hasonlók? Hasonlók a piacon ülő gyermekekhez, kik egymásnak kiáltanak és azt mondják: sipoltunk néktek és nem tánczoltatok; siralmas énekeket énekeltünk néktek és nem énekeltek és nem sirtatok. Eljött Keresztelő János, ki se kenyeret nem evett, se bort nem ivott és ezt mondjátok: ördög van benne. Eljött az embernek fia, ki eszik és iszik és ezt mondjátok: inhol a falánk és iszákos ember, a vámszedők és bűnösök barátja. De a bölcsesség igazoltatott minden ő gyermekeitől.

Kéré pedig őt egy a farizeusok közül, hogy egyék nála és bemenvén a farizeus házába, letelepedék és ime a városban egy asszony, ki bűnös vala, mikor megértette, hogy ő a farizeus házába letelepedett, hoza egy alabástrom edény drága kenetet és a lábainál hátul megállván, sirva kezdé könnyhullatásával mosni Jézusnak lábait és az ő fejének hajával törle meg és csókolgatja vala az ő lábait és a drága kenettel kené. Ennek láttára a farizeus, ki őt meghivta, monda magában: ha ez proféta volna, tudná kicsoda és miféle asszony az, a ki őt illeti, hogy bűnös. És Jézus felvén, monda neki: Simon van valami mondani valóm neked. És az monda: Mester! mondd. Két adósa volt egy hitelezőnek; tartozott az egyik ötszáz pénzzel, a másik pedig ötvennel. Mikor azonban azoknak nem volt mivel adják meg, mind a kettőnek elengedé. E kettő közül azért mond, melyik szereti azt inkább? Felelvén pedig Simon, monda: azt gondolom, hogy az, a kinek, többet engedett el. És Jézus monda: helyesen ítéltél. És az asszonyhoz fordulván, monda Simonnak: Látod-e ez asszonyt? Bejövék a te házádba, az én lábaimnak vizet nem adtál; ez pedig könnyhullatásával öntöze az én lábaimat, és az ő fejének hajával törle meg. Engemet meg nem csókolál, e pedig mióta bejöttem nem szünt

meg az én lábaimat csókolni. Olajjal az én fejemet nem kenéd meg, ez pedig drága kenettel kené meg az én lábaimat. Annak okáért mondom neked, hogy az ő bűnei megbocsáttattak néki, mert igen szeretett, a kinek pedig kevés bocsáttatik meg, kevésbé szeret. És monda annak: megbocsáttatik néked a te bűnöd. És a kik együtt letelepedtek vala, kezdék magokban mondani: kicsoda ez, hogy a bűnöket is megbocsátja? Monda pedig az asszonynak: a te hited megtartott tégedet, eredj békességgel.“

Itt végződött egy vasárnap délutáni olvasás. Nem is egy, hanem ki tudja hány. Ujjait az utolsó sorokon felejtette. A pápaszem is ott maradt az orra hegyén. Feje előre hajolt. Mindenről megfeledkezett a mi körülötte volt, a mi az nap történt, még talán régebbi dolgokról is. Lelke elmerengett a régen elmúlt időkön. Eszében forgatni kezdette, hogy mit mivelhetett régente. Volt bizonynyal nem egy olyan cselekedete, a mely miatt sokszor lepte meg a bánat s a keserűség. Vajjon megbocsáttatott-e neki is, mint annak a szegény bűnös asszonynak!

Mélyeket sohajtott, s úgy fájt szívének, hogy neki nicsen olaja, mellyel megmossa a mester lábát! Ugy elérzékenyült, midőn eszébe jutott, hogy hiszen ha volna sincsen itt a mester s nem borulhatna le előtte.

Keservesen könnyezni kezdett. Azok a könnyek itt vannak e megviselt biblia lapjain jobbról is, balról is, és ezek a könnyek lettek az ő vigasztalása, mert midőn magához tért s szent könyvébe újból betekintett legelőször is ezek a szavak állottak szeme elébe: a te hited megtartott tégedet. Eredj el békességgel!

Boros György.

Krisztus és Szent-Péter.

Legenda.

Egy tavaszi nap reggelén
Krisztus urunk Péterrel mén.
S a mint egyszer már megírá'm,
Nem hintón avagy paripán,
Hanem csak úgy gyalog szerrel,
Mint szokott a szegény ember.
Népes volt már
Künn a határ:
Szántás, vetés folyt javába'
Omlott a föld barázdája.
Kasza pengett, kapa villant,
Sudar ostor messze csattant.

Itt egy fütty, ott egy-egy ének
Hasítá az üde léget,
S fenn magasban a pacsirta
Édes dalát ríta, sirta;
Biztatólag szólt a földre:
Csak előre, csak előre.
— Mindez oly szép, oly békítő,
Ugy örvend az idvezítő,
Látva, miként küzd az ember
Izzadással, türelemmel.
Ámde Péter nem úgy véli;
Az egész nem tetszik neki.
»Hej, Uram, ha szabad volna —
Szóla Péter megfontolva —
Más sort adnék a világnak,
Vége lenn' ez izzadásnak;
Vagyont, kincset bőven adnék,
Boldog lenne a maradék.
Mennyi hála szállna égre
Örömkönnyel megtetézve . . . !
»Jól van, Péter, ha kívánod,
Fordítsuk meg a világot.
— Szóla Jézus megegyezve,
S feltekint egy szőlőhegyre. —
Tegyük próbát most az egyszer:
Lám ott van egy szegény ember,
Reggel óta izzad, fárad,
Kapálja a szőlőfákat.
Magam is úgy veszem észre,
Hogy a kincs jól reáférne.
S alig hogy e szót kimondja,
Meg van a kincs, a föld ontja,
Ontja egyre, mind szinarany,
Csillog a nap sugariban.
Szegény ember elhül, látva,
Hogy e sok kincs mind rávárna.
Eldobja a kapát nyomba'
Gyűjti a sok pénzt halomba;
Majd felkiált: nem dolgozom,
Van már bőven, van aranyom,
S mint ki esztét rég elhagyta
Árkon-bokron elnyargala.
— Péter aztán hálás szívvél
Tekintett a Krisztusra fel,
S egyre csak azt hajtogatta;

»Beh. boldog az istenadta!«
Krisztus pedig csak félvállra
Szóla: »Péter várj sorára,
Majd meglátod egy pár évre
Mivé válik, mi lesz vége.«

S mentek tovább elmerülve
Itt megállva, ott leülve.
Üdvünk' munkálva szerényen
Zajtalanul, csendességben.
Pár év múlva visszatértek,
Éppen nyitott a természet,
S folyt a munka jobbra, balra
Kézben volt az eke szarva;
Csak ott fent a szőlőhegyen
Nem dolgozott egy lélek sem,
Hanem lent a puszta aljba'
Egy vén koldus egyre hajtja:
— Volt nékem itt a határon
Egy csinos kis gazdaságom.
De hogy egyszer kincset kaptam,
Hej beh hamar félbe hagytam.
A mig tartott a nagy vagyon,
Folyt vigan a lakodalom,
A sok rokon, a sok barát
Élte nálam jó világát.
De egyszer csak szörin, szálán
Oda lett a kincs, a bálvány;
S most nincs erőm a munkára,
Ugy élek koldus módjára.
Megtérnék a régi jóra,
Hogyha már késő nem volna. —

»Látod, Péter, látod, látod,
Ime a te jó barátod
Dolog nélkül mire juta,
Lőn a földnek nyomorultja.
Tudd meg — szóla Jézus tovább, --
Hogy az élet savát, borsát
Munka adja és semmi más,
Munkán van az istenáldás!«

Paget János.

Midőn 1857-ben az erdélyi unitárius egyház a császári kormány rendelete miatt abban a veszélyben forgott, hogy felsőbb tanintézeteiket bezárják, mivel nem tudnak elég tanárt állítani be, Paget János az angol unitáriusokat a Britt és külföldi unitárius társulat útján értesítette a helyzetről és az angol unitáriusok felfogták a helyzet komoly voltát s *tizenháromezer forint*on felüli segélyt küldöttek.

Paget Leicester megyében Loughboroughban született. Yorkban Martineauval együtt tanult abban az intézetben, a mely később Manchester New College néven oly ismeretes lett az erdélyi unitáriusok előtt. Orvosi tudományokat tanult s doctoriát is tett. Olaszországba utazva megismerkedett Wesselényi Polixena bárónővel, a kit nőül vett s a kivel Erdélyben telepedett meg.

Már 1830-ban kiadta művét Erdély és Magyarország ismeretéről, mellyel igen sok hasznos szolgálatot tett a magyaroknak nyugoti Európában. Beutazta Török- és Görögországot barátjával Batthyány Lajossal. Visszatérvén Erdélybe, mintagazdászatot és szőlőmivelést kezdett s annak új hazájában tetemes lendületet adott. A forradalom kiütvén, Paget is részt vett a magyar szabadság védelmezésében. Az angol lapoknak küldött hadi tudósításaival az angolok rokonszenvét Magyarország iránt tetemesen emelte.

1857-ben az unitáriusok érdekében tett szolgálatát már, említettük. Ezután voltak Erdélyben Tagart, Steithal, Dall és többen. Én Pagettel először Bécsben 1873-ban a kiállításon találkoztam. Nem voltam bemutatva neki, de látván ott egy közép körü angol urat, rá jöttem, hogy az csak Paget lehet, s így bemutattam magamat. Egy vagy két nappal később Hale E. Edvarddal ebédeltem egy magyar csárdában s ott másodszor találkoztam Pagettel.

Paget gyéresi és kolozsvári háza sokszor volt találkozási helye angol és amerikai utazóknak. Legnagyobb vesztesége egyetlen fiának Paget Olivernek a halála volt s az ő emlékére tette Kolozsvárt az unitárius főiskolában alapítványát az angol nyelvet tanulóknak jutalmazására. Neje ezelőtt 15 évvel halt meg, leányának a leánya Teleki László gróf felesége.

Fretwell János.

Mit hisznek az unitáriusok?

Erre a kérdésre a biblia szavaival a következő feleleteket adhatjuk:

Az unitáriusok hisznek „egy Istenben, ki az atya,” s nem

hiszik, hogy az Istenség három személyű volna. Mát. 13. 9 I. Kor. VIII. 4. 6., Ef. IV. 6., Tim. II. 5.

Az unitáriusok „egyedül csak Istent, az Atyát imádják“ a szerint, a mint azt Jézus Krisztus parancsolta, s nem imádják sem az angyalokat, sem szűz Máriát, sem a Jézus Krisztust. Mát. IV. 10., VI. 9., Ján. IV. 23.

Az unitáriusok hiszik „hogy Isten jó mindenek felett s hogy az ő jósaágos kegyelme kiterjed minden teremtményére, s nem hiszik, hogy Isten egy lelket is veszedelemre kárhoztatott volna. Zs. CIII. 8., CXLV. 9., Mát. V. 45., Luk. VI. 35.

Az unitáriusok hiszik „hogy Jézus a Krisztus, ki az Isten fia“, de nem hiszik, hogy ő a fiu-Isten volna. Mát. XVI. 16. 17., Ján. XIV. 28., Csel. III. 26.

Az unitáriusok hiszik „hogy ha az Urat, a te Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből szereted, s ha felebarátodat úgy szereted, mint magadat,“ ez a törvény betöltése. Márk. XII. 29. 33. l., Tim. I. 5.

Az unitáriusok az emberi természet felől azt hiszik, „hogy minket az Isten teremtett, s nem mi teremtettük önmagunkat“ és nem hiszik, hogy az ember teljesen megromlott s a jóra alkalmatlan volna. Zs. C. 3., Mát. XVIII. 3., Márk. X. 14. l. Cor. XIV. 20.

Az unitáriusok hiszik, „hogy az, a ki rosszat cselekszik, szenvedni fog azért a rosszért, a melyet cselekedett s hogy mindenkinek megfizettetik azokért a dolgokért, a melyeket tesz, legyenek azok jók vagy rosszak. Col. III. 25.

Az unitáriusok hiszik, „hogy az Isten szabad kegyelméből üdvözülni fognak; de nem hiszik, hogy csupán valamely hivallás vagy a jó cselekedetek érdeme által részesülnének üdvösségben. Eph. II. 8. 9. Tit. III. 5–7.

Az unitáriusok hiszik, „hogy ha a bűnös elfeledi a maga útját, neki bőven meg fog kegyelmeztetni.“ „s hogy annak, a ki megbocsát meg fog bocsáttatni.“ Ezs. LV. 7., Ezek XVIII. 27. Mát. VI. 14., Luk. VI. 37.

Az unitáriusok hiszik, hogy a bibliában Isten szava foglalatik, de nem hiszik, hogy a bibliában minden szó Isten szava volna.

Az unitáriusok nagy súlyt fektetnek arra, hogy kiki szabadon vizsgálódhassék s hogy saját józan ítélete szerint formálja vallásos nézeteit, s azt tartják, hogy senkinek sincs joga arra, hogy a mások lelkiismereti meggyőződését korlátolja. Mat. XXIII. 8. Luk. XII. 57., Csel. XVII. 11. l., Tess. V. 21.

Az unitáriusok hiszik, hogy az „Isten senkit sem vet meg

örökre“ s hogy minden büntetés csak javító s nem is tart örökké. Mik. VII. 18. Siralm. III. 31—33.

Az unitáriusok hiszik, hogy lesz egy jövő élet, a melyben minden ember végtelen boldogságot fog élvezni.

„Fiatalság Barátja.“

Felhívás a szülőkhez, lelkészekhez és tanítókhoz!

Ugy is mint szülők s úgy is mint tanítók, sokszor sajnosan éreztük, már, hogy olyan vallásos vagy erkölcsi olvasmányt, a melyet unitárius vallású olvasni tudó gyermekeink kezébe adhattunk volna, keveset vagy éppen semmit sem kaphattunk. Arról is volt értesülésünk több oldalról, hogy a lelkészek és a tanítók a nyári vasárnapi tanításon több sikert érnének el, ha volna mit olvastassanak tanítványaikkal. Ezeket a körülményeket tekintetbe véve, de különösen szem előtt tartva azt, hogy az unitárius egyház a vallás- és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltóságának a vasárnap megünnepelésére vonatkozó rendelete kibocsátása után 68—1892. számú rendeletében újból is megsürgette a vasárnapi vallásos oktatás pontos megtartását — elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy ifjúsági irodalmunk némi előmozdítása érdekében a Dávid Ferencz Egylet tegyen egy határozott lépést, s ezért egy ifjúsági lapot adott ki.

Ezen ifjúsági lapot »Fiatalság Barátjának« neveztük el, mely nevet ezelőtt 41 évvel egyletünk érdemes elnöke Brassai Sámuel adott volt egy ifjúsági lapnak, melyet Pesten szerkesztett egy évig. Helyén valónak tartottuk, hogy az akkori idők mostohasága miatt megszűnt lapot a szerkesztője vezetése alatt álló egylet ébressze fel újra.

A »Fiatalság Barátját« dolgozatokkal az Unitárius Közlöny dolgozó társai látták el.

TARTALMA: »Fiatalság Barátja« és Brassai Sámuel. A szerkesztőség. 1. lap. — Aldott az Ur (Költ.) Nagy Lajos. 3. l. — Szeinesség és eszes feltalálás. Brassai Sámuel. 3 l. — Hogy lett egy piczulából kettő? Bíró Bertalan. 6. l. — Vasárnapi Iskola: I. Egy jöltevőnk emlékezete. Vári Albert. 8. l. II. Önmagunk iránti kötelességeinkről Szász András 11 l. Az unokák névnap iüdvözlote. Rédiger Géza 14. l. — A magyarországi unitáriusokról. Simó János. 14. l. — Ajánlat egy kis biblia mellé. Boros György. 17. l. — Imák: Minden napra. Tarcsafalvi Albert. 19. l. Reggeli ima. Esti ima. Demeter Dénes. 19. l. Együtt. Péterfi Lajos 20. l. — Az unitárius egyház fő emberei: Dávid Ferencz, Channing Ellery Vilmos, Martineau Jakab. B. Gy. 24. l. — Énekek dallammal. Iszlai Márton. 26 l. — Kigyó van a kertben. Egy apa 32. — Remény. Költemények: Összel. Szász András. 33. l. Kapum előtt. Lőfi Ödön. 34. l. Egyenlőség, testvériség, szabadság! Nagy Lajos. 35. l. — A kis tudakozó: Bibliái feladatok (A megfejtők jutalmat kapnak.) Számvetési feladat. Számrejtvény. 35. l. — A borítékon: tartalom, a D. F. E. kiadványai; D. F. E. alapszabályai kivonata.

Mind az olvasmányok, mind az énekek az ifju olvasókhöz vannak intézve, de kevés változtatással használhatók a nyári vallásos oktatásnál is.

A »Fiatalság Barátja« ifju olvasóinak a lapban egy néhány talányt adtunk fel s a megfejtők között könyveket sorsolunk ki, melyek között leányoknak szóló is lesz.

A Dávid Ferencz Egylet előtt az ifjuság vallás-erkölcsi életének ébresztése lévén a czél, ezen ifjusági lapot, mely színes borítékkal van ellátva s az énekeken kívül 2 ívet tartalmaz, 25 krért adja. Az összeg egyleti pénztárnok Izzlai Márton úr kezéhez küldendő (Költségvár, hosszú-szappanyutca 2. sz.); 6 frtért 25, 11 frtért 50 példányt küldünk bérmentve.

A szülőket, lelkészeket, tanítókat és a Dávid Ferencz fiók-egyletek t. Elnökségeit arra kérjük, hozzák nyilvánosságra az egylet ezen újabb kiadványát s a megrendeléseket eszközöljék *tömegesen*, úgy hogy **egy ekklésiába lehetőleg csak egy csomagban kelljen küldeni.**

Rendeljünk meg annyi példányt, hogy ne csak a magunk, hanem a szegények gyermekeinek is adhassunk.

Apróságok.

— K. város utcáján sétáltam. Éppen egy vasárnap volt. A vidékről s a városból is sok ember jött a vásárra. Nagy volt a tolongás.

Egyszer látom, hogy tölem mintegy ötven lépésnyire némelyek megállanak, mások pedig szaladnak az utca közepére.

Az utca tulsó szélén egy kis szekér hevert felborulva. A szekér alól egy nő mászkált ki elsárosodva. Egy férfi, kinek szintén sáros volt ruhája, már a ló előtt állott, hogy az ne menjen tovább.

— Nem történt valami baj? — kérdezém az útszélén állóktól. — Istennek hála, semmi sem, pedig egy négy éves kis gyermek is volt a székeren — feleltek egyszerre többen.

— Hol van hát a gyermek? — Ott annak az urnak az ölében Ő volt az, ki azonnal oda szaladt s megállította a lovát, felkapta a kis gyermeket. Olyan szorosan simult nyakához a megijedt kis gyermek, mintha édes atyja lett volna.

Én csak azt bántam, hogy az a férfi nem én lehettem! —

Channingről egy angol presbiterianus tanár Drummond Henrik, közelebbről így nyilatkozott: a második könyv, mely befolyást gyakorolt rá, egy unitárius író, az amerikai Dr. Channingé volt. Channing tanította meg őt, hogy higgyen az Istenben. Természetes, hogy ő azelőtt is hitt Istenben. Az apja s anyja is hittek Istenben, s úgy hitt ő is, de az csak hiszékenység volt. Ez a hit

nem nagyon vált becsületére. A hogy elolvasta Channing műveit, kezdette átlátni, mit tesz hinni Istenben. Vajjon hiszünk-e Istenben igaz hittel? Erről meggyőződést szerzendő, olvassuk Channing felséges beszédeit.

— Mi is ismertünk egy ifju embert, a kire Channingnek reformáló hatása volt. Az ifju husz éves lehetett, midőn a felsőbb tanintézeteket végezte. Holmi Büchner-féle könyvek megzavarták a fejét s kezdette hinni, hogy ő nem hiszen semmit. A Channing művei kezébe kerültek. Olvasta szorgalommal s rövid idő alatt megbotránkozott önmagán, hogy eltévelyedhetett az egyenes ösvényről. Ma mint pap hirdeti az egy igaz Isten igéjét.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Az unitárius Egyh. Fő Tanács a f. évben október 30 s következő napjain tartatik meg Kolozsvárt.

— A kolozsvári főiskola évzáró ünnepélyén számos tanuló részesült szép kitüntetésben: Angol pályadíjat nyert: Szász András (100 frt), Lőfi Ödön (50 frt), Nagy Lajos (25 frt). Pályadíjat költeményekkel: Simonfi Márton (20 frt), Nagy Lajos VIII. (15 frt), Szász András, Deák Ferencz. Peiele-díjat a jeles tanuláért: Simándi J., Barabás J., Dézsi F., Varga D., Veres A., Haftl J., Sipos A., Feldheim B., Lukácsi J., Ürmösi S., Vernes I., Mikó J., Pálfi J., Sárdi A., Smiel M., Ádámosi G., Kelemen I., Kriza J., Máté F., Mikó L., Antonya M., Benczédi A., Gyergyai A., Pál J., Sárdi E. Erettségi díjat (100 frt): Ferencz József; magyarnyelvi dolgozatért: Pálfi M., Simándi J.; történelem tanuláért: Vas M. Talpra magyar szavalásáért Jakab L. Ezen kívül az év folyamán mintegy 50 tanuló részesült segélyben.

— Kolozsvári főiskolánkban a jelen tanév általában elég jó eredményre záródott be. Legnagyobb sajnálatunkra azonban épen az utolsó napokban s tényleg már az iskolai év bezárása után egy pár meggondolatlan s magáról teljesen megfeledkezett ifju egy oly botrányt idézett elő, a melyet sokért nem adnánk, ha meg nem történtté tehetnénk. Az ügy állása különben ez: az elégtelen osztályzatot kapott tanulók között egy K. V. nevű ev. ref. vallású, siménfalvi születésű, ki a jelen tanév elején vétetett fel a VII. osztályba a székely-udvarhelyi ev. ref. gymnaziumból hozott bizonyítványa alapján; évközben besoroztatván katonának, csak abban az esetben nyerhette volna meg az egy évi önkéntességet, ha a VII. osztályról érvényes bizonyítványt tudott volna felmutatni. Ámde ahhoz szükséges lett volna a szorgalmas tanulás s ez — úgy látszik — nem tett, mert három tárgyból kapott elégtelent s e miatt az ifju nagyon elkeseredett s egész éjszakán át korcsában töltötte idejét, mignem a reggeli órákban egyik tanár ablakát beverte s később, más mulató társaival együtt, a főiskolában holmi asztalokat s kantákat összerongáltak. K. V. az iskolai gazdán is kitöltötte boszuját, mivel ez évközben nem nézte el kihágásait. Mind az isk. Igazgatóság, mind az E. K. Tanács a legszigorubbán fog eljárni a dorbézolók megfenyítésében. Ez elég szomorú dolog, de a „Kolozsvár“ aztán ebből egy oly nagy ribilliót cikket fujt fel, hogy ennek elolvasása közben még jobban eliszonyodtunk, mint a míg magokkal azokkal a szerencsétlen ifjakkal vesződünk. Természetesen, hogy a „Kolozsvár“ után a hazai összes lapok tovább adták a hirt, úgy a hogy kapták s ma bizonyára nem egy helyt el van törve a pálcza kolozsvári tanintézetünk felett. De reméljük csak azok előtt, a kik egy ifju magaviselete felett nem tudnak higgadtan itélni, s megvagyunk győződve, hogy az ilyenek száma nem nagy.

— Köszönetnyilvánítás. Özv. Udvar Imréné szül. Szabó Katalin, a dicső-szent-mártoni unitárius egyház urasztalára egy szép piros, szélén ezüst-

rojtos terítőt ajándékozott köznapi használatra. Értéke: 10 frt. Sok ily buzgó tagot adjon Isten egyházunknak!!

D-Szt.-Márton, 1892. ápril 22.

P á z s i n t M i h á l y s. lelk.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Pályázati hirdetmény. A „Homoród vidéki Dalkör“ Dombi János ur ajánlókából 5 frt pályadíjat tűz ki egy egyházi énekszöveg megírására jelen év december hó 25-ig bezárólag

Pályázati feltételek: A pályadíj csak abszolút becsű és értékű műnek ítéltetik oda. Oly vallásos unitárius szellemű legyen, melyet minden keresztény felekezet vallásos benső érzellemmel vehessen ajkaira. A Dalkör nem köti szorosan alkalomhoz, azonban, ha a szerző még is alkalmazkodni kíván — legyen a ratás u t á n n i h á l a d á s. Terjedelme 20—24 sornál kevesebb nem lehet. Pályázhatni bármely vidékről. Pályázók műveiket zárt jeligés levélkével ellátva, a jelzett határidőn belül, unit. lelkész Egyed Ferencz urhoz, (lakása: Homoród-Szt.-Pálon, u. p. Hom-Szt-Márton) mint a Dalkör elnökéhez küldjék be.

Okland, 1898 június hó 12.

B e d ő J ó z s i, jegyző.

A háromszékköri D. F. Egyleti tagtársakat ez uton is felhivom, sziveskedjenek tagsági díjjaikat illető lelkészükhez befizetni, hogy a partialis gyűlésen a lelkész uraktól átvehessenem.

S i m ő J á n o s, f.-egyl. pénztáros.

A D. F. Egylet pénztárába 1892. ápril 22-től — június 29-ig a következő befizetések történtek.

10 frt alapító díjat fizetett az Alsó-Simónfalvi egyházközség.

1 frt rendes tagsági díjat fizettek 1891-re: Ürmösi Tivadar, Kolozsvár. Fülöp Mózas, Kide (1890-re is). Marosi Ferencz, Vizsga. Pálfi György, Hadad (90—92). Csonka nővérek, Kolozsvár. Létai Máté, Ar-Rákos. 1892-re: Huszár Gyula, Kolozsvár. Sikó Kálmán, Solyomkö. Koronka Antalné, Kolozsvár. Nagy György, Kolozsvár. Kovács Dénes, Zilah. Bajka Sándor, Szt.-Mihályfalva. Marosi Ferencz, Vinya. Székely Miklós, Székely Ödön, Torda. Kanyaró Ferencz, Kolozsvár. Nagy Balázs, Torda. Kanyaró Mihály, Várfalva. D. Baráth István, Polgárdi. Szentiványi Károlyné, Baróth. Deák Miklós, Ürmös. Ifj. Pap Pál, Demeterfalva.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat 1892-re: Szentiványi Zsigmond, S.-Szt.-György. Dr. Bertalan Albert, Budapest. Csegezi Pál, Görgény-Szt-Imre. Veress József, Hátszeg. Kis-Jenő, K.-Vásárhely. Török Eliza, Keresd. Borbély Albert, Kaposvár. Dr. Hankó Domokos, Sz.-Keresztur.

A nagyszámu hátrálékosokat tisztelettel kérem fizetési kötelezettségeiknek minél előbb eleget tenni

Kolozsvárt, 1892. június hó.

I s z l a i M á r t o n, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Ű B A levél kétségen kívül Bölöni Farkas S. saját kezű írása. A jubileumi ének keletkezése érdekes. Kár hogy a néhai halálakor nem volt kezünknl. — J. J Sikerültebb a megelőzőknél. Mostanról elkésett. Jövőkor jöni fog. — Gy. F. A „Közlöny“ számára tettük. Igen jó

Sajtóhiba A Fiatalság barátja 26. oldalán a VIII. zsoltár 2-ik ütenyében a cis h-ra igazítandó.

Lapunk következő száma, a közbeeső szünnidő miatt, szeptember hó 1-én jelenik meg.

TARTALOM: Magyar Tyrtaeus. (Költ.) Murányi S. 97. l. — A pap a népiskolában Simó J. 100. l. — Az öreg asszony bibliája. Boros Gy. 102. l. — Krisztus és Szent-Péter. (Legenda.) Végh M. 104. l. — Paget János. Fretweli J. 106. l. — Mit hisznek az unitáriusok? 107. l. — „Fiatalság Barátja.“ 109. l. — Apróságok. 110 l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 111. l. — Egyleti élet és munkásság. 112. l. —

Nyomatott Gámán János örököséinél Kolozsvárt. (Belközéputca 10.)

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

MEGHIVÁS

a Dávid Ferencz Egylet 7-ik közgyűlésére.

Alapszabályaink értelmében Egyletünk közgyűlései az Unitárius Egyházi Főtanács ülése előtti napon lévén tartandók, a folyó évben október 29-ik napján lesz közgyűlésünk Kolozsvárt, mire t. tagtársaimat ezennel meghívom.

A fiók-egyletek elnökségét kérem hogy az évi jelentéseket, számadásokat és kimutatásokat, ha be nem küldettek volna, rövid időn küldjék be.

Kolozsvárt, 1892 augusztus hó 20.

Brassai Sámuel,
egyl. elnök.

Hála, áldásos eső után.

Dallam: Mint a szép hives patakra.

Hála, hála nagy nevednek,
Menny, föld erős Istene!
Téged áldunk, magasztalunk,
Hit, reményünk mindene;
Mert imánk meghallgattad,
Földjeink megáztattad
Az ég enyhe harmatával,
Kegyelmed gazdagságával...

Buslakodtunk, csüggedtünk
Az *aszály-csapás* miatt,
Mely hervasztva dult mezőnkön,
Félve: mindent *learat*!...

Imánk félve rebegett,
Sóhajtoztuk nevedet:
Jó Istenünk! oh, légy velünk,
Ha nem segísz, mi elveszünk!...

Ah, mily *gyöngye*, mily *erőtlen*
A mi gyermeki *hitünk*!...
A legkisebb vész, viharra:
Reménytvesztve, *kishitűleg* csüggedünk.
Pedig, hol a veszély nagy:
Ott te legközelebb vagy!...
Szólsz viharnek és veszélynek
S kártétlenül elenyésznek.

Hála, hála nagy nevednek,
Menny, föld erős Istene!
Téged áldunk, magasztalunk,
Hit, reményünk mindene!...
Mert imánk meghallgattad,
Földjeink megáztattad,
Az ég enyhe harmatával,
Kegyelmed gazdagságával!...

Rédiger Géza.

Mi ad szépséget istentiszteleteinknek?

Az egész templomi gyülekezetnek szép éneklése; ez az én feleletem röviden. Az istentiszteletnek, az unitáriusok szerint, templomi formája két részből áll: egyik az énekes, melyben az egész gyülekezetnek szerepe van; másik a beszédes, mely a pap szónoklatából áll. Ezek közül egyik sem lényegesebb a másiknál; egyik nem helyettesítheti a másikat, mert a szónoklat az értelemhez szól inkább, de az érzelemre nincs akkora hatása, mint a szép éneklésnek; az érzelem a kedély megindulása, meghatottsága nélkül pedig az Istentisztelet csak formáság, földi színjáték az égnek. Ettől kell leginkább óvakodnunk! Ennek egyedüli módja a templomi éneklés ügyének fejlesztése. A szónoklatban tagadhatatlan a haladás, mert a papság a szószéki tárgyak megválasztásával, kidolgozásával, előadásával nem maradt mögötte a korszerűségnek; de a másik rész, az éneklés, még nem részesült kellő gondozásban; itt nagy a hiány s valameddig ennek megszüntetésére komolyan és általánosan nem törekszünk, templomi szertartásaink tartalmasságban és szépségben nem emelkednek oda, hova a cél szentsége megkívánja. Melyik pap ne látta volna már azt, hogy a templomokban az éneklés alatt a hallga-

tók közül sokan, folytonos ide-oda tekintgetéssel, valóságos szemlét tartanak a gyülekezet felett, vagy szomszédaikkal suttognak, vagy némán bámulnak a semmiségbe. Ilyenkor a gondolatok bizonyosan nem templomias tárgyakkal foglalkoznak; a szív és lélek idegen isteneknek szolgál. Ezt csak úgy lehet megakadályozni, elkerülni, ha az egész gyülekezetet rászoktatjuk az éneklésben való részvételre. Nem úgy értem ezt, hogy egy gyülekezetnek minden tagját énekesse tegyük néhány órai tanítással, hanem úgy, hogy kezdjünk a munkához az elején, az alapján és rendszeresen folytassuk. Ebben a tekintetben különösen az ifjúságnak szenvedőleges magatartását kell megváltoztatnunk az énekek rendszeres tanításával és az éneklésnek megkedveltetésével.

Az ifjúság vagy nem tud énekelni, vagy nem akar énekelni; ha nem tud, kezdjük tanítani az iskolában, az iskolaköteles korban, nagy figyelemmel arra, hogy éneklés közben a szöveg hangoztatása érthető legyen és az éneklés menete csak annyira lassu, a mennyire az egyházi jelleg megkívánja. Egyelőre ennyi elég a rendszerességből. Ezt az iskolai énektanítást azonban mulhatlanul folytatni kell a nyári tanítás alatt is, ismételtetve az iskolában tanultakat ismétlés közben újakat is tanítva. Áldásos feladat vár itt a papra és tanítóra, kiknek összevágó, egyező — de még több — közös munkája biztos eredményt ad; az évenként iskolázott gyermekcsereg a felnőttébb ifjúságot így belevonja, szoktatja az éneklésbe. Meg vagyok győződve, hogy az iskolai énektanítás csak úgy nem vész kárba, ha annak a nyári tanításban méltó folytatása van, s midőn az első elvégződik májusban, a második kezdődik júniusban. S ha még ez nem csak egy, hanem két szolamu énekek tanítására is kiterjed, a munkának fel van téve a koronája. Csak pár év nehézségeivel kell megküzdeni; az alatt az ifjúság megtanul énekelni, meg is szereti az éneklést s kész a nélkülözhetetlen szépség az istentiszteletben! Igaz, hogy nem megy oly könnyen, mint a hogy leírni, elolvasni vagy elbeszélni lehet; de elismerést csak fáradságért szoktak osztogatni.

Ismerek olyan ekklézsiát, hol az ifjúság a templomban valóságos kedvből és szeretetből énekel most s szégyennek tartja énekelni nem tudni vagy nem énekelni, pedig néhány évvel előbb ennek hire-pora se volt; énekelt a pap, a mester, néhány középkori férfi és egy asszony; a leányok?... szégyeltek énekelni.

Ezt az örvendetes ujhodást az iskolai énektanítás komolyságának, a nyári tanítás megkedveltetésének és a téli önképző körözésnek lehet köszönni. Sőt abban az ekklézsiában már tovább mentek ennél: az iskola számára szereztek harmoniumot s a

gyermekek mindennap harmonium-kiséret mellett énekelnek. Ez már a derék dolog!! A gyermek ideje korán megszokja figyelmezni az orgonázás menetére s ezzel megszokja a templomi éneklés kellő menetét (tempo); így aztán kilátás van arra, hogy az éneklésnél elmarad az a vontatottság, az a lamentálás. Ez az ekklezsia Enlaka s az ujhodás mestere, a tanító, Nagy Ferencz. Ugy tudom, hogy a szentábrahádi ekklezsziában is ilyen világ van. Új ég és új föld ez! Vajha minél több ekklezsziánkban láthatnánk hasonló mozgalmakat!!

Első sorban mi papok s tanítók legyünk rajta, hogy Istentiszteleteink a szép és teljes éneklés által szépséget nyerjenek, aztán közös munkánk és kitartásunk után a nép kedélye is meg hozza a maga gyümölcsét.

Győrfi Ferencz.

Parlag-feltörés.

A mikor a gazdának egy kis szabad ideje akad, kapja magát s befogatja mind a négyet, kimegy a határra s megkísérti vajjon fel lehetne-e szaggatni azt a parlagot, a melyik ámbár a faluhoz közel esik, mégis igen kevés fűvet terem.

Mi is kinéztünk ablakunkon s szemünkbe akadt egy széles, nagy-nagy rét, a melyiken mások sokféle veteményt, a legszebb magbuzát, avagy kendert természetnek, sőt némelyek még méhest is állítottak fel, mivel az ezerféle virágot így vélték legjobban felhasználhatónak. Saját szemünkkel kellett meggyőződünk, hogy mindenik gazda dolga jól megyen, s mindenik több eredményt ér el, mint mi.

Ezt szemlélve, bizonyos szégyenérzet halványsága futott végig arcunkon, miután a mi kis részünkön a tövis, gizgaz, sőt néhol a terméketlen kopárság látszott legtávolabbra. Magunkba szállottunk s elhatároztuk, hogy munkához látunk mi is. Izentünk a jó embereinknek, a szomszédoknak s a távolabb levőknek, hogy jöjjenek el egy délutáni segítségre, a hogy némely vidéken mondják: kalákába.

Fogadtunk egy-két zenészt, süttettünk kenyeret, kalácsot, szedtünk elé hozzávalót s kivittük a mezőre, hogy hadd legyen mihez nyuljanak, a kiket a jó lélek ki fog hozni.

Ezennel megmondjuk mindeneknek, a kiket illet, hogy a parlag egyik részének a feltörését meg kez d e t t ü k, s örömkömben meg is kereszteltük: F i a t a l s á g b a r á t j á - n a k. Egy kissé

furcsa a név, legalább is régi módi, de hogy „barát“, azt már merjük állítani. Arról is jót állunk, hogy sokféle úton-módon tud segíteni, mivel termett neki orvossága a búskomorság ellen egy-két versecske; időtöltő is, ha szükség, mivel elmond egy-két historiát; vallásos buzgósága is van s a mellett unitárius, s hogy magyaros legyen, arról kezeskednek dalai, a melyeket munka közben is örömmest énekel s a mi tán legfőbb érdeme, legalább mások úgy mondják, éppen ifju embereknek való.

Ha volna olvasóink között, a ki nem ismerné még ezt a mi kicsiny veteményes kertünket, szívesen látjuk, hogy megtekintse, csak tessék jelenteni szándékát szerkesztőségünknel.

Emlékezés Darkó Mihály tordai tanárra.

Kovácsi A. gyermekkorára lett visszaemlékezésem,*) a hála adója lervására készlet felejthetetlen jó tanárunk iránt.

Darkó a kolozsvári kolegyomból jött Tordára papnak. Erőteljes, szép, fiatal barna ember volt. Csakhamar tanárrá lett a gymnasium mellett: Rector Professor.

A mint állását elfoglalta: az iskola könyvtárát, Kolozsvárt gyűjtött adományokkal, kibővítette; a rectori lakot kiűjittatta, kertjét velünk rendbe szedette, de minket is rendbe szedett.

Rendet, igazságot követelt Addig az ivóvizet az Aranyosról a gyerek iskola-szolgák hozták. Szamárral kezdte hordatni. Megtiltotta a havazódást az iskola udvarán. Egy nap a hó bombák csak úgy repültek. Betoppan, megály, földre le, s az egészen végig veretett. Megtiltotta a labirintus hegyről leszánkázást. Egy este fél kolégyom deákja fenn volt, mikor életveszélylyel, egymást leverve a hegy aljára értünk, ki volt ott: Darkó. Sorba állított, tisztességesen kikaptunk. Aranyosszékről nagy kamasz fiuk tanultak, mindeniknek megvolt gerundiuma, furkos botja, legtöbbször e bevéselt felirattal: a ki a deákra fogát fenegeti, ezen kis botocska hátát kenegeti. A tordai országos vásárokon szokás volt az időben egy-egy kis verekedés. A diákok persze minlig az aranyosszékiek mellett rukkoltak ki. Darkó az ős fegyver e nemét végkép eltörlötte. Szelidebb eszközöket hozott be az iskolába.

Rendtartásához tartozott, hogy nappal tornaczából, ablakából szemmel tartott. Esténként lustrált, az iskolát szobáról szobára járta. Lakadalma napján megtartotta az órákat, s estve, midőn az egész ifjuság átadta magát a pajkosságnak, ki lepett meg? — a nászvacsoráról ide tünt Darkó.

*) Unitárius Közlöny 1892. 2. szám.

Darkónak hasonló fenkölt szellemü iskolai felügyelő-gondnoka volt Gálfi József megyei alispán. Vasárnapokon, mikor a templomból kijöttünk, az Inspector Curator és Rector megállt az iskola bejáratánál, a mint párjával defiliroztunk, halt: egyiknek czipője, másiknak kabátja, kalapja nem volt rendben. Szokás volt tavaszonként az ifjúságnak berekbe menetele, játszani, hetenként kétszer, dobbal, zászlóval, harmoniával. Az engedélyért minden tordai fiu egy pár tojást vitt. A mint a dobot megverték, rendbe állottunk, Darkó szemlét tartott. A mint Gálfi előtt haladunk, már kapujában várt, új mustra alá estünk. Mindketten kijöttek, a labdázásnak rendben kellett folyni. Mikor estve visszajöttünk, megállított Pápai Lajosné ablaka előtt, a harmonia hámat énekelt, mi éljeneztünk. Háladatosságra tanított az iskola egy jóltevője iránt, ki jutalmakra alapítványt tett.

Nevelt, de tanított is. Két délután számtan volt, tán két óra egymásután. Jó arithmetikus volt, szívesen tanultunk. Gyakran, mikor vége felé járt az óra, s valaki, vagy az ifjúság valami csinyt követett el, mit büntettetni nem akart, a szokásos diák nyelvet magyarra fogta s elkezdett erkölcsi vagy illemi leczkét adni, de oly nyelven és annyi érzelemmel, hogy szintugy igyekeztünk valami csinyt elkövetni, hogy atyai oktatásában ismét részesüljünk. Két ifjut küldött Szebenbe, a Therésianumba, szépirás tanulás végett, nyári két óra. Gálfi fizette. Szépen kezdtünk írni, de még szebben a leányok, kiket Aradi kántor még szebb irokká tett.

Gyönyörű szónok volt, rögtönözve. Csütörtök reggel templomba szoktunk volt menni. A pap, Füzi nem jött el, egy diáknak kellett könyörögni. Énekeltünk, énekeltünk. Darkó nézett majd egyet, nagyokat nézett a karzatra, honnan a rendes könyörgőnek le kellett menni. Gyakran megesett, hogy a mikor leindult, fogta az ott csüngő palástot, fel a katedrára. Oly rögtönzött imádságokat soha sem hallottam, se nem olvastam. Az 1836-ki kolera idejében sokan haltak. Mindenik predicator akart. Füzi pap Kolozsvárt volt. Meghalt Galambosi ács, ki pár hét előtt egy harangot huzott fel a toronyba. Az özvegy a temetés előtt ott sirámpol a templom és iskola előtt. Menjen be Darkóhoz, biztattuk, kérje meg. Harangozzanak, szólt, s mire a test a templomba ért, oly könyörgést és predicator hallottunk, idő- és alkalmyszerűt, mit maig sem tudtam feledni. S hogy e vallásosság szivéből jött, egy jelenetet. Főispáni instellatióra készültek. A tordai énekes urak, minthogy legközelebb volt a város és megyeházához, a mi templomunkban tanulták a harmoniát, de pipa szó mellett. Megviszik Darkónak, jött, s felkérte, hogy a pipát tegyék le.

Szegény jó tanárom. Ő is ott volt Zsibón, mikor a fegyvert, s én is mint kinevezett tábori historikus a tollat letettük. Menekült volt. Hová bujdosik, capacitáltam, pedig én is azon jártattam

fejemet. Szekeremet átadtam a pictor öcsémnek, kit vadász ruhájából kibujtattam. Darkót felültettem, menjenek haza. Egy gränitzer tiszt, ott a zsibói kastély udvarán csak úgy írta a passust annak, a ki kért. Csak ő tudta, hogy csak hazáig ér annyit, a mennyit. Bátorságot kaptam, s már bizony révparton hittem magam, de Endre öcsém a szekérrel sehol. Egyszer érkezik. Késtem, szól, mert eltemettem szegény Darkót, Zilahon. Kolerába esett, mellette maradtam, eltemettettem. Hogy ne sirattam volna meg, mikor első neveltetésemet tőle kaptam. S abban a perczben a volt mindenem. Utolsó órája mennyivel fájdalmasabb lett volna, ha tudja, hogy szerető özvegye végtelen hálám e csekély jelét — még olvashatja.

Kőváry László.

Minden napra egy gondolat.

*Mirza-Saffi dalaiból. *)*

Vasárnap: Bár bűnösök vagyunk mindannyian;
De az, ki csak önmagának árt,
Az félig már föláldozá magát:
A legtöbb bűn az oly bűnösön fekszik,
Ki másoknak ártani törekszik!

Hétfő: Menj utadon akárminő
Lassan, de a világ idő
Bevési jellegét elvégre
Arczodra, mint király a pénzre.

Kedd: Ki szivedbe czéloz, hogy megbántson:
Mint bányába, csak kincseket lásson!
Hogyha ellenség megdobna kővel:
Viszonozd — mint fa — gyümölcsesővel.

Légy te kagyló, mit ha vész talált,
Akkor is még igaz gyöngyöt ad.

*) Mirza-Saffi dalai oly hüvös-bajosok, hogy sok ideig keleti költőtől származottaknak hitték. Ma már általában Bodenstet német költőének tartják. A német eredetiből magyarra Bánfalvi Lajos fordította le. Mi a bölcselmi és vallási tartalmuakból jónak láttuk közölni ezeket most, midőn a derék költő haláláról is meg kell emlékeznünk Bodeustedt Frigyes, a ki született 1819-ben, az év tavaszán halt meg. Rövid ideig volt beteg a derék költő, kit hazánkban is sokan ismertek, mivel Budapesten is fordult meg s tartott felolvasást. Egy dal-gyűjteményét Mirza-Saffinak nevezte. Ez a gyűjtemény nyelvünk két fordításában van meg. Még Arany János is fordított belőle.

Szerda : Ki mindeneknek jót akar
Haszontalan igyekszik:
Ki *soknak* akar tetszeni,
Az *egynek* alig tetszik!

Csütörtök : Ki boldog, az csak jó lehet,
Mutatja minden lépte;
A rossz meg méltán bünhődik;
Magával hozza vétke!

Kinck csak düh és gyűlölet
Van gaz szivedbe vésve:
Te rossz vagy és e gyűlölet,
Nagy bűnök büntetése!

Péntek : Így szóltam én az álnok tettetőkhöz:
Ki önmagával egyez, egyez istenével —
De a ki gyűlöl, átkoz szent nevében:
Az gúnyt űz csak örök istenséggel!

Szombat : Hiszem, mit a proféta mond:
Jutalom vár, ha jót teszünk
És egykoron, a túlvilágon,
Üdv és gyönyör lesz életünk —
De minden szépet itt és ott
Előbb ismerni kell;
A rosszat biztosan legott
Csak így ismerni fel.
Gyakorlom hát magam korábban
A túlvilági boldogságban.

Vidéki levél.

V.

Tisztelt Szerkesztőség! A D. F. E. fiók-körei a lehető érdeklődéssel készülnek a jelen évi közgyűlésre. Annak rendje szerint a fiók-körök bizonyára beszámolnak munkálkodásaikkal, felmutatják alkotásaikat, a valláserkölciség oltárán végzett sáfárkodásukat. Munkálkodásuk erkölcsi oldala mellett vagyoni állapotukat is látni fogjuk. S így ki fog tűnni majd, hogy melyik kör akart talán csak láttatni s melyik élt csupán a komoly csendes munkának. Kitűnik mindenik körrel, hogy melyik hányadik kerék szerepét játszotta és töltötte be

Foly tehát a készülődés. Mindenik kör legjobban érzi szükségét, tudja saját ügyeit s így első sorban mindenik fiókkör

önmaga tudja és érzi legjobban azt is, hogy a közgyűlésig mik végzendői, miben kell tevékenységét fokoznia. Több tekintetben ismerve a viszonyokat elmerem mondani, hogy legnagyobb gondot ez idő szerint fiókköreinkben új tagok gyűjtése és a vagyoni állapot rendezése ad. Ugyanis a múlt évben az öt éves tagsági kötelezettség több körben lejárt. Ez öt év alatt a D. F. Egylet diszes tagjai közül sokan elhaltak. A megüresedett helyekre az önzetlen ügybuzgóság ujjakat kell hogy teremtsen. Tagjaink helyébe új tagokat kell állítani, érdemest, méltót az elődökhöz! S a tisztelt Szerkesztőség régi jelszavát illetve jogos és méltányos kérését t. i. hogy gyűjtsön minden tag maga mellé legalább még két új tagot, kétségkívül mindazok megfogják hallgatni, kik a valláserkölcsiség magasztosságáért áldozni elég lelki erőt éreznek magukban.

Itt a buzgóság mindenesetre fokozódni fog, annyival is inkább, mert Egyletünk eddigi működése, a mint volt szerencsém jelezni, fennállását elkerülhetlenül szükségessé teszi.

Hisz teljesen meggyőzött Egyletünk eddigi munkássága és fennállása a felől, hogy a ki érdekében tesz valamit, az közügyet munkál, a tökéletesedéshez hordja a gyöngyszemeket. . . Oly czél ez, a melyért minden igaz unitáriusnak versenyezve kell küzdenie és munkálkodnia. S én hiszem is hogy évi közgyűlésünkön örömmel veszünk mindezekről tudomást!

Ilyen nemes munkálkodásnál egyébről szó sem lehet aztán, mint arról, hogy mindenek ékesen és jó reuddel legyenek.

Nem szabad hát elhalgatnunk ama másik főteendőnkét. A múlt évi közgyűlés több fiókkör pénztári jelentésében talált javítani valót. Tevékenységre mutatna már az is, ha a tagsági díjak beszédésében, ott, a hol szükséges volt, a fiókkörök erélyesebben és így több sikerrel, több eredménnyel jártak legyen el.

Bár a szellemi munkálkodás iránt vagyunk első sorban tekintettel, de azt sem lehet eltitkolnunk, hogy fiókköreinkben a jelen évi közgyűlésre az előkészületeket a fennebb elnondottak egyetemlegesen kell hogy alkossák.

Vidék, 1892 aug 15.

Földi.

Régi dolgok.

Ez alatt a czim alatt szándékozunk közölni egyházunkra s annak egyes nevezetesebb, már elhunyt, tagjaira vonatkozó, emlékezetre méltó, dolgokat.

Bucsuztató.

A „Magyar Kurir“ 1790 junius 1-ső számában a következő necrolog van közölve:

Az Erdélyi Abrudbányai Unitária Ekklesiának érdemes ifjú papja, tiszteletes U z o n i F o s z t ó D o m o k o s Uram, a közelebb-ről elmúlt esztendőben, ekklesiája egyetértésével, látás, hallás, nyelvek és a még nagyobb tökéletességre megkívántató tudmányok tanulása végett, külső országi akadémiákra indulván, minekutánna Bécsig feljött volna, s itten maga czéljára tartozó foglalatosságait nem csak elkezdette, hanem fáradhatatlan szorgalmatossággal folytatta volna, tetszett a Teremtőnek ötét, hat hónapi betegeskedése után, májusnak 24-ik napján 1790-ben, ez életből kiszólitani; kinek meghidegült tetemeit az ő Bécsben lévő hitbéli attyafiai és baráti, májusnak 25-dikén e következő szókkal bocsátották ideig tartó nyugalmának helyére:

Halld utolsó szavunk, kedves hiv barátunk!

Kit ma szomoruan tőlünk elbocsátunk:

Született földedbe mi nem vitethetünk,

Mivel attól mostan messze rekesztettünk.

Nem takaríthat hát a maga keblébe

Hazád, a mely tarta eddig hiv ölébe,

De temető helyet hazád ha nem adhat,

Im! ez idegen föld azt meg nem tagadhat.

Az Uré e nagy föld s ennek kereksege;

Leszsz azért testednek itt is csendességc.

Itt mindazonáltal nem marad sokáig,

Csak amaz utolsó trombita szaváig.

A kinek kezébe ajánltad lelkedet,

Ekkor feltámasztja a porból testedet.

S ha hiv szólga voltál, hívségednek bére

Örök dicsőség leszsz a menyben végtére.

Ez időben két magyar lap jelent meg: a „Magyar Kurir“ hetenként kétszer, 8—10 levél terjedelemben, kezdetben 4 levéllel adatott ki. Olyan alakja volt, mint az „Unitárius Közlöny“-nek, csak hosszabbak voltak a lapok. Ára egy évben 11 frt. Szerkeszté Szacsvai Sándor Bécsben. Az akkori viszonyokhoz mérten, elég tartalomdús lap volt. Önálló cikkek nem voltak benne, csak hírek s más tudósítások a hazából úgy mint külföldről. 1787-ben indult. A másik magyar lap is Bécsben jelent meg: „Hadi Történetek“ czimmel, a török harcztérről közlött tudósításokat. A Magyar Kurirnak 1790-ben az előfizetői száma 800-ra ment. A sajtótörvény azonban oly drákói volt, hogy csupa virtuozság kellett a lap szerkesztéshez. Ferencz császár egy ukáza azt mondja: hogy a hirlap szerkesztők minden személyeskedést kerüljenek és a tárgyra szorítkozzanak. E rendszabály szigorú keresztülvitele mellett majd minden tárggyilagos tudósítás lehetetlenné vált. 1790—92-ben

„Fiatalság Barátja“ nyári száma megküldetett az összes lelkészeknek és a legtöbb tanítónak. Kívánatra mutatóvannal szolgálunk. Kérjük a t. lelkészeket és tanítókat, hogy a lap érdekében szeptember hónapban szíveskedjenek nyilatkozatot küldeni az egyleti titkárhoz.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A fiókkörök titkárai szíveskedjenek évi jelentésökbbe felölelni a nyári vasárnapi tanítást s számoljanak róla ekklesiük szerint.

A nyári vasárnapi tanításon minden alkalommal megjelent — de csak is ilyen — ifjak a jelen évben is jutalmat kapnak az Egylettől, ha jelentés tétetik.

Azoknak a kiket illet. Pénztárnokunk legujabb értesítése szerint, még többen vannak olyan tagtársak és előfizetők, a kik nem fizették meg tartozásokat a Dávid Ferencz Egyletnek a jelen s a mult évekre sem. T. olvasóink bizonynyal átlátják, hogy mi hiába írunk, mert ha a pénztár nem tud fizetni, azt nem nyomtatják ki. Egész bizalommal kérünk tehát mindeneket, a kiket illet, küldjék be tartozásukat az egyleti pénztárnokhoz, hogy a közgyűléshez jelentésünket panasz nélkül tehessük meg.

A D. F. Egylet pénztárába 1892. július 1-től—aug. 23-ig a következő befizetések történtek.

10 frt alapító díjat fizetett Ferencz Gyula, Vargyas.

A háromszéki fiókkör részéről Simó János 29 frt. — A székely-kereszturi fiók részéről Mihály Dénes 9 frt. — Maroskörből tagsági díjat fizettek: Fekete József 1892-re, Kozma Miklós 1891-re, Nagy Sándor 1890—92-re, Nagy József 1891—92-re, Bartalis József 1892-re, Székely Lajos 1892-re, ifj. Nagy Zsiga 1892-re, Pethő Mózes 1887—88-ra, Pap Sándor 1892-re, Fekete Gábor 1892-re.

1 frt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Domokos Áron, Böződufalu. Pap Mózes, Torda. Zsigmond Ferencz, Sinfalva. Mátéfi Ferencz, Nagy-Bánya (1889—1892).

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek 1892-re:

Borbély Gyula, N.-Enyed. Kálmán Mózes, Új-Székely. Pap László, M.-Nádas. Mátéfi Ferencz, Nagy-Bánya (1891-re is). Firtos Ferencz, Szász-Város.

Tisztelettel kérem a még mindig nagyszámu hátrálékosokat tagsági és előfizetési díjaiknak beküldésére.

Kolozsvárt, 1892. augusztus hó

Iszlai Márton,
pénztárnok.

TARTALOM: A Dávid Ferencz Egylet 7-ik közgyűlésére meghívás. 113. lap. — Hála, áldásos eső után. (Költemény). Rédiger Géza. 112. l. — Mi ad szépséget istentiszteleteinknek? Győrfi Ferencz. 114. l. — Parlagfeltérés. 116. l. — Emlékezés Darkó Mihály tordai tanárra. Kővári László. 117. l. — Minden napra egy gondolat. 119. l. — Vidéki levél. V. Földi. 120. l. — Régi dolgok: Bucsuztató. Ürmössy Lajos 121. l. — Kovács Antal pályadíj-alap. 123. l. — Tisztelt olvasó. 124. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 125. l. — Egyleti élet ésmunkásság. 128. l. —

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

gyar szempontokkal. Csak egy pillantást kell vetnünk a mű belsejébe s meggyőződünk, hogy e kettős feladatot dr. Acsády Ignác kitünő tapintattal és ritka szerencsével oldotta meg

Sepsi-Szent-Iváni idősebb Szent-Iványi József megyei volt szolgabíró és pénztárnok, nyugalmazott kir. törvényszéki bíró, az erdélyi unitárius egyház főtanácsának tagja, a háromszékvármegyei unitárius egyházkörnek felügyelő gondnoka f. évi augusztus hó 16-ik napján estvéli 10 órakor, életének 82-ik, legboldogabb házasságának 51-ik évében több napi szenvedés után bekövetkezett végelgyengülésben meghalt. Lelkes és derék harczossa volt minden ügynek, a melyet kezébe vett. Sokat élt, sokat munkált, jó emléket és egy nagy kiterjedésű szép családot hagyott hátra. Nyugodtan halhatott meg, csendes lesz pihenése. Özvegye, s gyermekei: Gyula, a budapesti ítélőtábla tanácselnöke; Miklós, megyei főjegyző; Gábor és István s mindeniknek nagy családjá és számos rokon gyászolja

Id. Zsakó István torozskói birtokos, az unitáriusok egyházi főtanácsa tagja, a torozskói unitárius egyház elnöke, szabadságharczunkban volt nemzetőri százados, meghalt jul. 8-án. Egy rendkívül munkás és szorgalmas ember, egy kitünő unitárius, a torozskói eklklásiának jeles vezére veszett el a derék öregben. Nyugodjék csendesen !

— „Mesterek éneke.“ Ezen a czimen lapunk egyik barátja beküldött egy 72 versszakos siralmas éneket, melynek kezdete :

A mesterség igája
Terhes minden tudja
Scolaknak bajos gondja
Nagy sohajtva mondja
Egy mester, egy mester.

Köszönettel vennők, ha valaki felvilágosítást tudna adni a szerzőről, a ki ezt mondja magáról: Már nem kevés ideje, Van három esztendeje, Az miolta nekem, Nem ember av nevem, Csak mester, csak mester.

— Az „Unitárius Kis könyvtár“ 48-ik füzetében Derzsi Károly Budapesti lelkész, hívei kívánságára, kiadta király O Felsége koronázási ünnepélye alkalmával mondott szép imáját. Ára 5 kr.

— **Kegyetlen anya.** Irlandban egy mivelt nő állott a vádlottak padján, mint saját leányának szándéktalan megölője. Az anya rendesen sanyaruan bánt el gyermekével, de egyszer keményebb büntetésre fogta. A kis leányka valamit hibázott s e miatt az anya hátra kötötte kezét s bezárta egy teljesen elsötétített szobába. A szegény gyermek testi és lelki kínjában addig vergődött, míg a kötél, nem tudni hogy, nyakára fojtódott s meg ölte. Ebből is csak az a tanúság, hogy a sanyarúság nem mindig jó nevelő.

— **Észak-amerikában** New (új) Hampshire államban az állam törvényhozó testülete, vagyis a képviselőház 212 tagja vallás szезint így oszlik meg: 67 congregationalista, 49 universalista, 26 baptista, 26 methodista, 25 katolikus, 118 unitárius, 18 protestáns, 16 szabad baptista, 10 liberalis, a többi mind más meg más néven szerepel. Felvéve, hogy az universalisták s az unitáriusok vallása csaknem azonos, az unitáriusok száma 167. A kik a számra súlyt fektetnek, azokra buzdító hatása lehet egy ilyen kimutatásnak.

— **Hibaigazítás.** Murányi Sándornak mult számunkban közölt „Magyar Tyrtaeus“ czimű költeménye 7-ik sorában egy értelemzavaró sajtóhiba csuszott be, e helyett :

„Ha bűvös szeredd el bont szárnyat“ — olvasandó :

„Ha bűvös *Neveddel* bont“ sat.

azonban kissé szabadabban mozoghattak a szellemi termékek. Leopold halála után összebb vonatott.

A fennebbi közleményt szószerint közöltem, csak a régi írásmódot hagytam el, a mely ma már az olvasóra fárasztó.

Ürmössy Lajos.

Kovácsi Antal pályadíj-alap.

Az a köztisztelőt és szeretet, a mely a néhai kedves emlékü Kovácsi Antal tanárt életében környékezte, halála után is igen szépen nyilvánult. A néhai tisztelői nem csak szóval, hanem áldozattal is kifejezték, mily érzékeny csapás volt elvesztése s nevére egy alapítványt teremtettek, a mely jelenleg 475 frtot tesz. Ezen alapítvány céljául az E. K. Tanács a főiskolai igazgatóság meghallgatása után a latin nyelv tanulására buzdítást tűzte ki. Ez alkalommal közöljük a szabályzatot s egyszersmind az adakozók neveit s a tanuló ifjúság figyelmét ezen az úton is felhívjuk, hogy tanulják a latin nyelvet „illam pulchram et elegantam“ s már a jövő évi pályázaton tüntessék ki szorgalmokat.

S z a b á l y z a t.

1. Ezen alap most meglevő 455 frt 5 kr, s ezután adományozás útján még gyarapodó tőkéje, **Kovácsi Antal pályadíj-alap** czímen kezelte az E. K. Tanács által.

2. A pályadíj-alap jövedelmének $\frac{1}{5}$ -része pályadíjúl tüzetik ki minden tanév végével a kolozvári unitárius főiskola tanulói között a latin nyelvből és irodalomból, $\frac{1}{5}$ része tőkésítendő, míg ezáltal egy második, legalább 15 firtos pályadíj ujából kitűzhető lesz.

3. A pályázat minden tanév elején hirdettetik ki május 1-je záros határidővel.

4. A pályázat minden évben az Igazgatóság által meghatározandó időben tartatik meg

5. A pályátételt a latin nyelv tanárai ajánlatára az Igazgatóság állítja meg a latin classikusokból egy prózai és egy költői műből magyarra azon kívül egy magyar műből, latinra fordítás végett. A tétel csak a vizsgálaton hozható a pályázók tudomására.

6. A pályázat zárt helyen tartatik s csak írásbelileg történik az érettségi vizsgálatoknál gyakorlatban levő szabályok szerint, azzal a megszorítással, hogy a pályázók a helyiségből nem távozhatnak pályamunkájuk beadása előtt.

7. A pályázaton részt vehetnek a főiskola összes rendes tanulói.

8. A pályaműveket a latin nyelv szaktanárai bírálják meg s véleményük alapján az Igazgatóság ítéli a pályadíjak kiadása, vagy ki nem adása felett.

9. Olyan pályaművek, a melyek a gymn. osztályokban tanult latin nyelvtani vagy irodalmi szabályok ismeretében lényeges járatlanságot mutatnak fel, még az esetben sem díjazhatók, ha a pályaművek között relatív becsek van.

10. A ki nem adott pályadíj a következő évben ismét kitűzendő.

11. A pályadíj a tanév bezártakor nyilvánosan adatik ki.

12. Az esetben, ha a latin nyelvtan megszűnnék a gymnásium rendes tárgya lenni, a magyar nyelv és irodalomból tüzendő ki pályátétel.

Adakozók nevei:

Ürmösi Miklós, Gyula és Jenő testvérek 30 frt. Boros György és neje Kovács Róza 50 frt. Grün Lipót 5 frt. Kóváry László és neje 10 frt. Kolozsvári jótékony nőegylet választmánya 52 frt.

A nevezett egylet tagjai közül:

Gr. Teleky Domokosné 10 frt. Br. Bánffy Albertné 10 frt. Br. Bánffy Dánielné 5 frt. Br. Bánffy Ernóné 5 frt. Gr. Eszterházy Domokosné 5 frt. Szigethy Miklósné 5 frt. Szacsavay Sándorné 5 frt. Özv. Pataki Istvánné 1 frt. Szvačina Géza 2 frt. — Sinczki Julia tanítónő Kolozsról 5 frt. Csongvai Béla Torda 10 frt. Veress Ferencz Torda 10 frt. Gr. Lázár Miklósné Kolozsvár 5 frt. Özv. Sági Lászlóné Kolozsvár 5 frt. Binetz Ilka Budapestről 10 frt. Hajós János Kolozsvár 10 frt. A tanuló ifjúság gyűjtése 13 frt 05 kr. Kaáli Nagy Béla 2 frt. Varga Dénes Torda 2 frt. Gábor Mihály A.-Jára 2 frt. Egyházi Képviselő Tanács 32—1892. sz. a. 50 frt. Gyulai László Kolozsvár 10 frt. Pálffy Ákos II. gymn. o. tanuló 1 frt.

Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkész gyűjtése:

Darkó Sándor 1 frt. Kisgyörgy Sándor 1 frt. Tibáld József 1 frt. Pál Ferencz 1 frt. Péterfi Lőrincz 1 frt. Ajtai János 1 frt. Sándor Gergely 1 frt. Kádár Lajos 1 frt. Lőrinczi István 1 frt. Dombi János 1 frt 10 kr. Egyed Ferencz 1 frt. Vas István 1 frt. Mátyás János 1 frt. Sándor Gergely Derzs 1 frt. Máté Sándor 1 frt. Szathmári Miklós 1 frt. Máté János Vargyas 50 kr. Kis Tamás 50 kr. Deák Mózes 50 kr. Péterfi Áron 50 kr. Barra Lajos 50 kr. Tóth Zsigmond 40 kr. Kovács Imre 70 kr. Nagy Sándor Gyepes 50 kr. Máté Áron 50 kr. Vida Sándor 50 kr. Györfi István 50 kr. Kis András 50 kr. Gál József Szabó Mózes 50 kr. Nagy Gyula 50 kr. Zsakó János 50 kr. Kis Jakab 50 kr. Máté Lajos 50 kr. Kis György 50 kr. Tautsafalvi Albert 30 kr.

P. Horváth Kálmán 50 frt. Ulár Pál 5 frt. Dr. Nyiredy Géza 5 frt. Nagy Gyula tanár 5 frt. Nagy Lajos tanár 2 frt. Benczédi Gergely 2 frt. Kovács János 2 frt. Mózes András 3 frt. Pap László m. államv. u. p. 1 frt. A tanuló ifjúság 2-ik gyűjtése 4 frt. Fekete Pál 10 frt. Gál Miklós 5 frt. Ferencz József unitárius püspök 10 frt. Pákey Lajos építész-mérnök 5 frt. Molnár Sándor jog-ügyész 5 frt.

Tisztelt olvasó!

A „Fiatalság barátját“ ezóta legtöbb olvasónk látta, tájékozódást szerzett tartalma és célja felől. Elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy felhívjunk minden szülőt, vegye pártfogásába a lapot, mint olyant, a mely ifjúságunk erkölcsi művelését s lelki boldogságát vette munkába.

A Dávid Ferencz Egylet áldozatoktól sem riad vissza, hogy népünk vallás-erkölcsi érdekét előmozdítsa, de sikerre csak úgy számíthat, ha az egylet minden tagja s kivált a lelkész és tanító urak, mint a művelődés fáklyavivői, lelkes támogatásban részesítik.

Abból a szives fogadásból ítélve, a melyben a „Fiatalság barátja“ máris részesült, remélni lehet, hogy szép jövője lesz s állandó unitárius ifjúsági lappá nővi ki magát.

A budapesti „Protestáns egyházi és iskolai lap“ f. évi 33. száma így ír a lapról: „Szemes és mozgékony atyánkfiai, az uni-

tárusok, mindent hamarabb megcsinálnak, mint mi. Ők nemcsak látják a hiányokat, hanem el is követnek mindent azoknak pótlására. Egy ily hiány-pótló vállalata a Dávid Ferencz egyletnek az melynek címét (Fiatalság barátja), soraink elejére irtuk. Ifjúsági lap ez Nagy Lajos és Boros György irodalmilag ismert férfiak szerkesztésében. Megjelenése nincs időhöz kötve, az első szám voltaképpen „1892. nyári szám” jelzés alatt jelenik meg füzet alakban; előfizetési díja nincs, csak az egyes számokra van 25 kr. ár kitéve. Elég ügyes kikerülése a közönség elriasztásának. A füzet mulattatva oktató, szív- s lélekneumesítő kisebb-nagyobb cikkeket, unitárius nagy férfiak életrajzeit, vasárnapi iskolai leczkéket, imákat, hangjegyes énekeket foglal magában, s hasznos és kedves szórakoztatásul szolgálhat a serdülő nemzedéknek. Az öreg Brassai bácsi is odaállt egy tanulságos s minden szellemi téren munkálkodó emberre nézve fontos tanácsokkal teljes kis czikkével, az ifjúság barátai közé.“

A Keresztény Magvető 3-ik száma ezeket írja: „E lapból most jelent meg az első szám változatos tartalommal. Vannak benne erkölcsi olvasmányok, költemények, imák, egyháztörténelmi tárgyú cikkek, dallammal közölt énekek. A lap az ifjúság tanácsadója, nevelője, oktatója kíván lenni. Ez a maga helyén van. Ehez szerencsét kívánunk. Ily füzeteket nélkülöztek egyházközségeink felserdült ifjai. Terjeszteni kell közöttük, hogy minél több olvasója legyen az Ifjúság barátjának és előkészítettessék a népies valóságos iratok pártolása.“

Mint hogy a folytatást az első sikertől tettük függővé, nagyon kérjük, szerezzon el belőle övéi között mindenki minél több példányt.

Egy szám ára 25 kr., de 6 frtéért 25, 11 frtéért 50 példányt, 20 frtéért 100 példányt adunk

A pénzek az egyleti pénztárnokhoz, tiszt. Iszlai Márton urhoz czimzendők, Kolozsvárra.

Tisztelettel

a Dávid Ferencz egylet elnöksége.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Egyházi Főtanács** a folyó évben október 30. és következő napjain fog tartatni Kolozsvárt.

— **A Dávid Ferencz Egylet** jelen évi közgyűlése, az előkészületekből ítélve, népesebb lesz, mint rendesen.

— **Kinevezte** a főt. püspök ur Vári Albert papjelöltet, a kolozsvári főiskola főnökét Kénos-Udvarhelyre rendes lelkésszé; Pázsint Mihály segéd-lelkésszt Kilyénbe rendes lelkésszé. Tana János okleveles tanítót M.-Berénybe tanítóvá. Molnár Kata okl. tanítót Bölönbe rendes, Szilágyi Tamás tanítójelöltet Szabédra másodtanítóvá. Üdvözljük mindnyájukat.

— **Orbók Mór**, pozsonyi tanítónő-képezdei tanár, a várfalvi áll. isko'ában, a vallás-erkölcstanban s jó magaviseletben jelesebb tanulók közötti kiosztás végett, saját szerzeményű „Hasznos Mulatságok“ból 13 füzet — 7 frt értékű — jutalomkönyvet szíveskedett alólírotthoz, ajánlva és portót fizetve, küldeni Fogadják a tanügy érdekeiben tett áldozatáért szíves köszönetemet.

Várfalva.

Ferencz Mózes isk. mester.

— **A homoród-szent-mártoni** újonnan épült diszes templom felszentelési ünnepélye fényesen sikerült.

Az ünnepély fényét nagy mértékben emelte szeretett főpásztorunk Ferencz József püspök és id. Vargyasi Dániel Gábor főgondnok urak jelenléte, kiket július 9-én H. Oklándon felállított diadalkapunál az egyházkör papjai, tanítói és notabilitásai, élükön Darkó Sándor esperes ural, székely bandériummal vártak. Innen egyházunk vezéreit, kölesönös üdvözlét után, a kocsik hosszú sora és a banderium H.-Szt.-Mártonba kísérték, hol a község és vidék sokasága közepette a község végénél felállított diadalkapunál Dombi János lelkész üdvözlötte. Ez üdvözlét után a vendégek Jakab Gyula felügyelő-gondnok ur vendégszerető házához hajtottak.

Július 10-én történt a diszes új templom felszentelése. Templomozás előtt és után főpásztorunk a vidék és helybeliek küldöttségeit fogadta, köztük az ev. ref. és gör. kath. egyházközségeket is.

A templomi ünnepélyt, mely d. e. 10 órakor kezdődött, a gyülekezet áhitatos éneke és homoródvidéki dalárda nyitotta meg. Az ünnepély fénypontja szeretett főpásztorunk szívhez szóló rövid imája és meggyőző beszéde volt. Ékeesen szólt a régi templom missziójáról, a mult idők buzgó nagyjairól, a hívek nemesebb alkalmi beszédéről és az új templomban tanúsítandó hitbuzgóságáról.

Ezek után alkalmi beszédet tartott Sándor Gergely derzi lelkész, urvacsorai beszédet és imát Ajtay János h.-almási lelkész. Előbbi az imádkozásra, világosságra és a szeretetre való törekvéseiről, utóbbi a Jézus példája szerint az Isten iránti bizalomról és az emberekhez való szeretetről szólt. Mindkettő lenyűgölő szép beszédben. — Ertesüléseink szerint az alkalmi beszédek ki fognak adatni egy emlékfüzetben. Szerk. — Ez után urvacsorai osztás volt.

Templomozás után 150 terítékű közebed volt, ennek végeztével népiünnepély, este pedig szépen sikerült táncestély tombolával G. y.

— **A homoród-szt.-mártoni** templomszentelési ünnepély céljaira adományoztak: id. Vargyasi Daniel Gábor 5 frtot, ifj. Dr. Daniel Gábor orsz. gyűl. képviselő 50 frtot, Kővári László 2 frtot, id. László Ferencz 2 frtot, Ajtay János 2 frtot, özv. Tóth Ferenczné 5 frtot, Veres Ferencz 80 krt, Bardik László 1 frtot, Boros Sándor 1 frtot, Salamon József 1 frtot. — Táncestély alkalmával felülfizettek: Renner Gábor 50 krt, N. N. 1 frtot, N. N. k. a. 50 krt, L. D. 50 krt, B. I. 1 frtot, D. G. 50 krt, F. I. 50 krt és számosan, köztük más hitfelekezetbeliek is, tombolatárgyakat.

Az ünnepély sikerét biztosította buzgó patronosunk Jakab Gyula, felügyelő-gondnok úr és kedves nejének költséget nem kimélő áldozatkészsége és fáradhatatlan buzgalma.

Fogadják a szíves adakozók és jóltevők hálaköszönetünket.

Az ünnepély tiszta jövedelme: 144 frt 12 kr.

Győrffy István, b. pénztárnok.

— **Az Atheneum Kézi Lexikona.** Szakértőnk közreműködésével szerkeszti dr. Acsády Ignác. Az első kötet, A—K., ötvennégy képpel és műmelléklettel már be van fejezve.

A mű szerkesztője előtt két elv lebegett. Az egyik az, hogy a könyvnek mint a „tudományok enciklopédiájának“ minden ismeretkörből fel kell ölelnie a szükséges anyagot. A másik pedig, hogy „különös tekintettel Magyarországra“ készül, tehát az általános tudás anyagát össze kell egyeztetnie a speciális ma-

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

K r i z a.

Rég alszik immár hüvös hant alatt
Maga elment, de neve itt maradt;
Emlékét tiszta, szerető szívek
Híven borongó gyásza őrzi meg.

Nem volt ő soha zordon, viharos
Csaták iszonyát éneklő, dalos;
Lantja, ha pendült: egyszerű dala
Zengő mezők lágy visszhangja vala.

Ember volt, nem több, nem is kevesebb,
De annyi másnál buzgóbb, nemesebb!
Leleke szeplőtlen, szíve tiszta, jó,
Szeretni sírig el nem lankadó.

Élete nem volt kalandos, merész,
De szép, hibátlan kerek egy egész,
Mint körvonal, mely bármi nagyra nyúl:
Kezdő pontjába visszakanyarúl.

Mint a Szaharán kelő napkorong,
Ő is a porból kelt ki egykoron;
S hogy megfutá a fényes pályatért:
A porba szépen ismét visszatért.*)

Jakab Ödön.

*) Most jelent meg Kovács János tanár szerkesztésében a „Kriza-Album“, mely a Kriza János költő-püspök szülőházának emléktáblával megjelölésekor 1882-ben Nagy-Altán tartott beszédeket, a hírlapok nyilatkozatait s Kriza tisztelői műveit és Kriza kitűnő arcképét közli. Az utolsó csoportból, mely több jeles közleményt tartalmaz, adjuk e szép költeményt. Szerk.

Csak egyszer.

Az unitárius egyház szervezete a képviselői rendszerre van alapítva, s bár az szorosán nincsen is keresztülvive, az egyház tagjainak meg van adva az alkalom arra, hogy az egyház kormányzásában s illetőleg annak ellenőrzésében és törvényhozásában részt vegyenek. Ma az egyháztanácsosok vagyis a főtanács tagjai száma felül áll a 300-on s ezek közé éppen a múlt évi torockói zsinaton jelentékeny számmal választottak be a tanítók közül, kik a rájuk eső számmal nem voltak megelégedve. Most már papok, tanítók, jogászok, tisztviselők, nagy és kisbirtokosok oly arányban vannak benne, hogy minden kérdéshez több szakember mondhat véleményt.

Egy ily tekintélyes számból álló testület, ha czéltudata világos, ügyszeretete erős, s kitartása lankadatlan, felette nagy eredményt biztosíthatna, még oly szerény eszközökkel is, a melyeknek az unitáriusok rendelkezése alatt állanak. A 300 egyh. tanácsos Magyarországon a szélrózsa minden irányában szét van oszolva. Ha mindenik megtenné azt, a mit bármely tagja az egyháznak meg kell hogy tegyen: a téves nézetek eloszlatását, a rokonszenv és keresztény felebaráti szeretett ébresztését, akkor még többen lemondanának arról a balhitről, a melyben velünk szemben még ma is sokan vannak.

Másfelől el tudjuk képzelni, mily rendkívül érdekessé és nagy jelentőségűvé válna a főtanács gyűlése, ha a 300 tagnak legalább $\frac{1}{3}$ -ad része megjelenne. Megvagyunk győződve, hogy a hatás nem maradna el, nemcsak kifelé, hanem befelé sem. Az egyház közügyei sokat nyernének egy ily mérvű érdeklődéssel, s az egyes tagok nyernének az ügyek megismerésével. A mily fontos az első olyan fontos az utolsó is.

Az egyház közügyei — hála az isteni gondviselésnek — most már rohamos léptekkel haladnak előre. Egy-két esztendő annyi változást hoz létre most, mint korábban tíz-husz.

Most már nem fordul elé egyetlen évi gyűlés sem, a melyiken valamely nagyfontosságú ügyet ne kellene tárgyalni. A múlt esztendőben a kolozsvári főiskola kibővítésének és átalakításának egyetemes terve adott napokra szóló gondot, az idén az egyház-kormányzó testületében a Képviselő Tanácsban támadt hézagok

s ezek között a második főgondnoki állás betöltése veszik igénybe a körültekintő bölcseséget. A központban s a vidéken nyilvánuló hangulatból ítélve a papi fizetés, illetőleg a kepe-rendszer reformja, ha megoldásra nem is jut, de komoly megbe-szélés tárgya valószínűleg leend.

Eltekintve attól, hogy a tárgysorozatba felvett 20—30 tárgy már magában elég ok arra, hogy az egyháztanácsosok megjelen-jenek a gyűlésen, mi igen lényegesnek tartjuk a vidéki tanácsosok Kolozsvárra jövetelét azért is, mivel ez az egyetlen biztosítéka az egyház kormányzó testülete és vidéki tagok között az összhang megeremtésének.

A tárgyak s a dolgok helyes megítélése nagy mértékben függ attól, hogy azokat milyen távlatból nézzük. Az ember testi szeme úgy van szokva, hogy az egy néhány lépésen tuleső tárgya-kat nehezen tudja megkülömböztetni, s ha azok a megszokott távolságon túl esnek, nemcsak hogy meg nem ismeri, de gyakran egészen félre ismeri. Hányszor megesik, hogy kivált a félénk em-ber egy fatuskót farkasnak s egy embert állatnak néz!

A lelki szem már másképpen van szoktatva, mint a testi. Minél távolabb vagyunk a dologtól, annál nagyobb-nak látjuk, azaz, helyesen szólva, képzeljük azt.

Nem állítjuk, hogy úgy lenne, de, mindnyájan emberek lévén velünk unitáriusokkal s éppen Tanácsunk tagjaival is megtörtén-hetik, hogy a dolgokat nem úgy s nem olyannak látjuk, mint a milyenek.

Az évben csupán egyszer előforduló alkalom, a főtanács ideje közeledik. Reméljük, hogy a mezei munka szüntével sokan fognak eljönni, még az olyan tagok is, a kik máskor nem jöhettek, hogy meggyőződést szerezzenek magoknak az egyház ügyei, mindnyá-junk ügye folyásáról.

B.

Ierson Henrik.

Született 1819 decz. 1. Meghalt 1892 augusztus 27.

A Brit és Külföldi Unitárius Társulat titkára Ierson Henrik meghalt. Ez a szomorú való oly hirtelen következett be, hogy az angol unitáriusokat is csaknem váratlanul lepte meg. A derék férfi már akkor nem volt teljesen egészséges a mikor 1890-ben meglá-

togatta hazánkat és egyházunkat. A f. év elején szabadságoltatta magát titkári tisztjétől, de bár egészsége sokat javult, nem foglalta vissza többé. Juliusban teljesen vissza vonult s helyét Copeland Bowie ur foglalta el. Az E. K. Tanács e hír hallatára azonnal intézkedett, hogy unitárius egyházunk elismerése fejeztessék ki a derék férfi iránt.

Fájdalom, mielőtt az üdvözlét megérkezett volna, Ierson már nem élvezte többé a földi örömeket. Augusztus 27-én, családja körében, ahoz képest jó izüen költötte el vacsoráját. Karosszéékében ülve olvasta az ujságot a családnak.

Egy váratlan pillanatban arcza elváltozott, egy mély sohaj szállt el ajakáról s azzal a nemes lélek elköltözött.

Alig lehet elképzelni milyen lesújtó volt ez a csapás az egész környezetre. Második neje és négy gyermek maradt gyászban.

Életéből megismertetjük a főbb vonásokat.

1819-ben decz. 1-én született. Anyja egy ritka jellemü derék nő volt, kire ismerői most is mély tisztelettel emlékeznek vissza. Atyja egy erős akaratú és kötelességtudó férfi volt. A már néhai titkár nyolcz gyermek között a második volt. Tanulását korán megkezdette s már 13 éves korában oly jelesnek mutatkozott, hogy egy anglikán pap magára akarta vállalni teljes nevelését, ha majd aztán anglikán papságot vállal magára. Atyja a baptista egyházhoz tartozott s ezt az ajánlatot nem fogadta el, hanem tovább taníttatta fiát, ki már 1843-ban az edinburghi egyetemet is végezte. 25 éves korában már baptista pap volt s egyik volt tanulóársával sokat gondolkozott azok felett a tanok felett, a melyeket Calvin hagyott örökül az ő egyházának is. A magába szálló gondolkozás vége ugyanaz lett, a mi legtöbb embernél, a kit ifju korában az emészthetetlen orthodox tanokkal tömtek meg: lemondott róluk s kezdette tanítani a Jézus tiszta evangéliumát. 1851-ben Londonban lett segédpap egy jeles unitárius lelkész mellett, kinek rövid időn el is foglalta helyét. Ettől kezdve állandó hive s később lelkes vezére volt az unitárius egyháznak. E közben tanítást is vállalt magára, a mit szintén nagy sikerrel végzett.

Ierson egy ritka jószívü ember volt, de annyira magába zárkozott természetü, hogy még övéi is csak érezték szive jóságát, de annak mélységére ritkán pillanthattak. A kikkel 1890-ben hazánkban jártakor találkozott, mindannyian leolvashatták arczáról, hogy ő keblében egy tiszta, jó szívet rejt. Mi, a kik otthonában s hivatalában gyakran érintkeztünk vele, szeretni és tisztelni tanultuk, mert láttuk, mily nagyon érdeklődik minden lépésünk iránt s mert töle mindig a böles atya jó tanácsait hallottuk.

Alapos készségű tudós férfi volt, a ki ifju korában az egyetemen fényes kitüntetésben részesült s férfikorában több jeles művet adott ki. Megemlítjük művei közül „A keresztény egyház három első száz esztendeje történelmét“, melyben az egyházi írók műveit becses megjegyzésekkel kíséri. Egy kis könyvben az angol biblia új fordítását ismerteti. Értékes tanulmányt írt az „Egyházzól.“

1875-ben megválasztották a Brit és külföldi unitárius társulat titkárává s ettől kezdődik az angol és a magyar unitáriusokra nézve egyaránt áldásos munkája. A két nemzet unitáriusai 1825 óta, tehát már éppen ötven éve voltak kisebb-nagyobb összeköttetésben. Ez a viszony főleg a Paget János és Fretwell János befolyása következtében s 1860 óta, a magyar tanulók útján mind bensőbbé kezdett lenni, de hogy meleg barátsággá s igazi testvéri szeretetté nőtte ki magát, azt Iersonnak lehet köszönni. Ennek az „Inquirer“ is kifejezést adott halála alkalmával. Közös barátságunkat betetőzte, munkáját megkoronázta 1890-ben Budapesten s ugyanakkor Kolozsvárt tett látogatása. Ezt a látogatást ő kedves emlékei közé sorozta, előttünk feledhetlen.

Az Egyházi Képviselő Tanácsot váratlanul lepte meg lemondása s ebből az alkalomból egy levelet intézett hozzá, a mely, fájdalom, csak halála után érkezett rendeltetési helyére. A levelet, mint a derék férfi érdemeinek őszinte méltatását közölte az „Inquirer“ s mi e rövid megemlékezést azzal zárjuk be:

Az unitáriusok E. K. Tanácsától Tisztelendő Ierson Henrik urnak.

Az Inquirer egyik tudósításából sajnálattal értesültünk, hogy a helyett hogy magas hivatalát a Britt és Külföldi Unitárius Társulatban újra elfoglalta volna, végleg lemondott arról.

Az alatt a hosszú idő alatt, a mely alatt Ön Angliában az Unitarismus őrszeme volt, mi magyar unitáriusok az ön személyével azonosítottuk az Angol unitárius egyházat. Levelei, melyeket évről-évre hol a püspökünkhöz, hol egyik-másik barátunkhoz küldött, annyira ismertté tették Önt előttünk, szavait annyira becsesekké tették nekünk, hogy mi ezek útján a legszorosabb viszonyban éreztük önnel magunkat. Ezen viszony élvezése annál kellemesebb volt, mivel egyszersmind azt is tapasztaltuk, hogy egyházaink mindkét részen gyorsan haladnak előre és azok tagjai között a személyes barátság mind álandóbbá és bensőbbé válik.

A nélkül, hogy hizelegni akarnánk, az igazság érdekében ki kell nyilatnunk, hogy a mi ítéletünk szerint, az angol és magyar unitáriusok között létrejött barátság az Ön bölcs és jótékony befolyása következtében szilárdan állandósítottatott. Megvagyunk győződve, hogy az angol és magyar unitáriusok most jobban értik egymást mint ezelőtt bármikor is.

Az Ön jótékony befolyása legbiztosabb eredményének tekintjük a budapesti egyház segítőzését. Ez volt az a szikla, a melyen felépítettett ott az egyetlen egy Isten háza.

Feltele nagy a mi örömünk a felett, hogy Isten megengedte Önnek, hogy meglássa az új templomot és Kolozsvárt, s egyszersmind alkalmat nyújtson nekünk arra, hogy tiszteletünket és hálánkat személyesen kifejezhessük.

Biztosíthatjuk, hogy a mi tiszteletünk nem fog megszűnni a miatt, hogy Ön megszűnt a Társulat titkára lenni. Mi Önt Angliában mindig egyik legjobb barátunknak fogjuk tekinteni. Kérjük Istent, tartsa meg Önt jó egészségben, hogy élvezhesse élete és munkássága érett gyümölcseit. Kérjük tartson meg minket szíves emlékezetében.

Boros György,
közig. h. jegyző.

Ferencz József,
unitárius püspök.

A tisztelet ezen nyilatkozatát nem várhatta be az élő, de szeretetünk koszoruját kedves emléke körül fogja tartani a hálás emlékezet.

Abrudbányáról.

Gyakran olvasom az unitárius vallás hívőinek áldozatra buzdító példáit mindkét egyházi lapunkban, s talán vallásunknak a jelenkor fejlődésével legjobban összeegyeztethető és a krisztusi evangéliumban a legvilágosabban foglalt s általunk hitt eszmék igazságán kívül, melyekben van az erő és hatalom — ezek a példák azok, a melyek tetterre buzdítva állandó erősséget adnak végtelen sokat szenvedett anyaszentegyházainknak. A tovább s még inkább lelkesítő, buzdító, áldozatra készítő erőnek egy magasztos példáját több jó, igaz és magasztos cselekedetekben kell bemutatnom azoknak, kikre egyházunk létjoga biztosítása jelenben és jövőben bizva van és lesz. Azt hiszem benső örömmel s lelki gyönyörűséggel ad ennek helyet a tisztelendő szerkesztőség is.

Ma már minden magyar honpolgár elfelejtette a szabadságharcz veszteségét, hiszen a nyereség azon eszmék diadalában, melyeknek birtoklásával újra erős lett nemzetünk s törvényesen elismert vallásunk, ma nagyobb, mint volt valaha. Szent vallásunk egyházai körül nem szenvedett oly nagy veszteséget egy sem, mint épen az abrudbányai. Egyházunk erőstámaszai mint védtelenek lettek a durva erőszak s kegyetlen állati düh áldozatai. Vére hullott a roskadozó agg s még gyámoltalan ifjunak. S harc nélkül gyilkoltatott kiméletlenül az erős.

Templomunk s más egyházi épületeink 1849. május 10-én romokká égettettek. Nem félt Istent s szentséget a vak szenvedély. Erdők belsejéből, ha életét megmentve a vész után visszatért a hívő keresztény, csak romot s vértől áztatott pusztaságot látott. Nem volt az ember fiának fejét hová lehajtsa. Kétségbeesetten állott az isteni és emberi hajlék romjai felett a vérző szív. De most hite sugta, hogy az Ur próbára teszi a kiket szeret, eme hitéből reményt meritett s alig hogy Isten segedelmével a természeti idő változásai ellen hajlékot emelt önmagának: ember feletti erővel

hozta meg áldozatát szent vallásunk minden itt lakó hívője s emelte fel ismét az erős Istennek hajlékát.

Minő volt az öröm, minő volt a lelkesedés, midőn 1864-ben itt hallhatta az Ur felkent, akkori és jelenlegi főpásztoraink felszentelő, minden magyar lelket felemelő magasztos beszédeit!! Kész örömmel adott hajlékában hitünk kicsiny serege helyet a még hajléktalan ref. gyülekezetnek is.

De a kicsiny gyülekezet itt még nem végzett mindent — mintha hallotta volna „a kevesen hű voltak, többre bizlak ezután“. Újabb áldozatot kezdett összehordani, ez áldozat eredménye újra nőtt s már 1882-ben az ekklézsia megterheltetése nélkül akkori lelkész Mózes András lánglelkesedése s a hiveknek példányszerű ügybuzgósága, két hatalmas harangot emelt a magas toronyba.

És ez a lelkesedés még ekkor sem szűnt meg! Újra és ismét fáradt egymagára az igaz hívők kicsiny serege. A templom korussát nem volt mi ékesitse. Megzendült a lelkekben a költő biztató szava „fölebb, fölebb!“ A hit égi szárnyain vitte a szenvedőket. A törhetlen lelkesedés az igaz és önzetlen isten-szeretet kísérte e népet munkájában s nem sokkal ezelőtt 1890 nyarán már ott ékeskedett szent hajlékunk disze, párját e vidéken nem lelő orgonánk. Nem lehet leírni azt az örömet, melyet az örömkönnnyek záporában látott a figyelmes szemlélő! — Melléképületeink időközökben fel-emeltettek, fedél alá helyeztetek. A sok kiadás és költség azonban a legnagyobb megtakarítások mellett is a jelen évig annyira igénybe vették az ekklésia tagjainak áldozatkészségét, hogy a templom belső és külső falairól a pusztító tűz füstjének szomorú emléke külső és belső kidiszítéssel csak ez évben lett talán örökre eltakarva. Ennyi munka, ennyi áldozat! és minő csekély szám! 180 — 200 lélek! Mit vihetne véghez ily lelkesedéssel sok ekklésia!

Az óriási erőt megfeszítő munka ma már be van végezve — nincs már nyoma a vésznek. Folyó év július hó 24-én tartatott az az istentisztelet, melyen a vallás felekezeti különbség nélkül összegyűlt keresztények együttesen, mint a nagy viharban együtt szenvedők, adtak hálát annak az Istennek, a ki a benne bizókat soha el nem hagyja.

Hosszu lenne leírni azok neveit, kik sokszor hozták áldozatul filléreiket. A legnagyobb érdem, eltekintve attól, hogy egyházunk főhatósága buzdított és bátorított: a Mózes Andrásé, kinek ügybuzgó vezetése alatt a melléképületek nagyrésze és a harangok szereztettek és építtettek és a Dr. Nagy Károly gondnoké, kinek igaz keresztényi buzgósága által az orgona és templom kijavítása eszközlötetett. Meg kell jegyeznem azonban, hogy egyházunk oltárára

kicsiny városunkban meghozta áldozatát vallásfelekezeti különbség nélkül mindenki s főkép hiveink mellett első helyen a róm. kath. vallás hívői.

Alig hiszem, hogy bárhol az összetartozandóság elve annyira átvitetnék az életbe, mint itt — alig hiszem — hogy valahol a vallás, az egyház iránti lelkesedés és szeretet annyira uralkodnék minden más felett, mint itt. Alig hiszem, hogy a különböző vallásfelekezet tagjai között oly nagy volna a vallásos türelem, mint itt. Vajha ezek lelkesítenék mindenütt a kereszténységet! Vajha a mi példánk követésre találna más helyeken is!

És még említsem-é azt, hogy városunk lakói, nemcsak unitáriusok, két év óta, hogy ekklésiánk tulmegterheltetés nélkül s tisztességesen tarthassa a tanítót, teljes ellátással látja el.

És most a fentiek után, mint az ekklésia jelenlegi szerény lelkeszésének, a kicsiny gyülekezet lelki pásztorának legyen szabad kifejezést adnom azon hálás köszönetnek, mely eltölti keblemet. Az az egyetlen egy Isten, a kit mi szeretettel és igazsággal imádunk, áldja meg városunk kicsinyjeit és nagyjait, áldja meg lelki és testi erővel, áldja meg azokkal a javakkal, melyekkel felemelhető a szegény, a nyomorult, az éhező és csapásokat szenvedő! Ne duljon többé mi közöttünk vész! Hazánk egén ragyogjon a hitszabadság napja! Népünket lelkesitse az Isten és emberszeretet nagy eszméje!

Mózes Mihály, unitárius lelkész.

A kányamadár.

— Monda. —

Kányamadár, kányamadár,
Mért vagy olyan furcsa madár?
Folyó vizét hogyha látod,
Égessen bár szomjuságod,
Gyorsan repülsz messze tájra,
Kopár szikla oldalára,
Hol nincs forrás, nincsen harmat,
Enyhületet mi sem adhat.
Kányamadár, kányamadár,
Mért vagy olyan furcsa madár...!

Meg volt már a világ,
Meg volt völgye, halma,
Búszkén ragyogott rá
Az Isten szép napja.

Erdőnek, mezőnek
Sürgő, forgó vészre
Még csak egyet kívánt,
Még csak egyet kére:

Legyen a föld felett
Nehéz felleg tábor,
Melyből hulljon néha
Sűrű eső, zápor;
Csörgedezzen csermely,
Kigyózzék a patak,
Gyűljenek mederbe
Tengerek és tavak.

Megadta az Isten,
A mit kért az ember,
Bőven adott vizet,
Annyit, hogy több nem kell.
Madarakra bizta,
Csinálják a medret:
Csőrükkel, karmukkal
Ássák, a mint lehet.
Mind mind összegyűltek
A parancsolatra,
Csak az éhes kánya
Nem hallgatott arra.
Kopár szikla ormán
Zsákmány után látott,
Mig alatt a többi
Csinálta az árkot.

De egyszer csak . . . hajna,
Szomjúhozik szörnyen,
Szikláról lerepül,
Hogy majd felüdüljen.
Édes vizü forrás
Csillogott mellette,
Lehajol, hogy igyék,
Jaj, de mi lelhetette:
Nem hajlik a nyaka,
Szegény nem tud inni.
Tovább megy: a csermely
Majd fog könyörölni.
Csermelytől patakhoz,
Pataktól folyóra . . .
Szürnyű dolog: nem tud
Lelni itatóra.
De hirtelen zápor
Zuhog le az égből,
Feltartja a nyakát
S úgy iszik cseppjéből.
Ugy iszik az óta
Szegény kányamadár.
Istennek parancsát
Bizony megszegni kár.

Végh Mátyás

Régi dolgok.

Régen a Dávid Ferencz püspök idejében azt vették volt gyakorlatba az unitáriusok, hogy a kis gyermekeket csak akkor keresztelték meg, a mikor vallást tudtak tenni hitökről. Erre a czélra püspök Várfalvi Kósa János (püspök volt 1597–1601-ig) irt egy „Katechesist az idvességnek fundamentumáról“, mely rövid kérdésekre szent irás szerint való feleleteket ad. Összesen 21 kérdés s ugyanannyi felelet van a kis könyvben. A feleletek között van az apostoli hitvallás (Hiszek egy Istenben stb.), a tizparancsolat és az Uriima (Miatyánk). Ezt a kis gyermekek felmondották. A könyv már régóta nincs használatban.

A mult száz elejéről vagy talán még korábról maradt fenn egy egyszerű kis vers a melyet a gyermekek szintén a keresztelekor szoktak volt elmondani s a melyet ezennel közlünk:

Krisztus hadnagyomnak vagyok már egy hive,
Melyet jelent e szent mosodásnak vize,

Melyet tiszteletes uram rám hinteze,
Jelent: kereszt atyák rám tétetett kezze.

Azért az Atyának én is tudományát
Mig élek megtartom Krisztus hagyományát,
Követvén szentlélek belső sugallatját.

B. Gy.

Becsuztató.

A „Magyar Kurir“-ban a következő érdekes tudósítást találtam.

„Néhai megholt Zsuki László ur, a kolozsvári unitárium Collégyomnak 70 ezer, ugyanott az ekklesiának 25 ezer, Senátor Barta Moses urnak 5000, forintot testált. Az Unitárius püspök számára pedig egy bizonyos jószágát testálta.“

Még csak annyit jegyzek meg, hogy a fennebbi tudósítás, feltűnő betűkkel van szedve a „Magyar Kurir“ cz. lapban.

Ürmössy Lajos.

Unitárius Congressus.

A jövő 1893-ik évben Észak-Ámerikában a világkiállitással egyidejűleg a Vallásoknak is lesz egy világcongressusok. Erre az óriási congressusra már készülödni kezdetek az ámerikai unitáriusok s megalakítottak egy szervező bizottságot s a következő felhívást bocsátották ki:

Az unitárius hitvallás tagjaihoz és barátaihoz minden országban!

A Columbiái világkiállítás alkalmára 1893 őszére, Chicagóban a vallások első parlamentjének megtartása terveztetik, melynek zélja az, hogy a különböző hitvallások képviselőit hozza össze, nem azért, hogy felmutassa miben térnek el egymástól, hanem azért, hogy egyezzenek meg s miben hangzanak össze. Miután ezzel egyidejűleg terveztetik a különböző felekezetek congressusa és a mellett megfelelő felekezetközi gyűlések tartása is, a Világ-Congressus előkészítő bizottságának az unitárius egyházak képviselőjéül kijelölt elnöke felhívja Önt, hogy felekezetünk bizottsága szervezésére nyújtson segédkezet.

A világtörténelemben soha ilyen jó alkalom nem kínálkozott a mi hivatásunk nyilvánosságra hozására. Ennek a nemzedéknek ez az alkalom kínálkozni többé nem fog.

Ezzel az alkalommal szeretnők összehozni a liberalis vallás

főképviseelőit az egész világról, s így megtartani nemcsak nationalis, hanem internationalis összejövételét a világ liberalis gondolkozóinak. A liberalis vallás a hitnek az egész világon legelterjedtebb formája. Ez minden mivelt légkörben otthonos, a világ nagy hitvallásainak ez a végeredménye. Tüntessük fel az emberi szív és lélek nagy találkozó pontjait s mutassuk meg, hogy az emberiség nem csak egy vérből való, hanem szellemileg is egyaránt érez, egyet szomjuhozik, ugyan az a reménye. Gyűljünk össze, ne azért, hogy tagadjuk, hanem azért, hogy bizonyosságot tegyünk az élet azon valódiságai felől, a melyek mellett az emberiség legnagyobb gondolatai s legnemesebb életei szolgáltatnak igazságot.

Hadd nyilatkozzék meg itt az a szellem, a mely Magyarországon kiállotta a sok szenvedést, a mely erőt kölcsönzött a kivándorlóknak (Pilgrime) és a Puritánoknak s a mely most tépi szét azokat a lánczokat Európában, Ázsiában és Amerikában, a melyek kötve tartják a lelket, s hadd adjanak kifejezést a szabad elvű hit gazdag, világkiterjedésű összhangjának, hadd lássák meg, hogy a Channing, Parker és Emerson vallásában van az égi manna, a mely után lelkük áhitozik.

A tervbe vett nagy képviseleti gyűlés előnyeit és örömét nagyban fokozná, hogy ha mind az ó, mind az új világ képviselő férfiai nagy számban jelennének meg, a mi kétségenkívül meg is történhetik. A lélek pünkösti nyelve mindenikkel egy érthető és egyetemesen megértett üzenetet mondatna el.

Ugy hisszük, ezek a tekintetek minden loyalis unitáriusnak komoly kötelességévé teszik, hogy igyekezzék ezt a congressust ezen kor emlékezetre méltó gyűlésévé tenni. Mi tehát őszintén kérjük az előkészítő bizottság tagjait, hogy tegyenek javaslatot a megvitatás tárgyára, s az azt eléterjesztő szónokokra nézve s általában mind az iránt, a mi a gyűlések sikerét előmozdithatja.

Minden levél az Unitárius Egyházi Congressus elnökéhez Tiszt. Jones Lyoyd Jenkin urhoz czimzendő. Az intéző bizottságon kívül egy javaslat tevő bizottság alakítottatott ámerikai és külföldi unitáriusokból. Ezek közül megemlítjük a következőket: Allen József barátunkon s az unitárius egyház titkárán Reynolds Grindallon kívül Ámerikából számosan; Angliából: Dr. Martineau, Armstrong, Ward Humphray asszony, Carpenter J. tanár, Crosky dr. Paner kisasszony; Norvégiából: Björnson Bjornstjerne; Genuából: Brandes Gy.; Franciaországból: Rivelle Albert, Bonet Maurey, Renan Ernő; Hollandiából: Hugenholtz, Oort és Tiele tanárok; Németországból: Pfleiderer Ottó tanár; Magyarországból: Ferencz József püspök, Boros György tanár; Belgiumból: D'Alvilla gróf; Indiából Mozoomdar, stb.

Lesz-e gyümölcs a fán?

Ezt a kérdést egyik koszorus költőnk intézte volt hazánk ifjúságához akkor, a mikor a hazának nem volt virága. Ma más világot élünk. Ma nem a haza, hanem annak földje igazi gyümölcséről van szó. Most hazánk vezérei előtt az a kérdés áll, hogyan lehessen vagyonossá tenni népünket, hogy gazdaggá legyen a haza is. Mi földmivelő ország vagyunk, tehát főképpen ettől függ jövőnk. A mi földünk megtermi az aranykalászt és aranyalmát. A gyümölcstenyésztés egyik legjövődolgozóbb foglalkozása a földmivelőnek. Szentgyörgyi Lajos ur, Erdély gyümölcstenyésztésének lelkes apostola alábbi felhívását olvasóink, fogadják az ügylőz méltó lelkesedéssel.

Az erdélyi kertészeti egyletről szölok.

Kedves székely kollégáim, szeretett ügylársak! Tudom ugyan, hogy e derék kis Közlönyt nemcsak székely s illetve unitárius testvéreink olvassák s élvezik annak sok irányu drága tartalmát; de azért én — ez ügylben — legelső sorban mégis egyenesen hozzatok intézem öszinte kéréssem, esdő szavaim; mert hisz székely és unitárius annyira azonos jelzők, hogy azokról csakis együtt lehet istenigazában szölni. Szölok tehát hozzatok kertészettel, gyümölcészettel, szöval: az áldott természettel foglalkozó szeretett társaimhoz, hozva szives tudomásotokra, hogy néhány kiprobált vezér égise alatt, Erdélyrészi Kertészeti Egyesület czimen, teljesen külön álló Egyletet alakítottunk. Volt-e, van-e szükség rá, — világosan és igen hangosan beszél erről az a részvétel, tömeges társulás, a mely oly kézzelfoghatóan bizonyítja, hogy jó munkát kezdeményeztünk.

Szabadkömüvesek társulata ez. Szabad kömüvesek?! Nem éppen. Czimünk más: Szabad földmüvesek. Szabad kertészek. Igen, az áldott anyatermészet drága földjének, a mi édes anyánknak igazában széppé tételére sez által testünket-lelkünket jóllétben, áldásban ringató állapotba helyezésére vállalkozó nemes társulat alapkövét vetök meg.

Már a legelső mozzanatnál, t. i. a társulásra történt „felhívás” szétbocsátásánál tisztában lehettünk ügylünk teljes diadala felől; igen, mert az azon álló névsor teljes garanciát nyújtott arra, hogy legelső sorban tisztelt papjaink, tanítóink, tanáraink

szorgalmas föld- és kertmivelő romlatlan népünk látva azt, megérti a hivatató szót s ellenállhatlanul szolgálatába szegődik ennek az áldásos mozgalomnak.

Öszinte bizalommal jövőnk hát e becses lap útján hozzátok szeretett pomologus s illetve kertészeti ügytársak s kérünk ez esdő szavainkban a társulásra! Szíves jelentkezéseiteket öszinte örömmel vesszük, de el is várjuk, mert hisz rólatok mondá ama válságos időszakban, halhatatlan Petőfink:

Csak nem fajult el még a székely vér
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!

Napi lapjaink és kivált az „Erdélyi híradó” és „Kolozsvár” méltó elismeréssel viselkedtek mozgalmaink iránt, mely úton sok mindenről tájékoztatás nyújtott. S így arról is, hogy több előny mellett Egyesületünkre kiválóan biztat az, hogy annak praktikus terére Veress Ferencz veterán nagy pomologusunk (erdélyrészi Bereczkink) igazi szeretetre méltó személyében oly vezérigazgató-elnököt nyert, a ki egyedül képes volt a 60-os és 70-es években bámulatot kelteni pomologikus s illetve kertészeti ténykedésével. Az egylet más élein (igen, mert a haszon- és diszkertészet, gyümölcsészet, szőlőszet minden ágaboga) szintén elismert tekintélyek vezérkednek: Dr. Haller Károly elnök, Dr. Kánitz Ágoston alelnök — egyetemi tanárok, Dr. Nagy Mór és szerény személyem titkárok, Bodor Antal jogtanácsos és Biró János gyógyszerész tisztviselők és 36 helybeli és vidéki — jól megválasztott — igazg. választmányi tag képében. A tagok száma már is pár százra emelkedett s megvagyunk győződve, hogy ha a személyem csekélységéből folyó kicsinylés nem befolyásolja igen tisztelt azon ügyfeleinket, a kikhez éppen e soraimat szerencsés valék intézni, pár hét alatt meg fog kétszereződni egyesületünk tagjainak száma. S hogy ez minél alaposabban történhessen, szíves jelentkezéseiket kérjük azon társainknak, kik ebbeli bővebb tájékozást óhajtanak.

Kolozsvárt, 1892. szept. 17.

Szentgyörgyi Lajos, népisk. igazgató,
mint az Egyesület I-ső titkára.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Id. Daniel Gábor** egyházunk érdemes és buzgó főgondnoka szeptember 10-ik s következő napjain Kolozsvárt időzött. A főt. püspök úr vendége volt. Látogatásának főcélja — úgy látszik — az volt, hogy a jövő hónapban tartandó főtanácsi ülés tárgyai felől tájékozást szerezzen. Vasárnap részt vett az E. K. Tanács tanácskozásában, hol a többek között igen fontos tárgy volt a székeskeresztúri és tordai tanárok fizetése emelésének és illetőleg a tanári és püspöki fizetés pótlásának javaslatba hozása. Ha az unitárius egyház ezt a lépést is megfogja tenni életeterejének olyan jelét adja, a mely szép jövőről biztosít. A főgondnok ur meglátogatta az iskolát s a bennlakási rendszert tüzetes vizsgálat alá vette s több nevezetes megjegyzést tett. A főiskolai könyvtárban újabban is meggyőződött arról, hogy a helyiség nem alkalmas, mivel sötét és szűk. A főgondnok ur látogatása kellemes és jóhatású volt s reméljük máskor is tisztelhetjük körünkben.

— **A tordai polgári iskolát** egy esztendő óta a nyilvánosság előtt sokan és sokat szellőztették. Az „Aranyos-Vidék“, az „Ellenzék“, a „Kolozsvár“ s még egy pár budapesti lap is foglalkozott véle. Ha jól tudjuk, először az „Aranyos vidék“ szerkesztője szólott az iskoláról s az után az igazgató, mindkettő teljes jó szándékkal; de azután több olyan szó hangzott el, a mely még a jót is rosznak igyekezett feltüntetni. Ilyennek tekinthető legközelebbiről a megyei tanfelügyelőnek egy jelentése, a mely az iskolát alaposan lerántja; azt állítván, hogy „ezen intézet nem felel meg a várakozásnak“, „az iskolai helyiség czélszerűtlen és az egészségügyi követelmények egyáltalán, még alig sem kielégítő, különösen az unitárius egyház fennhatósága alatt álló bennlakási intézmény miatt“ „a tanítási eredmény is általában véve sok kívánni valót hagy fenn“. „A szülők még ma sem ismerik célját, rendeltetését: idegenkednek tőle s egyáltalán véve, népszerűtlen az intézet; csak az küldi ide gyermekét, a ki anyagi körülményei folytán erre rá van kényszerítve.“ Egy lélegzet vételre ennyi kicsinyítő szó is bőven elég volna még a legálávalóbb zsidó zugiskolára is, de ez csak a bevezetés a „Jelentésben“ ... Többet nem idézünk, csak azt kérdezzük, nem csodálkozik-e mindenki, hogy egy ilyen silánynak tartott állami intézet 14 esztendeig fennállhatott, hogy a magyar kormány ezt a sok hibát ne lássa meg, vagy ha látja eltűrje; vagy hogy ha sem a minister sem biztosai, a tanfelügyelő, főispán, alispán stb. ezt mostanig nem vették észre, miért nem jöttek rá a szülők s miért vitték gyermekeiket oly nagy igyekezettel oda, hogy ma háromszor annyi legyen benne a tanuló, mint most 10 éve volt? Mi ezt lehetetlenségnek tartjuk s kinyilvánítjuk, hogy a szülőknek valamint eddig nem volt, úgy ezután sincsen miért tartózkodniok ettől az iskolától. Az unitárius vallásközönség pedig, a mely az iskolában négy szobát fenntart s abban mintegy 40 tanulónak helyet ad; évenki 20—25 tanuló ösztöndíjjal ellát s ráadásul a latinnyelvet taníttatja, csak nem mondatik mindazon szörnyű hibák szerzőjének? Nagy baj, hogy az igazgató csak unitárius lehet, mert így sok érdemes ember nem juthat fel erre a dicsőségre, de hát ha református vagy katolikus jutna hozzá, akkor a többinek éppen oly érzékenyen esnék, mivelhogy egy iskolában egyszerre egy igazgató is bőven elég. Tudomásunk szerint az igazgató megfélelt feladatának kifogástalanul.

— **Tisza Kálmán** ev. ref. egyh. főgondnokot az unitárius vall. közönség E. K. Tanácsa is üdvözölte 25 éves gondnoki jubileuma alkalmából.

— **Kovácsi Antal Pályadíj-alap** Lapunk megelőző számában az alaphoz befolyt szíves adományokat nyugtáztuk 475 forintban. Újabban hozzájárultak: Mikó Imre törvényszéki bíró ur Kolozsvár 10 frt, Pálfi János igazgató-tanító ur Toroczkó 2 frt. Simó János ur Toroczkó 1 frt. Derzsi Károly lelkész ur Budapest 5 frt.

— **Kolozsvári főiskolánkban.** Az új tanév három új tanerővel nyitott meg sept. 6-án. Székely-Keresztúrról hozzánk jött Péterfi Lajos tanár a latin és magyar nyelvi tanszékre; a németnyelv eddigi tanáradó tanára Gál Kelemen

helyettes tanárrá lett, mindkettőt a vall. és közokt. minister úr nevezte ki az E. K. Tanács ajánlatára. Az oxfordi akadémiából hazaérkezett Gálffi Lőrincz, ki az oxfordi egyetemen is három évig volt hallgató, az E. K. Tanács a gymnasiumban a latin és görög nyelv a theologián a neveléstan és symbolika theologia tanítására igeiglenesen alkalmazta. Melegen üdvözlőjük tanintézetünk új tagjait. A megnyitó ünnepély reggeli 8 órakor volt a gondnokok és tanári kar jelenlétében. Isk. főfelügyelőgondnok főt. Ferencz József püspök úr szép megnyitó beszédében atyai jó tanácsokkal látta el az ifjuságot. Vajha egy percze se feledkeznének meg az erkölcsi jó magaviseletről s a szorgalomról.

— **Védelmezzük templomainkat!** Legtöbb templomunk fala meg van repedezve, némelyik már életveszélyes állapotba jutott, pedig nem mindenik régi, sőt némelyik csak időnk beli. Mi ennek az oka? A víz és pedig első helyen az a víz a mely a fedélről lehull s az épület alá beszívarg a földbe, azt megáztatja. minék következtében a föld ingoványos lesz s az épület nagy nyomása alatt elmozdul s így természetesen maga az alap is hol itt, hol ott megereszkedik, a mi a falak utána ereszkedését s megrepedését vonja maga után. Ezen a bajon olcsón és könnyen lehet segíteni. A templom oldala mellett a csepegés helyére egy olyan árkot kell készíteni, a melyeknek jó feneké legyen, azt jól ki kell kövezní, s a mikor a fű benövi, attól gondosan meg kell tisztítani. Az árkot az alkalmasabb helyeken, ha lehet 3—4 helyen is messze el kell vezetni a templomtól, mert különben újabb bajt okoz. Igen természetes, hogy ha az eklésia módja engedi, legjobb ha csatornával látja el épületét. Most ennyit óhajunk elmondani erről a tárgyról s reméljük meg lesz a maga hatása. Szükség esetében tuczet számba megnevezhetjük azokat az eklésiákat, a melyeknek temploma csupán a gondozás hiánya miatt romlott össze.

— **Őszi ének,** A napokban kellemes meglepés érte összes eklésiáinkat. Szentkirályi Árpád ur a kereszturi kör gondnoka kinyomatta az Iszlai Márton kolozsvári énekevezér 10 aranyos pályadíjat nyert dallamával együtt az őszi éneket, s megfélelő példányban megküldötte mindenik eklésiának. Így tehát Szent-Mihály vasárnapján mindenik templomunkban ugyanazt az eneket énekelik. Kár hogy az utolsó sor nem változtatott meg ilyen formán: Aldott jó Atyánk! Érdekes e dologban még az is, hogy a szép szöveg szerzője Szentkirályi Árpád gondnok. Gratulálunk s kitejezzük azt a reményünket, hogy hasonló szépekkel fogja még gazdagítani irodalmunkat.

— **A főiskola ifjusága** szép ünnepet rendezett Kossuth Lajos, hazánk nagyfia 90 éves jubileuma alkalmából. Simonfi Márton papn. egy ódáját szavalta el, Kozma Endre VIII. oszt. szónokolt, Desbordes Ernő szavalt s az ifjuság énekelte. Mi mindnyájan forró imával háláljuk meg a mindenhatónak, hogy ilyen kegyelmes volt a nagy férféhoz és a magyar nemzethez!

— **Józan Miklós** polgárdii volt segédlelkész ifju barátunk a napokban fog elindulni Oxfordba (Anglia) vezető hosszú útjára. Mindnyájunk szives jó kívánatai mellett. Józan az angol és a classicus nyelvekből igen jó sikerrel állotta ki a vizsgálatot. Az E. K. Tanács szép reményekkel van jövője iránt.

— **Az egyetemi tanulók közül a főiskolában bennlakást nyertek:** Kálmán Dénes, Kisgyörgy Lajos, Vas Miklós, Bedő Ferencz, Süköd Zsigmond, Kelemen Kálmán.

— **Az ámerikai Egyesült Államokban** vasúti társaság van 600 s ebből 375 megtiltotta tisztviselőinek a részegítő italok használatát. — Angliában 1890-ben 250.000 embert büntettek meg részegség miatt, s ezek közül 76.000 nő volt. Ebből a nagy számból Angliában 190, Skociában 80, Irlandban 100 emberre esik egy részeg. — Morlaix város a legegészségtelenebb város Európában, 1890-ben tizenegy hónap alatt 396 születési s 616 halálozási eset fordult elé.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Itt az ideje, hogy mindenki adja meg a Dávid Ferencz Egyletnek, a mi a Dávid Ferencz Egyleté.

A Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén felolvasó lesz Kisgyörgy Sándor vargasi lelkész, az udvarhelyi egyházkör jegyzője. Felolvasása tárgya: „A lelkész, mint a szellemi élet vezére“ a lelkészeket közelről fogja érdekelni, de reméljük, hogy mindazok érdeklődni fognak iránta, a kik a lelkészi állást értéke szerint tudják méltányolni.

A Dávid Ferencz Egylet közgyűlésére október 29-re újból is meghívjuk a t. egyleti tagokat s az egylet barátait. A közgyűlés az unitárius főiskola dísztermében fog tartatni.

A D. F. Egylet pénztárába 1892. szeptember havában a következő befizetések történtek.

1 firt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Gyulai Ferencz, Pipe. Gintner István, Orosháza. Orbók Mór Pozsony. Fodor András, Bágyon (1891-re is).

1 firt 20 kr. előfizetési díjat fizettek 1892-re:

1892-re: Gruz István, Maros-Vásárhely, (a megelőző négy évre is). Székely János, N.-Ecsed. Springman Ferencz, Budapest. József Dénes, Dombó. Ürmösi Kálmán, Kőrmöczbánya. Drotlef János, Szász-Régen. Szabó Sándor, Dicső-Szent-Márton.

A restantia nem hogy apadna, sőt sajnálatos módon növekedik, tisztelettel kérem azért a hátralékosokat kötelezettségeiknek eleget tenni.

Kolozsvárt, 1892. szeptember 20.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Cs. L. urnak B. Köszönjük az érdekes historiákat. Rendre szárnyra bocsátjuk. — Földi. Sajnos, de elkésett.

Barátságos beszélgetések az Unitárius vallásról. Horátsik János könyvkereskedő úr lapunk útján ismételtén felhívja azokat a t. unitárius belső embereket és egyházi tanácsosokat, a kik a „Barátságos beszélgetések“ cz. füzet árát (35 krt) nem küldötték be, küldjék be október hónap folyamán, hogy további költségektől megkímélve legyenek

TARTALOM: Kriza. (Költemény). Jakab Ödön. 129. lap. — Csak egyszer. B. 130. l. — Ierson Henrik. 131. l. — A kányamadár. (Monda). Végh Mátyás. 134. l. — Abrudbányáról. Mózes Mihály. 135. l. — Régi dolgok: B. Gy., Bucsutató. Ürmösy Lajos 137. l. — Unitárius Congressus. 138. l. — Lesz-e gyümölcs a fán? Szentgyörgyi Lajos. 140. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 142. l. — Egyleti élet és munkásság. 144. l.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Vándorlegény búja és öröme.

Egy vándorló legény, ki járt a világba
Végre visszatért szülő városába.
Arcza jól megbarnult, ruhája megtépve
Legelőbb vajjon ki ismer a legényre?

Érkezik honába az öreg kapun át,
S a sorompón éppen a jó vámszedő állt.
Örömtől repesett a vándornak keble
Hisz a vámost egykor oly igen szerette.
De im a vámszedő, csodáknak csodája,
Nem ismert barátja elbarnult arczára.

Rövid üdvözléssel megyen búsan tovább,
Leverve magáról az országút porát.
Ekkor szép kedvese házánál haladt el:
Adjon Isten! szól most megkönnyebbült szívvél.
De ime a leány, csodáknak csodája,
Nem ismert a legény elbarnult arczára.

S még tovább is megyen a város végére
Arcza elkomorul s könny tolul szemébe.
Ekkor templom felől jó anyja jön éppen,
»Adjon Isten!« szól most, de többet semmit sem.
Te vagy fiam, kiált az édes anyóka
És keblére zárja, örömtől zokogva.
A nap bármi nagyon barnítá meg arczát,
Édes anyja mégis megösmere fiát.

Grätz Mór.

Channing Ellery Vilmos.

Ha valaha bekövetkeznék az a nem remélt idő, a mikor a világ unitáriusai az unitárius egyház elhunyt nagyjait „szentekké avatnák“, több mint bizonyos, hogy a legelső helyre Channing Elleri Vilmos jutna. Ez az idő, azt hisszük olyan messze van, hogy soha sem fog eljöni, de nincs is szükség rá, mert a kinek a földi élete szent, annak a földön tuli élete szent is lesz. A ki pedig ezen a földön a maga lelke erején nem tud felemelkedni oda, a honnan a szentek társaságába lehet jutni, azt halála után se papi, se püspöki, se pápai avatás nem fogja a szentek közé juttatni.

Channing E. Vilmos, ki 1780-ban született New-Yorkban, október 2-án halt meg, most halála 50 éves fordulóján a kegyelet és hálás emlékezet szárnyain jelenjen meg mi közöttünk is, hadd pillantsuk át bámulatos földi pályáját. Mint legtöbb nagy embernek, neki is az anyja volt az a nemes lélek, kinek befolyása alatt nőtt oly jelessé a testben kicsiny, de lélekben mindig erős Vilmos. Már 18 éves korában végezte a Harvard-egyetemet s megnyerte az egyetemi rangfokozatot. 23 éves korában Bostonban papi, s oly gyorsan hódít, hogy már 6 év alatt új templomot épít gyülekezete s már 12 év múlva Boston szónokának nevezik. Hangja megnyerő, hódító, szívre ható volt s szavai lélekből jöttek, s lélekhez szóltak a Lélekről. Beszédeiben benne volt egész lelke. Olyanok voltak azok, mint ő maga. Mindenik beszéd egy új Channing volt a hivekre s az emberekre nézve.

A mikor Bostonba ment, akkor ismeretlen volt ott az unitarizmus, mint tényező, de a Kálvinizmus is meghasonlásban volt önmagával, vagyis azzal az emberek nem voltak megnyugodva. A Channing fellépése után mindjárt kezdettek nyugtalanzkodni, türelmetlenkedni és kezdték támadni a liberalisokat. 1815-ben kitört a vihar. Az unitáriusokat képmutatóknak nevezték. Channing felelt e vádra. Ebből az alkalomból körülbelül tíz beszédet tartott, de mindazok oly nyílt, tiszta, erőteljes és bátor nyilatkozatai az őszinte vallásos meggyőződésnek, hogy Channinget kezdték az „Unitárius mozgalom apostolának“ nevezni. Megindult a beszédek, füzetek harcza benn a templomban s künn a gyűléseken és az amerikai ösatyák egyháza kétfelé szakadt. Egyike felvette az „unitárius“ nevet, s szervezkedett.

Massachusetts államban a társadalmi és szellemi vezérek a liberalisokkal, tehát az unitáriusokkal tartottak, de ezentul még a név is alig volt ismeretes.

Channinget felette nagyon érdekelte ez a mozgalom, kivált azért, mert a szellem szabadsága diadalát remélte tőle. Ezt ő „szellemi rabszolgaság elleni mozgalomnak“ szerette nevezni.

A gyermek kora óta csak gyenge testalkatu ember, a nagy szellemi munkától meggyengülve, 1824-ben Európába jött új erőt szerezni. Ettől kezdve fokozatosan vonta vissza magát a szószéki munkától s íróasztala mellett folytatta tovább reform-munkáját, most már mint társadalmi reformátor. A munkásosztályok emelése s a rabszolgaság eltörlése volt fő tárgya. És a nemzet is s a világ is kezdett hallgatni szavára.

És milyen szavak voltak azok! Evangelium, új formában! Biblia új kiadásban! A ki a kereszténységet mindeddig nem értette, az a Channing szavaiból megértette s átérezte, hogy a szeretet, az emberbecsülés az emberi méltóság tiszteletben tartása, ezek az igazi kijelentések.

Már megmondottuk, hogy minden szava lélekből lélekhez szólt. Van-e közöttetek szomjuhozó lélek? Jöjjetek ehhez a forráshoz: életvize, öröm, boldogság, üdv és szabadság csergedez belőle. Emlékezzünk Channingre!

B. Gy.

Mit tanít a biblia Krisztusról?

Miért viseltetem én becsüléssel és tisztelettel Krisztus iránt?.. Mi az oka, hogy bár nem veszem fel a „keresztény“ nevet, mégis szívem hálájával adózok Jézus Krisztusnak? Kell hogy legyen valaminek a Krisztus életében és halálában, lenni kell valaminek az ő nagy evangeliumában, a mi enyhületet, világosságot és erőt kölcsönöz a háborúsággal és bűnnel terhelt szívnek... Én tanulmányoztam Krisztust etikailag, sőt szellemileg, én tanulmányoztam a bibliát is ugyanabban a szellemben s őszintén és nyíltan meg kell vallanom, hogy nagyon sokat köszönök Krisztusnak és a Krisztus evangeliumának.

„Elsőbben a felől jöttem tisztába, vajjon van-e dogma tanítva a bibliában?... Vajjon meg kell-e hogy ismerjem mindazokat a dogmákat és tanokat, a melyek a keresztények felfogása szerint a kereszténységet alkotják, vagy van valami olyan egyszerű benne, a mit én egyszerre feltudok fogni s megtudok magyarázni?

Ugy találtam, hogy Krisztus egy nyelven beszél, a kereszténység pedig egészen más nyelven. Olvasni kezdtem, hadd halljam mi mondani valója van, s rendkívül meg voltam elégedve, midőn így szólott hozzám: Szeressed az Istent teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből, szeressed felebarátodat mint tenmagadat“ s azután hozzátette: „ez a törvény és a proféták,“ más szóval a törvény és proféták egész philosophiája, theologiája és ethikája az Istenhez és emberhez való szereteten alapul. Ismét máshelyt így szólott: „Ezt tegyétek s örök életet fogtok nyerni.“

... Ha szeretjük Istent és szeretjük az embert, mi Krisztushoz hasonlók leszünk s örök életet nyerünk.

A Krisztus soha sem követelt tőlem imádást és tiszteletet, a mi Istent, a világ teremtményét illeti meg... A Krisztus úgy jelenik meg előttem, mint az a szellem, a melyet magamévá kell tennem, ha az isteni Atyát megakarem közelíteni. Ő az a nagy tanító és vezér, a ki engemet az Istenhez vezérel.

India.

Keshub Chunder Sen.

A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül.*)

Az az osztálya az embereknek, a mely embertársainak az isteni és vallásos igazságokat hirdette, s a mely a vallásos érzést s ezzel a szellemi életet idomította, vezette, már nagyon régóta a papi osztály volt s az ma is. Minthogy a papi intézmény legelső bölcsője a patriárchai élet volt, melyben az erkölcs s a jórend felügyelői a pátriarchák valának, nagyon természetes, hogy a mai papoknak, vagy divatosan szólva, lelkészeknek is nem lehet csak egy ágazatu a kötelességköre. Avagy mire vall az emberek azon ítélgetése, melyre a papok érdemeinek s képességeinek mérlegelésében, talentumok mértéke szerint, mindnyájan illetékeseknek hiszik magokat nagyok és kicsinyek egyaránt. Pld. Nagyon derék szónok, igazán kár, hogy mint ember oly kiállhatatlan! Kitünő, derék egy ember, de milyen nagy hibája, hogy szónokolni nem tud! A templomban aranyos száju Szt. János, de künn az életben örökké ellenkezik, perel! Ezt az Isten is papnak teremtette, mert ezt a templomban is örökké hallgatnád, de künn az életben is a népnek igaz barátja, lelkes oktatója, bölcs tanácsadója, jólelkű vezére!

Ezek a kifejezések mind arra vallanak s arra szolgáltatnak bizonyítékot, hogy a lelkész munkatere majdnem kételtőséget kíván: anyagi világban élni és lelki országban munkálkodni. És a

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén október 29-én.

lehetőleg mind a kettőben kitűnni, mert vagy a templomban vagy az életben hibát fedeznek fel bennünk, a mi egyaránt árnyat vet hivatalunkra, akadályt gördít követőink elébe. Szorosabb értelmezés szerint tehát a papok munkakörét szabályozza a szószék és a társadalmi élet.

Sokan azt hiszik, hogy e kettő homlokegyenest ellenkezik egymással s abból a feltevésből indulva ki, hogy egyszerre két urat nem lehet szolgálni, egyiket a másik rovására kiválóbb ügyszeretettel szolgálják s ezzel e szerint, a mint a szószéket vagy a társadalmi életet szolgálták nagyobb odaadással, elkészültek arra az ítéletre, hogy: kiválóan derék pap a templomban, de kiállhatatlan rossz lelkű, perlekdő, üzérkedő ember a társadalomban, vagy megfordítva.

Sokan pedig úgy vélekednek, hogy a szószéknek és a társadalmi életnek nincs különböző iránya. Mindkét helyen egy célért küzd a lelkész, egy szent ügyet szolgál, csak hogy külön eszközökkel: egyik helyen alkalmazza a szónoklás hatalmát, a szó fegyverét, másik helyen a példaadás jólelkű cselekedeteit, a jóra buzdítás intő, lelkesítő munkáit s a vigasztalás szelid bánásmódját. Önként jó pedig, hogy a szívnek teljességéből szóljon a száj s a humanizmus, teljes jóakaratából származzék munkája! Ezzel aztán ismét kész az ítélet, — hogy: a templomban jószívvel hallgatják s az életben szeretettel követik, mert a népnek lelkes oktatója, bölcs tanácsadója, jólelkű vezére.

Még sokan úgy is vélekednek, hogy akár egy irányu legyen a szószék az étellel, akár nem, az nekik mindegy, mert úgy látják, hogy az ők önös céljaikkal egyik sem vág össze, vagy éppen kényelmöket pusztítja össze mindkettő, s azért mindkettő kívánságának csak kényszerítésből engednek; de annál nagyobb gondal ápolják saját énjök előmenetelét, ha mindjárt népek romlására és veszedelmére törnek is vele s ezek is ítéletre mennek s hallgatják, hogy: kár a palást neki, mert egy rosszlelkű uzsorást vagy zsarnokot takargat vele!

Tisztelt közgyűlés! E vélekedések felsorolásával nehogy megrovás alá essem, mert nem én találtam ki, az élet maga mutatja azokat, én csak felsoroltam a nagyon sok közül egyet-kettőt, hogy tárgyamra tartozó irányt vehessek a felállított vélekedésekből.

Nézetem szerint a jó papnak csak annyiban szabad különbséget tennie a szószék és a társadalmi élet között, hogy egyik helyen lelkes beszédével, másik helyen lelkes tetteivel szolgál egy szent ügynek, mely az emberiség lelki mivélése, nemesítése. És én nem hiszek olyan szószéket, melyből élőhitre lehessen vezérelni a hiveket a leglelkesebb tanítással is, ha azzal ellenkező példákat mutat az élet cselekedeteiben szóno-

kunk! Ha erényt hirdet, előbb maga is legyen erényes! mondja az írás (Zakariás 8. 21.) Vagy: Hogy mondhatná azt valaki, hogy hite van, holott pedig cselekedetei nincsenek?!

Tehát a szószékek mintegy áruhelyei azoknak a lelki terményeknek, a melyeket a társadalmi életben összegyűjthet a pap, s kínálja hallgatóit, hogy azok is megkedvelvén, magoknak megszerezni törekedjenek. És én felteszem minden jó papról, hogy ha van mit árulnia, rá is tudja dicsérni hallgatóira, vagy magyarul mondva, ha hivei jóllétét s lelki nemesedését munkáló igaz szeretettel írja tanításait, akkor azokat minél meggyőzőbb szónoklattal igyekszik előadni is. Fődolog, hogy legyen mit előadni, aztán kettős érdem azt jól előadni!

Ezeknek előrebocsátása után felkeresem tulajdonképpeni tárgyamát s bemutatom a lelkészt, mint a szellemi élet vezérét a szószéken kívül. Egy roppant nagy kiterjedésű mező az, hol a lelkész az apostol tanácsa szerint hivatva van legeltetni az Istennek seregét, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömet! (1. Pét. 5. — 2.) Az apostolnak ez a tanácsa magában foglalja a lelkész minden tennivalóját, mert legeltetni az Istennek seregét nem kisebb dolog, mint gondoskodni annak lelki eledeléről és lelki itáláról, s elvezérelni mindazon helyekre, hol a lelki táplálékok feltalálhatók, s elkerülni minden helyeket, a hol az Istennek serege veszedelembe kerülne. És mindezt szeretettel, jóakarattal, örömet és nem kényszerítésből kell tennie! mert ha valahol igaz, itt valóban áll, hogy a mi kényszerítésből származik, annak semmi erkölcsi fogantatja nincs. És hogy a nagy munkában micsoda tulajdonoknak kell lennie a papban, hogy többet ne említsek, álljon itt a könyvek könyvéből mutatóul egy pár: Tanításra alkalmsnak kell lennie! Tudományban, erényben tündökölnie! Krisztus képében, követségben járjon! stb., stb.

Ha már valaki vezérkedik, az egész sereg figyelme rajta függvén, méltán megvárhatni tőle, hogy eljárásaiban a tiszta önzetlen szeretet, szeplőtlen tisztaság, vezérkedéshez való értelem, ismeret, tudás kiváló mértékével birjon, minthogy ellen esetben nem kelthet bizalmat önmaga iránt a vezérletére bizott seregben s győzelem nélkül, téveteget utakon bolyongva, céltalan halad!

A lelkész ép ilyen vezér, kire hivei sergének minden tagja bizalommal tekint; a tudatlan tanítóját, a bűnös intőjét, a szerencsétlen vigasztalóját, a kételkedő tanácsadóját, a tévelygő útmutatóját, a reménytelen biztatóját kell hogy feltalálja lelki tanítójában s éppen ebben van a papihivatal igazi probaköve. A tudatlanokat és a bűnösöket felkeresni s elhitetni velök és meggyőzni őket a felől, hogy ők tudatlanok, bűnösök; aztán megkedveltetni velök a

tudást s elriasztani őket a büntől, megösmertetni velők a bűnnek és tudatlanságnak rossz következményeit, s lelkökbe oltani a tudásvágyat és az erényes élet iránti fogékonyságot; a szerencsétlennel és reménytelennel találkozáva, azt Isten vigasztaló kegyelmével megismertetni, Istán iránt bizalomra emelni; a kételkedőnek tanácsadója lenni, a tévelygőt igaz utra vezérelni: ezek nézetem szerint mind a lelki, a szellemi élet dolgai, melyekkel számolni kell a jó papnak, mert ezek alkotják szünet nélkül papi gondjait s ezek teszik a társadalmi életben elfoglalt munkakörének legtekintélyesebb részét. Igen, ez rövidbe foglalva a papi hivatal a szószéken kívül. Kétséggkívül magasztos pálya, szép elhivatás, de a ki ebben vezérkedni akar, annak csakugyan a tanításra alkalmasnak kell lennie, tudományban, erényben tündökölnie, aztán a Krisztus képében, követségben kell járnia! A nagymesterként megtagadni magától egy nyugalmas élet kényelmeit s feláldozni magát a mások jólléte és boldogításáért. De nem, hisz ilyen martiromságot tőlünk az élet nem kíván! mert ha valóban erős akarattal, odaadó szeretettel teszi a pap lelki vezérkedésének kötelességeit, nyilván az a jutalom esik osztályrészébe, hogy másokat boldogítva maga is boldog.

A társadalmi élet minden rétegében bizonyos szellem uralkodik, bizonyos szellem hatja át minden ízében s az irányozza jóra vagy rosszra működését; de a társadalmat egyesek, családok, faluk és városok alkotják, s ha felüti tanyáját a pusztulás szelleme ezekben, nem hanyatlik-e meg az egész társadalom? Vagy ha lakást veszen ezekben a munkásság, haladás, honszeretet szelleme, nem látszik-e meg hirtelen magasra emelkedése, gyarapodása, fejlődése és előhaladása? Igen, a társadalom eként a benne élő szellem mértéke és minősége szerint megteszi a maga kötelességét, de hogy a társadalomban a munkásság, haladás és honszeretet szellemét állandóvá és erőssé tegyük, okvetlenül szükség ehez a vallásosság és erkölcsösség szelleme is, ha ugyan igaz a költő szava, hogy: Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs! De hát ha az egykori nagy Róma bukása ezen fordult meg, miért tagadnók meg a társadalom kisebb köreitől, s úgy az egyesek és családok életétől is egyéb jóra vezérlő szellemek mellett a vallás és erkölcs szellemét?!

Ennek a szellemnek képviselői pedig legelső sorban a papok, s ezért ők vannak hivatva a társadalmi élet góczpontjaiban az egyesekben és családokban s kisebb-nagyobb gyülekezeteikben az erkölcsiség fényével megvilágítani a társadalmi élet annyi ösvényét s kellő ismereteikkel és tanításra megkívánt erős hajlandóságukkal folyton mivelní az emberiség nemesedését, tökéletesedését!

Hogy lelkészeink közül ki mennyire fogja fel e magasztos

hívását, s mennyire érzi át ebből származó szent kötelességét, mutatja itt-ott a gyülekezetek között egy-egy düledező Róma, másutt pedig egy-egy Istenben vetett reményű Izrael, a szerint, a mint 30—40 évi szolgálattal a pusztulás átkos szellemét, vagy a minden szépre és nemesre törekvés életető lelkét szolgálták a gyülekezetben, s a mint a kényszerítésből vagy pedig igaz jóakarattal örömet est legeltették az Istennek seregét.

És most engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy szóljak valamit az akadályokról, s nehézségekről is, melyek a lelki vezérség magasztos pályáján a lelkészeknek éppen nem segítő társai, sőt munkás törekvésüknek kerékkötői. Ilyeneknek tekintem azt a társadalmi szerény helyzetet és azt az anyagi gyarló állapotot, melyben lelkészeink jobb sorsra érdemes legnagyobb része tengődik, s éppen ebből kifolyólag azt a tekintélytelenséget, lenézetést, mellyel hivei között gyakran találkozók.

A társadalom megkívánja a lelkészekről, hogy a világgal haladjanak, nemcsak külső megjelenésökben, viselkedésökben, hanem világszerénti miveltségben, tudományos fejlődésben s vezéri minden szereplésökben, a minthogy ennek így is kellene lenni, de honnan vegyen erre erőt és tehetséget az a lelkész, a ki 2—300 frt értékű kepejövendelmét is természetben, ama terhelő gonddal betáblázva kapja, hogy a mindennapi kenyérszükségen felüli részt hol, mikor és mikép változtassa át azon szükségai fedezésére — többnyire leszállított áron — melyeket társadalmi helyzetének emelésére, nagyon kis mértékben elszakíthat, ha ugyan juthat?!

A lelkésztől megkívánja hivatala, hogy a napi kérdésekkel tisztában legyen, s minden idejét a gondjaira bizott nyáj vigyázására fordítsa. De előáll a család, s gondjait megosztani kéri, elő áll a háztartás nehéz kérdése s az eltartás feleletét várja és a lelkész szegényes helyzetében ásót, kapát ragad, ekeszarvához nyul, s a kétségbeejtő aggodalmak között megosztja vezéri gondjait családjá és hivei között; egyiket sem hagyja, mert az elhagyott veszve van, de egyiket sem védheti kellő támogatással, s így ha nem is veszve, de csak tengetve van mindkettő.

Hát az önmivelésre, hasznos olvasmányok beszerzésére honnan kerül a pénz s idő a fennebbi körülmények között? Gyakran megtörténik, hogy éppen sehonnan! s így aztán könnyen megesisik, hogy mindig csak egy gyékényen áruva a régi portékát, a gyékénnyel együtt a portéka is elkopik s tekintélye veszvén, lenézetésre jut.

Még csak egy, nem kevésbé fontos és számottevő akadályt említsek fel, mely elől az eddig felhozott akadályokkal könnyen számoló lelkészek sem zárkoznak el, s ez a mi rendezetlen és rendezhetetlen keperendszerünk! A minden évi ke-

pe-kirovással — ámbár az egy megállapított alapra helyezkedik — legalább fele, vagy egy harmada a gyülekezetnek rendesen elégedetlen, s elégedetlenségének nyilvánításában kevés káromlással, vallásváltoztatással, bosszuállással fenyegetőzik, szidalmazza a papot, templomot, egyházat stb. és bátran ellehet képzelni, hogy ilyen érzelmek hatása alatt milyen képével segít tölteni a lelkitanítók csüreit, s mennyire pontos annak kellő időbeni beszolgáltatásában.

Nem czélom kiszínezni az ezzel kapcsolatos elszomorító kellemetlenségeket, sem felsorolni az ebből támadó nehéz ellenkezéseket; de legyen szabad azt kérdezni, hogy ilyen felháborult lelki harcain a pap milyen érzéssel hallgathatja és követheti az apostol tanácsát: Legeltessétek az Istennek seregét gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömezt!

Még legyen szabad annyit megjegyezni, hogy a felsorolt akadályok kisebb-nagyobb mértékben mind ez utóbbiban találják fel létjogosultságukat s azért ezt el kell háritanunk, ha azt akarjuk és kívánjuk, hogy a papok a lelki élet győzelmes vezérei legyenek és lehessenek! Én csak egy módot tudok erre vonatkozólag, a miért sok másokkal együtt így imádkozom: Kepe megváltás jöjjön el a te országod!!!...

Végül, hogy a t. közgyűlés egyes tagjai s esetleg éppen azok, a kik a papot más szemüvegen át nézik mint én ki magam is az vagyok, elmondhassák a tárgyra vonatkozó nézeteiket, elő terjesztet a következő kérdéseket:

1. Az ekklésia szellemi életében talált hiányosságok mennyiben tulajdonítandók a papoknak és azokért mennyiben okozhatók a hivek?

2. A kepe megváltásával nem lehet-e attól tartani, hogy a papok közönyöskké lesznek a szorosan elé nem irt kötelességeik iránt s a hivek az ekklésia ügyei iránt?

Kisgyörgy Sándor, vargyasi pap.

Régi dolgok.

Az unitárius nők, mint a templom őrangyalai.

A múlt század végén egyik unitárius községben, hol az unitáriusoknak virágzó szép ekklésiájok, csinos, jó karban tartott templomuk és gyönyörű hangzásu harangjaik voltak, egy szép (1781 ápril 22.) reggelen arra ébredtek fel az unitáriusok, hogy a katolikusok — kik egy főurból és cselédségéből állottak — karhatalommal elakarják foglalni nemcsak szép templomukat a parochiákkal együtt, hanem erdejét és szántóföldjeit is elsajátítani

szándékoznak. E jogtalan megtámadás ellen az unitáriusok a védelem minden tisztességes eszközét felhasználták. E védelmi harcoknak leglélekemelőbb momentuma az volt, hogy az ekklésia lelkes és templomukhoz ragaszkodó női, közös megegyezés folytán, tüzes nyárral állták körül a templomot, hogy feltartóztassák a támadókat.

Hogy mi lett e védelmi harc eredménye, azt kiki megítélheti, ha megemlítem, hogy e nemes védelmi harc színhelye Sepsiköröspatak volt, hol most is virágzó unitárius egyház van.

A templomot az erőszak elvette az unitáriusok kezéből, de nem vehették el hitőket, a mit fényesen bizonyít az, hogy ott most is virágzó unitárius ekklésia van. A nők mindig erős várai voltak egyházunknak.

Az olcsó vallás.

Egy községben a kath. egyházközség megváltotta képét s így a hívek megszabadultak az egyházi teherből. Az unitárius ekklésia tagjai között azonnal hirdetni kezdték, hogy az ő vallásuk milyen olcsó, s az unitáriusoké milyen drága. „Térjetelek hozzánk” mondá a kath. hívő, hisz itt nem kell fizetnetek! E csábító szavakra a drága vallásu unitárius ember így felelt: „Sokkal drágább nekem az én vallásom, mintsem a te olcsó vallásoddal felcserélném. Azért adta Isten az én józan eszemet, hogy a drága enyémet, az olcsó másáért oda ne adjam, mert ha oda adom, szemlátomást megcsalom magamat.”

Vigyázzunk hát drága kincsünkre, mert „kigyó van a kertben.”

Bétei.

Unitárius eszmék tanulmányozása.

Ezelőtt néhány esztendővel egy előkelő állásu unitárius férfi egy unitárius istentiszteletről kijöve így nyilatkozott: tudom, hogy nem válik nagy dicsőségemre, de mégis megvallom, ma tanultam meg, mi az unitárius nézet az Istenről s a Jézusról. Ebben az őszinte vallomásban sok olyan tanulság rejlik, a mely megérdemli, hogy levonjuk magunknak. Az első az, hogy a mi világi férfiaiunknak egy nagy része nem foglalkozik a vallás s annál kevésbé a theologia kérdéseivel, mert arra nem enged időt a mindennapi hivatalos s másnemű elfoglaltság. A másik tanulság az, hogy a világi emberekben is fellelhet ébreszteni az érdeklődést a legelvontabb theologiai kérdés iránt is egy kevés igyekezettel. Az utolsó és legfontosabb tanulság az, hogy a papságnak, s az arra

hivatott Dávid Ferencz Egyletnek öntudatos munkát kell végezni Kolozsvárt és a vidéki fiókegyletekben.

Forduljunk könyvtárunkhoz. Üssük fel azokat a könyveket s elmélkedjünk az Ur bölcseségének mélységes titkain. Élet, erő és világosság rejlik azokban!

A kereszturi, tordai s kolozsvári nagy könyvtárak kincses bányákat rejtegetnek. Nyittassuk fel ajtóikat és aknázzuk azokat s hozzuk napfényre kincseiket s terjesszük a legjobb eszközökkel.

A Dávid Ferencz Egylet 1891-ben állított volt össze egy tervezetet erre a célra s azt közölte is az érdeklődő tagokkal, de azt hisszük nem lesz felesleges emlékeztetbe hozni az egészet újból is. A fő csoportok közül legkevesebb méltatásban részesült a bibliai. A Maroskörben egyik ifju papunk már több ízben foglalkozott az új testamentum némely nevezetes tárgyával s mindig szép elismerésben részesült, bizonyosságául annak, hogy ez a foglalkozás nem háládatlan. Mi jelezzük a hiányt s várjuk a pótlást. Hisszük is, hogy derék lelkészeink felfogják hivatásokat s úgy a fiók-egyletben, mint különösen a saját ekklesiájokban lelkes munkát fognak kifejteni a téli hónapokban. — Feldolgozandó tárgyak:

1. Hit-erkölcstan és böleselem köréből.

Isten, Jézus Krisztus. Lélek halhatatlansága. Az Erköles és Vallás s a kettő viszonya. A világról való felfogások összehasonlítása és bírálata. Az unitárius vallás helye a különböző vallások között. Az unitárius hittan és katekézisek történelme. Az unitárius eszmék hatása hazánkban. Az unitárius eszmék hatása külföldön. Az unitárius és más hitnézetek összehasonlítása. Az unitárius vallás érdekében szükséges teendőink. Hitviták régen és most.

2. Bibliai tanulmányok és rokon tárgyak

Unitárius felfogás a bibliáról. Az unitárius tantételek és a biblia viszonya. A bibliai kritika előnyei az unitárius vallásra nézve. Unitárius írók szerepe a biblia magyarázatában. Unitárius bibliafordítók. Melyik bibliát használják az unitáriusok? Kell-e az unitáriusoknak új biblia fordításról gondoskodniuk? Ó és új testamentumi vallási elméletek. Az új testamentum és a modern papság feladata.

3. Életrajzok. Egyháztörténelmi, egyházjogi és neveléstani tanulmányok.

Dávid Ferencz élete és munkássága. Enyedi György és munkája. Unitárius püspökök. A hazai és külföldi unitáriusok. Egy néhány unitárius jóltevő. Channing Ellery Vilmos Parker Tivadar. Vonások az unitárius egyház történelméből. Unitárius ekklesiák történelmi rövid rajza. Nevezetes unitárius papok hazánkban és külföldön. Unitárius írók az egyetemes irodalomban. Az unitárius egyház az

országos törvény előtt. Jogviszonyaink. Az unitárius egyház és a felekezetek. Jégártörténelmi tarlózások. Az unitárius egyház viszonya az államhoz hazánkban s más országokban.

Unitárius középiskolák régen és most. Unitárius népiskolák régen és most. A kolozsvári főiskola könyvtára. Unitárius jöltévők.

Egyházi szertartásaink. Unitárius énekek és énekes könyvek Tcendőink a jövőben.

Boros György.

Channing estélyek.

A téli estvéket czélszerűen és hasznosan úgy lehetne eltölteni, ha a lelkész és tanító urak a magok hvei számára tervet készítenének előre. Mi a most közclgő téli időszakra melegen ajánljuk, hogy olvassák és olvastassák a Channing munkáit. Ezek minden lelkésznek és tanítónak megvannak a könyvtárában s egy kis utána járással könnyű megkészíteni a tervet. Egy-egy hétre rendezzünk két Channing estélyt, és pedig olyan formán, hogy azon mindenki jelenhessen meg. Az estély sorrendje lenne: 1. Ének. 2. Ima. vagy szavalat valamelyik ifju által. 3. Olvasás Channing műveiből. 4. Szavalat. 5. Ének.

A Channing művei olvasásában a sorrendet a lelkész urak fogják megállítani. Mi a magunk részéről ezt a sorrendet vennők fel:

I. estve: Channing élete rövid ismertetése. (Unitárius Közlöny 1892. évi 10. sz.) Olvasás: A z önmívelésről 1—5 lap. (Channing művei I. köt.)

II. estve: Folytatás 6—17 l.

III. estve: 18—30 l.

IV. estve: 30—37 l.

V. estve: 40—49 l

VI. estve: A munkás osztályok emeléséről. A lelkész vagy tanító ezen értekezés előzményeit rövidbe foglalva előadja bevezetésül. Az olvasás kezdhető a 89. lapon ezzel: Én az emberi lénynek csak egy emelését ismerem s ez a lélek emelése, vagy a 92-ik lapon a 98-ig.

VII. estve: vagy a 98—106-ig, vagy 111-től kezdve változtatva egy-egy darab, de különösen 127—134-ig.

VIII. estve: Észrevételek a nevelésről 175—181-ig.

IX. estve: Napoleon élete, előre bocsátandó a francia forradalom rövid ismertetése és olvasandó egy néhány szemelvény a Channing értekezéseiből.

X. estve: aphorismák a politika és erkölcsiség stb. felett. Szemelvények.

XI. és XII. estve: Az unitárius vallás ellen tett ellenvetések.

Egy téltre ennyi tárgy bőven elégséges, mert az egy estvére kijelölhet két-három estve is lehet foglalkozni.

Nagyon üdvösnek tartanók, hogy a lelkész vagy a tanító, a ki a felolvasást végzi, a fő tárgyakat, a jeles mondatokat írná le egy táblára a hallgatóság előtt, s ha lehet, szoktassa rá legalább az ifjakat, hogy azokat tanulják meg.

Nem képzelnék, hogy találkozna olyan kicsinyhitű ember, a ki az ilyen estélyek hasznát kétségbe vonná s következőképpen reméljük, hogy a közelgő télen mindenik unitárius ekklésiában Channing-estélyek fognak rendeztetni

Arra kérjük lapunk t. elvasóit, hogy az ilyen estélyekről küldjenek nekünk értesítést, mert a gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy véka alá rejtsek, hanem a gyertyatartóra teszik, hogy világoljon mindenkinek, a kik a szobában vannak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Főtanácsunk gyűlése éppen lapunk szétküldésekor fog kezdődni. Jövő számunkban ismertetjük.

— Egy kis forradalomnak vehető az a küzdelem, a mely Magyarországon a katolikusok és protestánsok között foly még mindig az elkeresztelés kérdése körül. Az országháza, a felsőház s maga a királyi felség is bele van vonva már a kérdésbe. És mindez miért? Azért, mert az egyik a dogmára támaszkodik s azt mondja, hogy az ország törvényét nem hajthatja végre, a másik a törvény betöltését követeli. Melyiknek van igaza? Nem vitatjuk csak azt mondjuk, a mit Jézus mondott volt a farizeusoknak, a kik őt megakarák fogni beszédében: „Adjátok meg azért a mi a császáré, a császárnak (a törvénynek) és a mi az Istené az Istennek.”

— Schuster Lajos nyugalmazott áll. hivatalnok, ág. evang. vallású, 2500 frt hagyományozott atyja emlékére a sz.-keresztúri unitárius középiskolának, azzal a meghagyással, hogy atyja sírját, a mely Timafalván van, gondoztassa s évenként, a halál forduló napján, egy természetes virágból kötött koszorút helyezzen rá. A hagyatékot az egyház jogügyésze Molnár Sándor ur már átvette és benyújtotta a közpénztárnak.

— Hód-Mező-Vásárhely és Székely-Udvarhely. A h.-mező-vásárhelyi leány-egyház tagjai negyvenötön nem kevesebb mint 71 frt 55 krt irtak alá a Székely-Udvarhelyt építendő templomra. Meglepően szép áldozat ez, ha meggondoljuk, hogy ez a fiatal leány-egyház mindenét az egyes hívek zsebéből szerezte és szerzi napról-napra. Eddig elé a s.-lelkészt egyik buzgó tag látta el szállással és asztallal. A jövőben már mindenik a magáénak akarja látni a lelkészt és elhatározták, hogy építenek számára papi lakot. Olvasóink előtt ismeretes eddig tett előkészületek, de bár páratlan áldozatkészséggel osztják meg mindenteket az egyházzal, még sem tudják megteremteni házukat a maguk erején. Ezért az erdélyi hívekhez fognak fordulni segedelemért. A buzgó hívek magok személyesen mennek el ekklésiáinkba, s ez lesz erdélyi és magyarországi híveink első személyes találkozása. Megvagyunk győződve, hogy a székely vendégszeretetet mindig fogják emlegetni az alföldiek s a segélyel is meglesznek elégedve. Megjegyezzük, hogy a h.-mező-vásárhelyiek kérésüket már ezelőtt egy esztendővel beadták volt

s az E. K. Tanács ajánlatára készséggel vártak egy esztendeig, hogy az udvarhelyi templomra folyó gyűjtést ne akadályozzák.

— **Új lelkész.** A kilyén-szentgyörgyi társcegházak új lelkészt nyertek Pázsint Mihály dicső-szentmártoni s.-lelkész személyében. A beköszöntés Kilyénben okt. 9-én történt vidéki és helybeli szép számú közönség jelenlétében. A beigtatást Csító Salamon árkosi lelkész végezte. Sepsi-Szent-Györgyre az új lelkész okt. 16-án köszöntött be. Itt a beigtatást Ki-s Sándor egyházköri jegyző végezte. Az ünnepélyen résztvettek sokan a vidékiek közül; még Brassóból is ez alkalomra kijött hitfeleink közül többen s ezeken kívül a város intelligentiája és hivatalok és tanintézetek előljárósága is szép számmal voltak. A beköszöntő ifjú lelkész szónoklata köztetszést nyert. A beköszönés után mintegy 50 személy közbédre gyűlt össze. Jelen voltak itt a megye derék alispánja, a szolgabíró, ügyvédek, kereskedők, orvosok, különböző intézetek tanárai, a város polgármestere és hivatalos személyei, a közigyőző, képviselve voltak a pénzintézetek, a pénzügyigazgatóság, az iparosok, a vidéki papság, a tanfelügyelőség stb. A szebbnél szebb pohárköszöntők egymást érték. Pázsint barátunk a legjobb reményekkel kezdheti meg hivatalát.

T u d ó s í t ó.

— **Datk.** A buzgóság és áldozatkészség vala az miúdig, a melyek egyházunk sokat hányatott hajóját a rozsakarat által támasztott viharok tengeréről biztos révpartra hajtották s ezeknek kormánya alatt lehet biztos kicsiny seregünk a még most is jelentkező támadások ellenében. A mint a harci téreken a legutolsó harczos lélekjelenléte is esudákat mivelhet — úgy járulhat minden egyes tag anyaszentegyházunk épületének megszilárdításához. Egyházam buzgó tagjai az utóbbi időben is megmutatták, hogy „mit vihet ki . . . az érzakarat.” Azon kívül minden évben önmagokat adóztatják meg a rendes évi szükségletek törlesztésére. — 1868. óta mesteri lakot és csúrt, papi csúrt építettek, mindeniket kőből és téglából, cseréppel, s most egy építendő új paplak költségéhez minden tehetősebb egyháztag 5 frt rovattal járul, mégis áldozatkészségük arra is kiterjedt, hogy felszólításra ugyan, de jókedvvel, megjobbitották belső embereik fizetését úgy, hogy a pap az eddigi 60—65 kalangya őszgabona helyett 98 kalangyát kap. Oly tények ezek, melyeknél vallásos buzgóságukat semmi sem bizonyítja szebben; méltó ez a megörökítésre.

A vasárnapi iskoláztatás rendesen foly; a felnőtt legények részvételnek ugyan, de a nőnemű ifjúság iskola gyakorlása példás

Datk.

K i s s A l a d á r.

— **Két magyar unitárius ifju van jelenleg Angliában.** Buzogány Mariska k. a. Londonba már szeptemberben megérkezett s közelebből egy nő-pes egyházi gyűlésen volt jelen. Józan Miklós, ki Oxfordban fog tanulni, szerencsésen megérkezett Londonba, a Britt és Külföldi unitárius társulat titkári hivatalánál bemutatta magát, hol -- írja az Inquirer -- szívélyes fogadásban részesült. Október közepén nyílt meg a Manchester New College.

— **Kolozson** az esperesi vizsgálószék rendeletéből a jövő télen kezdve az ifjak számára minden héten két este tanítás fog rendeztetni énekgyakorlatokkal összekötve. A fűtés és világítás költségeit az ekleksia fogja hordozni, a tanitást pedig a lelkész és az énekezők együttesen vezetik, reméljük oly mértékben, hogy azt nemcsak az ifjak, hanem a megleltkoruak is haszonnal fogják hallgatni.

— **Bethlen-Szt.-Miklóson** az unitárius lelkész háza szándékos gyűjtogatás következtében legett, s bár biztosítva volt, a lelkész s az ekleksia tetemes kárt szenvedett.

— **Állami kisdudóvónő-képző** intézetek szervezeti szabályzatát a vall és közokt. minister 29 973—1892. sz. rendeletével kiadta Budapestén az Eggenberger-féle könyvkereskedés. Ára 40 kr.

— **Tennyson** Alfréd Anglia kosorus költője meghalt október 6-án. Az egész ország mély bánattal gyászolta. A lapok csak róla írtak napokon keresztül.

Tennyson 1809-ben született. Ugyanabban az évben született Gladstone a mostani miniszter elnök és Darwin a híres physiologus. Költői talentuma 1833-ban megjelent kötetéből lett nyilvánvalóvá. 1852-ben Wordsworth halálakor Tennyson-t választották poeta laureátussá, ki egyszersmind angol udvari költő is.

— Columbus Kristóf 1492-ben október 12-én fedezte fel Amerikát. E nagy eseményt rendkívül fényesen ünnepelték meg a 400 éves forduló alkalmából Amerikában és Spanyolországban.

— Angol gyári munkás leányok szövetkezetébe szükség volt levelező nőkre, vagyis olyanokra, a kik egy-egy leánynak egy hónapban legalább egy levelet írjanak s azonkívül a leányt jó indulattal segítsék és támogassák. Ezt a jó gondolatot az intézők úgy vélték helyesen megoldhatónak, hogy már a felhívásba kitették, hogy unitárius és zsidó nők nem fogadtatnak el. Erdekes a dologban az, hogy ennek az intézetnek alelnöke egy róm. kath. püspök. Ennyit elég is tudni, hogy megérthessük miért nem szabad levelet írni unitárius és zsidó nőknek.

— Imák Martineau Jakab, ki nem csak világhírű bölcse, hanem költő is most 80 éves kora után, midőn az éghez közelebb érzi magát, mint a földhöz, imára nyitotta ihlett ajakát s családi és magán használatra nyilvánosság elébe bocsátotta imáit egy kis könyvben az év elején angol nyelven s azt most Derzsi Károly budapesti lelkész a mi magyar nyelvünkön mondja el. Igazi nyeresége a magyar vallásirodalomnak ez a kis könyv. Bár nincsen benne ima minden alkalomra, elmondható mégis, hogy a szív minden alkalommal lelhet enyhet szavaiban. Van benne harmincz ima s azon kívül „egyházi és családi istentisztelet,” melyben imák, bibliai válogatott helyek és rövid elmélkedések foglaltatnak, melyek kiválóan alkalmasok olyan családoknál, a melyek ekleziájától távol lakván templomba nem mehetnek. A kis könyv ára 25 kr. kötve 60 kr. s kapható Derzsi Károlynál Budapest (Kőháy-utca 4. sz.).

— Knorr Alajos „Önügyvédje“ Ötödik teljesen átdolgozott és javított kiadásban jelenik meg ifj. Nagel Ottó könyvkereskedő kiadásában Budapest, Muzeumkörút a Nemzeti színház bérházában, egy munka, mely hasonló munkák közt elismert használhatóságánál fogva két évtizedet meghaladó időn át mindig keresett kézikönyv maradt, melynek további feladata is leand, hogy minden jogviszonyok között megbízható és kimerítő utasítással szolgáljon mindenkinek, valamint azoknak is, kik jogisegélyt igénybe venni kénytelenek. Az első füzetben, melynek ára 30 kr., a szerző a közjogi részt kezdi ismertetni; nevezetesen a törvényhozó hatalmat, a főrendikar szervezetét, közli a főrendiházi tagságra jogosított családok névsorát; a képviselő választás szabályait, a választói jogosultságot megállapító törvényes intézkedéseket; ismerteti a képviselőház szervezetét; a törvények kihirdetésének módját, és a delegatiónak szervezetét és tárgyalásának módját. Ezután áttér a végrehajtó hatalom kezelésének ismertetésére; meghatározza a végrehajtó hatalom fogalmát, megnevezi az ennek gyakorlatára hivatott közegeket; ismerteti a m. kir. ministerium teendőit, az egyes ministerek jogait és kötelességeit, a ministerium szervezetét is, különösen minden egyes ministeriumok ügyelosztását és ügyosztályainak ügykörét, az államszámvéveszék hatáskörét és a közös kormányhatóságokat, a közös külügyministerium és pénzügyministerium ügykörét. Az egész mű tartalma tekintetben utalunk a részletes ismertetést tartalmazó előfizetési felhívásra és eme mindenkire hasznos munkát ajánljuk a t. olvasó közönség figyelmébe és pártfogásába.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Ne muljon el ez az esztendő úgy, hogy legyen valaki — abban a kis sorban, a mely a Dávid Ferencz nevet viseli — a ki meg ne adná tartozását, a mely őt terheli. A kötelesség egy olyan általános szabály, a melyet mindenkinek teljesíteni kell!

„Fiatalság Barátja.” A Dávid Ferencz Egylet kiadásában ily czim alatt a nyáron megjelent vallás-erkölcsi tartartalmu ifjusági irat árát az Egylet Választmánya az ifjúság érdekében 25 krról leszállította 10 krra, mit azzal a hozzáadással ajánlunk az ifjuság barátai szives figyelműre, hogy a füzet 12 krajczárért bérmentve küldetik vidékre, s továbbá, hogy egyszerre megrendelt 25 példány bérmentve küldetik 10-10 krért vagyis 2 ftt 50 krért.

A D. F. E. pénztárába a háromszéki fiók-egyletből a 8. számban nyugtázott összeget fizették: Lófi Aron esperes (92.), Kiss Sándor (92.), Kriza Sándor (92.), Vaska Béla (91.), Csifó Salamon (92.), Serestes Sándor (92.), Serestes Matild k. a. (92.), Albert Lőrincz (92.), Simó János (92.), Ütő András (91—92.), Kádár Lajos (92.), Kádár Sándor (92.), Hosszu Ferencz (91—92.), Nagy József (92.), Imre József (92.), özv. Baló Lajosné (92.), Imreh Györgyné (92.), Köhlő Benedek (91—92.), Költő Ferencz (92.), Boncz Györgyné (91.), Bedő Sándor (91—92.), id. Bedő Andrásné (91.), ifj. Bedő Andrásné (91.), Veres Ferencz (92.), Veres György (92.), Gyertyánfi Emil (92.), Kovács Károly (92.), Kövendi Mihály (92.), Zsigmond Aron (92.), Benedek Lajos (92.), Ungvári Lajos (92.), Nagy Aron (92.), Kökösi ekleksia (92.), N-ajtai ekleksia (92.), Kiss Sándor (Szentkirályi) (91—92.), Kis István (91—92.), Laborfalvi ekleksia (91—92.), Szentkirályi Ekleksia (91—92.), Bedőházi József (91—92.), Péterfi Sándor (92.), Orbán Ferencz (91.), Teleki Gáborné (91—92.), Bedő Sándor gazdász (91.), Faluvégi András (92.), Siklódi István (92.), Dávid Ágoston (92.), Benedek János (92.), Kőröspataki ekleksia (92.) — Összesen : 29 ftt.

A hátralékosokat kérem, tagdíjjaikat fizessék be.

Simó János, f.-egyl. pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába a hó folytán a következő befizetések történtek.

1 ftt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Varga Zsigmond, Szt.-Ábrahám. Berde István, Szolnok (1893-ra is). Darkó Domokos, Kolozsvár (1890—91-re is).

1 ftt 20 kr. előfizetési díjat küldött 1891-re: Özv. Mész Józsefné, Maros-Vásárhely.

Ajándékozott 1 fttot: János Gergely, Kolozsvár.

A hátralékos díjak befizetésére a határidő e hónap végével lejárván, tisztelettel kéretnek a t. hátralékosok: Sziveskedjenek tartozásaikat költséges felosztás kikerülése céljából minél hamarább beküldeni.

Kolozsvárt, 1892. október 28.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

TARTALOM: Vándorlegény búja és öröme. (Költemény). Grätz Mór. 145. lap. — Channing Ellery Vilmos. B. Gy. 146. l. — Mit tanít a Biblia Krisztusról? Keshub Chunder Sen. 147. l. — A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül. Kisgyörgy Sándor. 148. l. — Régi dolgok: Az unitárius nők, mint a templom őrangyalai. Az olcsó vallás. Bétai. 153. l. — Unitárius eszmék tanulmányozása. Boros György. 154. l. — Channing estélyek. 156. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 157. l. — Egyleti élet és munkásság. 159. l.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyos szám ára 12 kr.

Az „Unitárius Közlöny“ olvasóihoz.

Öt éve, hogy ismerjük egymást mint írók és olvasók. Nincs tehát szükség arra, hogy hosszasan foglalkozzam lapunk irányával; de még sem válhatok meg szó nélkül az elmuló évtől, főleg azért, mivel szerkesztőtársam Nagy Lajos esperes-főjegyző úr, bokros dolgaira való hivatkozással, a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésétől a szerkesztői tiszt alól felmentését kérte, s a jelen alkalommal, mint szerkesztő, búcsut vesz olvasóinktól. Kedves köteleességemnek ismerem a legszivesebb köszönetet nyilvánítani azért a sok jó tanácsért a melyben engemet részeltetett öt évi együttműködésünk alatt.

Szives támogatását jövőre is megigérte s remélem, hogy az ő zamatos kedves verseiből már az új év elején közölhetünk.

Ezzel egyidejűleg örömmel értesitem t. olvasóinkat, hogy a Választmány megnyerte egyletünk érdemes elnökét Dr. Brassai Sámuel urat a szerkesztőség egyik tollának kezébe vételére. E szerencse feletti örömünkben, bizoñnyal osztozni fog minden olvasó.

Kolozsvárt, 1892 november 22.

Boros György,
egyleti titkár.

Szerkesztői szó.

Első szavunk: legyenek üdvözölve kedves olvasóink közelben és távolban mindannyian!

Röviden csak annyit kívánunk mondani, hogy a lap eddigi iránya jövőre is megmarad, vagyis igyekezni fogunk — dolgozó-társaink becses közreműködésével — ébreszteni a vallásos és erkölcsi érzést, terjeszteni az ismeretet és tisztázni a fogalmakat.

Az új évben a keresztény vallás főtárgyait fogjuk megbeszélni. Rendes rovatainkat folytatjuk, s különösen a „Régi dolgok“ rovatában több érdekes hagyományt közlünk emlékezet és emlékeztetés okáért. Arczképeket a jövő évben is adunk. Első lesz az amerikai reformator Channingé.

Kérjük a t. dolgozó társakat s e lap barátjait, ne vonják meg tőlünk eddigi becses támogatásokat, segítsék ezt a kis lapot, hogy teljesíthesse be az egyházban a leány szerepét, a melyre elhivatott.

Az „Unitárius Közlöny“ egy évre 2 korona s 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyleti rendes tagoknak 5 évi kötelezettséggel csupán 2 korona (1 frt.) Mindenik összeg előre fizetendő egyleti pénztárnok tisztt. Iszlai Márton urhoz. (Unitárius leányiskola Kolozsvárt).

Új előfizetőknek ingyen küldjük meg Ferencz József unitárius püspök ur felolvasását a vallásról, a budapesti unitárius templom képét s azonkívül a Simén Domokos, Dr. Bartók István, Br. Orbán Balázs vagy Ierson s barátai különálló arczképéből az előfizető kivánsága szerint megküldjük bármelyiket.

Dr. Brassai Sámuel és Boros György.

A jászolban született.

És ime a csillag, melyet látnak vala
napkeleten, előttök megyen vala, míg-
len jutna — és megállana a *hely*
felett, a hol a gyermek vala És
mikor látták volna a csillagot, igen
nagy örömmel örvendezének.

Máté: 2. 9. 10.

Sötét éj volt . . . csillagtalan, szomorú.

A lelkeken még sötétebb a ború.

Keresték a vigaszt, enyhét,

Azt, a kiben megpihenhet

A háborgó szív és elme . . .

— Ah de vajjon eljövend-e —

A kiben a Hítcsillaga fellobog?

Hogy látván *o T*, elmondhassák: »Boldogok! . . .«

S megnyílt az ég . . . biztató szó zeng alá . . .

A sziveket csodás öröm elfogá.

Új ég, új föld, új Hítvilág

Napfénye tör az éjen át.

Állj meg . . . állj meg, szép napkelet

Csillaga — a szent „*hely*“ felett —

Hol a *jászol* Üdvösséget rejteget . . .

S angyalsereg zeng dicsérő éneket!

Napsugártól vidul a föld . . . virágos . . .
Isten mosolyg az angyalok karához.
Isten fia, ég szülötte:
A *Megváltó* jött a földre.
»Amaz igaz Világosság,« a kiben
A tiszta szív . . . hívő lélek megpihen.
Szent . . . de *ember* . . . szive lángol . . . szenvedő;
Könnyet töröl . . . bár maga is könnyező!

Járt a szélvész hullámozta tengeren,
»Kicsinyhitűt« bátoritva szüntelen.
Szava . . . élte: jószág, fenség . . .
Lelkében nagy, örök Eszmék . . .
Szelid ajkán a beszéd méz . . . igézet:
»Én vagyok az út, igazság, s az élet . . .
Felveszem a *Keresztet* is értetek --
Kövessetek . . . ! *Én* vagyok a *Szeretet*!«

Budapest.

Murányi Sándor.

Karácsoni kép.

A csillagos magasság
Mély titku távolából:
Angyalsereg kelt szárnyra
A tisztaság honából.
És dallamos ajkukról
A legszebb himnusz árja,
Fölzendült, néma éjben,
Dicső hármóniában . . .
Dalukra: pásztor és bölcs,
Örömmel, hittel telve: —
Jézust keresni mentek,
Ajándékkal terhelve . . .
Fényes csillag jelölte
Az utat, melyen jártak
Mig a kised szülöttre
Im, végre rátaláltak.
Aranyt, tömjént és mirhát
Ajándékba vivének

A hodolat jeléül
A hit fejedelmének . . .
Az Ur igaz baráti,
Ma is hittel betelve:
Jézust keresni mennek
Ajándékkal terhelve . . .
Fényes *csillag* jelöli
Az utat, melyen járnak:
Az inség gyermekénél
Jézusra rátalálnak! . . .
S mi jót és vigasztalót
Közülök egygyel tesznek,
Mind a *Jézussal* teszik,
Ő néki tisztelegnek! . . .
S rá zeng az *angyal-ének*:
Dicsőség a nagy égnek!
Békesség, jó akarat
Egész emberiségnek! . . .

Rédiger Géza.

Dr. Brassai Sámuel elnöki megnyitója.

— Elmondotta a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén 1892 okt. 29-én. —

Igen tisztelt gyülekezet!

Midőn egyesületünk tagjait kötelességemnél és saját indulatomnál fogva e helyen üdvözlőnöm kell, úgy érzem magamat, mint a 34. erdélyi diéta egyik buzgó tagja, a ki, mielőn társai ékes és hathatós szavakban fejezték ki azon való boszankodásukat és keserűségöket, hogy az országgyűlést az országházából kirekesztették, ezen szókra fakadt és hajtotta ismételve: „Oh miért nem vagyok én szónok?” Nem akarván tettel is tanusítani fogyatkozásomat, szíveskedjék a t. gyülekezet egyszerű köszöntésemet fogadni.

De szíveskedjék egyszersmind egyletünk szelleme, célja és működése körül tett némi észrevételeimet meghallgatni.

Az utolsóról szólva először is, talán azt mondhatnák, sőt talán magunk is, kezünket keblünkre tévén, hogy nem tettünk sokat, sőt nem tettünk eleget! De fontolják meg a reményekben csalódva érzők, hogy mi csak kezdők, buzdítók, magvetők vagyunk s ezek sorsát urunk Jézus szépen és találóan rajzolta a következő parabolában: Egy magvető ember kiméne vetni. És mikor a magot hintené, némely a mag közül esék az útfélre; és eljövénnek a madarak és elkapdosák azt. Némely esék a köves helyre, a hol nem vala sok földé és hamar kikele, mivelhogy a földben nem vala mélyen. És a nap mikor felkölt volna megsüté azt, és mivelhogy nem vala gyökere, kiszáradá. Némely pedig esék a tövis közé és a tövissek felnevelkedvén, megfojták azt. Némely pedig esék a jó földbe és gyümölcsöt terme, némely száz annyit, némely hatvan annyit, némely pedig harmincz annyit. (Mát. 13. 3—8. Márk. 3—8. Luk. 8. 5—8). Szent Pál is azt írja a rómaiaknak: „Nem az akaróé, sem a futóé, hanem a könyörülő Istené.” (9. r. 16.)

De hát mi is a mi teendők? A vallásos érzés ébresztése. Csak ez, feltéve, hogy szunyadozik. Igenis, mondom, a vallásos érzés ébresztése most midőn egyfelől fenyegetik, másfelől kiirtani igyekeznek a vallást. Ébresztgetni kell, mert teremteni újat nem lehet. Teremtett Zoroaster, Buddha, Jézus Krisztus és Mahommed, de ezek is csak esztendők ezreivel, egyik a másik után. Egylettől ilyet várni nem lehet.

De lehetnek másfelől, a kik ellenben azt tartják, hogy talán igen is sokat teszünk és úgy szólva fitogtatjuk magunkat. Olyanok arra hivatkoznak, hogy: bene, qui latuit, vixit, a ki jól elrejtőzött, jól élt. Megint arra is, hogy legjobb asszony az, a kiről legkevesebbet beszélnek. Azonban én is támaszkodhatom arra a közmondásra: Adjon Isten sok irigyet, kevés szánót. Már pedig egy lelkéből vallásos közönség dolga, irigylésre méltó állapot. A mi teendők

pedig a vallásos érzelmet magunkban és másokban ébreszteni. Együgyűség, sőt roszakarat volna ezt oda magyarázni, hogy tehát az unitarizmust terjesszük és proselytákat vadásszunk, a mi annyi volna, mint „vallást” és „bigottságot” összetéveszteni. Urunk és tanítónk — a szanszkrit guru és a francia maître mind a két eszmét összefoglalja — Jézus azt mondá: „jaj a világnak a botránkozókért... de jaj annak, a ki által botránkozás jön”; ámde a „botránkozók” nem azokat értette, a kik a sima úton botlanak meg; az igazi reformatio abban áll, hogy a vallás emberi ráfogásoktól és szabványoktól tisztuljon, e pedig ugyancsak „sima út”. Ennélfoga nem félhetünk.

Én nem félek lármától. Nem félek a secta névtől, mint angol és ámerikai atyánkfiai, midőn első egyesületeiket alkották. A katolikus előtt ugy is secta, eretnek maradunk. Mi azt mondjuk: valamint a martýrok martírságokkal, mi eretnekek dicsekedjünk eretnekségünkkel.

Ha az egylet minden tagja lelkére veszi az egylet dolgát s mint az evangéliumi szegény asszony, meghozza annak a maga fillérét, akkor az egylet végezni fogja kötelességét

De meg kell jegyeznem, hogy ha valaki alapítványát vagy részvényeit befizeti, még nem teljesítette egyleti kötelességét, hanem szóval és tettel, oktatással és példaadással kell előtte járni azoknak, a kiknek, miveltségöket, olykor tulmiveltségöket, körülményeiket tekintve, „ébresztésre” van szükségök. Ily értelemben biztat Esaiás: Ne félj, mert én veled vagyok; el ne hajolj, mert én a te Istened, megerősítelek téged és megsegítelek téged! (Ezs. 41. 10.)

A Dávid Ferencz Egylet hetedik közgyűlése.

Tartatott 1892-ben október 29-én. Elnök Dr. Brassai Sámuel; jegyző Boros György. Jelen vannak: Ferencz József tisz. elnök, Ferencz Józsefné alelnök, Daniel Gábor főgondnok, Nagy Lajos, Mózes Andrásné, Hajós János, Iszlai Márton pénztárnok, Benczédi Gergelyné, Mikó Imréné, Dr. Nyiredi Gézané, Sinczky Juliska, Raffaj Irma, Vaska Mari, Fekete Gábor, Ürmösi Miklós, Gothárd Sándor, Darkó Sándor, Osváth Gábor, Raffaj Domokos, Kelemen Albert, Benczédi Gergely, Boros Sándor, Dr. Veress Vilmos, Kisgyörgy Sándor, Gyöngyösi Dénes, Csifó Salamon, Végh Mihály, Deák Miklós, Gábor Albert, Simó János, Nagy Gyula, Fazakas Lajos, Fülöp Mózes, Gál Miklós, Lőrinczi István és Dénes, Péterfi Dénes, Jánosi Gerő, Egyed Ferencz, Máthé János, Vaska Béla, Miklós György, Kis Sándor, Kádár Lázár, Kovács János, Schuller József, Benczédi János stb.

Elnök Dr. Brassai Sámuel a közgyűlést a megnyitja. (Lásd fennebb).

A Választmány jelentése.

A Dávid Ferencz Egyletnek, mint valláserkölcsi testületnek jelen közgyűléséhez benyújtandó jelentésünkben legelső helyen

felhasználjuk a kínálkozó alkalmat arra, hogy a tiszta erkölcs és a józan vallás legigazibb prófétájáról megemlékezzünk. Észak-Amérika egyik legjelesebb fia, a jelen száz unitáriusai legnagyobbika Channing Ellery Vilmos ezelőtt ötven esztendővel, éppen eunek a hónapnak 2-ik napján vált meg a földi életben viselt formájától, hogy megkezdje a szellemi életnek azt a nemét, amelyben állandó a haladás és folytonos a hatás. Jóllehet senki sincsen közöttünk, a ki valaha látta volna ennek a szentnek emberi ábrázatját, megvagyunk győződve, hogy az ő magasztos elvei a tiszta erkölcstől s az ember méltóságáról, ha tudtonkon kívül is, sok jóra vittek rá minket s sok rosztól tartották vissza kezünket. A nagy szellemek hatása hasonlít a napéhoz, kiterjed az a legelrejtettebb helyekre is, ha másképpen nem, mint visszfény.

A Channing halála 50-ik fordulóját nem csak ámerikai, hanem minden igaz tisztelői hálás kegyelettel ünnepelték meg. Mi azzal tennők magunkat teljesen méltóvá a többi hálás szellem-örököshez, ha minél nagyobb odaadással tanulmányoznók remekműveiket. Erre célozva felhívás fog menni a t. tagtársakhoz lapunk közelebbi számában, Channing-estélyek rendezése végett. Reméljük nem eredmény nélkül.

Az elmúlt egyleti évről a következőkben tesszük meg tiszteletteljes jelentésünket:

Az ifjuság vallás-erkölcsi élete érdekében eddig használt eszközeinket a jelen évben is használtuk s 1891-ben a vasárnapi iskola pontos látogatóinak kiosztottunk 100 füzetet Arany J. művei füzetes kiadványaiból. A jelen 1892. évre is fenntartottuk ígéretünket, de meglepetésünkre csupán két-három helyről érkezett jelentés. Ez annyival feltűnőbb, mivel az Egyh. K. Tanács, a vallás- és közokt. minster ő nmlga a munkaszünet érdekében kiadott törvény alapján kibocsátott felhívása alkalmából az esperesek útján megújította az Egyh. Fő Tanácsnak a nyári vasárnapi tanításra vonatkozó rendeleteit. Reméljük, hogy a jelentés hiánya nem jelenti a tanítás hiányát is.

Új eszközökkel is tettünk kísérletet ifjuságunk érdekében, t. i. felhatalmazta a Választmány a titkárt s illetőleg az Unitárius Közlöny szerkesztőségét, hogy „Fiatalság Barátja“ czim alatt szerkesszen és adjon ki egy ifjusági lapot, egyelőre egy számban. Az első szám megjelent és pedig az egylet közpénztára tetemes költségével, mivel abban énekek is adattak dallammal. A lapot az előre megrendelőknék csupán 10 krért adta a Választmány, a bolti árt 25 krba szabván meg. A lap kiállítása mind tartalmilag, mind formailag köztetszéssel találkozott, mind az olvasóknál, mind a szaksajtóban, de talán a magas ár miatt nem jött forgalomba annyi, a mennyire jogosan számítani lehetett, minek

következtében a Választmány a füzet árát leszállította 10 krra, mely határozat, reméljük, a közgyűlés helyeslésével fog találkozni. Egyszersmind becses figyelmébe ajánljuk a Közgyűlés t. tagjainak ezt a vállalatot, kérvén, hogy meghonosodása érdekében ne sajnálják tőle az erkölcsi és anyagi támogatást annyival inkább, mert a Választmány óhajtaná rövid időn folytatni.

Az ifjúság lapja érdekében a Választmány az „Unitárius Közlöny“ nyári száma egyik ívét nem adta. Ez nem visszavonulás, hanem az erő átváltoztatása, helyesebben átruházása volt azzal a czéllal, hogy a szülők örökét ezzel az alkalommal használják a gyermekek.

Az „Unitárius Közlöny“ beltartalma az évben is az eddigi irányban volt szerkesztve. Az olvasó közönség az új évvel nem apadt, sőt gyarapodott, de a mint a pénztárnoki kimutatásból meg fog tetszeni, a t. tagok illetve megadásában nem elég szorgalmasok.

Részint a sok hátrálék, részint a lap kiállítása tetemes költségei arra indították a Választmányt, hogy hívja fel a t. alapító tagokat a befizetett 10 firt összeg jövedelme pótlására annyival is inkább, mivel az alapítói díj természete szerint csak a tagsági jogokat és nem egyszersmind az előfizetők előnyeit nyerték meg.

Az U. K. kiadása költségeihez szíves ajándékaikkal ebben az évben hozzájárultak: Velits Károly ur Tordáról 25 firtal, Boros Györgyné öngá 25 firtal és Berde Béla ur Kolozsvárról 25 firtal, kik fogadják e helyen a Választmány szíves köszönetét.

Irodalmi pályázatot hirdetett volt a szerkesztőség vallás-erkölcsi tartalmu elbeszélésre. Beérkezett három pályamű. Jutalomra érdemesnek egyik sem találtatott. Közlésre alkalmas volt kettő, melyek közül az egyiknek szerzője Tarcsafalvi Albert vargasi tanító, kit lapunk olvasói előnyösen ismernek költeményeiről.

Felolvasásainkat Kolozsvárt az elmúlt télen is megtartottuk. A deczemberi felolvasást tisz. elnök Ferencz József püspök ur nyitotta meg. Felolvasott Dr. Brassai Sámuel a „Fegyvelemről“, Dr. Haller Károly egyet. tanár „Erkölcseinkről“ két ízben, Jákey Aladár Költeményt, Ejszaky Károly az „Illusióról“, Kanyaró Ferencz tanár az „Unitárius színmű irodalomról“, Nagy Gyula tanár az „Izlésről“, Kövály László „Egészségügyi és szépirodalmi igényeinkről“, Grätz Mór a „Vasárnapról.“ Belépti díjas felolvasásunk megtartható nom volt a télen uralkodó betegségek miatt.

Az egyleti év elején kibocsátott tervezetét a felolvasásoknak lapunk útján is, de e helyen is újból figyelmébe ajánlja a Választmány az egylet t. tagjainak.

A Választmány Warga Lajosné öngagságától Sáros-patakról

ajándék képpen megkapta néhai Rajka Teréz irónőnknek „Egy nagynéne levelei felnőtt leányoknak és fiatal asszonyoknak“ cz. becses művet 30 pldban, miért e helyen is fogadja szíves köszönetünket.

A Választmány a keze alatt levő könyvekből és füzetekből ajándékozott a H.-Karácsonfalvi iskolának 95 számot az U. K.-ból s a kis-medeséri ekklesiának egy szószerűre való bibliát. Az Orbán emlék-alap a f. évben is gyarapodott s az úgy új lendületet nyert azzal, hogy Székely-Kereszturon egy bizottság alakult az emlék létesítése végett.

Egyletünk tagjai közül az elmúlt évben sokan haltak meg, kik közül megelítjük Kriza Gyulát a néhai Kriza János püspök utolsó gyermekét, választmányunk tagját. Kovácsi Antal tanár halála egyletünket is közelről érintette, mivel ő felolvasásainkon s lapunkban szüntelenül munkálta egyletünk érdekeit. A szerkesztőség vajmi későre fog lelni oly szemes figyelőt és figyelmeztetőt, a milyen ő volt s felolvasásainkon is hiányozni fog az ő jóízű humora s az a sajtóságos nyelv, a mellyel ő mindig tudott hódítani; Dr. Berde Áron egyh. főgondnok, debreczeni Szabó József, Török Péter egyletünk alapító tagjai s lelkes pártfogói voltak. Legyen kedves emlékezetök!

Fiók-egyleteinkről az illető titkárok jelentéseiből a következő képet tárjuk a mt. közgyűlés elébe.

A fiók-egyletek működése.

a) A marosköri fiók-egylet a maros-vásárhelyi unitárius ekklesiában gyűlést tartott 1892. június hó 28-án. Az egylet szabályai értelmében a megválasztott hivatalnokok törvényes ideje lejárván, a következő három évre a f.-egylet elnökének megválasztatott: Mélt. Fekete Gábor kir. táblai tanács-elnök ur. Al-elnöknek tisztelendő Kelemen Albert esperes ur, titkárnak és pénztárnoknak Májay Gábor újra választattak.

Fiók-egyletünk jelenlegi pénztári állása a megvizsgált számadás szerint:

I. Bevétel 1891, jun. 14-től—1892. június 28-ig	57 frt 38 kr.
II. Kiadás „ „ „ „ „ „	56 frt 99 kr.
Maradék	— frt 39 kr.

Ehez adva még a könyvkereskedő által vissza küldött 6 drb. 5 kros bélyeget, megmaradt pénzürtékbe 30 kr. E szerint tehát a pénztár maradék tesz 69 kr.

Vagyongészlet:

I. Készpénz a pénztárba van	— frt 69 kr.
II A ny.-szeredai takaréktárban van	112 frt 33 kr.
Összes vagyongészlet e szerint	113 frt 02 kr.

V á r a n d ó s á g :

Hátrálék tagsági díjakból 1886—1892. év végével 112 frt., mely összegnek fele része 56 frt fiók-egyletünké; másik fele része pedig a központot illeti: 56 frt.*)

Könyvtárunkba 72 frt 39 krra vásároltunk könyvet. Folyó évre is husz forint van előirányozva könyvek bevásárlására. Ez bizonyítéka annak, hogy nem csüggedünk; hanem mint a kicsiny méh, dolgozunk, futunk és fáradunk; tudván azt, hogy a munkának gyümölcse a jutalom.

Vásárhelyi eklézsiánkban tartott közgyűlésen Fazakas Lajos f.-e. tag egy kitűnő felolvasást tartott „Pál ihletése“ czimű bibliai tanulmányából. Nemkülönb Benedek János a „Vallásos erkölcsi nevelésről“, mindkét felolvasónak jegyzőkönyvi köszönet mondatott.

Szentgericze, 1892. július hó 18-án.

Májay Gábor.

f.-e. titkár és pénztárnok.

b) a kereszturkőri fiók-egylet 1891—92-ik évi munkálkodásáról, fájdalom, semmi örvendetes jelentést nem tehetek.

Az elnökség választmányi gyűlést hívott össze; a vidéki választmányi tagok közül egy sem jelenván meg: a választmányi ülés nem volt megtartható.

Az elnökség közgyűlést hívott össze, a melynek tárgya lett volna, a pénztárnok számadása megvizsgálása, az irodalmi pályázat eredményének kihirdetése, a pályadíjak kiosztása, Ürmösi Sándor felolvasásának meghallgatása, a tisztviselői kar lemondásának elfogadása, az új választás elrendelése s több apró keblly ügy. De az egyleti tagok meg nem jelenése miatt, a közgyűlés sem volt megtartható — s így a kitűzött fontos ügyeket nem lehetett letárgyalni és elintézni.

Pénztárnok, mellékelt számadása szerint fiók-egyletünk vagyona ez évben 28 frt és 89 krral gyarapodott, s így aug. 20. 1892-ben kamatozó tőkepénze, 136 frt 52 krt tett.

Tagdíjjal hátrálékosok száma, bár ez évben is, hátrálékaik törlesztésére, külön-külön felváltak szólítva, évről-évre szaporodik.

Székelly-Keresztur, okt. 19. 1892.

Barabás Lajos,

f.-e. titkár.

c) K ü k ü l ö k ö r i f i ó k - e g y l e t. Fiók-egyletünk a lefolyt egyleti évben gyűlését 1892 aug. 12-én tartotta D.-Szt.-Mártonban. Elnökölt esperes Rédiger Árpád alelnök. Az egylet tagjai közül a belső emberek teljes számmal jelen voltak A pénztárnok jelentése

*) A t. tagtársakat kérjük fizessék be tartozásukat.

szerint a rendes tagok befizettek 24 frtot, melynek felét, 12 frtot pénztárnok felküldötte a közpénztárnokhoz, a mi az Unitárius Közlönyben közölve volt. Fájdalom, a tagsági díjak beszédésében és befizetésében a kellő eredményt ebben az évben sem érték el.

Két felolvasás volt a gyűlésre kitűzve. Az idő előrehaladottsága miatt azonban mindkettő a jövő gyűlésre maradt. Főtárgy a következő vitatételünk volt: Egyletünk hogyan érhetné el célját egyházkörünkben minél hathatósabban? E valóban fontos kérdéshez csaknem mindenik tag hozzá szólott, mindenik egyetértve abban, hogy gyűléseinket nyilvánosabb jellegűvé kell tennünk, mi célból évenként legalább két felolvasó gyűlés lenne tartandó. Egy ilyen jellegű gyűlést ki is tűztünk f. hó 24-ére D.-Szt.-Mártonba. E gyűlésünk sikere csak lendületet nyújthat egyletünknek. Vajha úgy lenne!

Irodalmi pályatételünkre beérkezett egy mű, mely kiadatott a bíráló bizottságnak.

Tervbe vétetett egy dalkör alakítása, a mi nemcsak szükség, de öröndetes mozgalom is.

Szőkefalva, 1892. október 10-én.

Gvidó Béla,
f.-egyleti titkár.

d) A háromszékköri fiók-egyletben 1891 július 18-án Nagy Ajtán tisztujítás történt, mikor is Kiss Sándor titkárpénztárnok beadván lemondását, helyette megválasztattak titkárnak Székely Zsigmond kálnoki lelkész, pénztárnoknak Simó János köröspataki lelkész. E gyűlésen felolvastak Csifó Salamon árkosi lelkész, Ütő András n.-ajtai mester. Egyleti ünnepélyt rendező bizottsági tagok lettek: Székely Zsigmond, Simó János lelkészek és Kádár Lajos laborfalvi énekvezér-tanító.

1891 szept. 20-án Laborfalván ünnepély rendeztetett, melynek sikeréhez hozzájárultak Vaska Béla imával, Székely Zsigmond prédicatioval, Simó János, Csifó Salamon felolvasással, Kiss Aladár papjelölt és Kádár Sándor tanító szavalással. Ez alkalommal tánczvigalom is rendeztetett, mely anyagi hasznot hozott.

1892. július 7-én Kálnokon tartatott a közgyűlés. Felolvasott Vaska Béla. Ezen alkalommal hirdettetett ki az irodalmi pályázat eredménye. A neveléstani tételre senki sem pályázott. A „Halotti énekes könyvünk bírálata, különös tekintettel a dogmai tartalomra“ czimű tételre egy pályamű érkezett. Ennek írója Simó János érdemesítettett az 5 frt díjra. A mű a központba felküldendőnek és kiadandónak határoztatott.

Székely Zsigmond,
f.-egyleti titkár.

Vagyonkészlet.

Takarékpénztárba elhelyezve van . . . 155 frt 58 kr.

V á r a n d ó s á g :

1892-ik évről 8 tagnál 8 frt, a minek fele része 4 frt, a központi pénztárt illeti. Egyéb hátrálék nincs.

Rendes tagok száma jelenben 55. Pártoló tagok száma 10. A mult év végével kilépett 11 rendes tag, az 5 éves kötelezettség lejártával. Ez évben belépett az egyletbe 5 új tag.

Az egyletnek fennállása óta tevékeny elnöke Darkó Sándor esperes e tisztségről lemondván, helyébe elnökeknek egyhangulag Egyed Ferencz szentpáli pap választatott. A le és felleépő elnökök beszédei megható visszhangjai azon komolyság és egyszerűetnek, a milyennel megbiztatásukat tekintik. Jegyző, pénztárnok, könyvtárnok újból három évre választattak.

Nagyon érdekesek voltak felolvasásaink s vitatételeink. Miként felelhet meg fiók-egyletünk feladatának? E nagy szabásu kérdést állítja fel Ajtay János. Véleménye ahhoz mindenkinék volt, s mert előadó csak elvi álláspontra helyezkedve ítél, egy bizottság küldetett ki, hogy a gyakorlati álláspontot is igyekezzék megtalálni s úgy terjessze aztán a jövő közgyűlés elé.

Pál Ferencz a templomban elhelyezett s ezután elhelyezendő koszoruk tárgyában értekezik. Okos és helyes érveléssel mutatja ki, hogy a templomokba koszorukat helyezni nem helyes.

Darkó Sándor elnöki megnyitója méltán sorozható a felolvasások közé. A hajnalpir előjeleit látja. A nap feljövele sem késhe-tik soká. Ha a nagy Széchenyi emlékére a pesti kaszinó, a nagy Gusztáv Adolf hős tettei dicsőítésére a lutheránusok évenként ünnepélyeket tartanak, az egyházi erények ápolásában ilyen érték és jelentőséggel bir a Dávid F. egylet is. Figyelemre érdemes e megnyitó alábbi passusa: „Benkő Károly történet író: Csik, Gyergyó, Háromszékek történetében azt hagyta fenn, hogy 1559 pünköst első napján János Zsigmond hadai Blandrata vezérlete alatt Csik megtérítésére indulnak, de a csikiak által keményen megveretnek. E győzelem emlékére járvák évenként a hires somlyói búcsut. Imé a Dávid F. egylet antitézisse. „Hasonlóan van a Gusztáv A. eglyettel is.“

Mint hatalmas tényezőjét az egyleti eszmék tovaterjesztésében első helyen említhettem volna Dávid F. fiók-egyleti könyvtárunkat. Legnagyobb részét nyug. esperes Gyöngyösi István ur ajándékozta, a többi részint volt kénosi pap Jakab Sándor hagyománya, részint vásárlás útján gyűlt össze.

a) Biblia tárgyu munka van . . .	57 drb.
b) Egyházi és világi beszéd . . .	104 drb.
c) Vegyes tárgyu	86 drb.
Összesen	247 drb.

Szabad az út e kincses bányához is. Mindenki ereje és tehetsége szerint merithet abból.

Ders, 1892 julius hó.

Sándor Gergely.
f.-egyleti titkár.

— A közgyűlés a marosi, küküllői, háromszeki és udvarhelyi fiók-egyletekről szóló jelentéseket örvendetes tudomásul veszi, ellenben sajnálatát és megütközését fejezi ki a felett, hogy a kereszturi fiók-egylet egész évben semmi nemű feladatát nem teljesítette. Reméli a közgyűlés, hogy a jövő évben helyre fogja hozni mulasztásait

Pénztárnoki jelentés a D. F. E 1891—92-iki egyesületi évről.

Tisztelt közgyűlés!

A lefolyt egyesületi év pénztári forgalmáról szóló jelentésemet a következőkben van szerencsém megteenni:

A. Vagyoni állás:

Bevétel:

A mult évről átjött	1927 frt — kr.
Folyó évi bevétel	825 frt 86 kr.
Együtt	2752 frt 86 kr.

Kiadás:

Az alábbi részletes kimutatás szerint	757 frt 12 kr.
Meglevő vagyon	1995 frt 74 kr.

B. A folyó évi bevétel részletezése:

Alapító tagsági díjakból	30 frt — kr.
Rendes tagsági díjakból	256 " — "
Előfizetési díjakból	172 " 20 "
Egyleti kiadványokból	16 " 30 "
Fiatalság Barátja cz. füzetből	32 " 02 "
Kereszturi fiókkörből	29 " 50 "
Marosköri fióktól	20 " 50 "
Székely-udvarhelyi fióktól	27 " 50 "
Háromszeki fióktól	29 " — "
Küküllőköri fióktól	12 " — "
Kamatból	88 " 98 "
Képekből	05 " 80 "
Hirdetési díjakból	07 " 80 "
Ajándék	86 " 16 "
Egyes számokból	02 " 80 "
Hibás könyvelés okán	09 " 30 "
Összesen	825 " 86 "

C. A folyó évi kiadás részletezése:

Unitárius Közlöny nyomdai költsége .	372	frt	36	kr.
„ „ expedíálása .	117	„	—	„
Az arczképekre	63	„	26	„
Titkári és pénztárnoki jutalék a multévre .	70	„	08	„
Titkárnak levelezésre	11	„	87	„
Pénztárnok „	1	„	40	„
Orbán emlékköre	5	„	25	„
Közlöny kötése	1	„	30	„
Ujság kihordónak	1	„	—	„
Világításra	—	„	45	„
Téves könyvelés okán	9	„	30	„
Fiatalság Barátja nyomtatása	103	„	85	„
Együtt .	757	frt	12	kr.

D. A meglevő vagyon természeté és felhasználása.

I. Elkölthetetlen alap:

A mult évről átjött alaptőke	1820	frt	—	kr.
Ez évben befizetett 3 alapító tagdíja .	30	frt	—	kr.
Összesen .	1850	frt	—	kr.

II. Elkölthető vagyon:

Mult évi pénztármaradék	107	frt	—	kr.
Ez évi bevétel alapító díjakon kívül .	795	frt	86	kr.
Együtt .	902	frt	86	kr.
Évi kiadás volt .	757	frt	12	kr.
Maradvány .	145	frt	74	kr.

Az 1850 frt alaptőke a kolozsvári takarékpénztárban 9934. sz. könyvecskével a forgó tőkéből 130 frt 52 kr., 3067. számú könyvecskével az egyesült erdélyi takarékpénztárban és 15 frt 22 kr. a kézi pénztárban van elhelyezve.

Az évi tényleges bevételnek 786 frt és 56 krnak 15%-ja (117 frt 96 kr.) most kiosztandó egyenlő arányban az alaptőke, titkár és pénztárnok között, melyből jut egy részre 5% jutalék gyanánt 39 frt 32 kr.

E. Bevárandó követelés.

1. Előfizetési díjakban körülbelöl .	200	frt.
2. Rendes tagoknál „ .	250	frt.
3. Alapító tagoknál	100	frt.
Összesen .	550	frt.

A jelen évben eleget zörgettünk a hátralékosoknak, de kevés sikerrel járt fáradozásunk.

Kérem a tisztelt közgyűlést jövőre oly pénztárnokot válasz-

tani, ki nom olyan sok oldalról elfoglalt ember, mint én s kinek hatáskörével inkább összefér e hivatal, mint az enyémmel. Én megköszönve a bizalmat, hivatalomról kénytelen vagyok leköszönni s kérni a t. közgyűlést, méltóztassék lemondásomat elfogadni.

Kolozsvárt, 1892 október 20.

Iszlai Márton,

a D. F. E. pénztárnoka.

Titkár jelenti, hogy alelnök Ferencz Józsefné és Dr. Veress Vilmos vál. tagok a titkár jelenlétében a pénztárt számbavették, megvizsgálták s rendben találták, azzal a külömbséggel, hogy három tétel alatt hibás könyvelést találtak. de mindenike a pénztárnok javára derült ki. Ajánlják a pénztárnok felmentését a számadás terhe alól.

— Pénztárnok Iszlai Márton a számadás terhe alól a ff. felmentetik s egyszersmind felkéretik, hogy még legalább ebben az egyleti évben tartsa meg tisztjét, a mire pénztárnok készséggel vállalkozott.

A közgyűlés meghatározza, hogy a most lezáruló évi tényleges bevételből 5%, 39 frt 32 kr. csatoltassék az alaptőkéhez s ugyanannyi adassék külön-külön a titkárnak és a pénztárnoknak jutalmul.

— Nagy Lajos tanár, az „Unitárius Közlöny“ társszerkesztője, hivatkozással arra, hogy bokros elfoglaltsága miatt a szerkesztésben nem tud elég segítséget nyújtani, kéri a közgyűlést, hogy mentse fel.

Mintán többek felszólalására sem volt hajlandó Nagy Lajos tanár és szerkesztő ezen szándékát megváltoztatni, a közgyűlés az ügyet, elintézés végett, a Választmányra bízta.

— Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkész megtartja felolvasását: „A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül.“ A felolvasás köztetszésben és teljes elismerésben részesült. A vitatkozás kezdetén tiszt. elnök Ferencz József püspök ur indítványára a közgyűlés kimondotta, hogy a két vitatétel, mint pályatétel tüzessék ki pályázatra. A tiszt. elnök ur egyik-egyik tételre azonnal felajánlott 5 frtot 10 koronát.

— A közgyűlés a tiszt. elnök ur indítványát és adományát lelkes éljenzéssel fogadta s utasította a Választmányt, hogy a pályázat részleteit megállítván, hirdesse ki a pályázatot.

A választmány eléterjeszti, hogy kriza Gyula vál. tag meghalt, Kövály László, Boros Györgyné és Mózes Andrásné kiléptek az alapszabályok értelmében.

Ferencz József tiszteleti elnök szép szavak kíséretében javasolja a közgyűlésnek, hogy a kilépett tagokat újra válassza és az

elhunyt Kriza Gyula helyére válassza meg Gyulay Lászlót az egy-
let egyik buzgó tagját.

— A közgyűlés a választmány tagjaivá megválasztja: Boros
Györgyné, Mózes Andrásné, Gyulay László és Kövály László
egyleti tagokat.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

*A D. F. Egylet alapító tagjaihoz e helyen azt a fel-
hívást intézi a közgyűlés jóváhagyásával a Választmány, hogy
az Egylet kiadványaért: az „Unitárius Közlöny“-ért új évtől
kezdve fizessék meg az előfizetési 2 korona 40
fillér díjat.* Minthogy alapítóink tekintélyes száma meg-
hozta ezt a támogatást eddig is, nincs semmi kétségünk az
iránt, hogy mindannyian készséggel adják meg a lap csekély
árát s a mellett az erkölcsi hathatós támogatást.

*Rendes és előfizető tagjainkat, a kik hátrálékban
lennének, újból figyelmeztetjük kötelelességökre.*

Irodalmi pályázat. A Dávid Ferencz Egylet Választmánya a Kisgyörgy
Sándor lelkésznek: „A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül“
című s az Unitárius Közlöny f. évi 10. számában közölt felolvasása alapján
Mélt. és Főt. Ferencz József püspök egyleti tiszt. elnök úr által kitűzött két
10—10 korona pályadíjra pályázatot hirdet a következő két kérdésre:

1. Az ekkléisa szellemi életében talált hiányosságok mennyiben tulajdo-
nitandók a lelkésznek s azokért mennyiben okozhatók a hívek?

2. A kepe megváltásával nem lehet-e attól tartani, hogy a papok közö-
nyösökké lesznek a szorosan elé nem irt kötelelességek iránt s a hívek az ekkléisia
ügyei iránt?

A pályamunkák a két tételre külön irandók. Pályadíj 10—10 korona. A
pályamunkák idegen kézírásban, a szerző nevét rejtő jelígis levél kíséretében,
1893. évi május 1-ső napjára küldendők be az egyleti titkárhoz rózsza utca 2-ik
szám alá.

Szerkesztői izenetek. A t. fiók-egyleti pénztárnok urak szíveskedjenek az
1892-re s a megelőző évekre hátrálékos tagok névsorát beküldeni. — **Dr. H. D.**
Várjuk az ígért beváltását decz. 10-re. — **B. M. k. a. London.** A kedves leve-
lekért fogadja köszönetünket. Elvezetl olvastuk s hisszük, hogy lapunk olva-
sóinak is élvezetet fog nyújtani. A jövő számban. — **T. A. V.-s.** Mind a kettő jó.
Ujabb haladás. Csak előre! Az elbeszélést, mihelyt befér, adni fogjuk.

Karácsoni ajándék. A karácson ünnepére a „**Fiatalság barátja**“
ujból meg fog jelenni. Karácsoni ajándéku ezzel óhajunk kedveskedni olvasóink-
nak, hogy ők kedveskedhessenek az övéiknek. Egy szám ára 10 kr., vagyis 20
fillér lesz. Egy forintért (két koronáért) 10 példányt bérmentve küldünk vidékre
is, ha ez összeg előre beküldetik. Kérjük a megrendelést legkésőbb december
15-ig megtenni, mert a maga idejére csak ugy tudjuk szétküldeni.

TARTALOM: Az „Unitárius Közlöny“ olvasóihoz. Boros György.
161. lap. — Szerkesztői szó. Dr. Brassai Sámuel és Boros György. 161. l. — A
jászolban született. (Költ.) Murányi Sándor. 162. l. — Karácsoni kép. (Költ.)
Rédiger Géza. 163. l. — Dr. Brassai Sámuel elnöki megnyitója. 164. l. — A Dávid
Ferencz Egylet hetedik közgyűlése. 165. l. — Egyleti élet és munkásság. 176. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputeza 10.)